

Euroopa Liidu Teataja

C 302

47. aastakäik

Eestikeelne väljaanne

Teave ja teatised

7. detsember 2004

<u>Teatis nr</u>	Sisukord	Lehekülg
	I <i>Teave</i>	
		
	II <i>Ettevalmistavad aktid</i>	
	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee	
	410. plenaaristung 30. juuni ja 1. juuli 2004. aasta	
2004/C 302/01	Arvamus nõukogule, Euroopa Parlamendile, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning regioonide komiteele edastatud komisjoni teatise "LeaderSHIP 2015 – Euroopa laevaehituse ja laevaremonditööstuse tuleviku kindlustamine: konkurentsivõime tänu pädevusele" kohta (COM(2003) 717 lõplik)	1
2004/C 302/02	Arvamus, mis käsitleb dokumenti "Kavandatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsus paranduste sisseviimiseks otsusesse 2000/819/EC, mis käsitleb mitmeaastast ettevõtetele ja ettevõtlusele suunatud programmi, rõhuasetusega väike- ja keskmise suurusega ettevõtetele (VKE) (2001-2005)" — COM(2003) 758 final - 2003/0292 (COD)	8
2004/C 302/03	Arvamus, mis käsitleb komisjoni teatist nõukogule ja Euroopa Parlamendile siseturul tehtavate maksete uue õigusliku raamistiku kohta (K(2003) 718 lõplik).	12
2004/C 302/04	Arvamus, mis käsitleb ettepanekut nõukogu otsuse kohta, millega kehtestatakse konsulteerimis- ja teatamiskord krediidikindlustuse, krediidigarantii ja finantskrediidi valdkonnas (kodifitseeritud versioon) — K(2004) 159 lõplik - 2004/0056 (CNS)	19
2004/C 302/05	Arvamus, mis käsitleb ettepanekut Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse kohta "Rahvusvahelise turvalisuse korraldamise koodeksi" rakendamisest Euroopa Ühenduses — COM(2003) 767 final – 2003/0291 (COD)	20

ET

Hind:
22 EUR

(Jätkub pöördel)

2004/C 302/06	Arvamus, Euroopa Parlamendi ja Ministrite Nõukogu direktiivi projekti kohta sadamaohutuse tugevdamisest — COM(2004) 76 lõplik – 2004/0031 (COD)	23
2004/C 302/07	Arvamus “Fusioonienergia” kohta	27
2004/C 302/08	Arvamus, mis käsitleb komisjoni teatist Euroopa Parlamendile ja nõukogule - Galileo uurimisprogrammi eduraport 2004. aasta alguse seisuga — K(2004) 112 lõplik	35
2004/C 302/09	Arvamus, “Ettepanek Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviks raudtee-ettevõtetele lubade andmise kohta (konsolideeritud tekst)”, — COM(2004) 232 lõplik – 2004/0074 (COD)	38
2004/C 302/10	Arvamus, “Ettepaneku Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruseks, millega muudetakс määrust (EÜ) nr 1228/2003 teatud eeskirjade Sloveeniale rakendamise ajahetke osas” kohta — K(2004) 309 lõplik – 2004/0109 (COD)	39
2004/C 302/11	Arvamus teemal “Tööstuse areng ja majanduslik, sotsiaalne ning territoriaalne ühtekuuluvus”	41
2004/C 302/12	Arvamus, “Võõrtöötajate õiguste kaitse rahvusvahelise konventsiooni” kohta	49
2004/C 302/13	Arvamus, teemal “Ühtse põllumajanduspoliitika teine samm: maapiirkondade arengu poliitika kohandamise perspektiivid (Salzburgi konverentsi tagajärjed)”	53
2004/C 302/14	Arvamus, “Majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse kolmanda aruande – Ühtekuuluvuse uus partnerlus: konvergens, konkurentsivõime, koostöö, kohta” (COM(2004) 107 lõplik)	60
2004/C 302/15	Arvamus, mis käsitleb “komisjoni teatist nõukogule, Euroopa Parlamendile ja Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele teemal üksikisiku dividendide maksustamine siseturul” — COM(2003) 810 final	70
2004/C 302/16	Arvamus, mis käsitleb komisjoni teatist nõukogule, Euroopa Parlamendile, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ja regioonide komiteele ning ühenduse tasandi sotsiaalpartneritele seoses tööaja korralduse teatavaid aspekte käsitleva direktiivi 93/104/EÜ uuesti läbivaatamisega — COM(2003) 843 lõplik	74
2004/C 302/17	Arvamus, mis käsitleb “EL-i ja Türgi suhteid pidades silmas Euroopa Ülemkogu 2004. aasta detsembri tippkohtumist”	80
2004/C 302/18	Arvamus, mis käsitleb komisjoni teatist nõukogule, Euroopa Parlamendile, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ja regioonide komiteele: “Sotsiaalkaitse moderniseerimist töökohtade arvu suurendamiseks ja nende paremaks muutmiseks - terviklik lähenemine, mis muudaks töötamise tasuvaks” (COM(2003) 842 lõplik)	86
2004/C 302/19	Arvamus “Komisjoni teatis nõukogule, Euroopa Parlamendile, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ja regioonide komiteele – Tekstiili- ja rõivasektori tulevik laienenud Euroopa Liidus” — K(2003) 649 lõplik	90
2004/C 302/20	Arvamus teemal: “Suurlinna-alad: sotsiaal-majanduslikud tähendused Euroopa tuleviku jaoks”	101

II

(Ettevalmistavad aktid)

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE

410. PLENAARISTUNG 30. JUUNI JA 1. JUULI 2004. AASTA

Arvamus nõukogule, Euroopa Parlamendile, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning regioonide komiteele edastatud komisjoni teatise “LeaderSHIP 2015 – Euroopa laevaehituse ja laevaremonditööstuse tuleviku kindlustamine: konkurentsivõime tänu pädevusele” kohta

(COM(2003) 717 lõplik)

(2004/C 302/01)

Euroopa Komisjon otsustas 21. novembril 2003 paluda Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteelt kooskõlas EÜ asutamislepingu artikliga 262 arvamust järgmise projekti osas: Nõukogule, Euroopa Parlamendile, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning regioonide komiteele edastatud komisjoni teatis: “voir caractere avant” LeaderSHIP 2015 – Euroopa laevaehitus- ja laevaremonditööstuse tuleviku kindlustamine: konkurentsivõime tänu pädevusele “voir caractere avant” (COM(2003) 717 lõplik)

Tööde ettevalmistus tehti ülesandeks ühtse turu, tootmise ja tarbimise osakonnale, kes võttis oma arvamuse vastu 9. juunil 2004. a. Ettekandja oli hr Van Iersel.

Oma 410. plenaaristungil 30. juunil ja 1. juulil 2004. aastal (30. juuni koosolekul) võttis Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee 109 poolt-, 3 vastu- ning 1 erapooletu häälega, vastu järgmise arvamuse:

1. Kokkuvõte

Euroopa Komisjon töötas tihedas koostöös Euroopa laevaehitus- ja laevaremonditööstusega nimetatud sektori jaoks välja uue tööstuspoliitilise kontseptsiooni. On hämmastav, kui kiiresti õnnestus osapooltel koostada ulatuslik meetmete pakett, millega tuleb tagada sektori tootmispotentsiaal ja konkurentsivõime. EMSK võtab LeaderSHIP 2015 nii kasutatud meetoodika kui ka sisu poolest nõusolevalt teadmiseks. Kõikidele osapooltele on selge, et riiklik lähenemine ei too enam edu ja et üksnes üleeuroopaline tegevus saab pakkuda püsivaid lahendusi. Taolise lähenemisviisi valguses on õigustatult otsustatud kokku kuuluvate meetmete paketi ja turuga vastavuse kasuks. EMSK rõhutab, et ettepanekute usutavus oleneb täiel määral nende elluviimisest. Seega sõltub kõik sellest, kuidas nüüd edasi toimatakse. EMSK toetab täielikult püstitatud eesmärki, mille kohaselt ettenähtud meetmete võtmine peab looma Euroopas võrdsed konkurentsitingimused. See on omakorda eelduseks kogu maailmas võrdsete võimalustega tegutsemisruumi loomisele.

2. Taust

2.1 Laevaehitussektor

2.1.1 Rohkem kui kaks aastakümnet võib laevaehitussektoris täheldada tugevat pidevat kasvu. Kiire tehniline areng on viinud mereveo kulude olulise alanemiseni, mis on andnud maailmakaubandusele tuntavaid impulsse ja teinud rahvusvahelise laevaliikluse globaliseerumise oluliseks mootoriks.

2.1.2 Majanduslikust aspektist on laevad investeeritud vallasvara, mida ei impordita, vaid registreeritakse laevaomaniku poolt valitud lipu all. Toode kui taoline ei nõua seega ulatuslikke turundusmeetmeid ega edasimüüjate või müügi järgse teeninduse võrgustikke. Transpordikulud on laevade puhul samuti väga madalad. Põhimõtteliselt madalate tehingukulude juures ja dumpinguvastaste tingimuste puudumisel mõjutavad laevaehitussektorit tugevalt pakkumishinnad.

2.1.3 Tänu keskele rollile maailmakaubanduse jaoks olulisima transpordivahendi tootmisel, modernsete seadmete valmistamisele julgeoleku- ja kaitsealasteks eesmärkideks ning uute tehnoloogiate väljaarendamisele, mis avaldavad suurt mõju teistele sektoritele, peetakse laevaehitust enamikes tööstus- ja siirderiikides strateegilise tähtsusega tööstusharuks.

2.1.4 Euroopas on laevaehitussektori ümber välja kujunenud mitmekülgne erinevate ettevõtete võrgustik - laevatehased, laevaseadmete tootjad ja arvukalt spetsialiseeritud teenuseid osutavaid ettevõtteid, mis pakuvad kõrge kvalifikatsiooniga töötajatele rohkem kui 350 000 töökohta. EL-s ulatub sektori käive 34 miljardi euron. ⁽¹⁾

2.1.5 Kauba- ja reisilaevade ehituse sektor EL-s oli aga eelkõige kaubandust kahjustavate Lõuna-Korea praktikate tõttu sunnitud loovutama olulise turuosa ja on sügavas kriisis. Alates 2000. aastast on turuosa uute tellimuste osas (brutoregister-tonni alusel) langenud kahe kolmandiku võrra: 19 %-lt aastal 2000 6,5 %-le aastal 2003. ⁽²⁾ Olukord halvenes 2003. aasta keskel, mil hinnad jõudsid viimase 13 aasta madalaimale tasemele ning euro vahetuskurss USA dollari, samuti olulisemate Aasia konkurentide valuutade suhtes muutus üha tugevamaks. Just eelmisel aastal võis täheldada maailmamajanduse drastilist kasvu, mis oli olulises osas tingitud Hiina energia- ja toorainevajaduse ning valmiskaupade sisse- ja väljaveo erakordsest suurenemisest. See nõudlus põhjustas rekordmahus uusi tellimusi õlitankerite, puistlastilaevade ja konteinerlaevade segmentides. Nõudluse kasvust lõikasid kasu Euroopa laevaehitajad, kes suutsid 2003. aastal sissetulevate tellimuste arvu võrreldes 2002. aastaga pea kahekordistada. Sellele vaatamata jätkas nende osa rahvusvahelises laevaehitussektoris vähenemist.

2.1.6 Kuni 2003. aasta keskpaigani valitsenud dramaatiline olukord on mõningates liikmesriikides väiksemal või suuremal määral taas normaliseerunud. Kuna aga ei saa lähtuda sellest, et hiljutised arengusuunad jätkuvad, peab Euroopa lähimal ajal otsima laevaehitussektori jaoks püsivaid lahendusi. Vastasel korral ähvardab Euroopat selle olulise kõrgtehnoloogilise sektori kaotamine. Kogemus näitab, et kord juba kaotatud laevaehitusmahtusid on pea võimatu tagasi võita.

2.2 Arengusuunad laevaehituspoliitikas

2.2.1 Strateegilise tähtsusega sektorina on laevaehitus olnud kogu maailmas alati suurel määral riiklikult subventsioneeritud tööstusharuks. Ka Euroopa Ühenduses on laevaehituspoliitika alates 70-ndatest aastatest keskendunud riiklike toetuste tingimuste kindlaksmääramisele. Subventsioonide lubatud ülempiiri alandati sammhaaval 1987. aasta lepinguliselt mahult 28 % 1992. aastal 9 %-le ja 2000. aastal kaotati üldse.

⁽¹⁾ Andmed uuringust "Laevatööstuse majanduslik tähtsus Euroopas", Euroopa Komisjoni tellimusel, teostaja Policy Research Corporation N.V. & ISL.

⁽²⁾ Allikas: Lloyds' Register.

2.2.2 1989. aastal alustati USA algatusel OECD raames läbirääkimistega, mille eesmärgiks oli uue rahvusvahelise regulatsiooni loomine kõikide riiklike laevaehitustoetuste jaoks. Läbirääkimised viidi 1994. aastal edukalt lõpule ning Euroopa Ühendus, Soome, Jaapan, Korea Vabariik, Norra, Rootsi ja USA kirjutasid alla kaubanduslikus laevaehitus- ja laevaremonditööstuses tavapärastest konkurentsitingimustest kinnipidamise konventsiooni lõppaktile. Kuna aga USA konventsiooni ei ratifitseerinud, siis see ei jõustunud.

2.2.3 Rahvusvahelise kokkuleppe puudumisel andis nõukogu 1998. aastal välja uue määruse (nr 1540/98/EÜ) laevaehituse otsetoetuste uue regulatsiooni kohta, mis nägi muu hulgas ühepoolset ette otsetoetuste täieliku kaotamise 2000. aasta lõpuks. Lisaks sellele pidi komisjon rahvusvahelises laevaehitussektoris toimuvast regulaarselt aru andma ja langetama hinnangu selle kohta, kas konkurentsi moonutav tegevus puudutab ka Euroopa laevatehaseid.

2.2.4 Juba oma esimeses, nõukogule 1999. aastal esitatud aruandes suutis komisjon esitada selgeid tõendeid kaubandust kahjustava tegevuse kohta eelkõige Lõuna-Korea laevatehastes, kes pakkusid kulusid mittekatvaid hindu. Kõikides järgnevates aruannetes (kokku seitse kuni 2003. aastani) kinnitati esialgseid tõdemusi ning esitati uusi üksikasjalisi tõendeid.

2.2.5 Lähtuvalt nendest selgetest faktidest väljendas nõukogu oma tõsist muret ja alustas kahepoolseid konsultatsioone Lõuna-Koreaga. Pärast mitmeid läbirääkimisvoore allkirjastati 2000. aasta juunis kooskõlastatud protokoll maailmaturu kohta laevaehitussektoris. Järgnevatel läbirääkimistel selgus aga, et Korea valitsus ei suuda selles sisalduvaid põhimõtteid ellu viia.

2.2.6 Koreaga tulemusteta lõppenud kahepoolsete läbirääkimiste valguses esitas laevaehitustööstus 2000. aasta oktoobris taotluse menetluse algatamiseks kooskõlas määrusega (EÜ) nr 3286/94 kaubanduspiirangute kohta.

2.2.7 Komisjon säilitas oma kindla eitava seisukoha otsetoetuste osas pärast 2000. aasta lõppu. Ta nõustus aga püstitama küsimust WTO ees tõkestamaks Korea kõlvatut tegevust juhul, kui kõnelused Koreaga ei anna 2001. aasta maiks EL jaoks rahuldavat tulemust. Lisaks sellele tegi komisjon sellega paralleelselt ettepaneku tähtajalise kaitseregulatsiooni kohta, et kuni WTO menetluse lõpuni vajamineva aja jooksul astuda vastu Korea ebaausale tegevusele.

2.2.8 Ühendus viis selle nn kahepoolse poliitika 2002. aasta suvel lõpuks ellu, esitades WTO-le taotluse vaidluse lahendamise greemiumi ("paneeli") loomiseks ja andes välja määruse (EÜ) nr 1177/2002 tähtajaliste kaitsemeetmete võtmise kohta laevaehituse jaoks.

2.2.9 Uusi katseid kogu maailmas võrdsete konkurentsitingimuste loomiseks laevaehitussektoris tehti 2002. aastal ka OECD raames, seekord ilma USA osaluseta. OECD nõukogu lõi läbi-rääkimisteks töörühma, kes pidi leidma olemasolevale probleemile uue realistliku lahenduse. Seni on edusammud olnud pigem tagasihoidlikud ning jääb üle vaid ära oodata, kuivõrd uus lähenemisviis eesmärgile lähemale viib.

3. Uus lähenemisviis

3.1 Ülevaatlikkuse huvides on kronoloogilises järjestus ära toodud sammud, mis viisid LeaderSHIP 2015 koostamiseni:

veebruar 2002	Euroopa laevaehitus- ja laevaremondi-tööstus esitab volinik Liikanen'ile eelnõu algatuse kohta nimetuse LeaderSHIP 2015 all.
mai 2002	Komisjoni president Prodi toetab algatust ja volinik Liikanen'ile tehakse ülesandeks edasiste meetmete koordineerimine.
oktoober 2002	Tööstus annab volinik Liikanen'ile üle oma algatusdokumendid ("road map").
jaanuar 2003	Volinik Liikanen juhatab LeaderSHIP 2015 kõrgetasemelise nõustamisrühma avais-tungit.
oktoober 2003	Kõrgetasemeline nõustamisrühm annab Euroopa Komisjonile üle oma aruande.
november 2003	Euroopa Komisjon esitab teatise LeaderSHIP 2015.
november 2003	Nõukogu (konkurentsivõime) viitab töös-tuspoliitika kontekstis teatisele LeaderSHIP 2015.
jaanuar 2004	Jõustub uus raamleping laevaehituse riiklike toetuste kohta. See arvestab juba LeaderSHIP 2015 mõningaid põhipunkte ja viib sellega ellu kõrgetasemelise nõusta-misrühma esimesed soovitusel.

3.2 Tööstuse initsiatiiv

3.2.1 Kui EL toetab laevaehitussektorit esmajoones konku-rentsi- ja kaubanduspoliitiliste vahenditega, siis tööstus oli arva-musel, et puudu jäi kolmas element – poliitika konkurentsivõime edendamiseks – ning nappis eelkõige heast koordinat-sioonist kõigi kolme valdkonna vahel. Tunnistati siiski ka omaenda vigu üleskerkinud konkurentsiprobleemidele sisuti-heda vastuse sõnastamisel.

3.2.2 Otsetoetuste kaotamisega möönis tööstus, et subvent-sioonid ei ole väljapääsuks, samuti nagu ka taolist liiki protekt-sionism, mis jättis väljaspool EL asuvates laevaehitusriikides endast maha sektori, mis ei ole enam konkurentsivõimeline. Lõuna-Korea agressiivsele tööstuspoliitikale tuli aga ilmtingi-mata vastus leida. Seega oli vajalik uus lähenemisviis.

3.2.3 Kui Euroopa Laevaehitajate Liit CESA (Committee of European Shipbuilders Associations) esitas 2002. aasta kevadel algatuse Leadership 2015 eelnõu, väärtustati projekti kui sekto-rile spetsiifilist reaktsiooni ülemkogu poolt Lissabonis definee-ritud EL pikaajalisele strateegiale otsekohe, sest algatuses LeaderSHIP 2015 olid kaasatud Lissaboni strateegia põhiele-mendid.

3.2.4 Välja tuli töötada üldstrateegia, mis rajanes olemas-oleva lähenemisviisi elementidel, sisaldades uue elemendina siiski komisjoni üleskutset tööstusele formuleerida integreeritud plaan. 2002. aasta oktoobris esitas CESA lõpuks projekti LeaderSHIP 2015, Euroopa laevaehitus- ja laevaremonditöös-tuse tuleviku kontseptsiooni.

3.2.5 Euroopa laevaehitustööstuse jaoks on oluline saavu-tada turuliidri roll valitud osaturgudel, tugevdades konkurentsivõimet innovatsiooni ja sihipärase teadus- ning arendustöö, tugevama klientidele orienteerituse, tootmise optimeerimise ja tööstuse struktuuri parendamise abil. Sektori arvates peaks EL vahetult sekkuma muu hulgas järgmistes valdkondades: suutlike rahastamis- ja käendussüsteemide edendamine, kõrgemad turva- ja keskkonnastandardid moodsate kõrgekvaliteetsete laevade tellimuste osas ning Euroopa intellektuaalse omandi säilitamine ja laiendamine.

3.2.6 Merekaitsealaste nõuete üleeuroopaline lahendus nõuab ühist poliitikat relvastuse hankimiseks.

3.2.7 Selles sektoris kuni 2015. aastani valitsevad makro-trendid sisaldavad eelkõige arengusuundi multimodaalse trans-pordi, siseveeteede ja lähimereveo, innovatsiooni ja uurimis-ning arendustöö edendamise, EL laienemise, keskkonna- ja tervisekaitsealaste eeskirjade ning teel ühise kaitsepoliitika poole saavutatud edusammude osas. Kuna kõik need valdkonnad on riiklike ja ühiste meetmete objektiks, peaks komisjon sektori arvates aktiivselt osalema ideede väljatöötamisel tulevaste poli-i-tikate jaoks.

3.2.8 Laevaehitussektor on teadlik sellest, et kannab ise suurt osa vastutusest ja peab pühkima puhtaks omaenda ukseesise. Tööstus annab seega oma heakskiidu uutele laevatüüpidele ja uudsetele laevaseadmetele, mis ühendavad efektiivsust, tööohu-tust, mugavust, keskkonnakaitset ja spetsialiseerumist.

3.2.9 Selle majandusharu struktuuri osas on ette nähtud kaks täiendavat lähenemisviisi, kaasates ettevõtteid:

- ümberstruktureerimine kuni piiratud arvu suurte ettevõtete saavutamiseni
- väikesed, väga paindlikud tehased, mis töötavad võrgustatult ja teenindavaid väiksemaid turunišše.

3.3 Kõrgetasemeline nõustamisrühm

3.3.1 2003. aasta alguses alustas kõrgetasemeline nõustamisrühm volinik Liikanen'i eesistumisel arutelu LeaderSHIP 2015 üle CESA eelnõu alusel. Rühma kuulusid seitse Euroopa Komisjoni liiget, kaks Euroopa Parlamendi prominentset liiget, kümne juhtiva laevatehase juhatuse esimehed, Laevaseadmete Tootjate Liidu president ja Euroopa Metallitöötajate Ametiühingute Liidu peasekretär.

3.3.2 Nõustamisrühm esitas oma aruande LeaderSHIP 2015 2003. aasta oktoobris.⁽¹⁾ See hõlmab kaheksa peatükki kõikide tööstuse algatusdokumentides käsitletud küsimuste kohta ning lisaks ühte lõpp-peatükki konsolideerimisvajaduse kohta Euroopa laevaehituses. Ühtekokku jõuab nõustamisrühm järeldusele, et LeaderSHIP 2015 on hea näide tõhusast üleeuroopalisest tööstuspoliitikast sektoritasandil.

3.3.3 Nimetatud kaheksas peatükis püstitab nõustamisrühm eesmärgid laevaehitussektori ja EL jaoks tervikuna. Kõigepealt tuleb EL kaubanduspoliitika, kehtivate WTO eeskirjade täieliku kohaldamise ja ennast õigustanud OECD-regulatsioonide abil luua laevaehituse jaoks kogu maailmas võrdsed konkurentsitingimused.

3.3.4 Teadus- ja arendustöö ning innovatsiooni kesktes valdkonnas on vajalik tihe koostöö EL ja laevaehitussektori vahel. Kehtiv ühenduse õigus ei ole laevaehituse ja laevaehitustehnika erinõudeid täiel määral arvestanud.

3.3.5 See käib ka modernsete rahastamis- ja garantiikontseptsioonide väljatöötamise kohta. Hetkel olemasolevad süsteemid ei ole maailmaturul konkurentsivõimelised. Võimalust luua EL garantiifondi eel- ja lõppfinantseerimiseks tuleks vaagida samuti nagu tihedat koostööd piisavalt edasikindlustatud eksportkrediidikindlustajatega.

⁽¹⁾ "LeaderSHIP 2015 – Euroopa laevaehitus- ja laevaremonditööstuse tuleviku kindlustamine", avaldatud Euroopa Komisjoni poolt, Brüssel, 2003.

3.3.6 Merekeskonna kaitse eest peab hoolt kandma Mereveo Ohutuse Euroopa Agentuur (EMSA). Sektori asjaomastest, erialateadmisi omavatest isikutest tuleb luua ühine ekspertide komitee, kes peab agentuuri ja komisjoni erialaselt nõustama. Parema kvaliteedihindamise ja ohutuse ning kontrolli alal tuleb aktiivsemalt tegutseda nii laevaehitus- kui laevaremondisektoris tagamaks kooskõlastatud kvaliteedistandardeid kogu maailmas.

3.3.7 Tööstuse nõuet tiheda koostöö järele kaitsesektoris võib nõustamisrühma arvates EL tasandil toetada laevatehaste ning laevatehase ja allhankijate vahelise tööstusliku koostöö, eksportturgudele ligipääsu ja tööstuse konsolideerimise edendamiseks. Kavandatav Euroopa Kaitseagentuur peab hoolt kandma riiklike merekaitsejõudude ühiste operatiivsete nõuete ja relvastuse ühiste reeglite eest.

3.3.8 Kuna Euroopa laevaehitusfirmad sõltuvad suurel määral oma tehnoloogiaalasest liidrirollist, tuleb olemasolevaid vahendeid vaimse omandi kaitseks täiel määral ära kasutada. On vaja luua teadmiste andmepangad ja parendada rahvusvahelisi patendikaitsetingimusi.

3.3.9 Laevaehitussektor on (metallitööstuse esimese haruna) loonud sektorisiseseks sotsiaalseks dialoogiks töörühma, kes peab kontrollima ja algatama uute kvalifikatsiooninõuete programme.

3.3.10 Sektori optimaalne struktuur on soovitud tulemuste saavutamise eelduseks. Dünaamiline arenguprotsess viib uute sidemete ja projektipartnerluseni laevatehaste ja allhankijate vahel, sest tänapäeval pärineb juba 70-80 % laevatehase toodetest allhankijatelt. Konsolideerimise protsessi tuleks edendada eriliste impulssidega põhimõtte 'abi konsolideerimiseks' alusel.

3.4 Komisjoni teatis

3.4.1 Oma teatisega LeaderSHIP 2015⁽²⁾ kohta viib komisjon kõrgetasemelise nõustamisrühma töö ühenduse formaalsesse poliitikasse. Ta toonitab taas, et seda horisontaalset lähenemisviisi tuleb täiendada sektorispetsiifiliste erimeetmega. Komisjon langetab hinnangu üksikutele peatükkidele ja toetab LeaderSHIP-2015-aruande soovitusi.

⁽²⁾ K(2003) 717 lõplik

3.4.2 Teatisega, milles tunnustatakse laevaehitus- ja laevaremonditööstuse strateegilist dimensiooni, kinnitab komisjon kooskõlas LeaderSHIP-2015-aruandega oma pädevust ja kaas-pädevust järgmistes valdkondades, mis olid nõustamisrühma aruande kaheksa peatüki objektiks:

- Olemasoleva ekspordikrediite käsitleva OECD sektorkokkuleppe kohaldamine ja sellega seotud OECD kokkulepe ning kogu maailmas võrdsete konkurentsitingimuste loomine WTO poolt.
- Komisjon on kehtestanud uued eeskirjad innovatsioonialaste toetuste kohta ja selgitab välja, millist toimet avaldab ühiselt finantseeritud uurimistöö.
- Koos sektoriga kontrollib komisjon võimalusi eel- ja lõpp-finantseerimiseks koostöös Euroopa Investitsioonipangaga (EIB).
- Komisjon toetab piiramatult LeaderSHIP 2015 soovitusi ohutute, keskkonnasõbralike laevade edendamiseks, samuti Euroopa lähimereveo võimaluste uurimist.
- Sõjalaevade ehituses toetab komisjon soovitusi, mis on kooskõlas tema teatisega 2003. aasta märtsist Euroopa kaitseküsimuste kohta Euroopa Kaitseagentuuri loomiseks aastaks 2004, et tugevdada kaitsetehnilist baasi ja relvatööstuse konkurentsivõimet. Sõjalaeva tehaste konsolideerumise osas, on kasulik märkida, et eraettevõtetest laevatehased viitavad olulistele struktuurilistele erinevustele Euroopa laevatehaste vahel ning esindavad seisukohta, et "riiklike ettevõtete erastamine on iga konsolideerumise põhieeldus".⁽¹⁾
- Komisjon kontrollib koos sektoriga, kuidas kasutada olemasolevaid vahendeid intellektuaalse omandi õiguste kaitseks kõige paremini ja luua sobivaid teadmiste andmepanku.
- Komisjon peab sektoriga aktiivset sotsiaalset dialoogi uute kvalifikatsiooninõuete, kõikidel kvalifikatsioonitasanditel personali väljavahetamise, spetsiaalsete täiendõppekursuste ja kampaaniate kohta toomaks laevaehitustööstuse elujõudu ja jätkusuutlikkust selgelt esile.
- Kuna kauba- ja sõjalaevade ehituses ja laevaremonditööstuses on vajalik edasine konsolideerumine, mis on eelkõige sektori enda ja liikmesriikide pädevuses, soovib komisjon konkurentsireegleid arvestades selle protsessi hõlbustamisele kaasa aidata.

3.5 Nõukogu järeldused 2003. aasta novembrist

3.5.1 Nõukogu (konkurentsivõime) arutas 27. novembril 2003 komisjoni teatist LeaderSHIP 2015 kohta tööstuspoliitika laiemas kontekstis.⁽²⁾ Ta esindas seejuures seisukohta, et horisontaalseid poliitilisi meetmeid tuleb sektorit käsitleva analüüsi teel kujundada tõhusamalt, ning kutsus liikmesriike ja komisjone üles jätkama algatusi tööstuse konkurentsivõime tugevdamiseks, arvestades üksikute tööstusharude vajadusi ja eripärasid.

3.5.2 Sektorispetsiifiliste küsimuste osas pöördus ta eelkõige laevaehituse, lennuki- ja raketitööstuse ning tekstiili- ja rõiva-tööstuse poole.

3.5.3 Nõukogu juhindus arvamusest, et konkurentsivõime parendamiseks on vajalik täies ulatuses integreeritud kontseptsioon. Sama kehtib LeaderSHIP 2015 kohta.

3.5.4 Lissaboni strateegia eesmärgid nõudsid sektorit käsitlevaid analüüse, raamtingimuste parendamist ning kõikide osapoolte avalikku ja läbipaistvat nõustamist koos sotsiaalse dialoogiga. Nõukogu rõhutas, et asjaomaseid algatusi tuleb jätkata.

3.5.5 LeaderSHIP 2015 osas soovitas nõukogu teha tööstusel ja riiklikel ametkondadel jõupingutusi järgmistes valdkondades:

- EL õigusaktid innovatsiooni suunataivate investeeringute riiklike toetuste kohta;
- Teadus- ja arendustöö ning innovatsiooni edendamine;
- Intellektuaalse omandi õiguste kaitse liikmesriikide ja tööstuse poolt;
- Konsolideerumisprotsessi kergendamine Euroopa ettevõtete vahel;
- Kontseptsioonide väljatöötamise edendamine paremaks koostööks sõja- ja tsiviil-laevaehituse vahel Euroopas;
- Tööstusharu kutseoskustele esitatavate uute nõuete kindlakstegemine sotsiaalse dialoogi raames.

3.5.6 Nõukogu palus esitada regulaarselt aruandeid LeaderSHIP 2015 tulemuste ja asjaomaste soovitude elluviimise kohta.

⁽¹⁾ K(2003) 717 lõplik, number 6.1 viimane lause.

⁽²⁾ Nõukogu järeldused teatise "Tööstuspoliitika panus Euroopa konkurentsivõimesse" kohta, Brüssel, 24. november 2003 (15472/03).

4. Üldised märkused

4.1 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee on nõus sellega, et Euroopa vajab jätkusuutlikku laevaehitustööstust ja et vajalik on sektorispetsiifiliste meetmete võtmine.

4.2 On märkimisväärne, et sektoril on õnnestunud koostada selge programm perioodiks kuni 2015. aastani. See on eeskujuks kaasaegsele sektorisisesele lähenemisviisile, mis rajaneb väga õigesti EL turuga vastavust ja konkurentsi käsitlevatel määrustel.

4.3 Sama märkimisväärne on, et sektor on ise koos seitsme EL volinikuga töötanud tulevikuks välja ühise plaani: LeaderSHIP 2015. Selle ühise tegevuse tagajärjena pälvis LeaderSHIP-algatus komisjoni heakskiitu.

4.4 EMSK väärtustab nõukogu uut lähenemisviisi (konkurentsivõime) horisontaalse ja sektorisisese tööstuspoliitika osas. LeaderSHIP 2015 näide näitab, kuidas taoline tööstuspoliitika saab sektorisisestest aspektidest tulenevaid nõudeid ühendada horisontaalsete lähenemisviisidega.

4.5 Komitee tervitab nõukogu erisoovitusi laevaehitus- ja laevaremonditööstuse osas. Need kattuvad plaanis LeaderSHIP 2015 toodud komisjoni ja sektori enda soovitusetega.

4.6 EMSK tervitab laevaehituspoliitilise mõtteviisi ümberkujundust kui uue lähenemisviisi ja sektoritasandi uudse tööstuspoliitika tulemust. Mõlemad võivad olla eeskujuks sarnastele algatustele teistes sektorites.

4.7 Eelkõige on EMSK seisukohal, et riikide eraldi toimimise asemel suudavad edaspidi vaid EL ühised seisukohad ja põhimõtted ning ühiselt kokkulepitud teguviisid luua kindla aluse jätkusuutlikule laevaehitus- ja laevaremonditööstusele Euroopas.

4.8 Euroopa Liidu laienemine avab uued võimalused, kuna toob endaga kaasa väärtuslikke eeliseid, mis lubavad Euroopal olla esindatud turusegmentides, mida EL laevatehased enne laienemist enam ei teenindanud.⁽¹⁾ Täies ulatuses tuleb järgida kehtivaid ühenduse õigusakte.

4.9 LeaderSHIP 2015 on edukas vaid siis, kui kõik osapooled, seega tööstus, komisjon ja mõningatel juhtudel liikmesriigid on kõikides peatükkides üheaegselt tegevad, igaüks oma pädevusvaldkonnas.

⁽¹⁾ Nagu näiteks suured toornaftatankerid ja puistlastilaevad, mis nõuavad vähem tehnilist oskust ja mille puhul on töökulud suhteliselt suureks kululemendiks.

5. Järeldused ja soovitused

5.1 Soovitatud poliitika usutavus sõltub selle elluviimisest. Algatusele järgnevad edasised meetmed on otsustava tähtsusega, peavad olema läbipaistvad ja nende üle tuleb teostada hoolikat järelevalvet. Tagatud peab olema osalus, läbipaistvus ja asjakohane järelevalve. Lisaks nõukogu järeldustele soovitab EMSK tungivalt esitada komisjonil igal aastal nõukogule vahearuanne (konkurentsivõime).

5.2 LeaderSHIP 2015 puhul on esmatähtsaks eesmärgiks luua kogu maailmas võrdsed konkurentsitingimused. EMSK näeb selles tegevusvaldkonnas kogu strateegia nurgakivi. Ta toetab täielikult EL praegust kaubanduspoliitilist lähenemisviisi, mille sihiks on sõlmida tõhus rahvusvaheline kokkulepe, mis tagab kogu maailmas kõrge distsipliini.

5.3 EMSK rõhutab, et mõningate Aasia laevatehaste poolt praktiseeritav kõlvatu konkurents on mitte ainult oluliseks ohuks Euroopa laevatehastele, vaid peab olema ka alarmi märgiks Euroopa laevaseadmete tootjatele. Mõningate juhtivate Aasia laevaehitusriikide teateid selle kohta, et edaspidi kavatsetakse allhankijatena kasutada suuremal määral kohalikke tootjaid, tuleb võtta väga tõsiselt.

5.4 Seoses võrdsete konkurentsitingimustega ei ole sektorisisest distsipliinist EL piires eraldi juttu, kuigi laevaehituse toetuste suurus ja meetodid on liikmesriikides ikka veel väga erinevad. Võrdsed konkurentsitingimused ühisturul ja nende läbipaistvus ja järelevalve teenivad aga erilist tähelepanu. Protsessi usaldusväärsuse suurendamiseks ja usalduse loomiseks vastavalt kokkulepitud reeglitele ja eesmärkidele on komitee arvates äärmiselt oluline, et komisjon teostab järelevalvet riiklike toetuste ja võimalike ebaausate praktikate suhtes kehtivate eeskirjade järgimise üle.

5.5 Teadus- ja arendustöö ning innovatsioon on ülima tähtsusega, sest hetkel on Euroopa veel laevaehituse allikaks kogu maailma jaoks. Seega on see edu järgimine oluline eeltingimus. Seetõttu on oluline, et erinevad vahendid pakuvad tõhusat abi ja et neid kasutatakse praktikale orienteeritult. Sellekohaseid konkreetseid nõuandeid võivad poliitilised otsustajad saada tööstuselt. Igal juhul peab innovatsiooniinstrumentide kasutamine olema läbipaistev.

5.6 Laevaehituse rahastamise vahendite optimeerimiseks nii riiklikul kui ühenduse tasandil peab EMSK otstarbekaks, et programmis LeaderSHIP soovitatud Euroopa garantiifond loodaks võimalikult varsti. Selle praktiline elluviimine peab olema komisjoni jaoks prioriteediks. Fondi saab kasutada ka EL-s endas tõepoolest võrdsete konkurentsitingimuste loomiseks.

5.7 EMSK tervitab seda, et tööstus ja komisjon on jõudnud kokkuleppele keskkonnanõuete ja sektoris vajalike meetmete liigis. EL peab ka edaspidi etendama pioneeri rolli merekeskkonna kaitsel ja hea seisma asjaomaste rahvusvaheliste reeglite range järgimise eest. Koordineeritud üleeuroopaline tegevus Rahvusvahelise Mereorganisatsiooni raames võib suurendada efektiivsust, mis tõstab IMO kui ainukese rahvusvaheliste reeglite vastuvõtmiseks pädeva organi autoriteeti veelgi.

5.8 Olulisi edusamme võib viimastel aastatel täheldada EL mereohutuse tagamise seadusandluses. Rohkem tähelepanu tuleb aga pühendada sobivate normide kehtestamisele laevade korrashoiu osas, nagu programmis LeaderSHIP välja toodud.

5.9 EL-s on aga ikka veel olulisi vajakajäämisi kehtivate mereohutuse tagamise eeskirjade rakendamisel. EMSK soovib seetõttu tungivalt tõhustada koostööd Euroopa rannavalvete vahel.

5.10 Lähimereveo tugevdamine ja kaubaveo suunamine maanteeveolt mereveole on samuti tähtsad keskkonnavalas eesmärgid. Nende teostamiseks tuleb edendada modernset infrastruktuuri nii sadamates kui ka laevades. Selle infrastruktuuri finantseerimisel avalikest vahenditest peavad ametkonnad seisma hea selle eest, et investeeringutest saavad kasu EL tootjad.

5.11 Inimfaktori põhjapaneva tähtsuse tõttu tervitab EMSK kavatsust teostada intensiivsemat sektorisisest dialoogi, milles osalevad komisjon, tööandjad ja ametiühingud. Märkimist väärib, et laevaehitussektor on metallitööstuse esimese haruna loonud tööühma sektorisiseseks sotsiaalseks dialoogiks – veel üks tõend sektori innovatsioonisõbralikust hoiakust.

5.12 Sotsiaalne dialoog annab juba väärtuslikke vastuseid erinevatele sotsiaalsetele küsimustele nagu haridus, tööhõive, elukestev õpe ja kohandumine konjunktuuri kõikumistega.

Praeguseks hetkeks on sisse seatud kaks tööühma: üks sektori maine puhastamiseks, teine laevaehitussektoris uute kvalifikatsiooninõuete vajaduse kindlakstegemiseks.

5.13 Sotsiaalse dialoogi raames tuleb käsitleda ka erinevate riikide lõikes esinevaid erinevusi tööviljakuses.

5.14 EMSK võtab nõustuvalt teadmiseks, et Euroopa rõhutab üha rohkem seda, et töötleva tööstuse segmendid nagu laeva-, lennuki- ja raketiehitus on kaitsepoliitilistel eesmärkidel äärmiselt olulised ja et seetõttu peab tsiviil- ja kaitsetööstuse vahel valitsema koostöö.

5.15 Selles valguses on tervitatav, et LeaderSHIP rõhutab Euroopa sõjalaevastike alaste projektide ning sõjalaevatehaste vahelise koostöö vajadust. Seni takistasid seda riiklikud julgeolekukaalutlused ning erinevad traditsioonid. Kui aga eurooplased tiheda koostööni ei jõua, suurenevad kulutused üha ning Euroopa innovatsiooni- ja tehnoloogiaalane edu satub ohtu.

5.16 Leidub juba edukaid koostööprojekte, nt Saksamaa ja Hollandi vahel fregattide ehituse ning Prantsusmaa ja Suurbritannia vahel lennukikandjate ehituse osas. Uusi projekte saab kavandada koos loodava Relvastuse Hankimise Euroopa Agentuuriga. Erilise tähtsusega on optimaalne sünergia laevatehaste vahel oskusteabe saamiseks ja edasiarendamiseks. Agentuurile tuleks seetõttu teha ülesandeks teostada sõjalaevatehaste olemasolevate võimsuste ja tehnoloogia- ning innovatsioonitaseme inventuur, nii et uute riigihangete puhul oleks võimalik saavutada parimat hinna-kvaliteedi-suhet. Arvestades asjaolu, et sõjalaevatehaste kliendiks on riik, tuleb vältida subventsioonide ülekandumist sõjalaevade ehituselt kaubalaevade ehitusele.

5.17 Tööstuse konsolideerumine on sektori jätkusuutlikkuse eelduseks. Tuumikäri ja arvukate allhankijate vaheliste komplitseeritud suhete tõttu on aga veel ebaselge, kuidas protsess kulgeb.

Brüsselis, 30. juuni 2004.a.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

president

Roger BRIESCH

Arvamus, mis käsitleb dokumenti “Kavandatav Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsus paranduste sisseviimiseks otsusesse 2000/819/EC, mis käsitleb mitmeaastast ettevõtetele ja ettevõtlusele suunatud programmi, rõhuasetusega väike- ja keskmise suurusega ettevõtetele (VKE) (2001-2005)”

COM(2003) 758 final - 2003/0292 (COD)

(2004/C 302/02)

23. detsembril 2003 otsustas nõukogu vastavalt Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklile 95 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega Euroopa Parlamendi ja nõukogu kavandatava otsuse üle paranduste sisseviimiseks otsusesse 2000/819/EÜ, mis käsitleb mitmeaastast programmi ettevõtetele ja ettevõtlusele, rõhuasetusega väike- ja keskmistele ettevõtetele (VKE) (2001-2005)

Ühtse turu, tootmise ja tarbimise osakonna ülesandeks oli valmistada komiteele ette sellekohased materjalid, mis esitati 9. juunil 2004, ettekandjaks oli hr Dimitriadis.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis 30. juunil ja 1. juulil 2004. a oma 410. täiskogu istungil (30. juuni koosolekul) 140 poolt-, 1 vastu- ja 4 erapooletu häälega, vastu järgmise seisukoha:

1. Eessõna

1.1 Nii enne kui pärast Lissabonis toimunud sihtide seadmist on EL-il tulnud tõdeda, et: (1) Euroopa ettevõtetele, eriti aga VKE-del, on tõsisid probleeme konkurentsivõime ja moderniseerimisega, (2) tõsised puudujäägid ja laialtlevik bürokraatia omavalitsusorganite töös ettevõtluse arendamisel, (3) VKE-de tegevuse soodustamiseks organiseeritav koordineerimine ja koostöö on puudulik nii VKE-de esindajate, võimuorganite kui ka komisjoni vahel, (4) VKE-sid puudutavate riiklike poliitikate koordineerimine on puudulik, (5) liikmesriikides puudub pikaajaline ja hädavajalik VKE-sid puudutav strateegia, (6) ettevõtted ja eriti VKE-d puutuvad kokku tõsiste probleemidega, kui taotlevad toetust pangandussektorist ja/või riskikapitali ettevõtetest, (7) tingituna nende väiksusest ning suuremast riskist on VKE-dele kehtestatud kõrge laenuhind ning (8) puudub VKE-sid käsitlev järjepidev poliitika.

1.2 EL võtab omaks, et ehkki ühine turg on reguleeritud seadusandluse ja õigusaktidega, ei ole praeguses süsteemis täielikult aktsepteeritud VKE-sid ning seetõttu on osaliselt kasutamata nende võimalikud eelised.

1.3 EL kutsub üles võistleva rahvusvahelise konkurentsi, USA⁽¹⁾ märkimisväärse, kõrgetasemelise konkurentsivõime ning produktiivsuse saavutanud majandusliku ja poliitilise mõjuvõimuga, Jaapaniga, Kagu-Aasia⁽²⁾ maadega ning tekkivate majandustega nagu näiteks Hiina, India ja Brasiilia.

⁽¹⁾ Teatis komisjonilt nõukogule, Euroopa Parlamendile, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning regioonide komiteele: “Tegevuskava Euroopa üksikettevõtjate agenda”, COM(2004) 70 final, 11.2.2004.

⁽²⁾ Komisjoni aruanne: “Euroopa konkurentsivõime aruanne 2003”, SEC(2003) 1299, 12.11.2003.

1.4 Suurimaks EL-i sotsiaalseks ja majanduslikuks probleemiks on saamas tööpuudus ning seetõttu on uute töökohtade loomine muutunud esmaseks eesmärgiks, eriti väikeettevõtetes, mis moodustavad enamuse Euroopa firmadest.

1.5 EL teeb suuri jõupingutusi edendamaks teadustööd ja tehnoloogia arendamist, kuna need sektorid tagavad arengu ja progressi, kuid kavandatud strateegia ei pruugi alati tagada loodetud tulemusi - paindlike mehhanismide puudumine ning reguleerivad raamid võivad vähendada efektiivsust ning tekitada ootamatuid viivitusi.

1.6 Vastuseks eeltoodule panid Amsterdami nõukogu (juuni 1997) ja tööhõive alane tippkohtumine (november 1997, Luxembourg) aluse kasvu ja tööhõive algatusele, samal ajal kui Ministrite Nõukogu oma otsustega 98/347/EÜ⁽³⁾ ja 2000/819/EÜ⁽⁴⁾ pani aluse Euroopa ettevõtluse organiseeritud ja jätkuval toetusele, rõhuasetusega eriprogrammidele, mille eesmärgiks on luua rohkem töökohti

2. Sissejuhatus

2.1 Eesmärgid

Programmi eesmärgiks on aidata kaasa töökohtade loomisele ja arendada VKE-sid nagu seda määratletakse komisjoni soovitusel 96/280/EÜ, muutes rahalised vahendid kättesaadavaks ja kiirendades investeeringuid VKE-desse.

⁽³⁾ Nõukogu otsus 98/347/EÜ innovaatiliste ja töökohti loovate VKE-de finantsabi vahendite kohta – kasvu ja tööhõive algatus – OJ L 155 of 29.5.1998.

⁽⁴⁾ Nõukogu otsus 2000/819/EÜ mitmeaastase ettevõtetele ja ettevõtlusele suunatud programmi kohta, rõhuasetusega VKE-dele (2001-2005).

2.1.1 VKE-de toetamise põhjuseks on nende paindlikkus uute töökohtade loomisel, kuna nad kohanevad kergemini muutustega turul, langetavad otsuseid kergemini, rakendavad uusi nõudeid kergemini. Sageli on just VKE-del kõige rohkem probleeme oma tegevuse alustamisel (tingitud kõikvõimalikest takistustest ja rahaliste vahendite puudumisest), innovatiivsete projektide edendamisel (tingitud vähestest rahastamisvõimalustest, lootusetusest leida pankade-poolset finantseerimist ning uutes liikmesriikides ei ole pangandus suuteline tagama seesuguseid fonde) ning rahvusvahelisse koostöösse liitumisel.

2.2 Kirjeldus – programmi ulatus

Programmi koosneb kolmest skeemist: (i) riskikapitali skeem (ETF Euroopa tehnoloogiaarendusprojekti käivitusprogramm⁽¹⁾), mida haldab Euroopa Investeeringufond (EIF), (ii) finantstoetuse skeem eesmärgiga edendada VKE-de riikidevahelisi ühissettevõtteid EL-is (Euroopa Ühissettevõtte JEV), mida haldab komisjon ning (iii) garantiiskeemi (VKE-de Garantiiprogramm), mida haldab EIF.

2.2.1 Programmi eelarveks oli kavandatud 423,56 miljonit eurot, millest 168 miljonit eurot oli ette nähtud ETF käivitusprogrammile, 57 miljonit JEV-ile ning 198,56 miljonit VKE-de Garantiiprogrammidele. Tänu läbirääkimistele kanti JEV arvelt üle 30,56 miljonit eurot VKE-de Garantiiprogrammidele. 2002. aasta 29. maiks, mis oli eelarve eeldatav lõppkuupäev, olid ETF Euroopa tehnoloogiaarendusprojekti käivitusprogramm ja VKE-de Garantiiprogramm täielikult seotud EIF-iga. JEV-i 14,5 miljonit eurot olid mitmesuguste projektide kasutuses.

2.2.2 Riskikapitali skeem (ETF Euroopa tehnoloogiaarendusprojekti käivitusprogramm) toetab VKE-de riskikapitali investeringuid, põhitähelepanuga nende käivitus- ja varasele arenguetapile ja/või innovatiivseid VKE-sid, investeerides spetsialiseeritud riskikapitali fondidesse.

2.2.2.1 JEV-i raames võimaldab EL rahalist toetust VKE-dele loomaks riikidevahelisi ühissettevõtteid.

2.2.2.2 VKE-de Garantiiprogrammi raames tagab EL EIF-i garantiid ning aitab uutel innovatiivsetel VKE-del võtta laenu. Selle saavutamiseks suurendati liikmesriikides kasutusel olevate garantiiskeemide mahtusid ning see mõjutab nii uusi kui tegutsenud programme. Programm katab osa

garanteeritud ja eelkalkuleeritud võimalikest kaotustest, rõhuasetusega VKE-de immateriaalsele varale.

3. Programmi mõju

3.1 Lähtuvalt Komisjoni ettekandest olid umbes 206 kõrgtehnoloogia (biotehnoloogia, bioloogia ja infotehnoloogia) vallas tegutsevat VKE-d juuniks 2002⁽²⁾ edukalt kasutanud ETF Euroopa tehnoloogiaarendusprojekti käivitusprogrammi abi ning saavutanud positiivseid tulemusi, seda ka töökohtade loomise osas. VKE-de Garantiiprogramm oli toetanud 112 000 väiksemat ettevõtet, mis suurendas tööhõivet ligi 30 %, samal ajal kui JEV toetas väga väheseid taotlusi (ainult 137 taotlust aktsepteeriti).

4. Järeldused

4.1 Komisjoni kolme skeemi käsitlev ettekanne⁽³⁾ põhineb väga väikesel statistilisel näitematerjalil, seega on kokkuvõtetes võimalik nii statistilise kui ka faktilise vea olemasolu.

4.2 Nelja-aastase perioodi jooksul, 1998 (alustamise aasta) kuni 2002 (hindamise aasta) oli umbes 206 VKE-d edukalt kasutanud ETF Euroopa tehnoloogiaarendusprojekti käivitusprogrammi abi. EMSK ei loe tulemust võrreldes USA samasuguste initsiatiividega rahuldavaks, kuna seal on toetatud VKE-de asutamist ja levikut ning igati abistatud alustavaid VKE-sid samasuguse täiendava riskikapitali tagatisel. JEV-i raames loodi ainult 31 riikidevahelist ühissettevõtet ning 252 uut töökohta, ka see tulemus ei vasta oodatule. Heaks loeti VKE-de Garantiiprogrammi tulemusi.

4.3 Ettekandes ennustatud töökohtade loomine abi saanud ettevõtetes põhineb varasematel andmetel (2001 – 2002 keskel) ning ole täiesti kooskõlas nende kolme skeemiga.

4.4 EMSK-il ei ole konkreetset ja täielikku andmebaasi aastatel 1998-2003 loodud uuest töökohtadest, ning seetõttu on olukorrale hinnangu andmine, seisukohtade väljendamine ja kokkuvõtete tegemine väga keeruline. Vaatamata kõigele rõhutab EMSK uute töökohtade loomise vajadust ning tuleb komisjonile veelkord meelde vajadust muuta see mitmeaastase programmi esmaseks prioriteediks.

⁽¹⁾ ETF: Euroopa tehnoloogia edendusprojekt, loodud Euroopa Investeeringufond (EIF) poolt loomaks riskikapitali kõrgtehnoloogia sektoris tegutsevatele VKE-dele, kasutades olemasolevaid riskikapitalifonde ning luues investeerimisfonde.

⁽²⁾ Komisjoni ettekanne Euroopa Parlamendile ja nõukogule – COM(2003) 758 final, 8.12.2003.

⁽³⁾ Komisjoni ettekanne Euroopa Parlamendile ja nõukogule – COM(2003) 758 final, 8.12.2003.

4.5 Riskikapitali investeeringud on oluliseks eelduseks arendusideede/innovaatiliste ideede rahastamisel, sest need transformeeruvad äriettevõtetele ja nende tulemuseks on edukad investimisprojektid. Mõnede projektide edu tagab turul läbikukkunud projektide kaotused.

4.6 Skeem ignoreerib täielikult traditsioonilist majandust. Kuid pidevalt rõhutades arendusideid/innovaatilisi ideid välistab see traditsiooniliste VKE-de ligipääsu fondidele. Innovaatilisus on väga tähtis faktor majanduse moderniseerimisel ja konkurentsi tekitamisel, kuid tuleb rõhutada, et: (a) Euroopa äritegevus riskib pidevalt oma turuosa kaotamisega kolmanda maailma odavatest maadest imporditud traditsioonilise sektori toodetele, (b) kui ei toetata traditsioonilisi väikesi ja keskmise suurusega ettevõtteid, on risk, et tekib kaubandus- ja jaotussüsteemis oligopoli (müüjatevaene turg), mis omakorda mõjutab kogu tootmisprotsessi ning põhjustab töökohtade vähenemist.

4.7 VKE-de osaluse tagamise põhinoeteks eelnimetatud programmides on takistuste kõrvaldamine ja koordineeritud võimaldamine protseduuride täitmiseks, mittevajaliku dokumentide hulga vähendamine ja kaasaegse tehnoloogia kasutuselevõtt.

5. Järeldused

5.1 EMSK kinnitab parandused komisjoni kavandatud otsusele 2000/819/EÜ.

5.2 Komitee nõustub komisjoni seisukohaga, et kolme rahastamissüsteemi täieulatuslikku mõju on võimalik hinnata alles pärast teatava aja möödumist, kuid usub, et praeguseks on nende tutvustamisest möödunud piisavalt aega esmaste kokkuvõtete tegemiseks ja teatavate paranduste sisseviimiseks, sest praeguses raevukalt konkureerivas globaalmajanduses on aeg muutunud omaette väärtuseks, kuna pidevalt muutuvad trendid ja väljavaated.

5.3 EMS tunnistab, et aastatel 2001 ja 2002 ei olnud rahvusvaheline ärikeskkond soodne, EL-i riskikapitali vähendati ning suurte pankade puhul võis täheldada teatavat tõrksust laenude väljastamisel VKE-dele. 2002. aastal tõusis nõudlus garantiide järele, kui suured pangad hakkasid kõrge riskitaseme ja suurte laenude puhul nõudma laenujuhtimisega seotud lisatagatisi. Niisuguses olukorras loeb EMSK oma kasutuses olevad instrumendid, nende hulgas VKE-de Garantiiprogrammi ja ETF Euroopa tehnoloogiaarendusprojekti käivitusprogrammi endiselt väga vajalikeks. See omakorda vihib vajadusele tugevdada peamiselt VKE-sid teenindavate ja paindlikke kommunikatsioonisüsteeme omavate väikepankade vahelist koostööd.

5.4 EMSK kiidab heaks kolme skeemi all toimunud projektid ja tunnistab nende jätkuvat vajadust. Samas tunnistatakse, et VKE-de jaoks on ligipääsuprotseduurid keerukad, bürokraatlikud ja paindumatud, sageli on ettevõtetele probleeme informatsiooni hankimisega ning sisemiste protseduuride järgimisega.

5.5 EMSK loeb VKE-de Garantiiprogrammi kõige perspektiivikamaks ja toetab selle fondide märgatavat suurendamist ning nende maade, kes seni ei olnud liitunud (Kreeka, Iirimaa, Luksemburg) liitmist programmiga.

5.6 EMSK toetab püüdeid laiendada VKE-de Garantiiprogrammi ka uutesse liikmesriikidesse, kus tuhandetel VKE-dele ei ole ligipääsu pangalaenule, seega ka ei ole nad võimelised ei investeerima ega uusi töökohti looma.

5.7 EMSK peab vajalikuks programmi eelarve uut läbivaatamist, eesmärgiga katta ka uute liikmesriikide vajadused. Käesolev eelarve on koostatud 15, mitte 25 liikmesriigi tarvis ning uuteliikmesriikidel on hetkel suuremad vajadused.

5.8 EMSK teeb Komisjonile ettepaneku vajalike sammude astumiseks suurendamiseks ETF Euroopa tehnoloogiaarendusprojekti käivitusprogrammi fondi, kuna see on instrument, mis tagab arendusideedega/innovaatiliste ideedega ja kõrge äririskiga VKE-de rahastamist, kuid mis on hädavajalik teadustegevuseks ja tehnoloogia arendamiseks. Kusjuures, teised VKE-de investeerimisskeemid ei mahu kõrgtehnoloogia lahtrisse, kuid on tugeva ärilise huviga ning neil peab olema juurdepääsuvõimalus kõikvõimalikele rahastamisvahenditele ning –instrumentidele. Komitee teeb ettepaneku:

- a) tagatised peavad laienema kõikidele ettevõtetele juriidilistele vormidele, sõltumata nende tüübist ja tegevusalast;
- b) iga tüüpi ettevõtetele võib eraldada vahendeid ETF Euroopa tehnoloogiaarendusprojekti käivitusprogrammi fondist,
- c) toetada tuleb arendusideedega/innovaatiliste ideedega ja kõrge äririskiga algatusi,
- d) kõikidel juhtudel peab toimuma positiivne muutus töökohtadel põhinevas stardikapitalis (ETF) või tööhõives ja arendusprojektides,
- e) pangandussüsteem peab olema kaasatud infojagamisse, fondide toetamisse ja tagatisprogrammidesse,
- f) arvestada tuleb võimalusega, et abisaajate ettevõtete intressimäär määratakse pankade ja garantiiprogrammi vaheliste läbirääkimiste tulemusena,
- g) arvestada tuleb võimalusega toetada riiklikke algatusi läbi garantiiprogrammi.

5.9 EMSK on seisukohal, et EL-il TTA jaoks kasutada olev era- ja riigisektori kapital ei ole piisav katmaks informaatika, uute tehnoloogiate ja biotehnoloogia alal tegutsevate VKE-de suuremaid vajadusi. Komitee kutsub üles leidma vahendeid selle fondi märkimisväärseks suurendamiseks, et neid vajadusi katta.

5.10 Tuleks kaalutleda, hinnata ning vajadusel võtta kasutusele USA-s juba kasutusele võetud ja väga hästi toimivad kiirsüsteemid ja paindlikud süsteemid. Laiemalt tuleks uurida riskikapitalifondide võimalikku koostööd, tekkigu investeerimishuvi kus või millal iganes. ⁽¹⁾ EMSK kutsub Komisjoni seda teemat alkatama.

5.11 EMSK arvab, et VKE-dele tuleb edastada rohkem informatsiooni olemasoleva VKE-de Garantiiprogrammi kohta ning leida paremaid võimalusi EIF ja EIB-ga kontakteerumiseks. Läbi viidud küsitlus näitas, et enamus VKE-dest ei olnud teadlik EL poolt nende tarbeks loodud ametlikust toetussüsteemist. Seega, kui programm on rakendunud, tagaks äriorganisatsioonide otsene osalus (kaubanduskojad, kaubandusseltsid, väike- ja keskmise suurusega ettevõtete ühendused jne) informatsiooni liikumise ning võimaldaks VKE-del suhelda otse ja efektiivselt ning lahendada kiiremini ettekerkinud praktilisi küsimusi.

5.12 EMSK arvab, et varsti pärast uute liikmesriikide liitumist tuleks uuesti hinnata ning luua uued alustusprojektid, kuna nagunii on hetkel arvestatud uute liikmesriikide ees seisvate probleemidega ning on enam-vähem kindel et: a) tegelik olukord on halvem kui see kajastub ettekannetes, b) tegelikku toetuse vajadust ei ole praegu võimalik hinnata ning c) vajalikuks osutub reguleerimisperiood, mis toob kaasa riskide kasvu VKE-de jaoks.

5.13 EMSK nõustub komisjoni ettepanekuga tuua JEV välja varakult, samal ajal silmas pidades nende hetkel kritiseeritud struktuuri. EMSK rõhutab, et jätkab rahvusvaheliste ühisettevõtete loomise toetamist, kuna leiab, et EL ei ole piisavalt rahvusvahelisi ühiseid äriprojekte ning need barjäärid tuleb Euroopas kõrvaldada.

5.14 Võib osutada vajalikuks uuesti tutvustada JEV-programmi või mõnda muud, samadel alustel põhinevat programmi, kui riikidevaheliste ühisettevõtete loomiseks EL-is ja EEA-s tekivad pärast laienemist võimalused. Seega peab

olema ka poliitika, mis toetaks VKE-de riikidevahelisi ühisettevõtteid ja võimaldaks saavutada seda tähtsat eesmärki, mitte tekitada JEV-idele hulgaliselt takistusi, põhjustades projekti läbikukkumise.

5.15 EMSK usub, et pärast Teadus- ja Arendustegevuse Kuuendast Raamprogrammist saadud kogemusi tuleb VKE-dele uuesti tutvustada väikesemahulisi programme, kuna need ei kuulu praegusel hetkel mitmeaastase programmi kontseptsiooni.

5.16 EMSK tunnistab, et madalatasemeliste fondiprogrammide puhul tuleb arvestada kõrgete administratiivmaksudega ning seega on olemas tendents neid tõsiselt kärpida. Samal ajal nende programmide kärpimisega vähendatakse VKE-de ligipääsu fondidele, kuna nad ei ole suutelised kasutama kõrgetasemelisi fondeerimisprojekte. Seetõttu nõustub EMSK Euroopa Parlamendiga ja soovib komisjonil olla äärmiselt ettevaatlik nende programmide vähendamisel või muutmisel, kuna need vastavad VKE-de tegelikele vajadustele. Komitee peab vajalikuks, et komisjon teeks koostööd äriorganisatsioonidega kuni lõpuni.

5.17 EMSK nõustub, et Euroopa Väikeettevõtluse Harta, kinnitatud Euroopa Nõukogus Feiras 19. juunil 2002, on tähtis algatus ning sisaldab palju sellekohaseid arvamusi. Komitee väljendab korduvalt vajadust rakendada Harta sätteid vastavalt selgetele õiguslikele alustele.

5.18 EMSK kiidab heaks VKE-de Garantiiprogrammi (Lisa I, punkt 4(a)(i)) rahastamise põhimõtted, toodud Lisas 1 (kirjeldab tegevusalasid), kuid arvab, et tulevikus tuleks pärast VKE-de esindusorganisatsioonidega peetud läbirääkimisi (kvaliteedisüsteemid, keskkonnauuringud, tehniline ja tehnoloogiline toetus, tehnoloogiate ülekanne jne) programmi laiendada.

5.19 EMSK usub, et komisjon peab võtma kasutusele otsustavamaid ja tõhusamaid abinõusid tugevdamiseks innovaatilisi VKE-sid ning kõrvaldama takistusi programmide elluviimisel (näit vabanema mittevajalike dokumentide nõudmisest, kiirendama protseduure jne), kuna need kannavad endas ainult negatiivseid tagajärgi ning põhjustavad mõttetuid viivitusi.

5.20 EMSK on rahul programmide arenguga ning loodab jätkuvalt nende toetamisele ja arendamisele.

Brüsselis, 30. juuni 2004.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

president

Roger BRIESCH

⁽¹⁾ Teabevahetus Komisjonilt Nõukogule ja Euroopa Parlamendile, Tegevusplaan riskikapitali rakendamiseks (RCAP), COM(2002) 563, 16.10.2002

Arvamus, mis käsitleb komisjoni teatist nõukogule ja Euroopa Parlamendile siseturul tehtavate maksete uue õigusliku raamistiku kohta

(K(2003) 718 lõplik).

(2004/C 302/03)

2. detsembril 2003. a otsustas komisjon vastavalt Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklile 262 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmise dokumendi suhtes: Komisjoni teatis nõukogule ja Euroopa Parlamendile siseturul tehtavate maksete uue õigusliku raamistiku kohta.

Ühtse turu, tootmise ja tarbimise osakond, mis vastutab komitees selle valdkonna ettevalmistamise eest, võttis 9. juunil 2004 vastu otsuse (raportöör: hr Ravoet).

Oma 410. plenaaristungil 30. juunil ja 1. juulil 2004. aastal (30. juuni kohtumisel) võttis Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee 140 poolt-, mitte ühegi vastu- ning 5 erapooletu häälega, vastu järgmise arvamuse:

1. Ettepaneku sisu ja ulatus

1.1 2. detsembril 2003 a andis Euroopa Komisjon välja nõuandva dokumendi pealkirjaga "Komisjoni teatis nõukogule ja Euroopa Parlamendile siseturul tehtavate maksete uue õigusliku raamistiku kohta".

1.1.1 Euroopa Komisjon märgib ära õiguslikku ja tehnilist laadi ebaefektiivsust eurodes tehtavate välismaksete valdkonnas. Euroopa Komisjoni arvates on välismaksete ebaefektiivsuse põhjuseks ebapiisav õiguslik raamistik Euroopa tasandil. Vastu on võetud mitmeid makseid käsitlevaid õigusakte – kaasa arvatud määrus 2560/2001/EÜ, ⁽¹⁾ mis kehtestab ühesuuruste tasude põhimõtte eurodes tehtavate siseriiklikele- ja välismaksetele ja direktiiv 97/5/EÜ, ⁽²⁾ mis käsitleb elektrooniliste maksevahendite kasutajate kaitset – kuid puudub ühtne õiguslik raamistik. Kaupade ja teenuste siseturu nõuetekohaseks toimimiseks vajalik eeldus on võimalus kasutada odavaid, efektiivseid ja turvalisi makseteenuseid. Komisjon loetleb mitmeid juhtpõhimõtteid, mida loetakse EL makseid käsitleva seadusandluse kontekstis eriti olulisteks. Need on järgmised: 1) efektiivsus kui püsiv eesmärk; 2) turvalisus kui vältimatu tingimus ("conditione sine qua non"); 3) konkurents: juurdepääs turgudele ja võrdsed võimalused; 4) kõrgetasemeline klientide ⁽³⁾ kaitse; 5) õigusnormid peavad olema tehniliselt neutraalsed; 6) makseid puudutavate õigusaktide uuesti sõnastamine peab lisama täiendavat väärtust; 7) tulevas(t)e õigusakti(de) iseloom.

1.2 Komisjoni nõuandev dokument on suhteliselt pikaajalise ettevalmistava töö tulemus ja kavandatakse, et 2004. a viib see õigusakti(de) algatamiseni,

1.3 Komisjon püüab tehniliste ja õiguslike tõkete eemaldamise kaudu saavutada makseteenuste efektiivsust, võrdsed konkurentsitingimusi, piisavat tarbijakaitse taset, maksete turvalisust ja õiguskindlust kõigi makseprotsessis osalevate poolte jaoks.

1.4 Komisjon tunnustab Euroopa pankade ⁽⁴⁾ jõupingutusi. Tõepoolest, 2002. a juunis loodi Euroopa Maksenõukogu (European Payment Council), mis võttis vastu laialtlevitatud ühtset euro-maksepiirkonda (Single Euro Payment Area) käsitleva tööplaani koos soovistega tunduvalt muuta makseteenuste korraldamist Euroopa Liidus. See plaan sisaldab eelkõige otsust luua prioriteedina uus infrastruktuur ⁽⁵⁾ eurodes tehtavate krediitkorralduste jaoks, mis võimaldab väga väikest tehingukulu ja maksimaalselt kolmepäevast soovitatavat tehingu teostamise aega.

1.5 Komisjoni arvamuse kohaselt on kapitali liberaliseerimine lihtsustanud EL-sisesid riikidevahelisi rahaülekandeid. Samal ajal ei ole siseturg ikkagi veel nii efektiivne kui see on siseriiklikul tasemel, eriti mis puudutab jaemakseid. Erinevused on ka riiklike õigusaktide ja siseturul makseteenuste suhtes kehtivate tavade vahel. Uus õiguslik raamistik peaks vajaduse korral kõrvaldama need õiguslikud tõkked ühtse maksepiirkonna saavutamise teelt, eriti sel juhul, kui need on takistuseks kogu EL hõlmavate maksete infrastruktuuride ja süsteemide nõuetekohasele toimimisele. Näiteks reeglid, mis puudutavad maksekorralduse tühistamist, on erinevad sõltuvalt sellest, millises kohas siseturul maksekorraldus tehti. Kõige tähtsam on koostöövõime, ühiste tehniliste standardite kasutamine ja peamiste õiguslike nõuete harmoneerimine.

1.6 Õiguskindlus on asjaolu, mis põhjustab makseteenuste osutajate ja kasutajate tagasihoidlikkust tehingute tegemisel või tehingute tegemata jätmist. See puudutab näiteks otseseid deebetehinguid, mida EL-tasandil veel ei eksisteeri (vt lisa 16). See kehtib ka korrapäraste ja perioodiliste maksete kohta (näit. välisriigis väljaantava ajalehe püsivus või kommunaalteenuste maksmine teises liikmesriigis asuva suvemaja eest), mida ei ole võimalik "kodustada". Et kasutajad, näit. tarbijad ning keskmise ja väikese suurusega ettevõtted saaksid siseturust täielikku kasu, peavad välismaksete teenused olema sama efektiivsed kui siseriiklikud. Uus õiguslik raamistik peaks seepärast täitma tühikud ning suurendama tarbijate usaldust ja heaolu siseturul ühtses maksepiirkonnas.

⁽¹⁾ EÜT L 344, 28.12.2001

⁽²⁾ EÜT L 43, 14.2.1997

⁽³⁾ Klientide all mõeldakse tarbijaid ja teisi isikuid nagu jaemüüjad ja keskmise ja väikese suurusega ettevõtted, kes kasutavad makseteenuseid.

⁽⁴⁾ Näit. Euro-pankade Liidu (Euro Banking Associations -EBA) süsteem EURO 1 ja STEP 1.

⁽⁵⁾ EBA tegi esimesed tehingud 28.4.2003.

1.7 Siseturul on tarbijate usaldus maksetehingute vastu eriti oluline, sest tihti on need piiriülese ulatusega ja kuna usaldus on EL-i turul elektronkaubanduse potentsiaali kasutamise seisukohalt esmajärgulise tähtsusega. Seepärast taotleb asutamislepingu artikkel 153 tarbijakaitse kõrget taset, mis on uue õigusliku raamistiku juhtmõte. Sellisele tarbijakaitsele tehtavaid kulutusi tuleb siiski hinnata, sest lõppkokkuvõttes kannab need ühel või teisel viisil tarbija.

1.8 Tarbijakaitse huvides on vajalik ühtsete ja kasutajasõbralike nõuete olemasolu informatsiooni kohta enne ja pärast maksetehingu sooritamist. Selles suhtes on paljud nõuded juba kehtivas EL makseid puudutavates õigusaktides olemas ning need tuleb üle vaadata. Üheks kõige raskemaks ülesandeks on saavutada õige tasakaal informatsiooni sisu ja mahu vahel, nii et makseteenuste kasutajal oleks võimalik nendest õigustest ja kohustustest aru saada ja nendest teadlik olla.

1.9 Komisjon leiab, et tarbijakaitse õiguslikud tagatised maksetehingute täitmata jätmise, puuduliku täitmise või loata maksetehingute vastu on samuti väga tähtsad.

1.10 Teatise oluline osa on esitatud 21 lisana, millest igaüks käsitleb konkreetset õiguslikku ja/või tehnilist küsimust, mis puudutab maksete siseturu efektiivset toimimist.

2. Üldised märkused

2.1 Komitee toetab komisjoni algatuse eesmärgi kehtestada ühtne ja kõikehõlmav õiguslik raamistik Euroopa ühtse maksepiirkonna jaoks. Tõkked maksete siseturul on tõepoolest olemas ja need tulenevad erinevustest riiklikes õigussüsteemides. Makseid siseturul reguleerivad siamaani suures osas siseriiklikud reeglid ja/või tavad. Kuna 98 % jaemaksetest tehakse riigisiselt, ⁽¹⁾ on tarbijate nõudlus EL-siseste välismaksete järele ilmselt piiratud.

2.2 Paljude Euroopa riikide makseturud on väga efektiivsed. Seepärast peaks seadusandlus piirduma tõkete eemaldamisega välismaksetelt, et saavutada ühtne efektiivsuse tase. Seega ei tohiks välismaksete süsteemi parandamisega kaasneda mingisuguseid negatiivseid tagajärgi juba olemasolevatele efektiivsetele riiklikele maksesüsteemidele.

2.3 Komisjon peaks eemaldama õiguslikud tõkked, mis takistavad kogu EL-i hõlmavate konventsioonide ja kokkulepete sõlmimist, kuid mitte reguleerima aspekte, mida saab hõlmata nende konventsioonide ja kokkulepetega. Loomulikult tuleb saavutada õige tasakaal enesekontrolli/ühisreguleerimise ja EL seadusandluse vahel.

⁽¹⁾ Mitmete allikate (Swift, EBA, kaardiprogrammid) põhjal Fédération Bancaire Européenne (2003) poolt arvatud koguprotsent.

2.4 EMSK ⁽²⁾ arvamuse kohaselt tuleks toetada nii enesekontrolli kui ka ühisreguleerimist. Kui siiski tarbijakaitse on kaalul, tuleb range reguleerimine tarvitusele võtta kõigis valdkondades kus enesekontrolli või ühisreguleerimise meetmed osutuvad mittevastavateks, ebapiisavateks või ebakorrektselt rakendatuks.

2.5 Komitee toetab ühtselt kõrge tasemega tarbijakaitse põhimõtet, sest see on asutamislepingu üks peamisi eesmärgi.

2.6 Maksete siseturg peab olema rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline. Kui uus EL õiguslik raamistik põhjustab maksetega seotud kulude kasvu, on reaalne oht, et makseteenused hakkavad üha enam pakkuma EL-i mitte kuuluvad ettevõtjad väljastpoolt Euroopat ja et õigusaktid ei täida oma eesmärki.

2.7. Komitee ei nõustu, et tšekid peaks välja jätma uue optiooni poolt kaetavast maksete reguleerimisalast, sest seda laadi maksevahendeid kasutatakse mõnedes liikmesriikides.

2.8. On oluline uute organiseerimistega kindlustada, kas kohustuslike või enesekontrolli vahendite läbi, et ühes liikmesriigis tunnustatud ükskõik millise finantsinstitutsiooni poolt väljaantud või legaliseeritud krediit- või deebetkaardid oleks vastuvõetud rahaautomaadis ükskõik millises teises liikmesriigis.

3. Konkreetsete märkused

3.1 Makseteenuste osutamise õigus (lisa 1)

Selle küsimuse käsitus maksete uue õigusliku raamistiku kontekstis on väga oluline rahandussüsteemi turvalisuse seisukohast. Kuna maksesüsteem on kogu majanduse nurgakivi, peavad makseteenused olema reguleeritud kõikides liikmesriikides. Vastastikuse tunnustamise põhimõtet ei peaks rakendama enne, kui on kõigepealt kehtestatud harmoneeritud miinimumnõuded makseteenuste litsentsimiseks. See põhimõte ei pakuks piisavalt turvalisust tarbijatele ega ka võrdseid võimalusi. Siduv ja vahetult kohaldatav õigusakt (määrus) tagaks selleks tegevuseks turvalise õigusliku raamistiku. Peab olema selgelt arusaadav, et kui makseteenuste osutajal lubatakse hoiuseid vastu võtta, peab tal olema panganduslitsents (nõuded maksevõimele jne). Üldise märkusena eeldatakse, et mis tahes selles valdkonnas väljatöötatav määrus kehtib ka Euroopa Liidus tegutsevate mitte-Euroopa makseteenuste osutajate suhtes.

⁽²⁾ EMSK 500/2004, raportöör hr Retureau.

3.2 Nõuded informatsioonile (lisa 2)

Krediitiasutused peavad vastama direktiivi 97/5/EÜ, mis käsitleb krediidikorraldusega tehtud välismakseid, määruse 2560/2001/EÜ, mis käsitleb eurodes tehtavaid välismakseid ja soovitusel 97/489/EÜ, mis käsitleb elektroonilisi maksevahendeid, nõuetele. Mõnedel liikmesriikidel võivad olla siseriiklikud õigusaktid ning kehtestatud on ka EL-i nõuded, mis käsitlevad konkreetselt tarbijate informeerimise küsimusi, näiteks direktiiv 2002/56/EÜ tarbijale suunatud finantsteenuste kaugturstuse kohta ja direktiiv 2000/31/EÜ ("elektronkaubanduse direktiiv"). Pangad rakendavad neid kohaldamisalalt ja sisult piisavaid nõudeid. Komitee toetab täielikult komisjoni algatust konsolideerida olemasolevad õigusnormid, et koostada üks selge õigusakt, mis hõlmab kõiki nõudeid informatsioonile. Nõuded informatsioonile peavad olema nii üldised, et neid saaks rakendada ka maksevahendite suhtes, mida tänasel päeval veel ei eksisteeri.

3.3 Mitteresidentide kontod (lisa 3)

See küsimus on maksete valdkonnast palju ulatuslikum ning seega tuleks seda käsitleda kusagil mujal.

3.4 Väärtuspäevad (lisa 4)

3.4.1 Väärtuspäevade määramine ei ole ainult makseid puudutav küsimus; väärtuspäevad ei ole tõepoolest tihti seotud konkreetselt maksetehinguga – see võib tuleneda mistahes kontoga seotud tehingust.

3.4.2 Nagu komisjon möönab, on väärtuspäevade määramine põhiliselt hinnakujunduse küsimus (so tootehaldus või kliendisuhe). Tootehalduse küsimusena on väärtuspäevad sõltumatud broneeringutest, mida kasutatakse kontrol raha liikumiste arvestamiseks.

3.4.3 Väärtuspäevad võivad erineda erinevates pankades, sama panga erinevatel klientidel või isegi sama panga sama kliendi erinevate tehingute puhul.

3.4.4 Komitee tervitab ideed makseteenuste osutajatele väärtuspäevade kasutamise osas läbipaistvuse nõuete rakendamise kohta. Tarbijale peaks väärtuspäevade määramine avaldama mõõdukat rahalist mõju. Samuti peab arvesse võtmaväärtussüsteemide ühtlustamist Euroopa piires, kuigi kuna riiklikud süsteemid erinevad liikmesriikide vahel oluliselt, peab ühtlustumist nägema kui keskmise-kestusega eesmärki.

3.4.5 Selle tingimuse eesmärk on, et Komitee nõustub Komisjoni poolt järjekindlalt tõstatatud põhimõttega oma ettepanekus, et maksetehingu väärtuspäev peab olema sama kui kuupäev millal maksekorraldus raharingluse vastava makseteenuse pakkuja juures aset leiab.

3.5 Pangakonto numbrite teisaldatavus (lisa 5)

3.5.1 Olemasolev määrus 2560 viitab IBAN-le⁽¹⁾ ja BIC-le,⁽²⁾ mida on propageerinud ja toetanud Euroopa asutused, kaasa arvatud Euroopa Keskpankade Süsteem (European System of Central Banks - IBAN). IBAN numeratsioonistandard on tunnustatud ja toimib hästi kogu EL-i piires, mis tõestab tema edukust. See kodeerimissüsteem ei võimalda teisaldamist. Pangad peavad miinimumina tagama, et kliendil on võimalik säilitada oma kontonumber, kui ta siirdub sama panga teise filiaali.

3.6 Klientide liikuvus (lisa 6)

Üldiselt soodustab konkurentsivõimeline turg loomulikku klientide liikuvust, pankadega, mis on kohustatud automaatselt üksteisele edastama üksikaasjad vastava panga ülekande kohta arveldusarvelt arveldusarvele. Komitee toetab täielikult enesekontrolli ideed, mille eesmärk on klientide liikuvuse suurendamine. Komitee toetab ka konto sulgemistasu läbipaistvust. Need tasud peaksid olema mõistlikud ja kantud reaalsest administratiivkuludest, mis on seotud arveldusarvete sulgemise ja avamisega. Lisaks, peaks klienti nendest teavitama enne pangakonto avamist.

3.7 Maksevahendite ja –seadmete turvalisuse hindamine (lisa 7)

Kuna seadusandlikud algatused võivad kalduda säilitama vanu tehnoloogilisi lahendusi (turvaelemente täiendatakse pidevalt) peaks standardiseerimine eelistatavalt toimuma (pangandus)sektori eestvedamisel enesekontrolli raames, mida komisjon pakub välja esimese võimalusena. Komitee usub, et segaduse vältimiseks tuleks sektori poolt läbiviidav turvalisuse sertifitseerimine ühtlustada EL-i üldpõhimõtetega, mis tuleb veel kehtestada.

⁽¹⁾ Rahvusvaheline pangakontonumber

⁽²⁾ Panga tunnuscode

3.8 Teave makse algataja kohta (SRVII of FATF) (lisa 8)

FATF on valitsustevaheline organ, mis rahvusvahelisel tasandil kehtestab standardid ja töötab välja poliitika rahapesu ja terrorismi rahastamise vastu. Terrorismi rahastamist puudutav VII erisoovitus viitab telegraafi/telefoni teel tehtavatele ülekannetele ja märgib: "Riigid peaksid võtma meetmeid nõudmaks finantsasutustelt, kaasa arvatud rahaülekannete tegijatelt, et rahaülekannete ja nendega seotud teadetele oleks lisatud korrektne ja mõistetav teave makse algataja kohta (nimi, aadress ja kontonumber) ning et see teave jääks tehingule või sellega seotud teatele lisatuks kogu makseahela jooksul. Riigid peaksid võtma meetmeid, et finantsasutused, kaasa arvatud rahaülekannete tegijad, uuriksid hoolega ja jälgiksid kahtlasi rahaülekandeid, mille juures ei ole täielikku teavet makse algataja kohta (nimi, aadress ja kontonumber)." Komitee teeb ettepaneku, et VII erisoovitust rakendataks täielikult harmoneerituna määruse vormis kogu siseturul, et tagada selle järjepidev ja ühetaoline kohaldamine. Selles kontekstis on ülimalt oluline arvestada privaatsuse tagamise nõuetega. Eelistatavalt peaks kaasama ka Euroopa Majanduspiirkonna riigid. Eraldi peaks teave maksja kohta sisaldama maksja asemel konto omaniku nime, sest need võivad olla erinevad, nii et teavet konto omaniku kohta säilitatakse ja see on makseteenuse osutajale hõlpsasti kättesaadav.

3.9 Alternatiivne vaidluste lahendamine (lisa 9)

Oma arvamuses komisjoni rohelise raamatu "Alternatiivne vaidluste lahendamine tsiviil- ja äriõiguses" ("Alternative dispute resolution in civil and commercial law")⁽¹⁾ kohta toetab komitee FIN-NET võrgustikku alates selle algatamisest komisjoni poolt. See näitab, et piiriülesed lepitussüsteemid saavad olemasolevaid mehhanisme kasutades töötada efektiivselt ja ilma bürokraatiata. FIN-NET on efektiivne ja edukas tänu asjaolule, et see hõlmas tol ajal uudse välismakseid puudutavate vaidluste alternatiivse lahendamise valdkonda, olles üles ehitatud olemasolevatele mitte-piiriüleste süsteemide alusel.

3.10 Maksekorralduse tühistatavus (lisa 10)

3.10.1 Et tagada kliendile õiguskindlus, oleks selles lisas asjakohasem käsitleda (maksekorralduse) "pöördumatuse hetke" määratlemist ja sellest teavitamist olenevalt kasutatavast maksevahendist. Komitee toetab mõtet, et tarbijat peaks teavitama tühistamise tingimustest erinevates maksesüsteemides ja olenevalt maksevahendist.

⁽¹⁾ ELT C 85, 8.4.2003.

3.10.2 Ühtlasi tuleb meeles pidada, et kliendid mitte ainult ei kanna makseid üle vaid ka saavad neid. Väga pikkadel ajavahemikel maksekorralduse tühistamiseks oleks seega vastupidine mõju nendele klientidele, kes on eeldatavad maksete saajad.

3.10.3 Samuti on tähtis eristada maksekorralduse tühistatavust kliendi ja süsteemi poolt. Selguse ja õiguskindluse huvides ei tohiks maksekorralduse alusel tehtavat arveldust üldiselt tühistada, kui see on juba süsteemi sisestatud, nagu on sätestatud arvelduse lõplikkuse direktiivis.

3.10.4 Komitee on arvamisel, et maksekorralduse tühistatavuse küsimus on keerukas ja et seda on vaja veel arutada. Sellest hoolimata peaks makseteenuste osutaja nõudmisel teavitama oma klienti konkreetse makse pöördumatuse hetkest.

3.11 Makseteenuste osutaja roll kliendi-kaupmehe vaidluse korral sidevahendite abil teostatavas kaubanduses (lisa 11)

Komitee on arvamisel, et eristada tuleks põhitehingut ja makse teostamist: maksetehing iseenesest on täiesti neutraalne. Ei makse algataja ega ka makse saaja pank ei saa mõjutada makse aluseks olevat tehingut makse algataja (kaupmehe kliendi) ja makse saaja (kaupmehe) vahel. Komitee mõnab, et selles lisas käsitletav küsimus on väga keerukas ja seda tuleb edaspidi veel arutada.

3.12 Maksekäsundi mittetäitmine või puudulik täitmine

3.12.1 Komitee on nõus sellega, et makseteenuste osutaja peaks vastutama maksekorralduse korrektse täitmise eest ja tõendamise eest, et tehing on korralikult konteeritud, täidetud ja krediteeritud makse saaja kontole. Ta on vastutav selle osa (tehnilises mõttes) maksesüsteemi eest, mis on tema kontrolli all. Samal ajal on selge, et makseteenuste osutajat ei saa võtta vastutusele selle eest, mis ületab tema tsiviilvastutuse määra ning loomulikult mitte sel juhul, kui tegemist ei ole hooletusega või force majeure puhul. Seepärast on see teenuse osutaja asi, kindlustamaks et maksekorralduse tehing on korralikult konteeritud, täidetud ja raha on kontodele kantud sellistel maksetingimustel nagu see oli tellitud. Seda kohustust ei saa piirata või vältida lepinguliste vahenditega.

3.12.2 Komitee usub, et makseteenuste osutajad võiksid võtta vastutuse nõuete eest, mis puudutavad nende kontrolli alt väljas olevaid küsimusi, lisaväärtusteenuste vormis. See oleks soodne tarbijale ja viiks konkurentsi suurenemisele.

3.13 Lubamatute tehingutega seotud lepinguosaliste kohustused ja vastutus (lisa 13)

3.13.1 Kaardimaksete osas peavad krediitiasutused juba täitma soovitusi 97/489/CE nõudeid, eriti selles osas, mis puudutab:

- kaardi omaniku rahalise vastutuse piiramist (välja arvatud juhul, kui ta paneb toime tõsise eksimuse) 150 euroga toimingute eest kaotatud või varastatud kaardiga enne maksete peatamist; ja
- heauskseks vaidlusobjektiks olevate deebetsummade (ja kõikide nendega seotud pangakulude), mis tulenevad pettusega seotud tehingutest, mis tehakse sidevahendite kaudu ilma kaardi füüsilise kasutamiseta või võltsitud kaardiga, tagasimaksmist.

3.12.2 Pettusega seotud tehingute taga seisab ka organiseeritud kuritegevus. 150 euro piirmäär võib potentsiaalselt ohutada pettusi. Sellepärast arwab komitee, et kehtestama peaks riskipõhise piirmäära. Kaardi omaniku vastutus ülalnimetatud juhul peaks olema teatud protsent tema kaardi kogu krediitlimitist, mis on lepinguga määratud. Selline õiglane lähenemine peegeldaks tõelist riski ja kulu, samal ajal võtaks tõhusamalt ära soovi pettusi korda saata ning seega vähendaks üldisi kulusid.

3.13.3 Soovitus 97/489/EÜ teatud ajakohastamine kooskõlas uue õigusliku raamistikuga oleks positiivne edasiminekuks. Komitee on arvamisel, et seda lisa tuleks käsitleda seoses võimalustega kasutada elektronallkirja vastavalt "elektronallkirja direktiivile".

3.13.4 On ebaselge, kas makseteenuste osutajal õnnestub lõplikult – kui üldse õnnestub – tõestada, kas klient oli või ei olnud tehniliselt turvalise elektroonilise maksevahendiga tehtud tehingu algataja. Eriti reaajas pangatehingute puhul tundub, et makseteenuste osutajatel on raskusi selliste tõendite esitamisega, kuna neid tehinguid võib teha personaalarvutist, mida makseteenuste osutaja ei saa kontrollida.

3.14 "Our" (meie), "ben" (makse saaja) ja "share" (jagatud) ⁽¹⁾ kasutamine (lisa 14)

3.14.1 Selle lisa keskseks põhimõtteks on kogu summa kandmine makse saaja arvele. See põhimõte on pärast määruse 2560/2001 kehtestamist hästi juurdunud maksete osas, mida saab täielikult STP (otsetöötuse - Straight-Through-Processing) teel töödelda, kuna vastavaid riigisiseid makseid makstakse ilma makse saajalt mingeid tasusid maha arvamata.

⁽¹⁾ "our", "beneficiary" ja "share" on kolm (teenustasu) tasumise võimalust pangaülekande puhul.

3.14.2 Lisaks toimib enesekontroll ICP (Interbank Convention on Payments - pankadevaheline makseid käsitlev konventsioon), ⁽²⁾ raames, mille kohaldamisala praegu piirdub eurodes tehtavate krediitkorraldusega maksetega. ICP propageerib seda, et mitte võimaldada vahendavatel pankadel, kui neid kasutatakse, ülekantavalt summalt tasusid maha arvata.

3.14.3 Mistahes õiguslik raamistik ei peaks käsitlema tehnilisi tingimusi, mida kasutatakse konkreetsetes teadete vormingutes ja süsteemides (näit SHARE, BEN, OUR), mis paljudel juhtudel ei ole siseriiklikus kontekstis asjakohased. Komitee on arvamisel, et direktiivi 97/5/EC asendamiseks ei peaks seepärast looma uusi nõudeid. Praegused tasude maksmise võimalused on selleks, et anda klientidele valikuvõimalus, mis on osa kliendi ja panga vahel kokkulepitavatest tingimustest. Vältima peab liigset lihtsustamist ja valiku piiramist, sest need tasude maksmise võimalused on vastuseks turu nõudlusele, mis ei piirdu põhiliste EL-siseste krediitkorraldusega tehtavate maksevahendi(te)ga, vaid on vajalikud erinevate makseliikide ja samuti sidevahendite abil teostatava kaubanduse jaoks. Komiteele meeldiks, et (pangandus)sektor suurendaks kasutatava tasude maksmise võimaluse läbipaistvust.

3.14.4 Komitee julgustab komisjoni likvideerima lahknevust direktiivis toodud vaikimisi valitava "OUR" võimaluse (tasumise võimalus, mida ei eksisteeri enamuses liikmesriikides) ja määruses eelistatud "SHA" võimaluse vahel.

3.15 Tehingu teostamise aeg krediitkorraldusega maksete puhul (lisa 15)

3.15.1 Komitee tuleb meelde, et Euroopa Maksenõukogu (European Payments Council) pangad on enesekontrolli teel CREDEURO konventsioonis kokku leppinud, et vaikeaeg krediitkorraldusega tehtavate maksete teostamiseks on 3 panga tööpäeva (pärast vastuvõtmise päeva). Tegelikult on 3 päeva vaikeaeg, mida üksikud pangad saavad veelgi lühendada. Kuna tehingu teostamise aeg on teenuse üks põhitegureid, peaks teenuste tõhustamise jätku konkurentsi ülesandeks.

3.15.2 Edasist õigusloome vajadust peaks käsitlema siis, kui (pangandus)sektori algatus ei toimi.

⁽²⁾ Pankadevaheline konventsioon, mis käsitleb põhilisi krediitkorralduse alusel tehtavaid makseid, mis jäävad määruse 2569/2001 kohaldamisalasse.

3.16 Otsekorraldused (lisa 16)

3.16.1 Kui üleeuroopaline otsekorralduste programm (Pan-European Direct Debit scheme) on Euroopa Maksenõukogu (European Payments Council - EPC) poolt ametlikult heaks kiidetud, määratleb EPC täpselt ja edastab komisjonile teabe õigusaktide kohta, mida on vaja vastu võtta, ja/või õiguslike tõkete kohta, mida on vaja eemaldada. Üleeuroopalise otsekorralduste programmi jaoks vajalik õiguslik raamistik sõltub väga paljus valitavast mudelist. Seepärast on komitee veendunud, et planeerima peaks tihedat koostööd sektori ja seadusandja (EÜ) vahel.

3.17 Tõkete eemaldamine sularaha ringlusega seotud kutsetegevusest (lisa 17) ⁽¹⁾

3.17.1 See lisa ei ole seotud maksete valdkonnaga ja ei kuulu seega makseid käsitleva uue õigusliku raamistiku alla.

3.17.2 Ei tohiks teha vahet sularahas ja mitte-sularahas tehtavate maksete reguleerimisel. Mitmed regulatiivsed ja tehnilised tõkked takistavad piiriülest sularaha transporti eurotsoonis, eriti riigi keskpanga filiaalide ja teises riigis asuvate rahandusasutuste filiaalide vahel.

3.17.3 Juurdepääs riigi keskpankade piiriülestele teenustele on osa eurotsoonis ühisraha kasutamise seotud loomulikust arengust.

3.17.4 Konkurentsi sularaha transportimise sektoris peaks eurotsoonis soodustama, et saavutada maksimaalne efektiivsus, kuid komitee arvamusele on vaja kehtestada piiriülese sularaha transportimise litsents ja tagada piisav kontroll selle rakendamise üle.

3.18 Andmekaitse küsimused (lisa 18)

Komisjoni ettepanek lisada määrusesse säte, mis vastab andmekaitse direktiivi 95/46/EÜ ⁽²⁾ artikli 13 alapunktile d on parim võimalus lühikese ajaga harmoneerida teabevahetust maksesüsteemides pettuste tõkestamise eesmärgil (ettevõtjate ja asutuste vahel ning ettevõtjate vahel erandina andmekaitse direktiivist: näit: kaarditehingute pettustega seotud kaupmeeste andmebaas).

⁽¹⁾ Erilist tähelepanu tuleb pöörata tõlgete õigsusele. Itaalia keeles, näiteks, peaks päis olema "Rimozione delle barriere al trasporto di fondi", mis on sisult lähemal originaaltekstis olevale päisele.

⁽²⁾ EÜT L 281, 23.11.1995

3.19 Digitaalallkirjad (lisa 19)

Komitee teeb komisjonile ettepaneku esitada kõigepealt oma aruanne elektronallkirju käsitleva direktiivi 1999/93/EÜ ⁽³⁾ rakendamise kohta. Komisjoni ettepanekud uute meetmete kohta on teretulnud. Üldise märkusena tahaks komitee rõhutada, et digitaalne töendamine on tootehalduse valdkond, kus kehtivad tehnilise neutraalsuse ja konkurentsi põhimõtted.

3.20 Võrgustike turvalisus (lisa 20)

Komitee tervitab tegevusi ja algatusi, mis muudavad küberkuritegevuse raskemaks õigusrikkumiseks ja mis käsitlevad harmoneerimist selles valdkonnas EL-st laiemas ulatuses koostöös teiste jurisdiktsioonidega (näit Ameerika Ühendriigid). Positiivne on hoiatavate sanktsioonide kasutamine, karistamiseks pettuse, hävitamise, andmete või süsteemi töö muutmise eesmärgil volitamata juurdepääsu automaatsetele andmetöötluse süsteemidele. Vaja on kasutada sanktsioone ka poolte suhtes, kes levitavad andmeid, programme, tarkvara või teavet, mis on spetsiaalselt välja töötatud või kohandatud võimaldamaks volitamata juurdepääsu automaatsetele andmetöötlussüsteemidele pettuse eesmärgil. Seepärast peab eristama kriminaalkaristuse ettenägemist pettuste eest maksevõrgustikes, mille osas edasine EL piires harmoneerimine õigusaktide kaudu oleks tervitatav, ning ennetavaid abinõusid maksevõrgustike kaitsmiseks, millega peaks tegelema (pangandus)sektor, et arvesse võtta kõiki tehnoloogilisi uuendusi.

3.21 Maksevõrgustiku rikked (lisa 21)

3.21.1 Komiteele tundub, et lisa 21 käsitletav teema on lisa 12 (maksekäsuandi mittetäitmine või puudulik täitmine) käsitletud teema alateemaks. Tõepoolest, tuleb nõustuda, et:

- maksevõrgustiku rikked ei ole tavapärane nähtus;
- maksevõrgustiku rikked võivad mõjutada süsteeme ja seadmeid, mis ei ole krediitdiasutuse otsese kontrolli all (network externalities);
- krediitdiasutused peavad täitma paindlikkuse ja äritegevuse järjepidevuse kohustusi, mis on neile pandud pädevate reguleerivate asutuste poolt.

3.21.2 Makseteenuste osutajaid ei peaks vastutusele võtma selle eest, et makseid ei saanud rikke ajal süsteemi sisestada. Makseteenuste osutajal kannab piiratud vastutust vastavalt tema tsiviilvastutusele ja ta peaks töendama, et on võtnud kõik võimalikud meetmed rikke vältimiseks.

⁽³⁾ EÜT L 13, 19.1.2000

3.21.3 Hiljutises elektronkirjade rünnaku juhtumis Ühendkuningriigi pankade vastu nägi üks reaalajas teenuse pakkuja rünnakule reageerimise põhilise vahendina reaalajas teenuse sulgemist. Sellised rünnakud on teenusepakkuja otsese kontrolli alt väljas, sest ründaja ja klient on elektronposti kaudu otseühenduses. Makseteenuste osutajad peaksid oma kliente võimaluse korral teavitama enne oma süsteemi sulgemist turvalisuse eesmärgil. Komitee arvab, et ei ole asjakohane karistada teenuse osutajat, kui ta võtab selliseid meetmeid oma klientide kaitseks. Komitee kutsub ka makseteenuste osutajaid võtma meetmeid selliste pettuste ennetamiseks.

4. Kokkuvõte

4.1 Uus õiguslik raamistik peaks olema kooskõlas Euroopa tarbijakaitse strateegiaga, mille peamiseks eesmärgiks on ühtlaselt kõrge tasemega tarbijakaitse.

4.1.1 Komitee toetab Euroopa Komisjoni püüet suurendada tarbija usaldust, õiguskindlust ja turu efektiivsust siseturul tehtavate maksete suhtes. Samuti on positiivne käsitleda enesekontrolli ja ühisreguleerimist ühe võimaliku arenguna mitmes 21 lisas mainitud valdkonnas.

4.2 Eelistama peaks seadusandlikke meetmeid, mis hõlmavad lisasid 1, 2, 8, 12, 13, 18 ja 19. Eriti tungivalt vajavad tähelepanu lisad tarbija informeerimise nõuetest (2), teabest makse algataja kohta (8) ja andmekaitse küsimustest (18).

4.3 Planeerima peaks tihenevat koostööd komisjoni ja pangandussektori vahel Euroopa otsekorralduste programmi (lisa 16) kehtestamise alal, määratlemaks, kellel on õigus makseteenuseid osutada (lisa 01) ning samuti maksevahendite turvalisuse tõendamise valdkonnas (lisa 07).

4.4 Teiste lisade osas tundub komiteele, et enesekontroll või ühisreguleerimine võiks olla asjakohasem vahend saavutamaks komisjoni eesmärki luua efektiivne maksete siseturg. On selge, et kui enesekontrolli meetmed ei osutu edukaks, tuleks ette näha määruse kehtestamine.

4.5 Samuti on komiteel ettepanek, et kogu võrgustik peaks keskenduma läbipaistvusele tarbijate suhtes ning püüdma niipalju kui võimalik aluseks võtta olemasolevaid tavasid ja enesekontrolli reegleid. Näiteks ei ole vajalik enam regulatsioone kehtestada, kui turg on juba saavutanud seadusandja poolt ettenähtud eesmärgid (näit. ei ole otsest vajadust muuta direktiivi krediidikorralduste kohta maksete teostamise aja lühendamise eesmärgil). Siiski on teatud valdkondades ühtne lähenemine õigeks lahenduseks.

4.6 Teatise teemade ulatus on tihti palju laiem maksete temaatikast ja komisjon peab selgemalt rõhutama vahet äritegevuse ja maksesüsteemide vahel. Ükski maksetega seotud õigusakt ei peaks sisaldama küsimusi, mis on seotud muude tegevuste kui maksete teostamisega.

Brüsselis, 30. juunil 2004.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee

president

Roger BRIESCH

Arvamus, mis käsitleb ettepanekut nõukogu otsuse kohta, millega kehtestatakse konsulteerimis- ja teatamiskord krediidikindlustuse, krediidigarantii ja finantskrediidi valdkonnas (kodifitseeritud versioon)

K(2004) 159 lõplik - 2004/0056 (CNS)

(2004/C 302/04)

13 mai 2004, otsustas nõukogu vastavalt Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklile 262 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega seoses ettepanekuga, mis käsitleb nõukogu otsust konsulteerimis- ja teatamiskorra kohta krediidikindlustuse, krediidigarantii ja finantskrediidi valdkonnas.

Ühisturu, tootmise ja tarbimise osakond, mis vastutas komitee töö ettevalmistamise eest selles valdkonnas, võttis oma arvamuse vastu 9. juunil 2004, ettekandjaks oli hr Frank von Fürstenwerth.

Oma 410. plenaaristungil 30. juunil ja 1. juulil 2004. a (30. juuni koosolekul) võttis Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee vastu alljärgneva arvamuse 133 pool-, 1 vastu- ning 4 erapooletuhäälega:

1. Sisu

1.1 Ettepaneku kohaselt tuleks kodifitseerida nõukogu 3. detsembri 1973. aasta otsus 73/391/EMÜ konsulteerimis- ja teatamiskorra kohta krediidikindlustuse, krediidigarantii ja finantskrediidi valdkonnas. Hiljem on nimetatud otsust muudetud nõukogu otsusega 76/641/EMÜ ja Hispaania ja Portugali ühinemisaktide ning Austria, Soome ja Rootsi ühinemisaktidega.

1.2 Neis otsustes käsitletakse ainult ekspordikrediidi riikliku garanteerimisega seotud küsimusi. Eelkõige kehtestatakse neis tingimused, mille kohaselt peavad liikmesriigid alustama teiste liikmesriikide ja komisjoniga konsultatsioonimenetlust kaalumisel olevate väliskrediidi eraldiste ja garanteerimise suhtes. Otsuses ei käsitleta ekspordikrediidikindlustuse eraturgu.

1.3 Ettepanek asendaks mitmeid kodifitseeritud õigusakte.

1.4 Ettepanek ei muudaks kodifitseeritud aktide sisu. Ettepanek ei teeks midagi enamat, kui ühendaks need aktid ametlike parandustega, mis on ette nähtud kodifitseerimise toiminguga.

2.2 Tänapäeval on kõnealused sätted olnud erinevates õigusaktides, mistõttu on tulnud teha kalleid uuringuid ja aeganõudvaid võrdlusi erinevate õigusaktide vahel, et teha kindlaks, millised sätted kehtivad.

2.3 Ettepanek hõlmab vaid erinevate õigusaktide ühendamist üheks aktiks, säilitades samal ajal nende olemus täies ulatuses. Mis puutub nende aktide sisusse, siis ei ole tarvis selles osas midagi ette võtta.

2.4 Ettepanekut tuleb tervitada, sest see suurendab läbipaistvust ning muudab EL-i õigusaktid arusaadavamaks

2.5 Sellest hoolimata peaks komisjon kodifitseerimisprotsessi käigus arvestama järgmiste punktidega:

2. Hinnang

2.1 Ettepanek tuleneb komisjoni eesmärgist kodifitseerida selguse ja ratsionaalsuse huvides hiljuti parandatud õigusaktid.

— Kuigi nõukogu 3. detsembri 1973. a otsus (2) ("ning arvestades, et oma 26. jaanuari 1965. a otsusega (2) kehtestas nõukogu krediidikindlustuse, krediidigarantii ja finantskrediidi valdkonnas konsulteerimise korra") ei sisaldu enam ettepanekus, tuleks see sinna siiski lisada, tagamaks selle täielikkust.

— Ettepaneku artikkel 20 muudab kehtetuks nõukogu otsuse 73/391/EMÜ. Ettepaneku III lisas märgitakse siiski ära ka nõukogu otsus 76/641/EMÜ pealkirja all “Tühistatud otsus koos parandustega”. Seega tuleks järjepidevuse tagamiseks otsusega 76/641/EMÜ sisse viidud parandus tühistada ka artiklis 20.

2.6 Erilist tähelepanu tuleb pöörata tõlgetele ning nende õigsusele, ebakorrektnel tõlge võib kaasa tuua seadusandlikku ebakindlust ning seaduste väärat rakendamist.

Brüssel, 30. juuni 2004.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
 Roger BRIESCH

Arvamus, mis käsitleb ettepanekut Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse kohta “Rahvusvahelise turvalisuse korraldamise koodeksi” rakendamisest Euroopa Ühenduses

COM(2003) 767 final – 2003/0291 (COD)

(2004/C 302/05)

13. jaanuaril 2004 otsustas Euroopa Liidu Ministrite Nõukogu (nõukogu) vastavalt Euroopa ühenduste asutamislepingu artiklile 80(2) konsulteerida Euroopa majandus- ja sotsiaalkomiteega ettepaneku asjus, mis puudutab Euroopa parlamendi ja nõukogu määrust ühenduse siseselt rahvusvahelise turvalisuse korraldamise koodeksi rakendamise kohta, COM(2003) 767 final - 2003/0291 (COD).

Antud küsimuses komitee arvamuse ettevalmistamise eest vastutav transpordi, energia, infrastruktuuri ja infoühiskonna osakond võttis oma arvamuse vastu 10. mail 2004. a. Ettekandja oli dr. Bredima Savopoulou.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee võttis 30. juunil ja 1. juulil 2004. a täiskogu istungil (30.juuni koosolekul), 155 poolt-, 2 vastu- ning 4 erapooletu häälega, vastu järgmise arvamuse:

1. Sissejuhatus

1.1 Rahvusvaheline Mereorganisatsioon (IMO) võttis 1979. aastal vastu “Rahvusvahelise ohutu laevasõidu ja saastamise vältimise korraldamise koodeksi” (ISM koodeks) kui dokumendi, mis aitaks edendada laevanduses keskkonnateadlikkust ja turvalisuse kultuuri. 1994. aastal otsustas IMO muuta koodeksi kohustuslikuks, lisades “Rahvusvahelise mereohutuse konventsiooni” 1974. aastast (SOLAS konventsioon) peatüki IX “Laevade ohutu toimimise korraldamine”.

1.2 Koodeksi kohustuslikuks muutmine viidi ellu kahes järgus. 1998. aasta 1. juulist muutus see kohustuslikuks rahvusvahelisi reise tegevate reisilaevade, naftatankerite, kemikaalide tankerite, gaasitankerite ja 500 ning enama brutotonnise veeväljasurvega puistlastilaevade operaatorfirmadele. 2002. aasta 1. juulist muutus koodeks kohustuslikuks muude rahvusvahelisi merereise tegevate vähemalt 500 brutotonnise veeväljasurvega kaubalaevade operaatorfirmadele.

1.3 Reageeringuna “Estonia” tragöödiale otsustas Euroopa Liit astuda samme ISM koodeksi kiireks ellurakendamiseks Ühenduse piires rahvusvahelisi ja siseriiklikke reise tegevatel reisiparvlaevadel ja kehtestas määrusega 3051/95 (EÜ) (8.12.1995) ⁽¹⁾ vastavaks tähtjaks 1.7.1996. EESC tervitas oma sellekohases arvamuses määrusega ettenähtud abinõu ja toetas Komisjoni initsiatiivi. ⁽²⁾

1.4 Määrust on kahel korral muudetud: a) määrusega 179/1998, ⁽³⁾ mis käsitleb Euroopas tegutsevate parvlaevade jaoks ISM koodeksi nõuetele vastavate dokumentide/tunnistuste kasutuselevõtmist ja b) määrusega 1970/2002, ⁽⁴⁾ milles võetakse arvesse IMO poolt ISM koodeksis hiljem tehtud parandusi. Määrus jõustus 26.11.2002.

⁽¹⁾ Ministrite Nõukogu 8. detsembri 1995 määrus nr. 3051/95 (EÜ) ohutusmeetmete korraldamisest reisiparvlaevadel (ro-ro tüüpi laevadel), ELT L 320, 30.12.1995, lk. 14.

⁽²⁾ ELT C 236, 11.9.1995, lk. 42.

⁽³⁾ ELT L 19, 24.1.1998, lk. 35.

⁽⁴⁾ ELT L 302, 6.12.2002, lk. 3.

2. Komisjoni ettepanek

2.1 Määruse 3051/95 (EÜ) vastuvõtmisel deklareerisid liikmesriigid ja Euroopa Parlament, et ISM koodeksi rakendamine ro-ro tüüpi reisiparvlaevadel on prioriteetne küsimus ja ühtlasi, et see on esimene tervest reast mereohutuse suurendamisele suunatud initsiatiividest.

2.2 Kavandatav määrus on üldisema iseloomuga, see asendab määrust nr. 3051/95 (EÜ) ja selle peamine eesmärk on aidata kaasa koodeksi õigele, rangele ja harmoniseeritud rakendamisele kõigis liikmesriikides ja liituvates maades. Määrusega paralleelselt jäävad jõusse eeskirjad, mis praegu kehtivad Euroopa Liidus regulaarselt Euroopa maade sadamaid külastavatele ro-ro tüüpi parvlaevadele nende lipust sõltumata.

2.3 Määrus kehtib kõigi firmade kohta, kes opereerivad merel ühe või mitme järgmist tüüpi laevaga:

- mõne liikmesriigi lipu all sõitvad rahvusvahelisi ja siseriiklikke reise tegevad kaubalaevad;
- mõne liikmesriigi lipu all sõitvad rahvusvahelisi reise tegevad reisilaevad;
- siseriiklikke reise tegevad reisilaevad A- ja B-klassi merealadel vastavalt direktiivi 98/18/EÜ artiklis 4 toodud määratlusele, nende lipust sõltumata;
- Ühenduse liikmesriikide sadamatest või sadamatesse regulaarset reisiparvlaevauhendust pidavad ro-ro tüüpi reisiparvlaevad nende lipust sõltumata; ja
- Ühenduse liikmesriikide sadamatest või sadamatesse kabotaažvedusid tegevad kaubalaevad nende lipust sõltumata.

2.4 Määruse projekti rakendusala tugineb SOLAS konventsiooni IX peatüki sätetele ja see kehtib kõigi SOLAS-iga hõlmatud ja mõne liikmesriigi lipu all sõitvate laevade kohta, ka siseriiklike reiside korral. Siseriiklikke reise tegevate reisilaevade puhul kehtivad need sätted küll ainult siis, kui laevad sõidavad rannajoonest enam kui 5 miili kaugusel, samas kehtivad eeskirjad mistahes lipu all sõitvatele laevadele.

2.5 Kõik ühe või mitme ülalnimetatud laevaga opereerivad firmad peavad täitma "Rahvusvahelise ohutu laevasõidu ja saastamise vältimise korraldamise koodeksi" (ISM koodeksi) sätteid, mis on lisas pealkirja I all ära toodud. Liikmesriigid peavad täitma sertifitseerimisprotsessi juhendeid (valitsust puudutavaid ISM koodeksi rakendussätteid), mis on ära toodud lisas pealkirja II all.

3. Üldiseloomuga märkused

3.1 ISM koodeks on üks olulisemaid samme, mida IMO on meresõiduohutuse vallas ette võtnud, kuna see annab IMO konventsioonide elluviimiseks tõhusa raamistiku. Vastavalt EESC seisukohale, mida on ka tema viimastes arvamustes väljendatud, on määrus 3051/95 olnud kasulik selle poolest, et kiirendas 2 aasta võrra ISM koodeksi rakendamist ro-ro tüüpi reisilaevade suhtes ja laiendas selle rakendusala ka siseriiklikke merereise tegevatele samasugustele laevadele.

3.2 EESC märgib, et rahvusvahelisi reise tegevate reisi- ja kaubalaevadega opereerivate firmade osas on määruseprojekti eesmärk juba saavutatud, kuna ISM koodeksi täitmise kohustus tuleneb SOLAS konventsioonist. Samamoodi on siseriiklikke reise sooritavate ro-ro tüüpi reisilaevadega opereerivate firmade osas see eesmärk saavutatud määruse 3051/95 nõuete täitmisega.

3.3 Komisjoni peamine põhjendus oma ettepaneku toetuseks seisneb selles, et kogu ISM koodeksi ja IMO asjakohaste juhendite Euroopa Liidu seadusandlusesse võtmine aitab ISM koodeksit Ühenduse piires tõhusamalt juurutada. EMSK nõustub selle põhjendusega ja toetab seda eesmärki selles osas, mis puudutab laevu, mille suhtes ISM koodeksi nõuded juba kehtivad. Samas, mis puudutab ettepanekus sisalduvat ISM koodeksi laiendamist ülejäänud laevatüüpidele täiendava kasu osas, EMSKl on järgmised kommentaarid.

3.3.1 ISM koodeks valmis vastava tegevusvaldkonna initsiatiivil kui vabatahtlik abinõu heakvaliteedilise laevanduse edendamiseks. ISM koodeksi kohustusliku ülemaailmse juurutamise kogemustega alates selle esimesest etapist 1998. aastal on ilmnenud nii koodeksi tugevaid kui ka nõrku külgi. On jõutud üldisele arusaamisele, et kogu merendusvaldkonnas (lipuriikides, klassifikatsiooniühingutes ja laevandusfirmades) esineb vajadus paremini mõista koodeksi eesmärke, tihendada ISM tunnistuste väljastajate vahelisi sidemeid ja kehtestada ühtsed nõuded ISM koodeksi audiitoritele. Ohutusalase töö hea korralduse põhieeldus on tippjuhtide huvi ja pühendumus. Meresõiduohutuse ja saastamise vähendamise vallas sõltub lõpptulemus kõigi üksikisikute pühendumusest ja motiveeritusest. Ilma kogu merendusala kompleksi tundmiseta võib ISM koodeks muutuda sisutuks paberiks, nagu skeptikud seda heameelega näeksid.

3.3.2 Tänapäeval kasutatakse laialdaselt riskide hindamist kui objektiivset ja usaldusväärset vahendit ohutusalaste täiustuste otstarbekuse kaalumiseks. Sellest vaatepunktist lähtudes ja arvestades selle selgelt väljendunud vajalikkust, oli Euroopa riikide sadamatesse võis sadamatest regulaarset laevauhendust korraldavate parvlaevade jaoks ISM koodeksi Euroopa Liidus kohustuslikuks muutmine täiesti õigustatud ja heakskiidetav samm. Samadel põhjustel on kõigi teiste siseriiklikke reise sooritavate laevade allutamine vastavatele juhenditele täiesti õigustatult jäetud subsidiaarsuse põhimõttest lähtuvalt vastavate riikide valitsuste otsustada. EESC-le ei ole teada, et ühegi riigi seadustega oleks ISM koodeksi rakendamine siseriiklikke reise tegevatele laevadele kohustuslikuks muudetud.

3.3.3 ISM koodeks, mis on mõeldud rahvusvahelisi reise tegevate ja seetõttu valitsustele ning firmadele mitte kuigi kergesti kättesaadavate laevade jaoks, asetab firmadele ja nende laevadele märkimisväärseid kohustusi, nõuab rahvusvaheliste konventsioonide nõuete täitmist ja toetab tegevusala siseste nõuete järgimist. Pealegi reguleerivad ainult siseriiklikke reise tegevate kaubalaevade turvarežiimi riiklikud seadused ja sellest tulenevalt võidakse sellistelt laevadelt nõuda rahvusvahelisi reise tegevatele kaubalaevadele kehtestatud nõuete täitmist.

3.3.4 Euroopa väikeste ja keskmise suurusega firmade huvide kaitsjana, inter alia, muudab EMSK-d murelikuks ISM koodeksi kohustuslikuks muutmine ainult siseriiklike laevareisidega tegelevate väikeste ja keskmise suurusega firmade jaoks. Ülaltoodud kaalutluste valguses pakutud määrus peaks võtma arvesse bürokratlikke formaalsusi ja nõuete täitmise kulusid vastavalt oma rakendusale selliste firmade laevadele. Seetõttu tuleks siin eeskirju rakendada paindlikult ja lubada erandide teha.

4. Spetsiifilised märkused

4.1 Artikkel 3 – Määruse rakendamine

4.1.1 EESC usub, et kitsendused võivad olla vajalikud praktilistel põhjustel vajalikud väikeste cargo laevade puhul ning siseriiklike reise tegevatele reisilaevadele ning eriti kui sellise laevaga opereerib selle omanik ise või siis toimub see tema vahetu kontrolli all.

4.2 Artikkel 4 – Nõuded turvalisuse korraldamisele

4.2.1 Kaudselt võidakse üldnimetatud laevadelt nõuda rahvusvahelisi reise tegevatele laevadele kehtestatud nõuete täitmist. EMSK usub, et määruks võiks selgelt ära näidata, millised ISM koodeksi põhinõuded selliste laevade kohta kehtivad.

4.3 Artikkel 5 – Sertifitseerimine

4.3.1 EESC toetab sertifitseerimisprotsessi kohustuslikuks muutmist ja loeb seda antud määruseprojekti koostamise peamiseks õigustatud põhjuseks.

4.3.2 Paragrahvide 2 ja 6 osas tuleb märkida, et vastavalt kummaski paragrahvis käsitletud nõuetele vastavuse tunnistusi ja turvalisuse korraldamise tõendeid võivad lipuriigi valitsuse palvel väljastada ka firmade asukohamaade valitsused.

4.3.3 EMSK väidab, et artikli 5 lõige 4 ja 9 vajavad selgitust ning lihtsustamist koos ISM koodeksi sätetega, sest nad esitavad ebavajalikke kitsendusi ja viivad segadusse.

4.4 Artikkel 7 – Garantiiprotseduur

4.4.1 Garantiiprotseduur ei puuduta, kuigi peaks puudutama, liikmesriiki või lipuriiki, kes on nõuetele vastavuse tunnistuse väljastanud ja peaks vajaduse korral saama vastavat dokumenti tühistada või selle kehtivust peatada.

4.5 Artikkel 9 – Aruandlus

4.5.1 Artikkel viitab Komisjoni poolt kehtestatavale aruandluse vormile, ei räägi aga sellest, mida aruandlus peaks sisaldama. Siin tuleks selgitada, kas mõeldud on määruse ja täpsemalt sertifitseerimisprotseduuride nõuete täitmist liikmesriikide poolt või firmade ja nende laevade nõuetele vastavuse aruandlust, mille aluseks on lipu- ja sadamariikide poolt teostatav kontroll.

4.6 Artikkel 13 – Määruse jõustumine

4.6.1 Kooskõlas artiklite 3 ja 4 kohta tehtud märkustega leiab EESC, et kaubalaevadele ja siseriiklike reise tegevatele reisilaevadele määruse nõuete täitmiseks antud üheaastane üleminekuperiood on sobiva pikkusega.

5. Järeldused

5.1 EESC toetab vastavate IMO juhendite ja kogu ISM koodeksi Euroopa Liidu seadusandlusse ülekandmist kavandatava uue määrusega, mis peab asendama määrust 3051/95. Samas võib olla määruseprojekti mõjuulatuse laiendamisest tulenev lisaväärtus praktikas siiski piiratud, kuna ISM koodeks rahvusvahelisi reise tegevatele laevadele ja siseriiklike reise tegevatele ro-ro tüüpi reisilaevadele juba nagunii kehtib.

5.2 EESC märgib, et ISM koodeksi juurutamise kogemuste käigus alates selle esimesest etapist 1998. aastal on ilmnenud nii koodeksi tugevaid kui ka nõrku külgi. Kõik ISM koodeksi rakendamise seotud merendusvaldkonna osapooled peaksid täielikult mõistma koodeksi eesmärgi, vastasel korral jääb see mõjuta paberiks. See vajadus on märgatavam nende firmade ja laevade osas, mis siiani ISM koodeksi režiimi alla ei kuulunud.

5.3 ISM koodeksi kõigile siseriiklike reise tegevatele laevadele kohaldamise mõtet tuleks veelkord kaaluda silmas pidades, et seda enam paindlikumaks muuta. Võib juhtuda, et uued laevade kategooriad, eeskätt laevad, millega opereerimine toimub nende omanike poolt või omanike vahetu kontrolli all, peavad rahvusvahelisi reise tegevatele laevadele rakendatava režiimi täitmiseks tahes-tahtmata tegema ebaproportsionaalselt suuri pingutusi ja tõenäoliselt kandma ülemääraseid nõuete täitmise kulusid. Määruse projektis toodud sertifitseerimisprotseduuri tuleb täiendada nii, et see ei seaks siseriiklike laevareisidega tegelevatele väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele mõttetuid piiranguid. Seetõttu võib osutada vajalikuks erandite tegemine või siis määratlemine, millised ISM koodeksi põhinõuded sellistele laevadele kehtivad.

Brüsselis, 30. juuni 2004. a.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee

president

Roger BRIESCH

Arvamus, Euroopa Parlamendi ja Ministrite Nõukogu direktiivi projekti kohta sadamaohutuse tugevdamisest

COM(2004) 76 lõplik – 2004/0031 (COD)

(2004/C 302/06)

24. veebruaril 2004 otsustas Euroopa Liidu Ministrite Nõukogu vastavalt Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklile 8 (2) konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega Euroopa Parlamendi ja Ministrite Nõukogu sadamaohutuse tugevdamisele suunatud direktiivi projekti COM(2004) 76 lõplik - 2004/0031 (COD) küsimuses.

Antud küsimuses komitee arvamuse ettevalmistamise eest vastutav transpordi, energia, informatsiooni ja infrastruktuuri osakond võttis oma arvamuse vastu 10. mail 2004. a. Raportöör oli dr. Bredima Savopoulou.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis oma 410. plenaaristungil 30. juunil – 1. juulil 2004. a (30. juunil toimunud koosolekul) häälel vahekorraga: poolt 154, erapooletuid 4 vastu alljärgneva otsuse:

1. Sissejuhatus

1.1 Komisjoni kommunikatsioonikeskuse⁽¹⁾ meretranspordi turvalisuse suurendamisest ja määruse projektis⁽²⁾ laevade ja sadamaobjektide turvalisuse suurendamisest käsitleti laevade ja laeva ning sadama vaheliste liidete turvalisusega seotud probleeme ja tehti ettepanek konkreetsete meetmete rakendamiseks, mis on praeguseks jõudnud seadusandliku protsessi staadiumisse. Kuid määruse projekti mõjuulatus ei ulatunud kaugemale sadama sellest osast, mis kujutab endast laeva ja sadama vahelist liidet, s.t. terminaalist.

1.2 EMSK arvamus⁽³⁾ kiideti ettepanekud abinõu heaks ja toetati Komisjoni plaani asuda järgmise sammuna Ühenduse poolsete täiendavate abinõude rakendamisele selleks, et tagada sadama ja selle liidese turvaline ühendus tagamaaga.

1.3 Komisjoni initsiatiivi teises ja keerukamas etapis tunnistatakse vajadust põhjalikuma sadamate turvalisuse poliitika järele seoses asjaoluga, et laiemad sadamaalad, mis kujutavad endast kogu transpordiketi ja reisijatevoogude olulist ühenduslüli, on kergesti rünnatavad.

2. Komisjoni ettepanek

2.1 Ettepanek täiendab laevade ja sadamaobjektide turvalisuse tugevdamise määrusega rakendatud turvameetmeid, kuna selle tulemusena on tagatud turvarežiimi laienemine kogu sadamale. Direktiiviga tagatakse Ühenduse sadamatele sobivad turvasemad ja kindlustatakse sadamaalal olevate hõlmavate turvameetmete harmooniline rakendamine.

2.2 Komisjoni väitel ei taga tulevased, praegu vabatahtliku tegevusjuhise kujul välja töötavad IMO ja ILO ühisabinõud vajaliku turvarežiimi kiiret kehtestamist. Seetõttu on Euroopa Liidu aktiivsed meetmed vajalikud, seda soovitavalt direktiivi kujul.

2.3 Direktiivi projektis lubatakse säilitada sadamate praegused turvarežiimid, kui need on direktiivi põhimõtete ja raam-nõuetega kooskõlas. Täpsemalt tahetakse direktiiviga muuta kohustuslikuks turvalisuse hindamise korraldamine, turvaplaanide koostamine ja kinnitamine, turvalisuse eest vastutavate ametiasutuste määramine, turvaohvitseride kohalemääramine, turvakomiteede moodustamine ja vastavate meetmete rakendamise toetamine.

3. Üldisloomuga märkused

3.1 11. septembri terrorirünnakute järgsed sündmused ja aktsioonid näitasid, et õigus oli neil, kes ennustasid, et sõda terrorismiga kestab kaua. Madridis 2004. aasta 11. märtsil toimunud traagilised sündmused demonstreerisid kujukalt, kui võrd on kogu transpordisüsteem terrorirünnakutega haavatav ja tõestasid, et täielikku turvalisust pole võimalik saavutada. Oma uurimuslikus arvamus transpordi turvalisuse⁽⁴⁾ ja oma järgnenud arvamus meretranspordi turvalisuse kohta⁽⁵⁾ väljendas EMSK seisukohta, et Euroopa Liit peaks rahvusvahelises ulatuses võtma liidrirolli laiema julgeolekurahvastiku kujundamisel, mille raames tegeldaks terrorismi põhjustega, mitte ainult ei püütaks selle tagajärgi likvideerida või ära hoida.

3.2 Meresõiduohutusele kui ülemaailmsele probleemile on pööratud tähelepanu nii globaalsel kui ka Euroopa Liidu tasemel. Samas on raudteeliikluse turvalisuse valdkonnas keskendunud peamiselt riiklikele initsiatiividele ja liiklusele maanteedel ning siseveekogudel on siiani üldse suhteliselt vähe tähelepanu pööratud. EMSK rõhutab, et kuni teised transpordiliigid turvalisuse küsimuste eest piisavalt vastutust ei kannu, võtavad terroristid süsteemi sisseimbumise eesmärgil sihikule "kõige nõrgema lüli". On ebarealistlik tahta, et sadamad täidaksid muude transpordiliikide osas jäetud julgeolekutihikud, ja ebaõiglane vastavat kulutustekoormat nende kanda jätta.

⁽¹⁾ COM(2003) 229 lõplik – 2003/0089 (COD)

⁽²⁾ COM(2003) 229 lõplik – 2003/0089 (COD)

⁽³⁾ EÜT C 32, 5.2.2004, lk 21.

⁽⁴⁾ EÜT C 61, 14.3.2003, lk 174.

⁽⁵⁾ EÜT C 32, 5.2.2004, lk 21.

3.3 EMSK kordab veelkord, et terrorismivastase võitluse meetmeid peavad täiendama traditsiooniliste turvaprobleemide (organiseeritud kuritegevus, piraatlus, petturlus, salakaubavedu ja illegaalne sisseränne) lahendamisele suunatud abinõud. Niisugused turvalisuse probleemid eksisteerivad laiemates sadamapiirkondades ja nõuavad EMSK väitel kiireid vastuabinõusid. Sellega seoses kahetseb EMSK, et mitmed Euroopa Liidu liikmesriigid ei ole ikka veel ühinenud "Ebaseadusliku tegevuse tõkestamise konventsiooni" (SUA) ja selle protokolliga ning rõhutab nende kiire ratifitseerimise vajadust ja pakilisust, kuna see tugevdaks juriidilisi vahendeid võitluses terrorismiga.

3.4 EMSK ⁽¹⁾ toetas Euroopa Liidu samme vastastikuse koostöö tagamiseks USA-ga kõigi Euroopa Liidust saabuvate lastide (konteinerite) võrdse kohtlemise küsimuses ja vastavate kahepoolsete lepete Ülemaailmse Tolliorganisatsiooni (WCO) egiidi all sõlmitavasse mitmepoolsesse kokkuleppesse ülekandmiseks või sellesse integreerimiseks. Samasugused vastastikused lepped tuleks sõlmida teiste regioonide või riikidega ja neid peaks toetama vastav infovahetussüsteem. Vajaduse korral tuleks arengumaadega sõlmitavates lepetes ette näha tehniline koostöö ja rahaline toetus nende sadamate turvalisuse infrastruktuuri ajakohastamiseks.

3.5 Pakutavate meetmete raamistik sarnaneb sadamaobjektidele (terminaalidele) loodud vastava raamistikuga. Märkimisväärselt uueks elemendiks on selle geograafilise ulatuse laiendamine kogu sadamapiirkonnale, mille määratlevad liikmesriigid sarnaselt USA poolt rakendatud samasuguste abinõudega. EMSK usub, et selle eesmärgi saavutamiseks oleks olnud kõige otstarbekam EÜ määruse nr. 725/2004 ⁽²⁾ rakendusala laiendada. Sellegipoolest mõistab EMSK, et täieliku turvarežiimi eelpoolnimetatud määruse kohast laiematele sadamapiirkondadele laiendamist takistavad mitmesugused piirangud ja et direktiiviga tuleb liikmesriikidele võimaldada vajalike meetmete rakendamisel paindlikkust, arvestades seda, kui erinevad on ühenduse sadamad ja neis toimuvad tegevused. Selline paindlikkus ei tohiks põhjustada suuri erinevusi Euroopa Liidu sadamates rakendatavates meetmetes, kuna see võib tuua kaasa välisriikide sadamate jaotamise ebaseaduslike immigrandid ja terroristide avastamise seisukohalt "turvalisteks" ja musta nimekirja kantavateks "ebaturvalisteks" sadamateks, mis võib omakorda põhjustada turumoonutusi ja seada ohtu rahvusvahelise kaubanduse sujuva toimimise.

3.6 EMSK kordab veelkord oma seisukohta, ⁽³⁾ mille järgi Vahemeri omandab Euroopa Liidu laienemise ajal senisest suurema tähtsuse. Selle lähedus potentsiaalsete turvaprobleemide allikaks kujuneda võivatele piirkondadele toob esile Vahemere dimensiooni vajalikkuse seoses meretranspordi turvalisuse küsimusega. EMSK tervitas ⁽⁴⁾ Euro-Vahemere transpordivõrgustiku väljakujundamist ja meresõiduohutuse võtmist selle eesmärkide hulka. Ta nõustub sellega, et Vahemere-äärsete partnerite turvameetmete tugevdamine on äärmiselt vajalik ja et esimese sammuna selle eesmärgi poole liikumisel kaaluti Euro-Vahemere Ohutuse ja Turvalisuse Instituudi rajamist.

3.7 Direktiiv selle praegusel kujul keskendub administratiivsetele küsimustele. Direktiiviga ei määrata kindlaks selle lisades toodud spetsiifiliste küsimuste realiseerimiseks vajalikke harmoneeritud protseduure. Selle asemel jääb võimalus neid edaspidi olukorrale vastavalt kohandada. EMSK mõistab, kui vajalik on suurendada turvalisust laeva ja kalda vahelisest liidesest kaugeemale jäävatel aladel, kuid juhib tähelepanu sellele, et mõistlik olnuks koostada kõigepealt ülevaade siiani selles küsimuses rahvusvahelisel tasandil saavutatust, eelkõige IMO, ILO ja Ülemaailmse Tolliorganisatsiooni (WCO) saavutustest, ning esitada seejärel kiired ja selged juhtnöörid direktiivi eesmärkide realiseerimiseks.

3.8 EMSK märgib, et direktiiv ei loo uusi kohustusi määru-sega nr. (EÜ) 725/2004, ⁽⁵⁾ või juba hõlmatud valdkondades ega ka laiendatud sadamaaladel. Ta kasutab aga juhust, et veelkord üle korrata aluspõhimõtet, mille kohaselt sadama turvameetmed peavad olema oma eesmärkide, kulude ja liiklus- ning kaubavoogudele avaldatava mõju poolest tasakaalustatud. Seetõttu tuleb nende vajalikkust hoolikalt kaaluda ja hinnata, kas meetmed on realistlikud ja praktikas teostatavad. Meetmete juures tuleb austada inimeste põhiõigusi ja need peavad olema kooskõlas eelkõige "Euroopa Liidu põhiõiguste hartas" tunnus-tatud põhimõtetega, et mitte rikkuda kodanike inimõigusi ega põhiseaduslikku korda, mis tuleks kasuks terroristidele. Seetõttu tuleks hoolega hoiduda:

- liiklusvoogude muutmise mõne sadama kasuks (tänu tugevdatud turvameetmetele) teiste sadamate arvel. Selline liikluse ümbersuunamine võib eriti rängalt tabada väikesa-damaid. Turvameetmed ei tohi muutuda sadamatevahelise konkurentsi küsimuseks;
- ebaproportsionaalselt suurte kulude või bürokraatia pealesu-rumise;
- mistahes laeva- ja sadamaohutuse vahelisest tasakaalustama-tusest, mille tulemusena võidakse aluseid ja nende operaato-reid kohustada rakendama tasakaalu saavutamiseks täienda-vaid kaipealseid turvameetmeid. Sadamatele langevad nõuete täitmise kulud ei tohiks olla muude transpordiliiki-dega võrreldes õigustamatult suured;
- disproportsioonidest tehnilises infrastruktuuris, mida võidakse pidada teatud ärihuvide edendamiseks

3.9 Kulud märkimisväärselt laialdasemate sadamapiirkon-dade geograafilise ala turvamiseks nõutavatele täiendavatele turvameetmetele (konkreetselt juurdepääsu piiramine, lasti ja pagasi kontrollimine, isikute kindlakstegemine) muutuvad senis-tega võrreldes mitmeid kordi suuremaks, kuna turvameetmete senisest ulatuslikum rakendamine eeldab täiendavaid ettevõt-misi infrastruktuuri, seadmete, inimtööjõu ja väljaõppe osas. Meenutades oma varasemaid seisukohti turvalisuse tagamise kulude finantseerimise küsimustes, kordab EMSK oma Komisjo-nile esitatud üleskutset luua Euroopa Liidus selliste meetmete rakendamise finantseerimise skeem. EMSK rõhutas eriliselt,

⁽¹⁾ EÜT C 61, 14.3.2003 EÜT C 32, 5.2.2004, lk 21.

⁽²⁾ EÜT L 129, 29.4.2004, lk 6.

⁽³⁾ EÜT C 32, 5.2.2004, lk 21.

⁽⁴⁾ EÜT C 32, 5.2.2004, lk 21. ja COM(2003) 376 lõplik

⁽⁵⁾ EÜT L 129, 29.4.2004, lk 6..

et "kuigi osa nõuete täitmise kuludest kantakse üle klientidele, peaksid mingi osa mõningatest kuludest õigluse huvides katma ka EL-i liikmesriikide valitsused, kuna terrorism kujutab endast reaktsooni valitsuste poliitikale". Sellele lisaks kordab EMSK oma Komisjonile tehtud ettepanekut, et Komisjon korraldaks üldise mõju-uuringu täiendavate meresõiduohutuse alaste meetmete rakendamise finantsmõjude kohta, ja toetab Europarlamendi samasisulist ettepanekut.

3.9.1 Meresadamad on kriitilise tähtsusega rahvuslik rikkus. Kogu sadamapiirkonna turvamisele suunatud abinõud kuuluvad loogiliselt üldsuse huvides rakendatavate meetmete hulka. Seetõttu ei tohiks selliste meetmete riiklikule rahastamisele kohaldada Euroopa Liidu lepingus toodud riigiabi puudutavaid põhimõtteid. Arvestades, et liikmesriigid saavad ise valida, kas niisuguste abinõude elluviimist riiklikult toetada või mitte, tuleks konkurentsitingimuste moonutamise vältimiseks töötada Euroopa Liidu tasandil välja harmoniseeritud lähenemine selles küsimuses. Selline lähenemine, mille juures võetakse arvesse ka sadamaobjekti turvameetmete rahastamist, peaks tuginema alljärgnevale põhimõtetele:

- sadamaohutuse direktiivi tulemusena rakendatavate sadama turvalisuse tagamise abinõude kulud tehakse üldsuse huvides ja seetõttu tuleks need katta kas riigi- või siis Euroopa Liidu eelarvest;
- laevu ja sadamaobjekte puudutava määruse tulemusena rakendatavate sadamaobjektide turvameetmete kulud tuleks katta järgmiselt:
 - a) kõik selleks volitatud ametiasutuse tehtud kulud (hindamine, hinnangute kinnitamine, plaani kinnitamine, auditeerimine ja nõuetelevastavuse deklareerimine) tuleks katta riigieelarvest või Euroopa Liidu eelarvest;
 - b) sadamaobjektide turvaplaanide kontrollimise ja auditeerimise perioodilised üldkulud tuleks katta riigieelarvest või Euroopa Liidu eelarvest;
 - c) kõik muud sadamaobjektide turvalisusega seotud kulud peaksid läbipaistval viisil kandma nende objektide kasutajad.

3.9.2 Sadamate turvalisusega seonduvate kulude hinnangulisi suurusid on väga raske anda. Eeldatakse siiski, et USA-ga võrreldes võib Euroopa Liidus eeldada kõrgemaid sadamate turvamise kulusid, seda geograafilistel põhjustel, Euroopa Liidu sadamate suurema arvu tõttu. Eeldatakse, et võrdlevalt saavad nõuete täitmise kulud suurtes sadamates ja väikesadamates ⁽¹⁾ olema tohutud..

⁽¹⁾ Rotterdami sadama konteinerite skannerid maksavad 14 milj. eur: EÜT C 32, 5.2.2004.

3.10 Kui terrorismi reaalsusele ei suudeta kiiresti reageerida, võivad tulemuseks olla kulukad, miljardeid dollareid maksvad sadamate sulgemised. Nõnda võib oht turvalisusele kujuneda tolliväliseks kaubandusbarjääriks.

4. Erilised märkused

4.1 Tavaliselt on sadamad nende geograafilise ulatuse ja juhtimise aspektist selgelt määratletud ja neis toimuvad üheaegselt väga mitmekesised tegevused. Nagu võib järeldada artiklist 2.4 või "sadama" või "meresadama" määratlusest artiklis 3, läbivad sadama piirid üldjuhul sadamaobjekte ja mitte vastupidi. Määratlus näib vihjavat, et sadama pindala on väiksem "sadamaobjekti" pindalast, mis hõlmab lisaks veel ka ankrupaiku, ootekaisid ja merepoolseid faarvaatreid. Sellepärast tuleb artiklisse 2.4 juurde lisada selgitus mõistele "suurema tähtsusega".

4.2 Kõige esimese sammuna tuleb sadama turvaplaan, mis on koondplaan, viia kooskõlla ISPS koodeksi ja määruse nr. 725/2004, ⁽²⁾ (EÜ) elluviimise käigus juba langetatud otsustega sadamaobjektide kohta kehtivate kriteeriumide küsimustes. See peaks hõlmama ka sadama piiresse jäävate sadamaobjektide integreeritud turvaplaane. Lõppkokkuvõttes peaksid sadamale alluvad sadamaobjektid funktsioneerima sadama osadena ja nende turvaplaanid peaksid olema sadama üldise turvaplaani osad, mida üldplaani kõikehõlmavate eesmärkidega harmoneerimiseks ja koordineerimiseks vajaduse korral korrigeeritakse, ja seetõttu peaks kõrgeim võim ja vastutus kuuluma sadama turvavõimudele.

4.3 Kavandatavad nõuandja rollis toimivad sadamate turvakomiteed soodustavad sadama turvaplaani tõhusat täitmist. EMSK oletab, et komiteed moodustavad sadamate turvavõimud, seda ka sadama turvaplaani koostisosade kindlaksmääramiseks. EMSK toetab ka sadama ja ülekandejamaade tööliste esindajate osalemist sadamate turva komiteedes, eesmärgiga jõuda praktiliste lahendusteni.

4.4 Cargo't ja reisijaid ei tohiks kontrollida korduvalt – algul sadama territooriumile ja seejärel sadamaobjekti territooriumile saabumisel. Lisaks tuleb leida praktilised lahendused laevameeskondade, külastajate ja laeva varustajate liikumise korraldamisel.

4.5 Euroopa Komisjoni egiidi all peaksid ühe liikmesriigi ametiisikud kontrollima sadama turvameetmete nõuete täitmist teises liikmesriigis (artiklid 17.2 ja 14.3).

⁽²⁾ EÜT L 129, 29.4.2004, lk 6..

5. Järeldused

5.1 2004. aasta 11. märtsi traagilised sündmused Madridis andsid alust kartustele, et kogu transpordisüsteem on terroristlike rünnakute vastu kaitsetu ja veendumusele, et täielikku turvalisust ei ole võimalik saavutada.

5.2 EMSK rõhutab, et kuni teised transpordiliigid turvalisuse küsimuste eest piisavalt vastutust ei kanna, võtavad terroristid süsteemi sissetungimise eesmärgil sihikule "kõige nõrgema lüli". On ebarealistlik tahta, et sadamad täidaksid muude transpordiliikide osas jäetud julgeolekutühikud, ja ebaõiglane vastavat kulutustekoormat nende kanda jätta.

5.3 Meresõiduohutus on ülemaailmne probleem. EMSK toetab rahvusvahelisel ja Euroopa Liidu tasandil ette võetavaid aktsioone vastastikuse koostöö korraldamiseks eesmärgiga tagada kõigi Euroopa Liidu sadamatest pärinevate või sinna lähetatavate lastide (konteinerite) võrdne kohtlemine.

5.4 EMSK toetab täielikult direktiivi projekti, mille eesmärk on turvameetmete rakendamine laiematel sadamaaladel. Direktiivi projektiga liikmesriikidele võimaldatav paindlikkus ei tohiks kaasa tuua välisriikide sadamate liigitamist "turvalisteks" ja musta nimekirja kantavateks "ebaturvalisteks" sadamateks, kuna see võib omakorda põhjustada turumoonutusi ja seada ohtu rahvusvahelise kaubanduse sujuva toimimise.

5.5 EMSK kordab veelkord, et terrorismivastases võitluses ette võetavad sammud peavad käima käsikäes traditsiooniliste turvaohutude (organiseeritud kuritegevus, petturlus, salakauba-vedu ja illegaalne sisseränne) suhtes rakendatavate meetmetega.

5.6 Meresadamad on kriitilise tähtsusega rahvuslik rikkus. Kogu sadamapiirkonna turvamisele suunatud abinõud kuuluvad loogiliselt üldsuse huvides rakendatavate meetmete hulka. Seetõttu ei tohiks selliste meetmete riiklikule finantseerimisele kohaldada Euroopa Liidu lepingus toodud riigiabi puudutavaid põhimõtteid. Konkurentsitingimuste moonutamise vältimiseks tuleks Euroopa Liidu tasandil välja töötada liikmesriikide harmoneeritud lähenemine riigiabi andmise küsimustele. EMSK kordab oma Komisjonile tehtud ettepanekut töötada välja Euroopa Liidu poolne skeem, mille põhjal saaks vajaduse korral selliste abinõude elluviimist finantseerida. Sellest tulenevalt usub EMSK, et sadamate turvalisuse majanduslik mõõde on rahvusvahelises kaubanduses oluline küsimus, millega Euroopa Liidul tuleks kiires korras tegelda.

5.7 Sadamaaladel turvameetmeid rakendades tuleb austada inimeste põhiõigusi ja järgida "Euroopa Liidu põhiõiguste hartas" tunnustatud põhimõtteid, et mitte piirata kodanike inimõigusi ega rikkuda põhiseaduslikku korda.

5.8 EMSK rõhutab pakilist vajadust anda Euroopa Liidu sadamate turvalisuse poliitikale Liidu laienemisega elutähtsaks muutuv Vahemerealine mõõde.

Brüsselis, 30. juuni 2004.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

president

Roger BRIESCH

Arvamus “Fusioonienenergia” kohta

(2004/C 302/07)

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee otsustas 29. jaanuaril 2004. a kooskõlas oma töökorraga (artikkel 29 lõige 2) töötada välja omaalgatusliku arvamuse järgmisel teemal: “Fusioonienenergia”.

Tööde ettevalmistus tehti ülesandeks transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna osakonnale, kes võttis oma arvamuse vastu 10. juunil 2004. aastal. Ettekandja oli hr Wolf.

EMSK võttis oma 410. plenaaristungil 30. juunil – 1. juulil 2004. a (30. juuni koosolekul) 141 poolt-, 9 erapooletuhäälega vastu järgmise arvamuse:

Käesolev arvamus täiendab komitee varasemaid energeetika- ja arenduspoliitilisi arvamusi. Arvamus käsitleb reaktorite edasiarendamist fusioonienenergia kasutamiseks ning selle oodatavaid positiivseid ohutus- ja keskkonnavalasid aspekte. See leiab aset globaalse energiavajaduse valguses. Antakse ülevaade selleks vajalikust teadus- ja arendustööst ning langetatakse sellele hinnang. Arvamus puudutab ka Euroopa seisukohta hetkel ITER'i asukoha üle peetavatel läbirääkimistel.

1.3 Komitee on mitmes oma arvamuses tõdenud, et nime-
tatud eesmärkide saavutamist takistavad olulised tõkked, ning komitee on juba mitmeid kordi käsitlenud sellest tulenevat energiaprobleemi, selle erinevaid aspekte ja võimalikke lahendusteid. (2) Esile tuleb tõsta komitee arvamusi komisjoni rohelise raamatu “Teel üleeuroopalise strateegia poole ohutu energiaravustuse tagamiseks”, (3) samuti dokumendi “Vajalik uurimistöö ohutu ja säästva energiaravustuse nimel” (4) osas.

Sisukord:

1. Energiaküsimus
2. Tuumade lõhustumine (fissioon) ja tuumade ühinemine (fusioon)
3. Senine areng
4. Edasine tee fusioonijõujaamani
5. ITER'i asukoha küsimus
6. Kokkuvõte ja soovitus

1.4 Juba nendes on komitee rõhutanud, et energia tootmine ja kasutamine on seotud keskkonnariskidega, ohtudega, ressurside ammendumisega ning problemaatiliste välispoliitiliste sõltuvuste ja ettenägematute asjaoludega, ning et tähtsaim abinõu varustusriski ja teiste riskide vähendamiseks seisneb kõikide energialiikide ja -vormide võimalikult mitmekülgses ja tasakaalustatud kasutamises, mis hõlmab ka kõiki püüdlusi energia säästmiseks ja ratsionaalseks tarbimiseks. Nendes leidub ka lühike ülevaade üksikute meetodite eelistest ja puudustest, (5) mille kordamisest tuleb siinkohal ruumipuudusel loobuda.

1. Energiaküsimus

1.1 Kasutatav energia (1) on meie kaasaegse tsivilisatsiooni ja kultuuri aluseks. Alles selle olemasolu piisaval määral viis tänase elustandardini: keskmine eluiga, varustatus toiduga, üldine heaolu ja isiklik vabadus on suurtes ja arenevates tööstusriikides tõusnud enneolematule tasemele. Ilma piisava energiaravustusest oleksid need saavutused ohus.

1.2 Kasutatava energiaga stabiilse, soodsa, keskkonnasõbraliku ja pideva ravustuse vajadus seisab Euroopa Ülemkogu Lissaboni, Göteborgi ja Barcelona otsuste lõikepunktis. Sellele vastavalt järgib Euroopa Liit energiapolitikas kolme tihedalt seotud ja samaväärse tähtsusega eesmärki, nimelt (1) konkurentsivõime, (2) stabiilse ravustuse ja (3) keskkonna kaitset ja parendamist, kõiki koos säästva arengu nimel.

1.5 Mitte ükski võimalus ega tehnoloogia, mis saab energiavarustusele tulevikus kaasa aidata, ei ole tehniliselt täiuslik, täiesti vaba kahjulikest mõjudest keskkonnale, kõikideks vajadusteks piisav ja oma potentsiaali poolest pikaajaliselt ette hinnatav. Seetõttu ei saa tulevikku vaatav ja oma vastutusest teadlik üleeuroopaline energiapolitika loota, et energiaravustust üldnimetatud eesmärkide valguses on võimalik tagada üksnes mõne üksiku energiaallika ainukasutamisega. Sama võib öelda ka energia säästmise ja ratsionaalse kasutamise aspektist vaadatuna.

(1) Energiat ei tarbita, vaid üksnes muundatakse ja seejuures kasutatakse. See toimub sobivate muundamisprotsesside kaudu, nt söe põletamine, tuuleenergia ümbermuundamine elektrienergiaks või tuumade lõhustumine (energia säilitamine; $E = mc^2$). Seejuures räägitakse ka “energiavarustusest”, “energiatootmisest” või “energia-tarbimisest”.

(2) Taastuvate energiaallikate edendamine: Tegevusvõimalused ja rahastamisvahendid (CESE 94/2004), ettepanek Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivile elektri- ja soojusenergia koostootmise edendamiseks ühisturu soojusenergiavajaduse alusel, ettepaneku eelnõu nõukogu direktiivile (Euratom) põhiliste kohustuste ja üldiste põhimõtete kindlaksmääramiseks tuumaelektrijaamade ohutuse valdkonnas ning ettepaneku eelnõu nõukogu direktiivile (Euratom) tuumakütuse ja radioaktiivsete jäätmete hävitamise kohta, Tuumaenergia tähtsus elektrienergia toomise jaoks.

(3) Roheline raamat “Teel üleeuroopalise strateegia poole ohutu energiaravustuse tagamiseks”.

(4) Vajalik uurimistöö ohutu ja säästva energiaravustuse nimel.

(5) Vajalik uurimistöö ohutu ja säästva energiaravustuse nimel; punkt 2.1.3 ja järgnevad.

1.6 Pikaajaliselt kasutatav, keskkonnasäästlik ja majanduslikult ühildatav energiavarustus ei ole seega tagatud ei Euroopas ega globaalselt. ⁽¹⁾ Võimalike lahenduste võti võib tulla vaid edasisest intensiivsest uurimis- ja arendustööst. Energeetikaalane uurimistöö ⁽²⁾ on igasuguse pikaajaliselt eduka energiapoliitika strateegiliseks elemendiks ja hädavajalikuks põhialuseks. Osundatud arvamuses soovitas komitee selles osas mahukat üleuroopalist energiauuringute programmi, mille olulised osad sisalduvad küll juba kuuendas arendus- ja uurimistöö raamprogrammis ja/või arendus- ja koolitusprogrammis EURATOM, samal ajal kui asjaomase uurimis- ja arendustöö mahtu tuleb tunduvalt suurendada.

1.7 Lisaks sellele viitas komitee asjaolule, et energiaprobleemi uurimine peab olema orienteeritud globaalsemalt ja hõlmama tunduvalt pikemat ajaperioodi, kuna muudatused energiamajanduses kulgevad vaid aeglaselt, kuna kasvuhoonegaaside emissioon kujutab endast mitte regionaalset vaid globaalset probleemi ja kuna on oodata, et probleemid käesoleva sajandi teisel poolel veelgi teravnevad.

1.8 Nii ressursse puudutavaid piiranguid kui ka emissiooni-probleematikat (kasvuhoonegaasid) raskendab lisaks prognoos, mille kohaselt maailma energiavajadus rahvastiku juurdekasvust ning vähemarenenud maade järelejätmisvajadusest tingituna aastaks 2060 eeldatavasti kahe- või isegi kolmekordistub. Strateegia ja arenguperspektiiv tuleb seega suunata nimetatud ajalisest horisondist kaugemale.

1.9 Ka oma hiljutises arvamuses looduslike ressursside säästva kasutuse kohta viitas komitee taas sellele, et säästva arengu strateegia peab hõlmama tunduvalt pikemat ajaperioodi.

1.10 Nagu komitee samuti juba tuvastas, ei peegeldu ülaltoodud probleemid avalikus diskussioonis ja inimeste mõtte-laadis piisaval ja asjakohasel määral. Pigem võib täheldada laia seisukohtade skaalat, mis jääb riskide ja võimaluste ala- ja ülehindamise vahele. Arvamuste spekter ulatub seisukohast, et energiaprobleem üldse puudub - seni on ju kõik alati hästi läinud ja vajadusel võetakse kasutusele lihtsalt uued maardlad (kuna juba aastakümneid on näiteks ennustatud metsade suremist või väidetud, et nafta- ja gaasivarudest jätkub vaid 40. aastaks) kuni veendumuseni, et kogu maailma energiavajadust saab kergesti rahuldada taastuvatest energiaallikatest, kui vaid kogu uurimistöö sellele suunata ja kui ühiskond end vastavalt kohandab.

⁽¹⁾ Koguprobleematika märkideks olid senised ölikriisid (nt 1973 ja 1979), samuti vastuolud emissioonisertifikaatide väljastamisel, mis iseloomustavad majanduse ja keskkonna vahelist pingelist olukorda.

⁽²⁾ Tsitaat: punkt 7.4: "Seetõttu soovib komitee komisjonil välja töötada integreeritud üleuroopaline energiauuringute strateegia, millest tuleneb edaspidine mahukas Euroopa energiauuringute programm."

1.11 Sellest tulenevalt ei ole veel olemas ka piisavalt ühtset globaalset energiapoliitikat ja isegi liikmesriikide raames esineb suhtumises energiaprobleemi olulisi erinevusi.

2. Tuumaenergia – tuumade lõhustumine (fissioon) ja tuumade ühinemine (fusioon)

2.1 Nii väga raskete aatomituumade lõhustumine (fissioon) kui ka väga kergete aatomituumade ühinemine (fusioon) on protsessid, millel – võrrelduna kulutatud energiaga – vabaneb energiakogus, mis ületab keemilistel protsessidel vabaneva energiakoguse ligikaudu miljonikordselt.

2.2 Kõigepealt (1928. aasta paiku) avastati, et tuumade lõhustumine on päikese ja enamike tähtede seni seletamatuks jäänud energiaallikas. Seega on fusioonienergia päikesekiirguse kaudu ka meie elu – muu hulgas ka taimede kasvu, fossiilsete energiakandjate teket ning taastuva energia tootmist – määrav energiaallikas.

2.3 Niipea, kui avastati lisaks ka tuumade lõhustumine (1938) ja selle kui tohutu maaepalse energiaallika potentsiaal rahueesmärkidel kasutamiseks, alustati lootusrikast ja dünaamilist arendustööd selle kasutuselevõtuks.

2.4 Arendustöö kulg näitas, et tuumade lõhustumisega jõuti imetlusväärsest kiiresti eesmärgini, samal ajal kui lootust tuumade ühinemisest tuleneva praktiliselt piiramatult maaepalse energiaallika kasutuselevõtuks ei suudetud veel ellu viia.

2.5 Tuumaenergia mõlema vormi konkreetne kasutus peab silmas eesmärgi (i) toota elektrienergiat ilma kasvuhoonegaaside eraldumiseta ning lisaks (ii) säästa transpordisektoris kütustena kasutatavaid olulisi süsivesinikke (maagaasi ja -õli), mille põletamisel tekib võrreldes söega vähem CO₂, ja mida seetõttu soovitakse kasutada või juba kasutatakse ka elektrienergia tootmiseks suuremal määral. ⁽³⁾

2.6 Tuumade lõhustumise ja tuumade ühinemise toimeviis, kasutustingimused, keskkonna- ja ohutusalased aspektid, ressursside ulatus ja kättesaadavus erinevad üksteisest põhimõtteliselt; kõigis nendes kategooriates oleks nimelt tuumade ühinemisel kontseptuaalseid eeliseid (vaata punkt 2.11 ja järgnevad).

2.7 Tuumade lõhustumine. Tuumade lõhustumist kasutatakse energia tootmiseks juba aastakümneid. Tuumade lõhustumise baasil töötavad elektrijaamad on aidanud olulisel määral kaasa kasvuhoonegaaside (CO₂) emissiooni vältimisele ja nafta või gaasi tarbimise/impordiga seotud sõltuvuste leevendamisele. Seetõttu on taas alustatud tuumaenergia üle peetavat diskussiooni eriti seoses CO₂ emissiooni alandamise ja selleks ettenähtud instrumentidega (stiimulid/karistused). Seda teemat käsitles komitee alles hiljaaegu omaette arvamuses. ⁽⁴⁾

⁽³⁾ Seetõttu on põhjust arvata, et endast ohtu kujutav kütusepuudus jõuab varem kätte.

⁽⁴⁾ Tuumaenergia tähendus elektrienergia tootmisel.

2.8 Tuumade lõhustumise lähtekomponentideks on perioodilisuse süsteemi eriti raskete elementide, nimelt tooriumi, uraani ja plutooniumi isotoobid.⁽¹⁾ Tuumade lõhustumisel vabanevad neutronid põhjustavad nende ainete aatomituumades uusi lõhustumisprotsesse, nii et on võimalik kulgeda energia saamisega seotud ahelreaktsioonil, mille mahtu tuleb reguleerida. Seejuures tekivad radioaktiivsed – osaliselt väga pikaajalsed – lõhustumisproduktid ja aktiniidid, mida on vaja biosfäärist eemal hoida aastatuhandeid. See tekitab muret ning annab ühele osale inimestest põhjuse tuumaenergia täielikuks eitamiseks. Lisaks tekivad samaaegselt uued lõhustumisvõimelised ained nagu plutoonium (²³⁹Uraanist), mida kui võimalikku tuumarelvade materjali kontrolli all hoitakse.

2.9 Tuumalõhustusreaktorid töötavad samba põhimõttel. Seejuures sisaldub mõne aasta tuumakütusevaru (elektrijaamas 100 tonni) reaktsioonimahus ja reguleerimisprotsesside kaudu lubatakse soovitud võimsuse saavutamiseks toimuda vaid igakordselt vajalikul arvul lõhustusreaktsioonidel. Vaatamata nimetatud protsesside hästi väljaarendatud reguleerimistehnikale ja ohutuse tagamisele süvendab salvestatud energia paljas kvantiteet neid muresid veelgi. Juurde tuleb asjaolu, et tekib olulisel hulgal järelsoojust, mistõttu enamike reaktoritüüpide puhul on vaja pärast reaktori väljalülitamist veel pikemat aega seda intensiivselt jahutada vältimaks katete ülekuumenemist.

2.10 Viidates taoliste muredele on komitee oma hiljutises asjaomases arvamuses⁽²⁾ juhtinud tähelepanu sellele, et tuumalõhustustehnika valdkonnas on tänaseks välja arendatud tuumaelektrijaamade neljas põlvkond. Nende puhul on veelgi optimeeritud olemasolevate seadmete kõrget standardit passiivse ohutuse osas.

2.11 Tuumade ühinemine (fusioon). Vajamineva kütusekoostise aspektist on tuumade ühinemine maailmas tõhusaim potentsiaalselt kasutatav energiaprotsess. Fusioonireaktorid on seadmed fusiooniprotsesside kontrollitud tekitamiseks ning seejuures vabaneva energia kasutamiseks, ja nimelt pidevalt⁽³⁾ töötavate jõujaamadena, eelistatavalt baaskoormuse osas. Kütuseks on vesiniku rasked isotoobid (vt allpool). Heelium, kahjutu vääriskaas,⁽⁴⁾ mis omab mitmeid kasulikke kasutusvõimalusi, on fusioonireaktori "tuhaks".

2.12 Siiski vabaneb fusioonireaktsioonil – mis leiab aset vaid siis, kui reaktsiooniosakesed põrkuvad üksteisega väga

suurel kiirusel⁽⁵⁾ – täiendavalt neutroneid, mis tekitavad reaktori seinamaterjalides radioaktiivsust (ja võivad muuta nende mehaanilisi omadusi). Seetõttu on vastava teadus- ja arendusprogrammi eesmärgiks töötada välja materjalid, mille radioaktiivne toksilisus⁽⁶⁾ langeb juba 100 kuni mõnesaja aasta pärast kivisöetuha toksilisuse tasemele ja seega võiks muu hulgas avaneda võimalus taaskasutada suurt osa neist materjalidest. Lõpppladustamise probleemi oleks sellega oluliselt leevendatud.

2.13 Fusioonienenergia tootmise teaduslik-tehnilised eeldused on erakordselt pretensioonikad. Põhilises osas on tegemist keerulise ülesandega kuumutada vesiniku (nimelt deuteriumi-triitiumi segu) isotoopidest koosnev gaas temperatuurini üle 100 miljoni kraadi (seejuures muutub see plasmaks⁽⁸⁾) muutmaks soovitud fusioonireaktsioonide toimumist võimalikuks. Lisaks sellele peab õnnestuma hoida seda plasmat piisavalt kaua koos ning ekstraheerida seejuures tekkiv fusioonienenergia ja suunata see kasutusse.

2.14 Nimetatud protsessid kulgevad fusioonireaktori vaakumkambrites, kusjuures sinna pidevalt suunatava kütuse energiavarust (jõujaamas mõni gramm) piisab ilma juurdelisaamiseta energia vabastamiseks vaid mõne minuti jooksul, nii et võimsuse soovimatu leke on välistatud. Lisaks sellele: just asjaolu, et iga viga põhjustab "termonukleaarse" põletusprotsessi⁽⁹⁾ jahtumise ja kustumise, on täiendavaks sisemiseks ohutuseeliseks.

2.15 Need sisemised ohutusaspektid, võimalus vähendada pikaajalisi radioaktiivselt toksilisi jäätmeid drastilisel määral – kusjuures lõhustusprodukte ning pikaajalisi ja eriti ohtlikke komponente (aktiniide) ei teki fusiooni puhul üldse – ja ressurside peaaegu piiramatut varu teeksid fusioonienenergia kasutamise seetõttu tuleviku säästva energiavarustuse äärmiselt atraktiivseks ja oluliseks osaks ning aitaksid sel viisil kaasa hetkel valitsevate probleemide lahendamisele.

2.16 Ülaltoodu valguses viitas komitee juba oma senistes arvamustes sellele, et fusioonienenergia kasutamisele suunatud uurimis- ja arendustöö on tulevase energiapolitiika väga oluliseks elemendiks, kujutades endast suurepärast näidet Euroopa integratsioonist ning seetõttu tuleb seda Euroopa uurimis- ja arendustöö raamprogrammides ja/või EURATOM arendus- ja koolitusprogrammis jõuliselt edendada.

⁽¹⁾ Sama elemendi aatomid, kuid erineva massiga (neutronite erinev arv aatomituumades).

⁽²⁾ Tuumaeenergia tähtsus elektrienergia tootmiseks.

⁽³⁾ Kusjuures vajadusel tuleb fusiooniprotsessi umbes tunnises taktis lühiajaliselt katkestada.

⁽⁴⁾ Heeliumil on erakordselt stabiilne tuum ja see on keemiliselt inertne (seetõttu nimi "vääriskaas").

⁽⁵⁾ tüüpiliselt 1000 km/s

⁽⁶⁾ Radioaktiivne toksilisus on oma kiirgustoime tõttu inimese organismi sattunud radionukliidi mõõt

⁽⁷⁾ Nendel temperatuuridel on gaas täielikult ioniseeritud (s.t elektriliselt negatiivse laenguga elektronid ei ole enam aatomikestas seotud, vaid on vabalt liikuvad nagu elektriliselt positiivse laenguga tuumad) ja on seega elektritjuhtivaks aineks, mida saab muu hulgas magnetvälja sulgeda. Seda olekut nimetatakse "plasmaks".

⁽⁸⁾ "Termonukleaarse" põletusprotsessi seletus: vt 3.9.

⁽⁹⁾ "Julgen ennustada, et tuleva kahe aastakümne jooksul leetakse meetod fusioonienenergia vabastamiseks kontrollitud moel.."

3. Senine areng

3.1 Esimesed kaalutlused fusioonienergia kasutamiseks rahu-eesmärkidel said alguse napilt 50 aasta eest. Kui toona oli tehnika fusiooniprotsesside kasutamiseks relvades (vesinik-pomm) mõningates riikides juba olemas, siis tundus samm rahumeelseks kasutuseks küll väga paljutõotava, ühtlasi aga ka erakordselt raske ja kauakestvana.

3.2 Kaks veel tänagi kasutatavat toliaegset tsitaati teevad selle eriti selgeks ja iseloomustavad juba varakult tuvastatud kõrgete ootuste ning keerulisimate füüsikaliste ja tehniliste probleemide vahelist pingelist olukorda. Ühelt poolt ütles H. J. Bhabha tuumaenergia rahueesmärkidel kasutamise esimese Genfi konverentsi avakõnes 1955. aastal: "I venture to predict that a method will be found for liberating fusion energy in a controlled manner within the next two decades. ⁽¹⁾" Teisel poolt kirjutas R. F. Post 1956. aastal esimeses USA poolt avaldatud ülevaateartiklis ⁽²⁾ fusiooni teemal: "However, the technical problems to be solved seem great indeed. When made aware of these, some physicists would not hesitate to pronounce the problem impossible of solution. ⁽³⁾"

3.3 Tagasivaatena võib tõdeda, et mitmesuguste ideede seas, mis tekkisid tollal võimaluste realiseerimiseks, leidis juba ka nn magnetilise sulgemise kontseptsioone, mis osutusid vahepeal ettenähtud nõuete täitmise osas kõige edukamateks meetoditeks. Siiski oli selle tõdemuseni jõudmiseks vaja vaevalist, takistustest ja tagasilöökidest saadatud teaduslik-tehnilist uurimistööd ja optimeerimist. Seejuures on tegemist TOKAMAK'i (lühend venekeelsest nimetusest: magnetiline toroidkamber ⁽⁴⁾) ning STELLARATOR'iga. Mõlemad meetodid on variandid ühest ühisest põhikontseptsioonist, nimelt sulgeda kuum plasma ettenähtud tingimustel sobivalt struktureeritud ringikujulistesse magnetväljadesse.

3.4 Teedrajavat rolli etendas seejuures Euroopa ühisprojekt JET (Joint European Torus), mille tehniline eskiis ⁽⁵⁾ esitati ligikaudu kakskümmend aastat hiljem. ⁽⁶⁾ JET'iga sai katsetamistapil esmakordselt tõepoolest tekitada mitte ainult plasma jaoks vajalikke temperatuure, vaid üheksakümnendatel aastatel – deuteriumi ja tritiumi ühinemisprotsessi kasutamisel – suudeti fusioonienergiat kontrollitud viisil vabastada nimetamisväärtetes kogustes (ligikaudu 20 megadžauli eksperimendi kohta). Sellega õnnestus plasmast lühiajaliselt eraldada juba peaaegu sama palju fusiooni käigus vabanenud energiat, kui palju seda kulus plasma kuumutamiseks.

3.5 Seda edusammu võimaldas kõikide jõudude koondamine Euroopa Ühenduse fusiooniprogrammis – läbi viidud EURATOM-programmi raames. Sellesse võrgustikku koondusid

ja leidsid ühtse identiteedi erinevad EURATOM'iga assotsieerunud liikmesriikide laboratooriumid – koos oma asjaomaste katseseadmete ja tööjaotuslike panustega, samuti osalemisega JET'is. Siin on Euroopa ühine teadusruum niisiis juba varakult teostunud ja oma suutlikkust näidanud.

3.6 Sellega on niisiis edukalt jõutud rahvusvaheliste fusiooniuuringute esimesse otsustavasse etappi ning demonstreeritud fusiooniplasmade tekitamise ja magnetvälja sulgemise füüsikalist põhimõtet.

3.7 Nimetatud edusamme iseloomustas lisaks sellele erakordselt globaalne koöperatsioon, mida muuhulgas koordineerisid ka niisugused organisatsioonid nagu IAEA (Rahvusvaheline Aatomienergia Agentuur) ja IEA (Rahvusvaheline Energia Agentuur). Otsustava tähtsusega oli eelkõige üleeuroopalise uurimistöö panus. Tänu sihikindlale tegevusele, eelkõige USA-le järelejätmise nimel, on Euroopa jõudnud uurimistöö osas hetkel rahvusvaheliselt tunnustatud juhtpositsioonile.

3.8 Lähtuvalt presidentide Gorbatšovi ja Reagani, hiljem ka Mitterandi 17 aasta tagusest algatusest loodi projekt ITER, ⁽⁷⁾ mis nägi rahvusvahelise ühisprojektina ette esimese plasma positiivse võimsusbilansiga (s.t plasmast eraldatakse fusiooniprotsessidel tunduvalt rohkem energiat kui seda plasma kuumutamiseks kulub) testreaktori väljatöötamist, võimaluse korral ka ehitamist ja käitamist. ITER peab näitama, et tehniliselt ja teaduslikult on võimalik põleva plasma tingimustes toimuvast tuumade ühinemisest saada kasulikku energiat.

3.9 "Põlemise" (nimetatud ka "termonukleaarseks põlemiseks") all mõistetakse seejuures seisundit, mille puhul fusiooniprotsessidest vabanev energia (täpsemini: tekkinud heeliumituumadest kantud energia) aitab olulisel määral kaasa plasma nõutava erakordselt kõrge temperatuuri säilitamisele. Senised eksperimenditulemused on näidanud, et seda on võimalik saavutada vaid piisava suurusega – s.t juba jõujaamataoliste – seadmetega. Sellest tulenes ITER'i asjakohane dimensioneerimine.

3.10 Seega asub programm uurimis- ja arendustöö vahelises üleminekuetapis, kusjuures neid kahte mõistet ei ole võimalik üksteisest rangelt eraldada. ITER'i eesmärkide saavutamiseks tuleb nimelt ühelt poolt lõplikult läbi uurida need füüsikalised küsimused, mis on ligipääsetavad vaid pikemat aega põleva fusiooniplasma najal. Teiselt poolt osutuvad vajalikuks tehnilised elemendid (nagu nt väga suured ülijuhtivad magnetid, plasmale vastupidav ⁽⁸⁾ põlemiskamber, agregaadid plasma kuumutamiseks jmt), nagu neid edaspidi sarnaste omaduste ja sarnase suurusega toimiva reaktori jaoks vaja läheb. See on niisiis esimene samm füüsika juurest jõujaamatehnika poole.

⁽¹⁾ Rev. Mod. Phys. 28, 338 (1956).

⁽²⁾ "Lahendamist vajavad tehnilised probleemid näivad tõepoolest suurtena. Kui füüsikud need teadvustavad, ei kõhkleks mõned neist probleemi ületamatuks pidamast."

⁽³⁾ toroid: ringikujuline.

⁽⁴⁾ Kavandatud TOKAMAK-põhimõtte ühe variandi alusel.

⁽⁵⁾ JET'iga suudeti niisiis Bhabha poolt ettekuulutatud meetod ellu viia ning ettekuulutus leidis kinnitust.

⁽⁶⁾ Algselt International Thermonuclear Experimental Reactor, praegu projekti nimi.

⁽⁷⁾ "Plasma-seina vastasmõju"

⁽⁸⁾ S.t fusiooniplasmas vabaneb kümme korda rohkem energiat kui seda väljastpoolt eriagregaatide nagu neutraalkiire-injektorite või kõrgsagedus-saatjatega plasma kuumutamiseks ja magnetväljade tekitamiseks suunatakse.

3.11 Rahvusvaheliste ITER'i kohta tehtavate projektitööde tulemused on esitatud seletuskirjade ja mahukate ehitusprojektide, samuti prototüüpide ja testitud mudelkomponentide kujul. Need rajanevad kõikide seniste eksperimentide ekstrapolatsioonil, mille eesotsas on JET kui mitte ainult üleeuroopalise, vaid koguni ülemaailmse fusiooniprogrammi lipulaev.

3.12 ITER'i lineaarmõõtmel (plasmarõnga keskmine suur läbimõõt 12 meetrit, plasmakambri ruumala ligikaudu 1000 m³) on seega ligikaudu kaks korda suuremad JET'i omadest. ITER'iga soovitakse kõigepealt saavutada fusiooni koguvõimsuseks – võimsuse kümnekordsel suurendamisel ⁽¹⁾ – igakordse vähemalt 8 minutit kestva fusiooniga umbes 500 MW (võimsuse väiksemal suurendamisel põhilises osas piiramatul kestusega fusiooniga).

3.13 ITER'i rajamise kuludeks on kalkuleeritud ligikaudu 5 miljardit eurot. ⁽²⁾

3.13.1 ITER'i ehitusel läheks põhiosa nimetatud summast firmadele, kes saavad tellimuse katseseadme erinevate detailide valmistamiseks ja monteerimiseks. Euroopa oluline osa ITER'i rajamisel lisaks seetõttu Euroopa tööstusele innovatsioonijõudu ja üldist tehnilist oskusteavet ning vastaks sellega Lissaboni strateegia eesmärkidele.

3.13.2 Juba möödunud aegade tulid tööstusele kasuks fusiooniprogrammi mitmekesised spin-off'id. ⁽³⁾ On oodata, et seda olulist lisakasu lisandub ITER'i rajamisel eriti suurel määral.

3.13.3 ITER'i ehituse ajal jääksid kogu fusiooniprogrammi jaoks vajalikud üleeuroopalised kulud (s.t ühenduse ja liikmesriikide omad) alla 0,2 % Euroopa lõppenergiatööstuse kuludest.

3.14 Kõigepealt Euroopa Liidu, Jaapani, Nõukogude Liidu ja USA vahel alanud ITER-partnerlus, millest edasise vahelduva arengu ⁽⁴⁾ jooksul USA umbes viis aastat tagasi välja astus, aga 2003. a sellega uuesti liitus ja millega ühinesid lisaks Hiina ja Korea, saadi mitte ainult projektitööde kulud rahvusvaheliste energiauuringute kõikide suurtele partneritele ära jaotada, vaid tagati ka, et kõiki rahvusvaheliselt kättesaadavaid projektitöö tulemusi arvesse võetakse.

3.15 Lisaks rõhutati selle ettevõtmise kui globaalse projekti tähtsust globaalse probleemi lahendamiseks.

⁽¹⁾ COM (2003) 215 final kohaselt: ITER'i kulud konstruktsioonifaasis ulatuvad hinnanguliselt 4 570 miljoni euroni (rahaline väärtus 2000. a).

⁽²⁾ Vt nt "Spin-off benefits from Fusion R&D" EUR 20229-Fusion energy-Moving forward ISBN 92-894-4721-4 samuti Culham Science Centre, Abingdon, Oxfordshire OX14 3DB, U.K., brošüüri "Making a Difference".

⁽³⁾ Projekti segase ja vaheldusrikka poliitilise ajaloo üksikasjalisest käsitlusest tuleb siinkohal ruumipuudusel loobuda.

⁽⁴⁾ Siin tuleb mainida eelkõige stellarator'it.

3.16 Ka ITER'i ühine ehitamine ja käitamine tähendaks kõigile partnermaadele olulist teadmiste ja tehnilise võimekuse lisandumist (vt ka peatükk 5) ja mitte ainult seoses selle uudse energiasüsteemiga, vaid ka seoses üldiste tipptehnoloogiate uuendustega.

3.17 Tehnika arengus oleks see igatahes noovumiks, kui ITER eesmärgiga seade ehitatakse maailmas vaid üks ainuke kord, seega, kui selle sammuga loobutaks konkureerivate sama kaugele arendatud variantide väljaarendamisest ja/või testimisest – nagu see oli näiteks lennukite, kosmoselaevade või tuumalõhustusreaktorite puhul.

3.18 Seda kokkuhoiust johtunud loobumist peaks seega saatma eriti tõhus tugiprogramm, kus oleks ruumi ka uuenduslikele ideedele ja arendusrisi alandavatele kontseptsioonivariantidele, ⁽⁵⁾ mis tuleb kõigepealt väiksemal määral ja – seega väiksemate kuludega – läbi uurida.

4. Edasine tee fusioonijõujaama poole

4.1 ITER'i akumuleeritud tulemused, mida on oodata ligikaudu 20 aastat pärast ehituse alustamist, peavad andma põhialuse esimese pooltööstusliku elektritööstusele andva fusioonil töötava elektrijõujaama DEMO projekteerimiseks ja ehitamiseks. DEMO ehitus võiks seega alata ligikaudu 20 kuni 25 aasta pärast.

4.2 Tänapäevast aspektist vaadatuna peaks olema võimalik kavandada fusioonil töötavaid elektrijõujaamu, mida iseloomustavad järgmised omadused:

— Elektritööstuse tootmine baaskoormuse osas ning tänaste elektrijõujaamade suurusjärgudes. Seega ka võimalus vesiniku tootmiseks.

— Nt 1 GW-ploki ⁽⁶⁾ (elektriline võimsus) kütusevajadus tunnis: ⁽⁷⁾ ca 14 g rasket vesinikku (deuteeriumi) > ca 420 kg loodusliku vee komponendina samuti ca 21 g ülrasket vesinikku (tritiumi), > kuumutatud ca 42 g ⁶Li-st ligikaudu 570 g loodusliku liitiumi komponendina.

— Kütusevarud on globaalselt levinud ja ületavad ettenähtavate tulevaste perioodide vajaduse tunduvalt. ⁽⁸⁾

⁽⁵⁾ 1 GW (gigavatt) võrdub 1000 MW (megavatti)

⁽⁶⁾ Võrdluseks: Kivisüüelektrijaam vajab siis umbes 1000 t kivisütt.

⁽⁷⁾ Liitiumi on võimalik saada teatud kivimitest, soolajärvede sooladest, geotermilistest ja mineraalveeallikatest, naftaväljadelt pumbatud veest ja mereveest. Täna teadaolevate varudega saab praeguse maailma energiakoguvajaduse katta mitmete tuhande aastate jooksul kümnekordselt.

⁽⁸⁾ Võrdluseks: pruunsöel töötav elektrijaam eraldab samal ajal ligikaudu 1000 t CO₂.

- Taolise ploki tuhatoodang tunnis: ca 56 g heeliumi. ⁽¹⁾
- Põletuskambri kattes (blanket-kaitsekattes) liitumist kuumutatava radioaktiivse triitiumi (pooldumisaeg 12,5 aastat) sisemine ringlus. ⁽²⁾
- Põletuskambri materjalide, mille radioaktiivne toksilisus on alanenud sõltuvalt materjali valikust saja kuni mõnesaja aasta pärast kivisõetuha toksilisuse tasemele, neutronite mõjul tekkinud radioaktiivsus.
- Energia kontrollimatu lekke oht puudub. Kütust lisatakse – samamoodi nagu gaasipõletis – väljastpoolt ja seda jätkub pärast väljalülitamist vaid mõneminutiliseks põletamiseks.
- Puuduvad avariistsenaariumid, mille puhul vabaneb nii palju radioaktiivsust (tolmu, triitiumi jmt), et vajalikuks osutuvad evakueerimismeetmed väljapoole jaama territooriumi.
- Sisemiste ohutusarakteristikute ja vähese kergesti vabaneva radioaktiivse toksilise aine osa põhjal on kahju ka terrorirünnakute puhul küllaltki piiratud.
- Jaama suurus vastab tänapäevaste elektrijõujaamade suursele.
- Kulude struktuur sarnaneb praeguste tuumaelektrijaamade kulude struktuurile: kulud koosnevad põhilises osas jaama ehituseks suunatavatest investeeringukuludest, samal ajal kui kütusekulud ei mängi praktiliselt mingit rolli.

4.3 DEMO väljaarendamiseks tuleb lisaks tsentraalsetele küsimustele nagu energiaväljund ja piirnevate protsesside põlemisaeg, mida tuleb uurida ja demonstreerida juba ITER'i raames, ning juba olemasolevatele ja veel edasiarendatavatele pretensioonikatele meetoditele jätkata ja edendada veel ka teisi olulisi tehnilisi arengusuundi.

4.4 Need puudutavad eelkõige sisemist kütuseringlust (triitiumi tootmine ja töötlemine), energia eraldamist, materjalide vastupidavust plasmale (plasma-seina vastasmõju) ja neutronitele, parandustehnikat, kaugjuhtimise täiustamist, samuti põlemisaja pikendamise tehnoloogiaid, mis tagavad täielikult katkematu põlemisprotsessi. Eriti tähtsaks ülesandeks on ka sobivate väheaktiveeritavate – või ainult lühiajaliselt aktiveeritud – struktuurimaterjalide väljatöötamine, millega tuleb pikaajalise testimise ja hindamise tõttu tegeleda kauem.

4.5 Siiski oleks ekslik uskuda, et DEMO'ga on uurimis- ja arendustöölased ülesanded lõpetatud. Tehnika ajalugu näitab, et intensiivne uurimis- ja arendustöö algab tihti alles siis, kui esimene prototüüp on juba olemas.

4.5.1 Tehnika ajalugu näitab ka, et uue tehnoloogia prototüübid on tihti veel primitiivsed jämedakoelised seadeldised võrreldes sellest sammhaaval väljakasvanud elegantsete masinatega.

4.5.2 Diiselmootoreid tänaseks iseloomustav optimeerimine toimus peaaegu 100 aastat pärast nende leiutamist. Ka fusioonil töötavaid elektrijõujaamu on vaja parendada, optimeerida ja olemasolevate nõuetega kohandada.

5. ITER'i asukoha küsimus

5.1 Hetkel murtakse kõrgeimal poliitilisel tasemel piike ITER asukoha üle, kusjuures asukohapretendentideks on Euroopa (asukohaks Cadarache ⁽³⁾) ja Jaapan (asukohaks Rokkasho-Mura ⁽⁴⁾). Asukoha valikust sõltub nii erinevate partnerite finantsiline osalus kui ka nõutava tugiprogrammi kujundamine.

5.2 Enne USA taasühinemist ning Hiina ja Korea liitumist ITER-partnerlusega ei olnud enesestmõista kahtlusi, et ITER'i asukohaks valitakse Euroopa, kuna sellega on kõige paremini tagatud ITER'i – nagu ka JET'i – edu.

5.3 Nüüd on olukord muutunud, kuna hetkel eelistavad USA ja Korea asukohana Rokkasho-Murat Jaapanis, kuigi selged ja laialdaselt aktsepteeritud tehnilised eelised räägivad Cadarache kasuks. Sellekohase otsusega kaotaks Euroopa oma juhtpositsiooni ning loobuks seniste investeeringute ja tööde viljadest koos kõigi sellest tulenevate tagajärgedega teaduse ja tööstuse jaoks.

5.4 Sellest tulenevalt tunnustab, tervitab ja toetab komitee Euroopa Nõukogu otsust 25./26. märtsist 2004, milles ta kinnitab, et toetab üksmeelselt Euroopa pakkumist ITER-projekti osas, ja milles ta kutsub komisjoni üles viima edasi asjaomaseid läbirääkimisi eesmärgiga alustada projekti võimalikult ruttu Euroopa pretendentasukohas.

6. Komitee kokkuvõte ja soovitused

6.1 Komitee jagab komisjoni arvamust, et fusioonienergia kasutamine rahueesmärkidel kätkeb endas potentsiaali andmaks väga olulist panust energiavarustuse pikaajaliseks lahendamiseks säästvuse, keskkonnasõbralikkuse ja konkurentsivõime valguks.

⁽¹⁾ Välja arvatud esmavarustus, mida on võimalik saada nt tuumareaktoritest, kus aeglustajana kasutatakse rasket vett (Kanada).

⁽²⁾ Aix-en-Provence lähistel, Marseille kirdeosas, Prantsusmaal.

⁽³⁾ Jaapani põhjaosas.

⁽⁴⁾ või siis energia vabanemine/aeg

6.1.1 Põhjuseks on selle tulevikutehnoloogia potentsiaalsed eelised, nimelt:

- Kütusevarud deuteerium ja liitium on – ajaloolisel perioodil vaadelduna – piiramatult käsutatavad.
- Ei teki kliimat kahjustavaid gaase ega aktinoidide lõhustumisprodukte.
- Sisemised ohutusomadused takistavad energia kontrollimatut leket. ⁽¹⁾
- Põletuskambri materjalide radioaktiivsus võib saja kuni hiljemalt mõnesaja aasta pärast olla langenud söetua radioaktiivse toksilisuse tasemele; sellega on otsustavalt leevendatud lõpladustamise probleemi.
- Ülaltoodud omaduste ja väheste kergesti vabaneva radioaktiivse toksilise aine osa põhjal oleks ka terrorirünnakute puhul oodata küllaltki piiratud mõju.

6.1.2 Fusioonienergia potentsiaal on täienduseks taastuvate energiaallikate potentsiaalile, omades aga tuule- ja päikeseenergia ees eelist olla sõltumatu ilmastikutingimustest ja aasta- või päevaajast. See kehtib ka tsentraalsete ja detsentraalsete süsteemide vahelise nõuetekohase suhte osas.

6.1.3 Seetõttu on komitee juba mitmes arvamuses ⁽²⁾ avaldanud oma pooldavat seisukohta fusioonienergiaalase uurimis- ja arendustöö programmi selgeks ja jõuliseks edendamiseks.

6.2 Komitee nendib rahuldusega, et – juhtivana tänu Euroopa fusiooniprogrammile ja selle ühiseksperimentidele JET – on edukalt jõutud ülemaailmsete fusiooniuringute esimesse otsustavasse etappi, mis hõlmab tuumade ühinemisega saadava energia füüsikalise põhimõtte demonstreerimist. Sellega loodi alus testreaktorile ITER, milles esmakordselt tekitatakse ja uuritakse põlevat fusiooniplasmat, mille väljundenergia ületab sisenendenergia tunduvalt.

6.3 Tänu sellele on pikaajaline uurimis- ja arendustöö ja selleks vajalikud investeeringud viinud rahvusvahelises koostöös nüüdseks selleni, et planeerimistööd ja poliitilised abinõud testreaktori ITER – mille dimensioonid lähenevad juba elektrijõujaama omadele – ehituseks ja käitamiseks on jõudnud otsuste langetamise etappi.

6.4 Komitee rõhutab Euroopa fusiooniprogrammi teedrajavat ja juhtivat panust, ilma milleta ei oleks ITER-projekti tänaseks veel olemas.

6.5 ITER'i tulemused peavad omalt poolt andma põhialuse esimese elektrenergia andva fusioonil töötava elektrijõujaama DEMO kavandamiseks ja ehitamiseks. DEMO ehitus võiks seega alata ligikaudu 20 kuni 25 aasta pärast.

6.6 Komitee toetab komisjoni püüdlusi valmistada Euroopat strateegiliselt ette hõivamaks ka kommertskasutuse etapis tugevat positsiooni ja vastavalt sellele orienteerida fusiooniuuringute programmi osi juba praegu suuremal määral ITER'ilt DEMO'le.

6.7 DEMO edasiarendamiseks on vajalikud vastused keskselt küsimustele, mida on vaja uurida ja demonstreerida juba ITER'iga, kuid ka edasised edusammud teiste tähtsate ülesannete lahendamisel: näideteks on magnetkonfiguratsiooni optimeerimine, materjalide edasiarendamine (nt plasmaindutseeritud erosiooni parendused, neutronikahjustused, indutseeritud radioaktiivsuse vähenemine aeg), kütuseringlus, energia eraldamine, plasmavoo suunamine ja selle sisemise jaotuse juhtimine, efektiivsusaste ning komponentide töökindlus.

6.7.1 Komitee viitab sellele, et edasised edusammud on saavutatavad vaid laialdase üleeuroopalise uurimis- ja arendustöö kaudu, mis kaasab liikmesriike ja nõuab füüsikaliste ja eelkõige tehniliste eksperimentide ja suuremahuliste seadmete võrgustikku, mis peab olema kättesaadav ITER'i toetamiseks ja täiendamiseks.

6.8 Komitee leiab, et on erakordselt oluline praegust hoogu säilitada ja taolise teaduslik-tehniliselt nõudliku ja pikaajalise energiavarustuse jaoks erakordselt tähtsa eesmärgi väljakutsetele jõuliselt, aktiivselt ja vajalikke vahendeid kaasates vastu astuda. See on ka tõsine kohustus Lissaboni ja Göteborgi strateegiate elluviimise nimel.

6.8.1 See tähendab ka energiauuringutele, siinkohal siiski eelkõige fusiooniprogrammile, tulevases seitsmendas uurimis- ja arendustöö raamprogrammis pluss EURATOM-programmis edasisteks edusammudeks vajalike ja seega tunduvalt suuremate vahendite eraldamist ning ITER'i teiste rahastamisvõimaluste ärakasutamist.

6.8.2 See tähendab ka hoolt kandmist füüsika- ja tehnikaekspertide personalibaasi eest eesmärgiga tagada ITER'i käitamiseks ja DEMO väljaarendamiseks piisaval arvul Euroopa ekspertide olemasolu. Komitee viitab siinkohal ka oma hiljutisele arvamusele ⁽³⁾ selle eriteema kohta.

6.8.3 See tähendab ka seda, et võrgustikku jäävad kaasatuks kõrgkoolid ja uurimiskeskused: esmalt, et tagada eriteadmistega teadlaste ja inseneride järelkasvu koolitamine, teisalt, et osaleda igakordselt ekspertiisi ja varustuse abil eesisevate ülesannete lahendamisel, lõpuks aga ka selleks, et tegutseda tsiviilühiskonna ühenduslülina.

⁽¹⁾ ... "tuumafusiooni optimeerimise jõuline edendamine".

⁽²⁾ Komisjoni teatis nõukogule ja Euroopa Parlamendile – Teadlane Euroopa teadusruumis: üks elukutse, laialdased karjääri võimalused.

⁽³⁾ Hiina, Jaapan ja (Lõuna-)Korea.

6.8.4 See tähendab lõpuks ka eriti tähtsat ülesannet teha õigeaegselt reklaami ja hoolitseda selle eest, et Euroopa tööstus oleks tegev selles mitmekülgsete teaduslik-tehniliste tippsaavutuste valdkonnas. Kui Euroopa tööstus on senises fusiooniprogrammis võtnud peamiselt ülispetsialiseeritud ja ülimalt nõudlike üksikkomponentide väljaarendaja ja tarnija rolli, – kusjuures oluline on ka selle kogemustepagasi hoidmine ja säilitamine – peaks ta fusioonireaktorite kasutusaja lähenemisega liikuma sammhaaval rohkem omavastutusliku ja kaasamäärava rolli suunas.

6.8.5 Tööstusele eraldatud ettenähtud olulised investeerimisvahendid ITER'i ehituseks ja DEMO väljaarendamiseks põhjustavad nii majandusliku tugevnemise kui – mis veel tähtsam – pädevuse ja innovatsiooni kasvu kõige nõudlikumas uues valdkonnas. See ilmneb juba seniste fusiooniprogrammide mitmekülgsetest spin-off'idest.

6.9 Rahvusvahelises plaanis seisab Euroopa mitmekordse väljakutse ees: ühelt poolt on tarvis tugevdada oma juhtivat rolli fusiooniuuringutes mitte ainult USA tugeva uurimissektori, vaid ka kolme Aasia ITER-partneri ees. Teiselt poolt on vaja parimal võimalikul moel säilitada ja laiendada senist eeskujulikku rahvusvahelist koostööd.

6.10 Sellele vastavalt toetab komitee komisjoni kavatsust võtta nimetatud väljakutse vastu. Ta kutsub nõukogu, parlamenti ja liikmesriike üles sellega ühinema ja mitte loovutama Euroopa juhtivat positsiooni selles tähtsas tulevikuvaldkonnas. Siin leidub aga probleeme.

6.11 Enne USA taasühinemist ja Hiina ja Korea liitumist ITER-partnerlusega ei esinenud mõistagi kahtlusi selle osas, et ITER'i asukoht saab olema Euroopas, kuna sellega on kõige paremini tagatud ITER'i – nagu ka JET'i – edu.

6.12 Nüüd aga on olukord muutunud ning hetkel pooldavad USA ja Jaapan asukohana Rokkasho-Murat Jaapanis, kuigi selged ja laialdaselt aktsepteeritud tehnilised eelised räägivad Cadarache kasuks. Otsusega Jaapani kasuks minetaks Euroopa oma juhtiva positsiooni ja loobuks seniste investeeringute ja tööde viljadest koos kõigi sellest teadus- ja arendustöö jaoks tulenevate tagajärgedega.

6.13 Sellest tulenevalt tunnustab, tervitab ja toetab komitee Euroopa Nõukogu otsust 25./26. märtsist 2004, milles ta kinnitab, et toetab üksmeelselt Euroopa pakkumist ITER-projekti osas, ja milles ta kutsub komisjoni üles viima edasi asjaomaseid läbirääkimisi eesmärgiga alustada projekti võimalikult ruttu Euroopa pretendentasukohas.

6.14 Eeltoodu valguses ja eeltoodut rõhutades kutsub komitee nõukogu, parlamenti ja komisjoni üles võtma meetmeid tõepoolest kõikide võimaluste ammendamiseks ja vajadusel uute struktuursete kontseptsioonide väljatöötamiseks rahvusvahelises tööjaotuses rajamaks ITER'it, pidades silmas selle strateegilist võtmerolli olulise säästva energiaallika väljatöötamisel, igal juhul Euroopas.

Brüssel, 30. juuni 2004

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

president

Roger BRIESCH

Arvamus, mis käsitleb komisjoni teatist Euroopa Parlamendile ja nõukogule - Galileo uurimisprogrammi eduraport 2004. aasta alguse seisuga

K(2004) 112 lõplik

(2004/C 302/08)

5. mail 2004. aastal otsustas Euroopa Komisjon konsulteerida Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikli 262 alusel Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega seoses komisjoni teatisega Euroopa Parlamendile ja nõukogule - GALILEO uurimisprogrammi eduraport 2004. a alguse seisuga, K(2004) 112 lõplik.

Transpordi, energia, infrastruktuuri ja infoühiskonna osakond, mis vastutas komitee töö eest selles valdkonnas, võttis oma arvamusel vastu 10. juunil 2004. a. Ettekandjaks oli hr Buffetaut.

Oma 410. plenaaristungil 30. juunil ja 1. juulil 2004. aastal (30. juuni 2004 koosolekul) võttis Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee 161 poolt- ning 3 erapooletu häälega, vastu järgmise arvamusel:

1. Preambula

1.1 GALILEO programm kujutab endast olulist väljakutset Euroopa Liidule, tema sõltumatusele, tehnoloogilisele ja teaduslikule potentsiaalile, majandusele ning eeskätt kosmose- ja telekommunikatsioonitööstusele. Viimaste aastate jooksul on kosmetööstuse areng Euroopa Liidus tuginev peamiselt satelliitsideühendustega seotud kaubandustegevusele. Telekommunikatsioonitööstust vaevanud raskused on andnud tõsiseid tagasilööke kosmetööstusele, mis on saanud ebapiisavat institutsionaalset ja poliitilist toetust, eriti võrreldes selle peamiste konkurentidega.

1.2 GALILEO programm, mis lükkus edasi diskussioonide tõttu, mis puudutasid programmist tulenevate tulude õiglast jaotamist Euroopa Kosmoseagentuuri liikmesriikide vahel ja väljastpoolt Euroopat tulevate surveavalduste tõttu, alustas lõpuks oma esimest etappi pärast Euroopa Kosmoseagentuuri (ESA) nõukogu 26. mai 2003. aasta lepet ESA liikmesriikide asjaomaste rahaliste sissemaksete kohta.

1.3 GALILEO programmil on võrreldes GPS-süsteemiga (ülemaailmne asukohamääramise süsteem) üks tähtis iseärasus, nimelt see, et ta on tsiviilprogramm. See peamine infrastruktuuri projekt on määrava strateegilise tähtsusega Euroopale ja tema sõltumatusele, nagu juba mainis Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee, Euroopa Parlament ja Euroopa Ülemkogu. GALILEO programm sobib ideaalselt Lissaboni strateegiaga. Sellise mastaapse projekti tähtsust Euroopa integratsiooni edendamise üritusele tuleks samuti tugevalt rõhutada.

1.4 GALILEO süsteem tagab viis teenust

- “avalik teenus” (võrreldav GPS põhiteenusega);
- “transpordiohutuse teenus”, mis on mõeldud kasutamiseks eelkõige õhu-, raudtee- ja meretranspordiasutustele;
- “kaubanduslik teenus”, mis on täpsem kui avalik teenus ja on kavandatud kaubanduslikuks rakendamiseks;
- “otsingu- ja päästeteenus”;

— “avalik reguleeritud teenus”; selle teenuse kasutamise õigus on vaid riigiasutusel ning nende politsei-, tolli- ja kodanikuaitse teenistustel. Nende tegevusalade jaoks kasutatakse ülimat täpsust, krüpteeritud signaale; neid on samuti võimalik kasutada sõjalistel eesmärkidel ning igasuguse kuritahtliku sekkumise tõkestamiseks võetakse vajalikud meetmed.

1.5 Kuna GALILEO on tsiviilsüsteem, kasutatakse seda sellest hoolimata põhiliselt igapäevasel otstarbel, eriti transpordi vallas. Seega peab ta olema suuteline tagama pideva ja ohutu töötamise ning kriisiolukorras võib toimida tsiviilvastutus, mis GPS-süsteemi puhul ei toimi.

1.6 Lõpetuseks võib öelda, et GALILEO on pisut täpsem kui GPS ning lisaks sellele hõlmab see süsteem kogu planeeti. Süsteemi abil on võimalik kindlaks määrata tervikliku signaali ka reaalaajas, mis on teatud juhtudes oluline nõue, eriti tsiviilennunduses.

1.7 Vaatluse all oleva teatise põhieesmärgiks on anda aru GALILEO programmi edusammudest, kavandada tulevikuväljavaated ja täpselt ära näidata mitmed projektiga seotud ebamäärasused, mille kavandatav maksumus on 3,2 miljardit eurot ning mis koosneb kolmest faasist, nimelt:

- arenduse ja valiidsuse kontrolli faas, mis kestab 2002 - 2005;
- positsioonidele asetamise faas 2006 - 2007;
- kaubanduslik eksploatatsioonifaas, mille algustähtajaks on 2008. a.

2. Komisjoni dokumendi struktuur ja põhikokkuvõte

Teatise sisu keerleb järgneva kolme punkti ümber:

- arendusfaasi edusammud;
- rahvusvahelise koostöö areng;
- üleminek positsioonidele asetamise ja eksploatatsioonifaasile.

2.1 Arendusfaas

2.1.1 Ühisettevõtte

Euroopa Kosmoseagentuuri nõukogus 2003. aasta mais sõlmitud kokkulepe võimaldas lahendada esilekerkinud probleeme, mille tagajärjel on GALILEO ühisettevõtte alates eelmise aasta suvest juba täielikult töövõimeline. Ühisettevõtte direktor on ametisse määratud, asutamisplaan vastu võetud ja 2003. ja 2004. aasta eelarve kinnitatud. Euroopa Geostatsionaarne Navigatsioonilisüsteem (EGNOS) tuleks võtta ühisettevõtte kontrolli alla. Lahendamata on ühisettevõtte rahanduslik ja sotsiaalne staatus. Seda küsimust arutatakse Belgia valitsusega. Kõnesolevad summad on kahtlemata suured (5 miljonit eurot aastas). Eesmärgiks on tagada ühisettevõttes töötavale 32 inimesele samasugused tingimused, nagu on Euroopa Kosmoseagentuuri ja Euroopa Komisjoni liikmetel. Belgia ametivõimud ei ole selle nõudmise vastu, kuid soovivad tagada ühisettevõtte töötajatele sotsiaalkindlustuskaitse. Seega on probleem rohkem administratiivset kui olemuslikku laadi.

2.1.2 Tehniline analüüs ja uurimistöö

See hõlmab:

- viimaseid töid definitsioonifaasi kallal;
- põhilist infrastruktuuri;
- EGNOSe süsteemi, mis hakkab varsti tööle;
- Euroopa raadionavigatsiooni kalenderplaani.

2.1.3 Ülemaailmne raadioside konverents, mis toimus 2003. aasta juunis

2.1.3.1 Arutuse all olnud küsimused olid ELi jaoks äärmiselt olulised ning neil oli kaks eesmärki:

- kinnitada 2000. aastal määratud sageduste spekter;
- tagada, et erinevate süsteemide vaheline jaotus selle sagedusspektri piires ei osutuks kahjulikuks Euroopa süsteemile ja et juurdepääs sagedusspektrile oleks õiglane ning põhineks koostalitlusvõime printsiibil.

2.1.3.2 Arutelud toimusid Ameerika GPS-süsteemi ajaloolise monopolse seisundi taustal. Kuid tegelikult saavutas EL oma loodetud tulemuse nii sagedusspektri kasutamistingimustes kui ka erapooletu multilateraalse kooskõlastatuse nõudes.

2.1.4 Uute liikmesriikide ja kandidaatriikide integreerimine

Uudsed lähenemised on tööstuslikus mastaabis hoolikalt välja töötatud, et tagada ülalmainitud riikide täielikku osalemist GALILEO programmis, nagu soovis komisjon.

2.2 Rahvusvahelise koostöö arendamine

2.2.1 Nagu nõukogu on mitmetel puhkudel rõhutanud, on rahvusvaheline koostöö oluline koostisosa GALILEO programmi maksimaalse kasu saamise tagamiseks. Lisaks sellele

muutuvad üha sagedasemaks kolmandate riikide palved projektiga ühinemiseks. Seoses sellega soovib komisjon järgida samaaegselt nii bilateraalset kui regionaalset lähenemisviisi.

2.2.2 30. oktoobril 2003. aastal kirjutati esialgne kokkulepe alla Hiinaga ning läbirääkimised on käimas India ja Iisraeliga. Samasuguseid samme astutakse ka Lõuna-Korea, Brasiilia, Jaapani, Kanada, Austraalia, Mehhiko ja Tšiili puhul.

2.2.3 Mis puudutab regionaalset koostööd, siis on dialoogi alustatud Vahemere piirkonna, Ladina-Ameerika ja Aafrikaga.

2.2.4 Läbirääkimised on käimas ka kahe riigiga, kellel juba on satelliitnavigeerimise süsteem, nimelt Venemaa ja Ameerika Ühendriikidega. Need läbirääkimised on iseäranis tähtsad, kuna nad on kavandatud tehnilise ühitatavuse ja koostalitlusvõime tagamiseks süsteemide vahel, mida kasutavad viimatimainitud riigid ja GALILEO programm. Tuleks rõhutada, et esialgselt seadsid Ameerika Ühendriigid just GALILEO programmi põhjendatuse kahtluse alla. Arutluse all olev konsultatsiooni-mehhanism peab tuginema süsteemile, kus igal partneril on teise partneri suhtes võrdsed õigused ja kohustused, eriti seoses võimaliku vetoõiguse rakendamisega.

2.3 Üleminek positsioonidele asetamise ja eksploatatsiooni faasi

See on otsustav faas. Süsteemi positsioonidele asetamise ja eksploatatsiooni faase alustatakse vastavalt 2006. ja 2008. aastal.

2.3.1 Kontsessioonimenetlus

2.3.1.1 Kontsessioonimenetlust juhib ühisettevõtte. Menetlus käivitus 2003. aasta oktoobris. Registreeriti ja nõutele vastavaks tunnistati neli pakkumist. Pakkumiste esitajaks olid konsortsiumid, mis koosnesid paljudest juhtivatest partneritest, keda toetas rühm ühinenud firmasid. Kõigi pakujate arvates võiks tulevane Euroopa süsteem toota märkimisväärset kaubanduslikku tulu ja kõik soovisid finantseerida olulise osa oma osamaksest oma enda varadest.

2.3.1.2 See faktor on seda tähtsam, et nõukogu soovib, et ühendusepoolne finantseering ei ületaks ühte kolmandikku positsioonidele asetamise faasi kulutustest. Kontsessioonimenetluse teises faasis, mida tuntakse "konkureerivate läbirääkimiste" all, on lõppnimekirja kantud kolm konsortsiumit (Alcatel/Alenia/Vinci, EADS/Thalès/Inmarsat, Eutelsat).

2.3.1.3 Kindlaks on määratud kuut tüüpi finantsallikad ja nimelt:

- GALILEO süsteemi poolt pakutavate teenuste müük;
- litsentsid ja intellektuaalse omandi õigused;
- ELi finantseering;
- laenu Euroopa Investeerimispankalt (EIB);
- mõningate kolmandate riikide finantsabi;
- kui peaks vajalikuks osutuma, siis maksud satelliit-raadionavigatsiooni vastuvõtjate pealt.

2.3.2 Süsteemi raamstruktuur

2.3.2.1 Komisjon on edastanud nõukogule ja Euroopa Parlamendile määruse ettepaneku Euroopa satelliitradionavigatsiooni programmi juhtimisstruktuuride loomiseks. Komisjonile on tehtud ettepanek luua järelevalveorgan ning turvalisuse ja ohutuse keskus; viimatimainitud organ oleks nõukogu peasekretäri/ühise julgeoleku ja välispoliitika kõrge esindaja otsese vastutuse all. Lõpuks on selgunud, et järelevalveorgan tuleb kindlasti luua ning viimasele tuleb anda turvalisuse eest vastutamise kohustus. Turvalisuse ja ohutuse keskust ei moodustata; kriisilukorras võtab nõukogu ise reaalasjas otsuseid vastu.

2.3.2.2 Süsteemi raamstruktuuri teiseks võtmeküsimuseks on võimalikud ohud eraisikute privaatsusele. Tuleks märkida, et GALILEO süsteem iseenesest ei tekita mingit hädaohtu privaatsusele, kuna ta ei saa kasutajatelt mingit informatsiooni (puudub "üleslüliti"). Teisalt, kasutaja saadud informatsiooni võib uuesti edastada mõne teise süsteemi, näiteks mobiiltelefoni kaudu – võimaldades seega kasutaja asukoha täpselt kindlaks määrata. Vastutus GALILEO süsteemi kaudu saadava informatsiooni kasutamise reguleerimise eest ei lasu mingil juhul EL-i programmi juht-struktuuridel, vaid pigem riikide ametiasutustel. Riikide ametisutuste tähelepanu tuleks juhtida meetmetele, mida nad peavad võtma GALILEO süsteemi kasutamise ja veelgi kiiremini GPS süsteemi kasutamise reguleerimiseks.

3. Üldised märkused

3.1 Komitee hindab otsustavat lähenemisviisi, mille komisjon on oma teatistes omaks võtnud, silmas pidades fakti, et kõnesolev projekt on ilmselgelt äärmiselt oluline ning toob kaasa märkimisväärsed raskusi. Selles vaimus – otsustavusega edu saavutada – tuleks pöörata pidevalt tähelepanu järgmistele küsimustele:

- turvanõuete kavandamine süsteemi ja selle haldamise väljatöötamise perioodil
- läbirääkimiste lõpetamine USA-ga, silmas pidades kokkuleppele jõudmist, mis põhineb võrdsetel kohustustel ja mille eesmärgiks on koostalitlusvõime;
- püüe leida sobivat erafinantseeringut ja tagatud pikaajalise laenu soetamist Euroopa Investeeringispangalt;
- vajadus hoida programmi realiseerimine plaanitud eelarve piires.

3.2 Selle olulise projekti edukus sõltub nõukogu selgest poliitilise ja rahandusliku tahte kinnitamisest ning kindlalt selle seisukoha juurde jäämisest. GALILEO projektile pühendumisega on nõukogu näidanud oma ambitsioone nii EL-i kui tema kosmosepoliitika suhtes.

4. Järeldus

4.1 Oma järeldustes tundub komisjon väljendavat murelikkust või ebakindlust finantsküsimuste suhtes. See on põhjapaneva tähtsusega probleem; kui finantseerimine seataks kahtluse alla, võiks kogu projekt ohtu sattuda. EMSK võib ainult taaskinnitada fakti, et GALILEO projekt omab EL-ile, tema kosmose-tööstuse tulevikule ja Euroopa integratsiooni edendamisele olulist strateegilist tähtsust. EMSK rõhutas juba tugevalt seda punkti, tuues esile üksikasjaliku juhtumi, oma arvamustes komisjoni Rohelises ja Valges raamatus Euroopa kosmoseprojekti kohta.⁽¹⁾ EMSK jagab komisjoni rahulolu tõelise edu suhtes, mida on saavutatud selle projekti käimalükkamisega ning loodab, et komisjoni väljendatud optimismi ei kahanda viimasel hetkel tekkivad raskused.

Brüsselis, 30. juuni 2004

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

president

Roger BRIESCH

⁽¹⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus Valges raamatus pealkirja all Kosmos: uus Euroopa piir laieneva ühenduse jaoks – Euroopa kosmoseprojekti rakendamise tegevuskava (COM (2003) 673 final – CESE 501/2004, 31. märts 2004)
Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus Rohelises raamatus Euroopa kosmoseprojekti kohta (COM(2003) 17 lõplik – EÜT C 220, 16.9.2003)

Arvamus, "Ettepanek Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviks raudtee-ettevõtetele lubade andmise kohta (konsolideeritud tekst)",

COM(2004) 232 lõplik – 2004/0074 (COD)

(2004/C 302/09)

Nõukogu otsustas 27. aprillil 2004. a taotleda majandus- ja sotsiaalkomiteelt EÜ asutamislepingu artikli 71 kohaselt arvamust järgneva kohta: "Ettepanek Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviks raudtee-ettevõtetele lubade andmise kohta (konsolideeritud tekst)".

Transpordi, energia, infrastruktuuri ja infoühiskonna osakond, millele tehti ülesandeks ettevalmistuste tegemine, võttis arvamuse vastu 10. mail 2004. a. Ettekandjaks oli hr Chagas.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis oma 410. täiskogu istungil 30. juunil ja 1. juulil 2004. a (30. juuni koosolekul) 160 poolt- ning 10 erapooletu häälega, vastu järgmise arvamuse:

1. Ettepaneku eesmärgiks on nõukogu 19. juuni 1995. a direktiivi 95/18/EÜ raudtee-ettevõtetele lubade andmise kohta konsolideerimine. ⁽¹⁾

2. "Kodanike Euroopa" raames on väga oluline, et Ühenduse õigusaktid omandaksid lihtsama, selgema vormi. Seetõttu rõhutasid Euroopa Parlament, nõukogu ja komisjon vajadust

kõigi juba tihti muudetud õigusaktide konsolideerimiseks ja 20. detsembril 1994. a sõlmiti institutsioonidevaheline kokkulepe, mis võimaldab kiirendatud menetlust. Konsolideerimise tõttu ei tohi tekkida mingeid muutusi vastavates õigusaktides.

3. Kuna käesolev komisjoni ettepanek on just sellele suunatud, ei ole EMSK-l välja tuua mingeid vastuväiteid.

Brüsselis, 30. juuni 2004.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee

president

Roger BRIESCH

⁽¹⁾ EÜT L 143, 27.6.1995, lk 70 – EMSK arvamus: EÜT C 393, 31.12.1994, lk 56.

Arvamus, "Ettepaneku Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruseks, millega muudetak스 määrust (EÜ) nr 1228/2003 teatud eeskirjade Sloveeniaie rakendamise ajahetke osas" kohta

K(2004) 309 lõplik – 2004/0109 (COD)

(2004/C 302/10)

Nõukogu otsustas 11. mail 2004. a vastavalt EÜ asutamislepingu artiklile 95 paluda Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteelt arvamust järgneva dokumendi kohta: "Ettepanek Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruseks, millega muudetak스 määrust (EÜ) nr 1228/2003 teatud eeskirjade Sloveeniaie rakendamise ajahetke osas".

Eeltöö oli tehtud ülesandeks transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna osakonnale, kes võttis oma arvamuse vastu 10. juunil 2004. a. Ettekandja oli hr Simons.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis oma 410. plenaaristungil 30. juunil ja 1. juulil 2004. aastal (30. juuni koosolekul) 158 poolt-, 2 vastu- ning 7 erapooletu häälega, vastu järgneva arvamuse:

1. Sissejuhatus

1.1 Piiriüleseks elektrikaubanduseks vajalike võrkudele juurdepääsu tingimuste Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1228/2003 esemeks on tõelise elektrisiseturu loomine piiriülese elektrikaubanduse elavdamise teel. Elektrienergia piiriülese edastamise tasude hinnakujunduse ja olemasolevate ühendusvõimsuste eraldamise jaoks tuleb kasutusele võtta ausad, kulupõhised, läbipaistvad ja vahetult kehtivad reeglid, mis võtavad arvesse struktuuraalselt võrreldavatest piirkondadest pärit efektiivsete võrguettevõtjate võrdlemise vajadust ning täiendavad direktiivi 96/92/EÜ sätteid selleks, et piiriüleste tehingute tarvis oleks tagatud efektiivne juurdepääs ülekandevõrkudele.

2. Komisjoni ettepaneku sisu

2.1 Sloveenia Vabariik on komisjonile esitanud taotluse kõnealuse määruse muutmiseks, mis võimaldaks Sloveenial jätkata senist elektrivarustuse kitsaskohtade ohjamise süsteemi, mis puudutab ühendusliine Austria ja Itaaliaga 1. juulini 2007. Hetkel otsustab selle süsteemi kohaselt Sloveenia poole asjaomaste ühendusliinide jaotatava koguvõimsuse üle. Vastavalt asjaomaste ülekandevõrguettevõtjate kokkuleppele antakse teine pool koguvõimsusest Itaalia või Austria võrguettevõtjatele. Hetkel kehtiva Sloveenia süsteemi kohaselt jaotatakse vaba võimsus siis, kui kogunõudlus võimsuse järele ületab olemasolevat võimsust (elektrivarustuse kitsaskoht), huvitatud tarnijate vahel proportsionaalselt. Taolist süsteemi ei saa pidada mittediskrimineerivaks ja turule orienteerituks elektrimääruse tähenduses. Erandit põhjendatakse sellega, et Sloveenia tööstuse ümberstruktureerimise protsess ei ole veel lõppenud ning Sloveenia elektritootmise kohandamine uue turusituatsiooniga veel kestab (suured investeeringud keskkonnakaitseks).

3. Üldised märkused

3.1 Euroopa Komisjoni ettepanek põhineb Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklil 95, mis on osa peatükist õigusaktide ühtlustamise kohta. Asjade seis – määrus nr 1228/2003 võeti vastu pärast liitumisläbirääkimiste lõpetamist ja pärast lepingu Sloveenia ühinemise kohta Euroopa Liiduga sõlmimist, seetõttu ei saanud Sloveenia osaleda selle teksti väljatöötamisel – õigustab täiesti asjaomase liitumislepingu või siis liitumisakti aluseks võtmist.

3.2 Liitumisakt sisaldab sätteid institutsioonide otsuste kohaldamise kohta, eriti kui uus liikmesriik ei ole saanud osaleda läbirääkimistel mingi otsuse üle, mis võeti vastu lepingu ja akti allkirjastamise ajahetke ja tegeliku jõustumise 1. mail 2004. a vahel. See juht kehtib praegu Sloveenia suhtes.

3.3 Sloveenia valituse taotlust erandi tegemiseks määruse artikli 6 lõige 1 ja selle lisa asjakohaste sätete rakendamises kuni 1. juulini 2007. a ja käesolevat komisjoni ettepanekut tuleb seetõttu hinnata nende sätete vaimus.

3.4 See hinnang võib kooskõlas teesiga "pacta sunt servanda" viia tagasilükkamiseni ainult sel juhul, kui ettepanekuga nõustumise tõttu tekitataks Euroopa Liidule tervikuna korvamatut kahju.

3.5 Ent komisjon osundab oma ettepanekus sellele, et üleminekuaja praktiline mõju elektriseturu toimimisele oleks väga tagasihoidlik. See argument on komitee mõistetav. Nimelt on keeruline väita, et Sloveenia võib taotletud üleminekuajaperioodi vältel areneda mitte vähetähtsaks piirkondlikuks sõlmpunktiks siseturul.

3.6 Ka õigustatud argument, et määrus nr 1228/2003 anti välja just selleks, et lõpuks tõepoolest luua rahvusvaheline elektrikaubandus ⁽¹⁾ ja et Sloveenia taotlus on vastuolus selle püüdlusega, ei ole kestuse, ulatuse ega asjaomase geograafilise piirkonna vaatevinklist piisavalt kaalukas, et nõusolekust keelduda.

3.7 Ka iseenesest kehtiv konstateering, et õiglane konkurents muu hulgas ka Euroopa alumiiniumi- ja terasetootjate vahel ning ka energiatootjate vahel on oluline siseturu osa, ei saa siinkohal olla määrav.

3.8 Ka kindla ja usaldusväärse elektrisüsteemi tagamise huvides Sloveenias ja keskkonnameetmetesse investeerimise võimaldamise huvides üleminekuperioodi vältel tuleb komisjoni ettepanekuga nõustuda.

3.9 EMSK kaldub soovitama ettepanekuga nõustumist seda enam, et oma 17. oktoobri 2001. a arvamuses ⁽²⁾ määruse nr 1228/2003 kohta väljendus komitee mõju kohta tollastele kandidaatriikidele järgnevalt: "Kandidaatriikide elektrienergia- ja gaasisektorite jaoks on.... iseloomulikud konkurentsivõimetus infrastruktuurid ja majandamismeetodid. Otseseks tagajärjeks võib olla suur töökohtade kadu nende sektorite ettevõtetes, mis jällegi võiks viia talumatute sotsiaalsete pingeteni kandidaatriikides, eelkõige ilma praeguste liikmesriikide süsteemidega võrreldavate sotsiaalkindlustussüsteemita riikides. Seetõttu on Euroopa Liidul kohustus vahendada neile riikidele oma kogemusi liberaliseerimisprotsessidega Euroopas ja toetada neid rahaliselt ettevõtete moderniseerimisel. Need uued turud peavad avanema kooskõlas nende energiasektorite ümberstruktureerimisega, nii, et kandidaatriikide ettevõtted saaksid osaleda konkurentsis samadel lähtetingimustel."

Brüsselis, 30. juuni 2004. a

4. Lõppjäreldus

4.1 Komisjoni ettepanekus toodud argumentid selle kohta, et artikli 6 lõige 1 ja määruse suuniste asjakohased sätted seoses võrgu kitsaskohtade lahendamise peaksid Sloveenia suhtes kehtima alles alates 1. juulist 2007. a ei õigusta ainuüksi eesmärke nagu näiteks aus konkurents siseturul silmas pidades iseenesest veel nimetatud määruse muutmist.

4.2 Komisjoni lähtekoht, arvestades määruse tekke ajalisi ja liitumislepingu allkirjastamise asjaolusid, õigustab aga täiesti seda muutust. Kuna nõustumine taotletud lühikese ülemineku perioodiga ei põhjusta Euroopa Liidule tervikuna korvamatut kahju – pigem tagatakse Sloveenia süsteemi turvalisus ja usaldusväärsus ning investeringud keskkonnameetmetesse – ja komitee oma arvamuses määruse 1228/2003 ⁽³⁾ kohta oli soovitanud toetavat tegutsemist tollaste kandidaatriikide konkurentsivõime suhtes, siis on komitee seisukohal, et taotlusele hinnangu andmisel peaks otsustava tähtsusega olema argument, et Sloveenial ei olnud võimalust määruse nr 1228/2003 välja-töötamisel osalemiseks.

4.3 Hoolimata komisjoni ettepaneku põhjendusest ja alusest, mida tuleks eelkirjeldatud vaatenurgast täiendada või siis kohandada, soovitab komitee seetõttu muudatusettepaneku (erand määrusest nr 1228/03 kuni 1. juulini 2007. a) vastu võtta.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

president

R. BRIESCH

⁽¹⁾ EMSK arvamus dokumendi "Euroopa Parlamendi ja nõukogu ettepanek direktiiviks piiriüleseks elektrikaubanduseks vajalikele võrkudele juurdepääsu tingimuste kohta", ELT C 36, 8.2.2002, lk 10., kohta.

⁽²⁾ sealsamas

⁽³⁾ EMSK arvamuse punkt 6.6, EÜT C 36, 8.2.2002, lk 10.

Arvamus teemal “Tööstuse areng ja majanduslik, sotsiaalne ning territoriaalne ühtekuuluvus”

(2004/C 302/11)

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee otsustas 29. jaanuaril 2004 vastavalt kodukorra artikli 29 lõikele 2 töötada välja omaalgatusliku arvamuse järgmise teema kohta: “Tööstuse areng ja majanduslik, sotsiaalne ning territoriaalne ühtekuuluvus”.

Tööstuse arengu nõuandekomisjon, kellele oli ülesandeks tehtud töö ettevalmistamine, võttis oma arvamuse vastu 7. juunil 2004. Ettekandja oli hr Leirião, kaasettekandja oli hr Cué.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis 30. juunil ja 1. juulil 2004. a oma 410. plenaaristungil (30. juuni koosolekul) 155 poolt- ning 13 erapooletu häälega, vastu järgmise arvamuse.

Kokkuvõte

Arvamuses tegeletakse küsimusega, kas majandusliku, sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse edendamiseks kasutatavad instrumendid on kohased ja kas ettevõtjasõbralike raamtingimuste näol luuakse eeldusi selleks, et tööstuse areng saaks toimuda viisil, mis ühildub ettevõtete konkurentsivõime nõudega.

Tõsiasi, et “Järelused ja soovitused” hõlmavad 17 punkti, annab märku sellest, et analüüsi tulemusel peame vajalikuks mitmesuguseid muutusi – poliitilised strateegiad, instrumendid, ühenduse vahendite puhul regioonide abikõlblikkuse kriteeriumid, eeskujuandvate praktikate kasutamine ning jõupingutused erinevate poliitikavaldkondade ja instrumentide vahelise sünergia saavutamiseks, nagu ka EL struktureerivate strateegiate – nagu näiteks Lissaboni strateegia, struktuurireformid ja jätkusuutlik areng – realiseerimise üldine koordineerimine.

Argumendid tuginevad järgmistele aspektidele, mis punase niidina läbivad arvamuse üksikuid lõike:

- Regionaalne areng kui üleilmastumise reguleerija, rajades piirkondlikke “kobaraid”, mis toimivad ettevõtjate ligiõmbamise ja paigalhoidmise efektiivse vahendina;
- Ettevõtjate sotsiaalne vastutustunne ning “eeskujuandvate praktikate” rakendamine kui arenguga toimetuleku preventiivne ja antitsipeeriv lähenemine;
- Läbirääkimised ja sotsiaalne dialoog ettevõtetes, et ümberstruktureerimine toimiks sotsiaalse vastutustundega; see nõuab nii ettevõtete kui ka ametiühingute positiivset suhtumist leidmaks ümberstruktureerimisel lahendusi, millel on eeliseid nii ettevõtetele kui ka töövõtjatele ning kohalikule kogukonnale, ehk mis oleksid seega majanduslikult ja sotsiaalselt tasakaalus;
- Ettevõtjate, sotsiaalpartnerite, kodanikuühiskonna (kõrgkoolid, teadus- ja innovatsioonikeskused, liidud jne) ja kohalike ametkondade vaheline partnerlussuhetel põhinev koostöö, et luua eeldusi tootlikkuse kasvaks ning regioonide kasvupotentsiaali parandamiseks;

— Ettepanek luua “enimsoodustatud regioonide” kontseptsioon nendeks juhtudeks, kui kõrge majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvustasemega regioonid kaotavad järsku potentsiaalis, sest ettevõtete asukoha muutumisega kaasnevat töökohtade kadumist pole võimalik maandada alternatiivse majandusliku tegevusega; sellised regioonid saaksid sihipäraseid rahalisi toetusi oma majandusliku struktuuri uuendamiseks.

Sissejuhatus

Omaalgatuslikus arvamusel teemal “Tööstuse areng: bilanss ja väljavaated – terviklik käsitlus”⁽¹⁾ jäi EMSK seisukohale, et tööstuse arengu nõuandekomisjon (TANK) peaks oma tulevases töös tegelema “raamistiku ja tingimuste kindlustamisega selleks, et tööstuse areng toimiks viisil, mis ühildub nii ettevõtete konkurentsivõime nõude kui ka majandusliku, sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvusega”, luues sellega aluse käesoleva komisjoni tööle ja lühidalt puudutades käesoleva arvamuse teemasid. Sellel taustal otsustati töötada välja käesolev arvamus teemal “Tööstuse areng ja majanduslik, sotsiaalne ning territoriaalne ühtekuuluvus”.

1. Definitsioonid

1.1 Korrektse süstematiseerimise ja tõlgendamise eesmärgil tähendab käesoleva arvamuse raames mõiste “tööstuse areng” “tööstussektori normaalset ja pidevalt toimuvat protsessi reageerimaks proaktiivselt tema majanduskeskkonnas asetlevatele dünaamilistele liikumistele, eesmärgiga jääda konkurentsivõimeliseks ning luua eeldused kasvaks”⁽²⁾; “ümberstruktureerimine” on defineeritud kui “tööstuse arengu omaette liik ning on reeglina vahetult algav, (sageli pealesunnitud) majanduskeskkonna tingimustega kohanemise protsess eesmärgiga taastada konkurentsivõime, mille tagajärjel esineb äritegevuses katkestusi”.⁽³⁾ “Ennetamise” kontseptsioon on arenguga tõrgeteta toimetuleku võtmeks, sest sel viisil on võimalik vältida problemaatilisi ümberstruktureerimisi. Ennetamine ei tähenda midagi muud kui tulevaste konkurentsitingimuste ja turu nõudmiste analüüsi ja prognoosi, mis võimaldab õigeaegselt programmeerida vajalikke kohanemisi ning sel viisil minimeerida nii sotsiaalseid kui ka tootlikkuse probleeme.

⁽¹⁾ EL Teataja C 10, 14.1.2004, lk 105.

⁽²⁾ EMSK arvamus teemal “Tööstuse arengu kaubanduspoliitilised aspektid, eriti mis puudutab terasesektorit” (CESE 668/2004).

⁽³⁾ ibid.

1.2 Globaliseerumist võib defineerida kui jõupingutusi riikidevaheliste kaubandussuhete intensiivistamiseks ja hõlbustamiseks, kusjuures kõrvaldatakse kaubandustõkkeid riikide vahel, vähendatakse (või kõrvaldatakse) imporditolle ning tugevdatakse rahvusvahelisi ühendusi (nagu näiteks EL või Mercosur). Siinkohal loovad riikide valitsused stiimuleid välismaiste ettevõtete tulekuks ja võimaldavad kõigi majandustegevuste rahvusvaheliseks muutumist. Globaliseerumine nõuab ka ühiste, üle maailma kehtivate põhireeglite kehtestamist ja nendest kinnipidamist.

1.3 Majandusliku, sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse poliitika eesmärk on olemasolevate majanduslike ja sotsiaalsete ebavõrdsuste vähendamine liikmesriikide ja regioonide vahel, nagu ka kasvu kiirendamine ja jätkusuutliku arengu edendamine, mille käigus toetatakse kõige ebasoodsamaid piirkondi teadmistel põhineva majanduse väljakutsetega kohanemisel, luues sel moel kõikides regioonides eeldused Lissaboni strateegia eesmärkide teostamiseks.

See poliitika peab konkreetselt väljenduma infrastruktuuri, keskkonna, ettevõtjaalgatuse, ühe- elaniku-kohta-sissetuleku, tööle ligipääsu ja sotsiaalse kindluse vallas ning laienema võitlusele sotsiaalse tõrjutusega, uutele informatsioonitehnoloogiatele juurdepääsule, elukestvate üldisele ja kutseõppele, nagu ka majandus- ja sotsiaalsfääri asjaosaliste potentsiaali paremale kasutamisele ning tugevdamisele.

1.4 “Kobara” hea definitsioon pärineb Michael PORTER’ilt (Harvard Business School’i professor) tema raamatus “The Competitive Advantage of Nations”, mis kõlab “a geographically proximate group of interconnected companies and associated institutions (universities, public agencies or trade associations) in a particular field, linked by competition and cooperation”.

2. Globaliseerumise tagajärjed ja tööstuse arengu paratamatus

2.1 Kogu Euroopa ühiskond on kindlasti ühel meelel selles, et tööstuse areng on paratamatu, sest seda tingib globaliseerumine ja seega maailmamajanduse pidevad muutused, mida iseloomustab turgude ja käitumisviiside kiire ja sügavuti kulgev edasiareng, üha kasvav tehniline kompleksus, nagu ka tarbijate suur mõju kaupade ja teenuste-toodete kujundamisele ning tootmisele ning teenuste osutamisele.

2.2 Üleilmastumine on tööturgude ja tootlikkuse ülemaailmse konkurentsi mootoriks. Multinatsionaalsed ettevõtted juhivad oma investeringud madalate palkadega, turgudele juurdepääsu ja tehnoloogilist know-how’d omavatesse riikidesse.

2.3 Konkurentsi tugevnemine, rahvastiku vananemine, nagu ka tarbijate ootused ja elustandard põhjustavad kokkuvõttes raamtingimusi, mis võivad nii praegu kui tulevikus tekitada suuri pingeid ja probleeme.

2.4 Taoliste pingete ja probleemide vältimiseks peab Euroopa Liit otsustavalt võtma kasutusele meetmeid Euroopa deindustrialiseerimise vastu, st kolme järgmise fenomeni üheaegse esinemise vastu:

- asukoha ümberpaigutamine, ⁽¹⁾
- tööhõive ja tootmise kahanemine,
- kaubandusbilansi halvenemine.

Peab nentima, et senini ei esine kõik kolm fenomeni üheaegselt, ent tööhõive vähenemine ja kaubandusbilansi halvenemine on tõsiasjad.

2.5 ELi reaktsioonid nendele väljakutsetele osutuvad vaid siis edukaks, kui harrastatakse proaktiivset tööstuspoliitikat, mis loob süstemaatiliselt täieliku läbipaistvuse iga otsuse, mis avaldab mõju Euroopa tööstuse kulustruktuuridele ja tulemuslikkusele, eriomastele ning kumulatiivsetele tagajärgedele – ning nimelt nii läbilõikeliste aspektide kui ka teatud majandusharude, nagu terase- ja tekstiilitööstuse suhtes, kusjuures hetkekski ei tohi unustada 25 liikmesriigini laienemise mõjusid.

3. Regionaalne areng kui globaliseerumise reguleerija – “kobara”

3.1 Meie aja paradoksiks on tõsiasi, et ebavõrdsused püsivad edasi, kuigi tänu teaduse ja tehnika arengule peaks olema tänaseks võimalik, et kõik küllastuvad; samaaegselt ähvardab “uus, globaalne majandus”, tuginedes dereguleeritud konkurentsile, seda asümmeetriat veelgi teravdada.

Selle taustal on regionaalne areng kui globaliseerumise reguleerija hädavajalik, sest tuleb läheneda inimestele ning nad peavad – olenemata sellest, kus nad elavad – omama ligipääsu kaupadele, teenustele ja võimalustele.

3.2 Edasiminekut tuleb viia kõikjale, kus inimesed elavad, sest ei saa iseenesestmõistetavalt eeldada, et mobiilsus, mille abil osa rahvastikut läheb arenguga kaasa, oleks reegel, eriti kuna kõige suuremas hädas olivad on ka kõige enam piiratud oma mobiilsuses.

Regioonid peavad defineerima oma eesmärgid tööstuse arengu ja ümberstruktureerimise, vajaminevate investeringute, avaliku ja erasektori vahelise koostöö ning eriti üldise ja kutseõppe infrastruktuuride seisukohast.

3.3 EMSK on seisukohal, et regionaalsete “kobarate” loomine on efektiivselt vahend ettevõtete lititõmbamiseks ja paigalhoidmiseks, sest see ei suurenda mitte ainult regionaalset konkurentsivõimet, vaid edendab samaaegselt ka majanduslikku, sotsiaalset ja territoriaalset ühtekuuluvust, ning võimalik, et takistab ka tööstuse arengu ja ümberstruktureerimise poolt põhjustatud ebasoodsaid majanduslikke, sotsiaalseid ja territoriaalseid tagajärgi.

⁽¹⁾ toto

Teguritena, mille tõttu on "kobarad" loodud ettevõteteid piirkonna külge siduma ja seal know-how'd hoidma, tuleks muuhulgas nimetada järgnevat:

- Ettevõtetevahelise koostöö tugevdamine ja parandamine;
- Võimalused tehnoloogilise know-how taseme tõstmiseks tänu "kobarate" rajamisele olemasolevate teadus- ja arendus- asutuste juurde (nagu seda võib näiteks täheldada autotööstuses eksisteerivate "kobarate" puhul);
- Klientide, tarnijate ja pakkujate vahelise võrgustiku loomine, mis soodustab majandus- ja sotsiaalsfääri asjaosaliste ning eelkõige ka üksikute valdkondade vahel tihedate sidemete loomist ja arendamist;
- Ettevõtete ühendamine transnatsionaalseteks võrkudeks, mis võimaldab uute turgude avamist;
- Töövõtjate mobiilsuse soodustamine "kobarate" siseselt.

3.4 Kuna ettevõtted konkureerivad praeguses majanduslikus keskkonnas ülemaailmselt, siis valivad nad asukohaks "kobara", mis haakub nende majandustegevusega ning mis annab neile konkurentsieeliseid, mis põhinevad üldistel teguritel, nagu näiteks töötava elanikkonna kvalifikatsioon, halduse kvaliteet, olemasolevad infrastruktuurid, lokaalne või regionaalne innovatsiooni- ja arengutase, nagu üldine piirkonna elukvaliteet (mille osas võivad näiteks vajalikuks osutuda avalikud meetmed tühjakjäänud tööstusalade saneerimiseks). Regionaalsed "kobarad" saavad märkimisväärselt kaasa aidata majandusliku, sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse arendamisele ning olla ettevõtetele motiiviks kolida arenevatesse regioonidesse, niivõrd kui ühenduse ja üksikriigi tasemel arendatakse ja rahastatakse programme soodustamaks tehnoloogiaetevõtete tulekut, hoogustamaks arengut ja innovatsiooni, parandamaks kutseharidust ning toetamaks ettevõtete, kõrgkoolide, kohalike asutuste, sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna vahelisi partnerlusi.

3.5 Suurlinnastud kui kultuuri ja mitmesuguste tegevuste keskused, kus avalikus ja erasektoris tegutsejad töötavad koos välja arengu ja moderniseerimise lahendusi, on "kobarate" edukaks rajamiseks määrava tähtsusega, sest neid "puudutab tehnoloogiline areng esmajärjekorras, mis avaldab mõju transpordile, ehitusele ja avalikele ehitusprojektidele, informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogiale, infrastruktuuriuhtimisele jne. See tehnoloogiline areng paneb aluse tööstuse arengule ja tootmise ning kõrge kvaliteediliste teenuste outsourcing'ule. Majanduslik spetsialiseerumine omab ka ruumilist komponenti: ettevõtluskobarad töötavad võrgus uurimis- ja innovatsiooni- keskustega ning ülikoolide ja kõrgkoolidega." (1)

Suureks väljakutseks suurlinnastutele on ka sotsiaalse ühtekuuluvuse probleemid, nagu näiteks tõrjutus ja vaesus, mille lahendamine loomulikult eeldab Euroopa suurlinnastute harmoonilist, tasakaalustatud ja jätkusuutlikku arendamist, kaasates nende sidemeid piirnevate aladega. Sobivate lahenduste leidmine muutub siiski keeruliseks, kuivõrd puudub kõnekas statistika.

(1) EMSK võtab septembris 2004 vastu omaalgatusliku arvamuse teemal "Ettevõtete asukohavahetuste määr ja mõjud" (CCMI/014).

4. Tööstuse arengu ja ümberstruktureerimise mõjud

Tööstuse areng ja ümberstruktureerimine toovad endaga kaasa mitmesuguseid mõjusid ja väljakutseid erinevate harude ja regioonide jaoks.

4.1 Sotsiaalsed aspektid

Kõik majandusosalised on ühel meelel selles, et ümberstruktureerimine ja konsolideerumine on ettevõtete ellujäämise ja nende konkurentsivõime parandamise eelduseks.

Kui regioonis puuduvad tööhõiveks sobivad alternatiivid või mobiilsuse võimalus, kujuneb ümberstruktureerimine sotsiaalseks probleemiks.

Lisaks peavad ettevõtted efektiivselt rakendama sotsiaalse vastutuse põhimõtteid, mis tähendab nii töövõtjate esindusorganisatsioonide kui ka kohalike ja regionaalsete asutuste kaasamist enne võetavate meetmete kavandamist.

Tööstuse konkurentsivõime tuleb saavutada sotsiaalse dialoogi kaudu.

4.2 Väljakutsed ettevõtetele

Ettevõtete jaoks on suureks väljakutseks optimaalselt reageerida arengule komplekses keskkonnas, täiesti eriomastes sotsiaalsetes ja institutsionaalsetes tingimustes, seejuures enda konkurentsivõimet kahjustamata.

Tööstuse areng, mille viivad läbi suurettvõtted, omab mõju väikestele ja keskmise suurusega tarnijatele, keda ei tohi jätta unarusse. Koostööd oleks vaja teha võrgustikus, et võimaldada neil vastavalt kohaneda.

4.3 Laienemise mõjud, eelkõige tööhõivele

Kavandama peab sihipäraseid arengut ja tööhõivet edendavaid meetmeid selleks, et tööstuse arengut ja ümberstruktureerimist mõistetakse laienemisringi riikides kui suurt šanssi, mida tuleb kasutada soodustamaks majanduslikku kasvu ning elukvaliteeti ja keskkonnakaitset.

Välismaised otseinvesteeringud on suures osas pärit ELst (üle 60 % aastal 1998) ning neid on tehtud eelkõige Tšehhi Vabariiki, Ungarisse ja Poolasse. 2001. a lõpuks tehti peaaegu kolm neljandikku kõikidest laienemisringi riikidesse tehtud investeeringutest nendesse kolme riiki. Eduka meetme näiteks võib terasektoris nimetada Košice't (Slovakkia Vabariik), kus välismaised otseinvesteeringud on võimaldanud kohalike rajatiste moderniseerimist ilma tööjõudu lahti laskmata; selleni jõuti – tänu töötajate mobiilsusele ja asjaomaste stiimulite, innovatsiooni ning konkurentsi mõjule – kohalike ettevõtete vaheliste kokkulepete kaudu. Olenevalt investeeringute liigist avaldavad multinatsionaalsete ettevõtete strateegiad tööhõivele erinevat mõju.

MÕJU TÖÖHÕIVELE: 3 MÕELDAVAT STRATEEGIAT

Multinatsionaalsete ettevõtete strateegia	Mõju tööhõivele	
	Invest. liik –päritoluriik	Invest. liik –vastuvõttev riik
(1) Võrgustike laiendamine: tihedalt “kohaga seotud” või siis halvasti “reeksporditavad” tooted ja teenused – energia – transport – pangad – kaubandusketid – põllumajanduslikud toidained – turism	Lühiperspektiivis nõrk või mitteeksisteeriv. Keskmises-pikas perspektiivis reorganiseerimine, “Back Office’i” funktsioonid.	Rohkem või vähem sõltuv olemasolevate ettevõtete ülesostmisest (tootlikkuse tõusuga või ilma) või loomine ex nihilo
(2) Võimsuste horisontaalne laienemine: reeksporditavad tooted või teenused – Auto-/keemia-/raua- ja terase-tööstus	Vahetud kaudsed mõjud (võimsusi ei looda), keskmises perspektiivis võimalikud asendusefektid vrd: Seat/Skoda	Vanade ettevõtete ülevõtmisel jõulised ümberstruktureerimised. Töökohtade loomine “Greenfield’i” asulates (piirkonnad, kus tööstus varem puudus).
(3) Kulude kokkuhoiu eesmärgil asukoha muutmine: väga hästi reeksporditavad tooted või teenused. Tekstiilitööstus- valukojad – autovaruosad – elektroonilised masstooded – väheste või keskmise lisandväärtusega IT teenused.	Märkimisväärsed lühi- või keskpikad mõjud (asendustsükkel kõigub olenevalt ettevõttest)	Vanade ettevõtete ülevõtmisel jõuline ümberstruktureerimine. Töökohtade loomine “Greenfield’i” asulates. Lühi- või keskpikad ohud: asukoha muutmine.

(Allikas: Alpha Group’i poolt analüüsitud uurimused)

- (1) & (2): Mõlema kirjeldatud stsenaariumi puhul on tegemist horisontaalse investeerimisstrateegiaga. Esimesel juhul on multinatsionaalsete ettevõtete esmaseks huviks haarata uusi turge ning laiendada oma teenuste pakkumise võrgustikku, nagu näiteks pangateenused või transpordi- või energiavõrgud. Teisel juhul püüavad multinatsionaalsed ettevõtted laiendada hõlpsalt reeksporditavate kaupade või teenuste tootmisvõimsust.
- (3): Selle stsenaariumi puhul on tegemist vertikaalse asukoha muutmise strateegiaga, mis mõjutab tööhõivet enam.

See stsenaarium puudutab ettevõtteid, kelle majandustegevus on olulisel määral väga töömahukas (näit tekstiili- ja autoelektronikatööstus).

4.4 Territoriaalsed mõjud

4.4.1 Tööstuse ümberstruktureerimisel ja ettevõtte asukoha muutmisel on vajalik hinnata infrastruktuuride, rajatiste ja tööjõu aktivat ning luua uutele ettevõtetele asukoha stiimuleid. Teatud juhtudel tuleb regioonist lahkumisel saneerida pinnast ja aluspõhja võimaldamaks maa-ala teistlaadset kasutamist.

Nendelt investoritelt, kes on saanud rahalist toetust, tuleb territoriaalset vastutust enamgi nõuda ning seda kontrollida.

Tööstuslikult arenevate regioonide dünaamiliseks muutmiseks on vaja erinevate asjaosaliste vahelisi koostöölepinguid.

4.5 Mõju inimressurssidele

Kõik asjaosalised peavad tagama halvema kvalifikatsiooniga tööjõule juurdepääsu kutseõppele. See on majandusliku elujõu eelduseks.

Ettevõtete tasandil on kompetentsijuhtimise raames vajalikud asjaomased kokkulepped ning ettevõtete ja töövõtjate vahel

ühiselt kooskõlastatud kontseptsioonid kutsehariduse, kompetentside ja kvalifikatsioonide vajaduse osas.

4.6 Mõjud Euroopa sotsiaalmudelile

Majandusliku, sotsiaalse, ökoloogilise ja territoriaalse ühtekuuluvuse kõrge taseme teostamine on Euroopa sotsiaalmudeli püsijäämiseks otsustava tähendusega.

Tööstuse ümberstruktureerimine Euroopa sotsiaalmudeli raames õnnestub siis, kui sellest on kasu kõigile osapooltele.

4.7 Tööstuse- ja teenustesektori omavahelised mõjud

4.7.1 1970.-ndatest aastatest alates on majanduskasvu mootoriks teenuste sektor, mitte tootev tööstus. Sellegipoolest on mõlema sektori omavaheline mõju otsustava tähtsusega tootlikkuse ja innovatsiooni tõstmisele nagu ka toodete ja teenuste kvaliteedi parandamisele.

Ümberstruktureerimise ja tööstuse arengu seisukohalt on see omavaheline mõju selles mõttes märkimisväärne, et asukoha muutmisel järgnevaid teenuseid osutavad ettevõtted (näit uuringud & arendustegevus) tavaliselt tööstusettevõtetele.

5. Ettevõtete sotsiaalne vastutus ja majanduslik ning sotsiaalne ühtekuuluvus

5.1 EMSK arvamuses "Tööstuse areng: bilanss ja väljavaated – terviklik käsitus" ⁽¹⁾ esindatakse seisukohta, et Euroopa vajavat "uut, "inimnäoga tööstuse arengule" keskendunud paradigmat, mille määravateks teguriteks on jätkusuutlik areng, sotsiaalne ühtekuuluvus ja konkurentsivõime". Selle perspektiivi taustaks on Lissaboni strateegia raames püstitatud eesmärgid ning EL apelleerib selles kontekstis eriti ettevõtete sotsiaalsele vastutustundele, kes peavad piisavalt arvestama nõudmist ja eeskuju andvate praktikatega elukestva kutseõppe, tööorganisatsiooni, võrdsete võimaluste, sotsiaalse integratsiooni ja jätkusuutliku arengu valdkondades.

5.2 Mis puudutab eeliliselt korrektset käitumist, siis saavad ettevõtted oma sotsiaalset vastutust põhimõtteliselt teostada kahel moel:

- Töö- ja tööhõivetingimuste vallas;
- Asukohas valitsevate elamistingimuste osas, s.t ettevõtted annavad oma panuse majanduslikku uuenemisse ja kesk-konnapraktikate soodustamisse, mis on vastuvõetavad kohalikele elanikele.

Ettevõtjatel oodatakse üldiselt, et nad kaasavad sotsiaalpartnereid, kohalikke asutusi, tarbijaid ja tarnijaid enda konkreetsetel vastutustasandil.

5.3 Sotsiaalse vastutuse kandmine ettevõtete poolt (üldnimetatud valdkondades) võib majanduslikku, sotsiaalset ja territoriaalset ühtekuuluvust edendada, kui proaktiivselt arendatakse välja arengu või ümberstruktureerimisega toimetuleku ennetuskontsept, millel on eeliseid kõikidele osapooltele.

6. Ümberstruktureerimise "eeskujuandvad praktikad" sotsiaalse ja territoriaalse vastutuse vaatevinklist

6.1 Euroopa Sotsiaalfond edendab eeskujuandvaid praktikaid tööstuse arengu vallas. Euroopa Elu- ja Töötingimuste Parandamise Sihtasutuse Dublinis paiknev Euroopa arengu jälgimise büroo teavitab regulaarselt ettevõtete sotsiaalse ja territoriaalse vastutuse edendamisel kasutatud meetmete käigus esilekerkivate eeskujuandvatest praktikatest. Lisaks osutus tulemuslikuks Euroopa Komisjoni poolt korraldatud avaliku arutelu esimene ring teemal "Arengu ennetamine ja sellega toimetulek: dünaamiline lähenemine ettevõtete ümberstruktureerimise sotsiaalse-

tele aspektidele", mille najal oli võimalik demonstreerida rida eeskujuandvaid meetodeid.

Üldistatuna esinevad taolised eeskujuandvad praktikad järgmises vormis:

- Ümberstruktureerimisega seonduva tööhõive küsimuste ennetamine ning sellele eelnev lahenduste leidmine;
- Regioonile avalduvate otseste ja kaudsete mõjude analüüs;
- Asjaosaliste mobiliseerimine ja tegutsemine kohapeal (ettevõtted, ametiühingud, kohalikud ja regionaalsed asutused, liidud ning kodanikuühiskond jne);
- Kollektiivlääbirääkimiste olulisuse tõstmine ning ettevõtete, töövõtjate esindajate ja kohalike ning regionaalsete ametiasutuste vahelise "sotsiaalse dialoogi" imperatiiv on otsustavateks aspektideks lahenduste ja alternatiivide otsimisel langetamaks strateegilisi asukohavahetuse otsuseid;
- Arengu sotsiaalne toetamine (ümberõpe, täiendõpe, töövõtjate kompetentsi tõstmine ning nende kutsetee jälgimine, tööhõive aluste elavdamine, tööstuse struktuuri arendamine, tee iseseisvusesse jne);
- Ettevõtjad kohustuvad tegevusvaldkondade outsourcing'u käigus ettevõttest lahkuvate töövõtjatega sõlmima teenuse osutamise allhankelepinguid;
- Innovatiivsete lahenduste arendamine ettevõtjate algatuse edendamise teel;
- Asjaomase piirkonna ettevõtted teavitavad õigeaegselt ümberstruktureerimise kavadest kogu väikeste ja keskmise suurusega tarnijate võrgustikku, avalikke teenuseosutajaid ning asutusi, kõrgkooli ja tööandjate liite; olukord on keerulisem, kui tegu on multinatsionaalsete ettevõtetega, kus otsustamiskeskus paikneb mitte samas piirkonnas, riigis või isegi mitte Euroopas.

6.2 Lääbirääkimised ja sotsiaalne dialoog on sotsiaalselt vastutustundliku ümberstruktureerimise jaoks otsustava tähtsusega; nii ettevõtete kui ametiühingute positiivne hoiak on seetõttu väga oluline leidmaks ümberstruktureerimise lahendusi, mis omavad eeliseid ettevõtete, töövõtjate ja kogukondade jaoks. Komisjon on direktiivide näol (98/59/EÜ, 2001/23/EÜ, 94/45/EÜ ja 2002/12/EÜ), milles on sätestatud asjaomased suunised ja kohustused, andnud impulsse taoliste praktikate jaoks. Euroopa tasandil tasuks märkida 2002. aastast pärinevat algatust, milles propageeriti "sotsiaalselt intelligentset" ümberstruktureerimist ning mille tulemusel sätestati juunis 2003 mõned suunised. Kontrollida tuleb kõiki koondamiste alternatiive.

⁽¹⁾ EMSK omaalgatuslik arvamus teemal "Suurlinnastud: sotsioökonomilised mõjud Euroopa tulevikule" (CESE 968/2004).

6.3 Selles valdkonnas leidub arvukalt näiteid Euroopa ettevõtete eeskujuandvatest praktikatest, kes moderniseerimis- ja ümberstruktureerimisstrateegiate teostamisel on toiminud sotsiaalse vastutustundega, nagu näiteks – nimetades vaid ühe näite: terasekontsern Arcelor, Arbed'i, Aceralia ja Usinor'i ühinemise tulemus, kes otsustas lameterasetootmise struktuuriliste ülevõimsuste tõttu ning sünergiate parendamiseks sulgeda üksteise järel kõrgahjud Lüttich'is ning vähendada tootmist Bremenis ja Eisenhüttenstadtis. Pidades silmas nende meetmetega kaasnevat töökohtade kadumist, kohustus Arcelor mitte jätma inimesi tööhõiveprobleemidega üksi, vaid rehabiliteerima nimetatud asukohti ning aitama asjassepuutuvate osapoolte abil kaasa kohaliku majanduse reindustrialiseerimisele.

Eeskujuandvate praktikate mitterakendamise negatiivse näitena võib nimetada autotööstuse ümberstruktureerimist Mezzogiorno's (Itaalia), mille puhul oli eesmärgiks viia osa tarnijaid välismaale, ilma et oleks piisavalt ette nähtud või kasutusele võetud kaasnevaid meetmeid seeläbi põhjustatud sotsiaalsete probleemide mahendamiseks või lahendamiseks.

6.4 Tööstuse arengut, mis on vajalik ettevõtete konkurentsivõime säilitamiseks, peavad ametkonnad rahaliselt toetama muuhulgas üldise ja kutsehariduse vallas; selles kontekstis tuleb edendada uute tehnoloogiate rakendamist. Sellele lisaks tuleb tähelepanu pöörata ettevõtete sotsiaalse vastutuse tugevdamisele ja sotsiaalsele huvitatusel luua rohkem ja paremaid töökohti samamoodi nagu piirkondade, kus ettevõtted asuvad, ökoloogilisele jätkusuutlikkusele.

7. Tööstuse areng ja majanduslik, sotsiaalne ning territoriaalne ühtekuuluvus kui jätkusuutliku arengu instrumentid

7.1 Jätkusuutlik areng on ELi keskne eesmärk. Suurtest üleeuroopalistest projektidest, nagu teedevõrgustikud ja teised Euroopa tasemel kavandatud infrastruktuurid, ei piisa selleks, et edendada jätkusuutlikku arengut ning avada kõige ebasoodsamad piirkonnad üldülalisele arengule. Erinevate riikide ja piirkondade vahelised erinevused tootmises, tootlikkuses ja tööhõives on taandatavad konkurentsivõime võtmefaktorite puudulikele struktuuridele, s.t ebapiisavatele inim- ja finantsressurssidele, keskkonnaprobleemidele ja ebapiisavatele innovatsiooni ja regionaalhalduse võimsustele.

7.2 Võimalused, mida avab tööstuse areng, mõjutades majanduse struktuuri, sotsiaalset ja teadussektorit, nagu ka kodanikuühiskonna ja kohalike ametkondade osalust, kui sotsiaalse ühtekuuluvuse tugevdamise instrumente ja meetmeid kombineeritakse ühenduse struktuurimeetmetega, võivad nimetamisväärselt kaasa aidata jätkusuutlikule ja tasakaalustatud arengule. Areng ja muutused nõuavad jõupingutusi kohane-misel, teaduses ja innovatsioonis, nagu ka tööandjate, sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna uut mõtlemist, kes peavad

tegema partnerlusel rajanevat koostööd, et asjaomaseid piirkondi tasakaalustatult toetada nende majanduslike ja sotsiaalsete struktuuride säilitamisel ja parendamisel.

8. Majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse kolmanda aruande reformiettepanekud

8.1 Komisjon teeb ettepaneku EL majandusliku, sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse poliitika uueks kujundamiseks kolmest prioriteedist lähtuvalt:

Lähenedamine

Eesmärgiks on kasvu ja tööhõive toetamine kõige mahajäänud liikmesriikides ja regioonides.

Regionaalne konkurentsivõime ja tööhõive: Arengu ennetamine ja toetamine

Seda prioriteeti tuleb käesoleva arvamuse kontekstis tervitada, sest tööstuse arenguga käesolevas peab käima ühtekuuluvuse poliitika, mis riiklike ja regionaalsete programmide näol tegeleb tagajärgede, probleemide ärahoidmise, ennetamise ja majandusliku arenguga kohanemisega. Siinkohal tuleb arvestada Euroopa tööhõivestrateegia poliitiliste prioriteetidega ning parandada töö kvaliteeti ja tootlikkust ning sotsiaalset integratsiooni.

Euroopa territoriaalne koostöö

Eesmärgiks on liidu harmoonilise ja tasakaalustatud arengu soodustamine piireületava ja transnatsionaalse koostöö tugevdamise meetmete abil.

9. Märkusi kolmanda ühtekuuluvusaruande ettepanekute kohta, mis puudutavad tööstuse arengut ja ümberstruktureerimist

9.1 EMSK nendib rahuldustundega, et 18. veebruaril 2004 esitatud majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse aruandes käsitletakse teemat "tööstuse ja majanduse areng üldiselt" selgesõnaliselt ja objektiivselt.

9.2 EMSK on eriti nõus põhimõtetega, millel kolmanda ühtekuuluvusaruande strateegiad rajanevad, ning Lissaboni strateegia sidumisega tulevase regionaalpoliitikaga, mis puudutab nii teadmiste taseme täiustamise programme kui ka riiklike ja regionaalsete programme majandusliku arengu toetamiseks kõige ebasoodsamates piirkondades. Komitee peab aga meetmeid ebapiisavaks ning tõstab esile järgmiseid puudusi:

— riiklikul ega regionaalsel tasandil ei sätestata ühtekuuluvusmeetmete teostamiseks kvantitatiivsed eesmärgid, mis algusest peale vähendab survet eesmärkide teostamiseks;

- puudub garantii, et järgmisel programmide planeerimise ajavahemikul 2007–2013 saavutatakse suurem ühtekuuluvus regioonide vahel ning mitte ainult liikmesriikide vahel, nagu see oli varasemates programmides ajavahemikel 1994–1999 ja 2000–2006; kui seda eesmärki ei saavutata, tuleb seda pidada tõendiks poliitiliste meetmete realiseerimise nõrkustest ning kõige ebasoodsamatele piirkondadele suunatud ELi majandusliku, sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse edendamise poliitika läbikukkumisest;
- puudub sihipärane kontroll, millega tagatakse, et kõige ebasoodsamad regioonid saavad nende arenguks vajalikke vahendeid ning ei korduks minevikus juhtunu, et rikkamad regioonid lõikavad tänu oma eeliseisundile tootmise ja teenuste infrastruktuuri osas rohkem kasu kui vähem rikkad piirkonnad;
- puuduvad ettepanekud stimuleerimaks ettevõtjaid harrastama sotsiaalselt vastutustundlikku poliitikat, mis avaldaks positiivset mõju majanduslikule, sotsiaalsele ja territoriaalsele ühtekuuluvusele;
- puudub efektiivne menetlus ühtekuuluvusmeetmete tulemuste koordineerimiseks ning kohased sanktsioonid nende liikmesriikide jaoks, kes sätestatud ühtekuuluvuseesmärke ei täida;
- endale ei tunnista, et tööstuse arengu dünaamika on tegur, mis põhjustab või teravdab asjaomastes piirkondades tasakaalutust, näiteks kuna ettevõtted muudavad oma asukohta, mis põhjustab erinevatel tasanditel märkimisväärsed häireid; esineb oht, et nende regioonide tolle hetke kõrget ühtekuuluvustaset mõjutatakse väga negatiivselt ja seeläbi seatakse küsimärgi alla regioonide keskpikk ja pikk taastumismõime, mille osas puuduvad aruandes ettepanekud eriomaste ärahoidvate meetmete kasutusele võtmiseks.

10. Järeldused ja soovitused

10.1 EMSK on seisukohal, et komisjoni ettepanekud ühtekuuluvuspoliitika reformiks ei ole piisavad ning et võimalust ümber käia arenguga, mis ei ole mitte ainult möödapääsmatu, vaid mis majandusliku dünaamika väljendusena ja jätkusuutliku arengu teerajajana on otsustava tähtsusega, ei kasutata täies ulatuses. Selle põhjust võib näha tõsiasjas, et Lissaboni strateegia raames loodud šansse – positiivne lähenemine arengule, konkurentsivõimele ja ühtekuuluvusele, sotsiaalsele agendale, mis defineerib ennetamist ja arenguga toimetulekut kui võtmeväljakutset, nagu ka Euroopa tööhõivestrategie, mille keskne mure on kohanemismõime – ei optimeerita ega kasutata koordineeritult.

10.2 EMSK peab vajalikuks arvestada majandusliku ja sotsiaalse tahuga tasakaalustatult ning järgida majandusliku arenguga toimetulemisel kahepälist eesmärgiasetust: ühest küljest tuleb alles hoida ja edendada globaalseid sotsiaalseid eesmärke (elukutse, tööhõive, šansid ja sotsiaalne kindlus) ja teisest küljest tuleb tagada ettevõtete ellujäämine seeläbi, et võetaks kasutusele sihipäraseid toetusmeetmeid võimaldamaks ümberstruktureerimist ja konsolideerumist, mis on ellujäämiseks ja konkurentsivõime tugevdamiseks hädavajalikud. Selleks, et seda saavutada, peavad kõige olulisemad asjaosalised – s.t nii riigi tasemel (tsentraalsel, regionaalsel ja lokaalsel tasandil) kui

ettevõtetes – võtma kasutusele integreeritud ja komplementaar-seid meetmeid.

10.3 Selleks, et majandusliku, sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse edendamise poliitikat saadaks edu, on EMSK nägemusel EL-s hädavajalik tihedam ja parem koordineerimisegevus erinevate asjassepuutuvate meetmete realiseerimisel, millest võiks nimetada: olemasolevad direktiivid töövõtjate osaluse tagamiseks; horisontaalne sotsiaalne dialoog tööstussektorites, EMSK tööstuse arengu nõuandekomisjoniga regulaarne konsulteerimine; Euroopa arengu jälgimise büroo; struktuurifondide kasutamine; konkurentsipoliitika ja ettevõtete sotsiaalse vastutuse tugevdamine. Siinkohal on otsustava tähtsusega huvitatud osapoolte innustumine.

10.4 EMSK peab vajalikuks sätestada ümberstruktureerimiste tarvis rea põhiprintsiipe alusena eeskujuandvate praktikate jaoks, muuhulgas vajaduse edendada ettevõtete konkurentsivõimet ning majandusliku, sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse nõudmist.

10.5 Euroopa konkurentsivõime jätkuv halvenemine võrreldes USA-ga on komitee arvates taandatav sellele, et liikmesriikidele ei avaldata piisavat survet pidamaks kinni EL-i põhimõteteliste instrumentide ja strateegiate – nagu Lissaboni strateegia, struktuurireformid ja jätkusuutlik areng – elluviimise tähtaegadest.

Kui see trend jätkub, satub EL ohtu langeda maailma majandusjõuna teiselt kolmandale kohale (ettevaatust: Jaapan, Hiina ja India jõuavad järele!). Seda tuleb vältida. Selle tuleb vältida. Selle arvates vajalikud rangemad kohustused ja komisjoni aktiivsem roll ülalnimetatud strateegiate efektiivse realiseerimise koordineerimisel ja kontrollil. Üks olulisemaid koordineerimismeetmeid oleks komisjoniliikme nimetamine, kes vastutaks tööstuse arengu ja ümberstruktureerimise jälgimise eest, mis võimaldaks paremini siduda tööstuspoliitika ja keskkonnakaitse.

Käesoleva omaalgatusliku arvamuse kontekstis teeb EMSK järgmised ettepanekud:

- a) Ühtekuuluvuse strateegiline käsitlemisviis tuleb ühtekuuluvuse uue, laiemalt formuleeritud kontseptsiooni mõttes ELi ees seisvate väljakutsete taustal uuesti läbi mõelda nii, et ei piirdutaks mitte ainult struktuuri- ja ühtekuuluvusfondide ökonoomilise aspektiga, vaid peetaks üheaegselt silmas kolme eesmärki:
 - Euroopa majanduse ühtekuuluvuse tugevdamine;
 - “Euroopa ühtekuuluvustunde” edendamine;
 - Ühenduse liikmesriikide ja regioonide vahelise solidaarsuse edendamine.
- b) Eemalduma peab SKP-st ühe inimese kohta kui toetuskõlblikkuse absoluutsest kriteeriumist, kuivõrd see kriteerium toob kaasa ebaõigluse struktuuripoliitiliste meetmete läbiviimisel. Suhtelist heaolu pole teatavasti võimalik välja lugeda paljastest arvudest nagu SKP ühe inimese kohta. Üksikute regioonide abikõlblikkuse üle otsustamise teguritena tuleb silmas pidada ka töötajate haridustaset, infrastruktuuri puudujärke, kaugust Euroopa majandust edasiviivast keskmest ning demograafilist struktuuri.

- c) Välja tuleb töötada regioonide hindamise kriteeriumide uus maatriks loomaks kaasajastatud pildi Euroopa ühtekuuluvusest.
- d) Mis puudutab territoriaalset ühtekuuluvust, siis tuleb uuesti kujundada ühenduse ruumi korraldus võimaldamaks poliitsentrilist, harmoonilist, tasakaalustatud ja jätkusuutlikku arengut. Euroopa ruumi kavandamisel tuleb infrastruktuuri- lisest ja majanduslikust aspektist silmas pidada regioonidevahelist ühtekuuluvust, kusjuures Euroopa territoriaalse arengu mudeli väljatöötamisse tuleks kaasata kohalikud, regionaalsed, riiklikud ja ühenduse instantsid, mille tulemu- seks oleksid uued majanduslikud (investeeringud, teadus- ja arendustegevus) ning sotsiaalsed (tööhõive)strateegiad.
- e) Majandusliku, sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvusega seonduvate struktuuripoliitiliste meetmete sätestamisel on hädavajalik kiirem toimimine majandusliku arengu ennetami- seks üldiselt ning tööstuse ümberstruktureerimise ennetami- seks eriti. Hetkel kehtiv EL finantsvahendite ülempiir (1,24 % SKP-st) – ning seda protsenti võidakse aastate 2007–2013 kohta koostatavas eelarve eelnõus vähendada – on liiga madal katmaks vajadusi, mis tähendab tegutsemis- ruumi kitsendamist ja pidurdab ühtekuuluvuseesmärkide kiiremat realiseerimist.
- f) Keskenduda tuleb inimressursile, eraldades kutseõpet ette- valmistavatele haridusmeetmetele ja kutseõppele endale enam vahendeid, seda siiski paindlikult lähtepositsioonilt, mis võimaldaks meetmeid kohandada erinevate probleemi- asetustega üksikutes liikmesriikides ja regioonides.
- g) Erilist toetust vajavad regioonid, kus viiakse läbi tööstusliku tootmisstruktuuri drastilisi ümberkorraldusi, selgitades välja need sektorid ja regioonid, kus konkurentsivõime vähene- mise oht on eriti suur, ning pannes ette spetsiifiliste abinõude rakendamise, mis arvestaks eraldi iga sektori eripäraga. Erilist tähelepanu väärivad uute liikmesriikide tööstuste ümberkorralduste tagajärjed.
- h) Eelmise lõigu mõtete kontekstis tuleb kehtestada “enimsoo- dustatud regiooni põhimõte”, mis võimaldab spetsiaalset rahalist toetust asjaomases regioonis ümberkorralduste tege- miseks. Otsustavat rolli mängib siinkohal nii sotsiaalne dialoog kui ka kodanikuühiskonna dialoog, milles osalevad kõik määravad ühiskondlikud jõud (ettevõtted, kõrgkoolid, uurimiskeskused, kohalikud ametivõimud, liidud, ameti- ühingud jne). Uute, alternatiivsete majanduslike tegevuste loomise teel saaks võimalikuks asjaomase regiooni majan- dusstruktuuri uus elavdamine.
- i) Regionaalsete “kobarate” arengut tuleb toetada, andes impulsse informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogia- sektori ning innovatsioonikeskuste ja kõrgtehnoloogiaha- rude laienemiseks, et arendada regioonide potentsiaali ja know-how’d ning parandada nende võimalusi ettevõtete ligimeelitamiseks ja hoidmiseks. Seeläbi antakse panus sellesse, et tööstuse areng ja ümberstruktureerimine käiks käsikäes regioonide konkurentsivõime tõstmise, majandus-liku, sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse tugevdamise ja suurema tööhõivega.
- Ilmtingimata tuleb läbi viia regionaalsed uuringud ning ühiselt tuleb riiklike ja regionaalsete haldustasanditega kind- laks määrata, mil viisil saaks regiooni kogu potentsiaali kasutada “kobarate” rajamiseks.
- j) Regioonide tööstusliku moderniseerimise poliitiliste meet- mete kavandamisel tuleb silmas pidada varasematel aegadel omandatud positiivseid kogemusi sektoraalsete programmi- dega, nagu RECHAR, RESIDER ja RETEXT, et oleks võimalik avada kogu olemasolev arengupotentsiaal.
- k) Komisjon peab tööstuspoliitikat edaspidigi moderniseerima ja edasi viima ning seejuures kohandama reegleid muutunud ülemaailmsete raamtingimustega. EMSK tervitab seetõttu 20. aprillil 2004 esitatud ettepanekut tööstuspolii- tika reformiks.⁽¹⁾ Eelkõige tuleb tähelepanu pöörata töös- tuspoliitika ja ühenduse teiste poliitikavaldkondade – eelkõige keskkonnapoliitika – omavahelisele kooskõlale.
- l) Euroopa peab rangelt jälgima ILO reeglitest kinnipidamist, sest kui ei võeta midagi ette lõpetamaks “sotsiaalselt ja maksudumpingut” teistes maailmajagudes, mille turgudel ei järgita samu mängureegleid, ähvardab ettevõtete konkurent- sivõime kadumine tekitada raske majanduskriisi ohu.
- m) Euroopa peab kõrge tehnilise ja tehnoloogilise know-how ja kõrgesti kvalifitseeritud inimressursi tõttu olema võime- line tegutsema üleilmselt, ent selleks peab ta uuesti läbi mõtlema teaduse ja eelkõige inimressursside toetamise poliitika. On teada, et ligi 14 000-st Euroopa teadurist, kes tegelevad uuringutega USA-s, pöördub Euroopasse tagasi ligikaudu 3 000. See on ülimalt murettekitav olukord, mille vastu tuleks viivitamatult tarvitusele võtta sobivaid abinõusid. Sammuks õiges suunas on algatus “Regions for Knowledge” (KnowREG), mille raames otsustati 27. aprillil 2004 alustada 14 pilootprojektiga kohalikul ja regionaalsel tasandil teadmisteühiskonna edendamiseks.
- n) EMSK rõhutab, et Euroopa Nõukogu peab konkurentsi- võime ja teadmiste eesmärgid selgelt ühendama tulevase regionaalpoliitikaga.

Brüssel, 30. juuni 2004

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

president

Roger BRIESCH

⁽¹⁾ EL Teataja C 10, 14.1.2004, lk 105.

Arvamus, “Võõrtöötajate õiguste kaitse rahvusvahelise konventsiooni” kohta

(2004/C 302/12)

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee otsustas 29. jaanuaril 2004 vastavalt kodukorra artikli 29 lõikele 2 töötada välja arvamusel järgmise teema kohta: “Võõrtöötajate õiguste kaitse rahvusvaheline konventsioon”.

Tööde ettevalmistus tehti ülesandeks tööhõive, sotsiaalküsimuste ja EL kodakondsuse osakonnale, kes võttis arvamusel vastu 14. juunil 2004 aastal. Ettekandjaks: hr Pariza Castaños.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis 30. juunil ja 1. juulil 2004. aastal oma 410. plenaaristungil (30. juuni 2004 a koosolekul) 162 poolt-, 3 vastu- ja 11 erapooletu häälega, vastu järgmise arvamusel:

1. Sissejuhatus

1.1 Võõrtöötajate ja nende perekonnaliikmete õiguste kaitse rahvusvaheline konventsioon võeti vastu 1990. aasta 18. detsembri resolutsiooniga nr 45/158 Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peaassambleel. Pärast selle ratifitseerimist esimese kahekümne riigi poolt jõustus konventsioon 1. juulil 2003. Täna on selle ratifitseerinud 25 riiki.⁽¹⁾ Tegemist on seega kehtiva rahvusvahelise lepinguga, mis on siduv selle ratifitseerinud riikidele.

1.2 Konventsiooni eesmärgiks on majanduslikel põhjustel või töötamise eesmärgiga väljarändavate inimeste inimõiguste ja inimväärikuse ülemaailmne kaitse kohaste õigusaktide ja riikide hea praktika kaudu. Demokraatia edendamine ja inimõiguste austamine peavad moodustama aluse kohaseks rahvusvahelise migratsioonipoliitika õiguseraamistikuks. Konventsioon peab lisaks tagama üksikjuhtude tasakaalustatud käsitlemise nii koduriikides kui sisserändajaid vastuvõtvtates riikides.

1.3 Konventsioon on üks seitsmest Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni inimõiguste rahvusvahelisest lepingust ja loob aluse kõigi võõrtöötajate ja nende perekonnaliikmete põhjapanevate, inimõiguste ülddeklaratsioonis sätestatud inimõiguste kaitseks. Konventsioon on võõrtöötajate ja nende perekonnaliikmete õigusi integreeriv universaalne kodifikatsioon, mis tugineb võrdse kohtlemise põhimõttele. See sätestab õigused, mis peavad kehtima nii seaduslikele kui ebaseaduslikele võõrtöötajatele ning sätestab miinimumnormid nende kodaniku-, majanduslike, poliitiliste, sotsiaalsete ja tööalaste õiguste kaitseks. See sätestab, et võõrtöötajatel peab olema rida põhimõttelisi õigusi, mida tuleb kaitsta rahvusvaheliste normide kaudu.

1.4 Jätkates ILO (Rahvusvaheline Tööorganisatsioon) varasemate konventsioonide⁽²⁾ traditsioone, laiendab kõnealune

konventsioon õigusliku raamistuse ülemaailmsetele rännetele tagamaks sisserändajate ausa kohtlemise ning takistamaks ebaseaduslike immigrantide ekspluateerimist. Konventsioon katab migratsiooni kogu protsessi: ettevalmistus, valik, väljaränne ja läbisõit, viibimine töökohamaal ja tagasipöördumine ning reintegratsioon koduriiki.

1.5 Rännetega tegelemine on riikide ülesanne. EMSK pooldab nagu ÜRO peasekretäri tihedamat kahepoolset, regionaalset ja rahvusvahelist koostööd koduriikide ja migrante vastuvõtvtate riikide vahel. Konventsiooni mõtteks ei ole migratsioonivoo soodustamine või suunamine, vaid see peab tagama põhiliste inimõiguste ülemaailmse tunnustamise ja tugevdama nende rahvusvahelist kaitset.

1.6 Konventsioonis tehakse sisserändajate vahel ametkondlikus mõttes vahet: kõikidele puudutatud isikutele tagatakse põhiliste inimõiguste kaitse; seaduslikele sisserändajatele kehtivad kaugemaleulatuvad õigused.

1.7 Kõnealuse konventsiooniga kinnitavad maailma riigid ja ÜRO oma tahet rahvusvahelise koostöö parendamiseks, et takistada ja kõrvaldada ebaseaduslike sisserändajate inimkaubandust ja salajast töötamist ning laiendada kogu maailmas sisserändajate põhiliste inimõiguste kaitset.⁽³⁾

2. Sisserändajate õigused

2.1 Konventsiooniga tuleb võõrtöötajatele tagada võrdne kohtlemine ja samad õiguslikud tingimused nagu siseriiklikele töötajatele, muuhulgas järgmiste sätetega:

— Ebainimlike elu- ja töötingimuste, kehalise ja seksuaalse väärkohtlemise ning alandava kohtlemise, sh orjanduse ärahoidmine (artiklid 10–11, 25, 54)

⁽¹⁾ Egiptus, Aserbaidžaan, Belize, Boliivia, Bosnia ja Hertsegoviina, Burkina Faso, Ecuador, El Salvador, Ghana, Guatemala, Guinea, Ida Timor, Kap Verde, Kolumbia, Kõrgõstan, Mali, Maroko, Mehhiko, Filipiinid, Senegal, Seišellid, Sri Lanka, Tadžikistan, Uganda, Uruguay.

⁽²⁾ Konventsioon nr 97, 1949 ja konventsioon nr 143, 1975.

⁽³⁾ Rahvusvahelise Migratsiooni Organisatsiooni andmetel elab praegu 175 miljonit inimest väljaspool maad, kus nad sündisid või mille kodakondsus neil on.

— Sisserändajate õiguste tagamine mõtte-, sõna- ja usuvabadusele (artiklid 12–13)

— Eraelu ja isikliku julgeoleku õiguse tunnustamine (artiklid 14, 15, 16)

— Kohtuvõimule efektiivse juurdepääsu tagamine õiglase kohtumenetluste kaudu, mis tagavad võrdse kohtlemise seaduse ees ja mittediskrimineeriva kohtlemise õiguse, mistõttu sisserändajatele tuleb ette näha kohased kohtumenetlused koos tõlketeenusega (artiklid 18, 19, 20)

— Tagada võõrtöötajate teavitamine nende õigustest (artiklid 33, 37)

— Tagada võõrtöötajate võrdõiguslik juurdepääs koolitus- ja sotsiaalsetele võimalustele (artiklid 27–28, 30, 43–45, 54)

— Tunnustada võõrtöötajate õigust astuda ametiühingu liikmeks ja ametiühingusse osalemiseks (artiklid 26, 40).

2.2 Lisaks sellele rõhutatakse konventsioonis sisserändajate õigusi säilitada side oma koduriigiga, ning seda järgmistes sätetes:

— Tunnustada sisserändajate õigust pöörduda tagasi koduriiki, kui nad seda soovivad, külastada koduriiki aeg-ajalt ning säilitada kultuurilisi sidemeid (artiklid 8, 31, 38)

— Tunnustada sisserändajate õigust lüüa kaasa koduriigi poliitilistes küsimustes (artiklid 41–42)

— Tunnustada sisserändajate õigust kanda oma teenistus üle kodumaale (artiklid 32, 46–48).

2.3 Konventsiooni läbib põhiidee, et kõigil sisserändajatel on õigus minimaalsele kaitsele. Konventsioon käsitleb mõlemat olukorda (seaduslik, ebaseaduslik), mis võõrtöötajate puhul esineb. Konventsioon annab ulatusliku õiguste kataloogi nende jaoks, kes on sisse rännanud seaduslikult, ent kinnitab ka ebaseaduslike võõrtöötajate puhul rea põhiliste õiguste olemasolu.

2.4 Konventsioon teeb ettepaneku võtta kasutusele meetmeid ebaseadusliku sisserände ohjamiseks (keelustamiseks), eelkõige võidelda eluvõõraste kirjeldustega, mis võiksid inimesi ajendada ebaseaduslikuks sisserändeks, samuti karistada inimkaubandusega tegelejaid ja paberiteta sisserändajaid töölevõt-
vaid töövõtjaid.

2.5 Võõrtöötajate ja nende perekonnaliikmete õiguste kaitseks seatakse sisse komitee, mis peaks jälgima konventsiooni kohaldamist ja koosneks kümnest erialaspetsialistist, kelle nimetavad konventsiooni ratifitseerinud riigid.

3. Konventsiooni mitteratifitseerimine tööstusriikide poolt

3.1 Ülemaailmsed migreerumisränded on põhjapoolkera rikaste riikide ja arengumaade suurte majanduslike ja sotsiaalsete erinevuste tagajärjeks, mis üha enam globaliseeruvast majandussüsteemis veelgi kasvavad. Riikide puhul, kes on konventsiooni ratifitseerinud, on suures enamuses tegemist võõrtöötajate koduriikidega. Euroopa Liidu liikmesriigid, Ameerika Ühendriigid, Kanada, Austraalia, Jaapan ja ülejäänud lääne-riigid, mis võtavad vastu arvukalt sisserändajaid, ⁽¹⁾ ei ole tänaseks konventsiooni ei ratifitseerinud ega sellele alla kirjutanud. ⁽²⁾

3.2 Euroopa Liit, mis järgib erinevates valdkondades rahvusvaheliste normide loomise poliitikat (WTO-s maailmakaubanduse tarvis, Kyoto protokoll kaudu keskkonnakaitstes jne), peab hoolt kandma ka selle eest, et sisserändajate põhiõigused oleksid kaitstud rahvusvaheliste normidega.

4. Euroopa Liidu sisserändepoliitika

4.1 Euroopa Liit on ruumiks, kus inimõigusi tagatakse ja kaitstakse ning kus kehtivad enamik ÜRO rahvusvahelise õiguse instrumentidest. Lisaks sellele on ta loonud oma instrumente nagu Euroopa inimõiguste konventsioon ja põhiõiguste harta.

4.2 Euroopa Liit on välja töötanud ka rea diskrimineerimisvastaseid õiguslikke instrumente. ⁽³⁾ Sellegipoolest on erinevad erialainimesed nagu ka rassismi ja võõrvaenulikkuse jälgimise Euroopa büroo ⁽⁴⁾ juhtinud tähelepanu sellele, et sisserändajaid diskrimineeritakse töötingimuste osas.

⁽¹⁾ 55 % kõigist võõrtöötajatest elavad Põhja-Ameerikas ja Lääne-Euroopas.

⁽²⁾ Allkirjastanud riikide näol on tegemist riikidega, kes on avaldanud tahet konventsiooniga ühineda tulevikus nagu näiteks Chile, Bangladesh, Türgi, Komoorid, Guinea-Bissau, Paraguay, Santo Tomé y Príncipe, Sierra Leone, Burkina Faso, Togo.

⁽³⁾ Direktiiv 2000/43 ja direktiiv 2000/78.

⁽⁴⁾ Vt raportit "Migrandid, vähemused ja tööhõive: Eiramine ja diskrimineerimine Euroopa Liidu 15 liikmesriigis", oktoober 2003.

4.3 Pärast Tampere toimunud ülemkogu istungit töötab EL välja ühist asüüli- ja siserändeõigust. Tampere loodi head poliitilised eeldused selleks, et lähendataks siserännet ja asüüli käsitlevaid õigusakte Euroopa Liidus ning parendataks koostööd kolmandate riikidega migratsioonivoogude suunamiseks. Lisaks lepitati Tampere kokku, et peab tagama kolmandate riikide kodanike õiglase kohtlemise ning et integratsiooni edendavad ja diskrimineerimise vastu võitlevad meetmed on vajalikud.

4.4 Komisjon on välja töötanud arvukalt seadusandlikke ettepanekuid, mille arutamine nõukogus sujub küll vaevalt. (1) Neli aastat pärast Tampere on tulemus kesine. Vastuvõetud õigusaktid valmistavad pettumuse ning jäävad väga kaugele Tampere püstitatud eesmärkidest, komisjoni ettepanekutest, parlamendi ja EMSK arvamustest. Nõukogus on väga keeruline jõuda konsensusele blokeerimisvõimaluste tõttu, mille teeb võimalikuks praegune hääletamiskord ning mõne valitsuse seisukoht.

4.5 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee on mitmes arvamuses kutsunud nõukogu üles tegutsema vastutustundlikumalt, konstruktiivsemalt ja koostööaltimalt. Üha enam on vajalik, et Euroopa Liit omaks kohast ühist õigusraamistikku suunamaks siserännet seaduslikul ja läbipaistval viisil.

4.6 EMSK on mitmes arvamuses (2) soovitanud, et Euroopa Liit võtaks vastu kohase poliitika suunamaks majanduslikku immigratsiooni seaduslikesse rööbastesse, ohjamaks ebaseaduslikku siserännet ning võitlemaks illegaalse inimkaubanduse vastu.

4.7 Kolmandate riikide kodanike töötamise eesmärgil siserände ja riigisviibimise tingimuste direktiiv tuleb komisjoni ettepaneku alusel (3) ja EMSK arvamust (4) arvestades kindlasti vastu võtta.

4.8 Euroopa Ülemkogu suhtus Thessalonikis komisjoni teatisesse siserände, integratsiooni ja tööhõive kohta (5) positiivselt. Selles nenditakse, et tööalane migratsioon Euroopa Liitu kasvab järgnevatel aastatel, millele tuleb reageerida kohaste õigusaktidega suunamaks siserännet seaduslikul viisil. Komisjon kinnitab lisaks sellele, et vajalikud on integratsioonipoliitilised meetmed siserändajate jaoks ning et ekspuaterimise ja diskrimineerimise kõigi vormidega tuleb võidelda.

(1) Juba 1994 aastal soovitas komisjon oma Euroopa sotsiaalpoliitika Valges Raamatus (COM(1994) 333 final) liikmesriikidele ratifitseerida konventsioon.

(2) Vt EMSK arvamust perekondade ühendamise küsimuses (EÜ Teataja C 204, 18.7.2000 ja EÜ Teataja C 241, 7.10.2002) komisjoni teatiste peale, mis käsitlesid ühenduse migratsioonipoliitikat (EÜ Teataja C 260, 17.9.2001), pikaajalise elamisõigusega kolmandate riikide kodanike staatust (EÜ Teataja C 36, 8.2.2002), kolmandate riikide kodanike tööeesmärgil sissesõidu ja viibimise tingimusi (EÜ Teataja C 80, 3.4.2002), illegaalse siserände alast ühist poliitikat (EÜ Teataja C 149, 21.6.2002), kolmandate riikide kodanike ülikooliõpingute, kutseõpingute või vabatahlikuna teenistuse alustamise eesmärgil sissesõidu ja viibimise tingimusi (EL Teataja C 133, 6.6.2003) ja EL kodakondsuse andmist (EL Teataja C 208, 3.9.2003).

(3) Vt EÜ Teataja C 332, 27.11.2001.

(4) EMSK arvamus EÜ Teatajas C 80, 3.4.2002 (Ettekandja: hr Pariza Castaños).

(5) Komisjoni teatis COM(2003) 336 final ja EMSK arvamus EL Teatajas C 80, 30.3.2004 (Ettekandja: hr Pariza Castaños).

4.9 Mõnes liikmesriigis ei ole siserändeõigus täielikult kooskõlas rahvusvaheliste inimõiguste konventsioonidega ning erinevad mitteriiklikud organisatsioonid ja Euroopa Parlament on kritiseerinud ka mõningaid Euroopa direktiive (näiteks perekondade ühendamise kohta) põhiliste inimõiguste rikkumise tõttu. EMSK seisukoht on, et rahvusvahelised inimõiguste konventsioonid ja EL põhiõiguste harta peavad olema alustalaks kogu Euroopa seadusandlusele siserände vallas.

5. Euroopa Liidu väärtused maailmas

5.1 Viimasel ajal on Ameerika Ühendriigid läbi surunud unilateraalse mõtlemisviisi rahvusvaheliste küsimuste reguleerimiseks. Kogu ÜRO süsteem kannatab koormavate probleemide käes, mis on mainitud olukorra tagajärjeks, seades omakorda ohtu ainsa eksisteeriva süsteemi rahvusvaheliste konfliktide mitmepoolseks, koostöövalmidust ülesnäitavaks lahendamiseks.

5.2 Euroopa Liit teeb keerulises olukorras pingutusi ühise välispoliitika loomiseks, milles on Ühinenud Rahvaste Organisatsioonil põhjanev roll. Tulevane põhiseaduslik leping kinnitab selle välispoliitilise mandaadi ühenduse ülesandeks.

5.3 Multilateraalsus on Euroopa Liidu välissuhete alustalaks, samuti nagu aktiivne kaasatõõtamine ÜRO süsteemis. Alles eelmisel aastal kinnitas Euroopa Komisjon: (6) "Väljakutse, mille ees Ühinenud Rahvaste Organisatsioon hetkel seisab, on selge: maailmakorra poliitika jääb ebatõhusaks, kui multilateraalsed institutsioonid ei ole võimelised tagama enda otsuste ja normide efektiivset elluviimist – olgu siis tegu suurte maailmapoliitiliste küsimustega nagu rahu ja julgeolek või kohustuste tegelik täitmine, mis võeti endale viimastel ÜRO kongressidel sotsiaal-, majandus- ja keskkonnavallas. EL-il on selles suhtes eriline vastutus. Ühest küljest on ta mitmepoolsusest teinud oma välispoliitika põhiprintsiibi. Teisalt võiks ja peaks ta teistele olema eeskujuks, viies ellu oma rahvusvahelisi kohustusi või isegi minnes siit edasi."

5.4 Globaliseerumine loob maailmakorrale uusi võimalusi ja probleeme. (7) Migratsiooniliikumine põhjustab nii emigreeruvatele inimestele kui ka koduriikidele ja vastuvõtivatele riikidele suuri probleeme. Väljakutse, mille ees me seisame, seisneb selles, et muuta probleemid kõigi võimalusteks: emigreeruvatele inimestele, koduriikidele ja vastuvõtivatele riikidele. Multilateraalsus ja rahvusvaheline koostöö on suunavaks jõuks hea maailmakorra poliitika ja maailma riikide poolt loodud ülemaailmsel tunnustust leidnud normide ja institutsioonide süsteemi jaoks.

(6) Komisjoni teatis "Euroopa Liit ja Ühinenud Rahvaste Organisatsioon: kaitsekõne multilateraalsusele" (COM(2003) 526 lõplik).

(7) "Toimetulemine globaliseerumisega – nõrgimatel pole muud väljapääsu".

5.5 Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peasekretär Kofi Annan ütles 29. jaanuaril 2004 Euroopa Parlamendis, et rahvusvaheline koostöö olevat parim viis suunamaks ülemaailmset migratsiooni, mis järgnevatel aastatel veel kasvab. "Ainult koostöö – bilateraalse, regionaalse ja ülemaailmse – kaudu on võimalik sõlmida liite vastuvõtivate ja koduriikide vahel, mis tooks kasu kõigile, teha sisserändest arengu mootor, võidelda efektiivselt inimkaubanduse vastu ja luua ühiseid norme sisserändajatega tegelemiseks ja immigratsiooni suunamiseks."

5.6 Euroopa on ruum vabadusele, demokraatialle ja kõigi inimeste inimõiguste austamisele. Et neid väärtusi tulevikus tugevdada, peavad kõik EL liikmesriigid ratifitseerima põhiliste inimõiguste kaitse rahvusvahelised konventsioonid ning nende põhimõtted tuleb evitada ühenduse õigusesse ja üksikriikide õigusesse.

5.7 Vastavalt Euroopa põhiseaduse artiklile 7 on Euroopa Liit seadnud eesmärgiks liituda Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga, mida EMSK toetab. Komitee toetab samuti EL põhiõiguste harta ülevõtmist põhiseadusesse, sest see moodustab Euroopa Liidus ühise aluse kõigi inimeste õigustele.

5.8 Need väärtused peavad olema määravaks ka Euroopa Liidu rahvusvaheliste suhete jaoks. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni rahvusvaheliste konventsioonide alusel peab Euroopa

edendama kõigi inimeste, sõltumata nende rahvuslikust päritolust või nende elukohast, põhiõiguste rahvusvahelise kaitse õigusnormide ühise kogumi edasiarendamist.

6. EMSK soovitus

6.1 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee pooldab, jäädes oma arvamuste juurde Euroopa sisserändepoliitika suhtes ning kooskõlas Euroopa Parlamendi arvamusega, seda, et Euroopa Liidu liikmesriigid ratifitseeriks Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni resolutsiooniga 45/158 18. detsembrist 1990 vastu võetud ja 1. juulil 2003 jõustunud kõigi võõrtöötajate ja nende perekonnaliikmete õiguste kaitse rahvusvahelise konventsiooni.

6.2 Komitee kutsub komisjoni presidenti ja ametis olevat ülemkogu eesistujat üles astuma sobivaid poliitilisi samme selleks, et liikmesriigid järgneva 24 kuu jooksul ratifitseeriks konventsiooni ja ka EL ratifitseeriks konventsiooni, peale seda, kui uus konstitutsioon lubab välislepinguid ratifitseerida. Selleks, et ratifitseerimist kiirendada peab komisjon läbi viima uurimuse milles analüüsitakse liikmesriikide ja ühenduse seadusandlust konventsiooni suhtes. Et ratifitseerimist kergendada, koostab komisjon konventsiooni jaoks oluliste riiklike ja ühenduse õigusaktide nimekirja. Koos oma sotsiaalsete partneritega ja teiste kodanikuühiskonna organisatsioonidega peab EMSK ja komisjon

Brüsselis, 30. juuni 2004

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

president

Roger BRIESCH

Arvamus, teemal “Ühtse põllumajanduspoliitika teine samm: maapiirkondade arengu poliitika kohandamise perspektiivid (Salzburgi konverentsi tagajärjed)”

(2004/C 302/13)

29. jaanuaril 2004 otsustas Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee, vastavalt oma kodukorra artikkel 29 lõikele 2 välja töötada omaalgatusliku arvamuse järgmisel teemal: “CAP teine samm: maapiirkondade arengu poliitika kohandamise perspektiivid (Salzburgi konverentsi tagajärjed)”.

Põllumajanduse, maapiirkondade arengu ja keskkonna harukond sai ülesandeks komitee tööd selles valdkonnas ette valmistada.

EMSK-le 3. mail 2004 saadetud kirjas teatab hr Silva Rodriguez Põllumajanduse peadirektoraadist, et Euroopa komisjon sooviks võimalikult kiiresti teada saada Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee seisukohti sellel teemal. Arvestades tööde kiireloomulisust, määras Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee oma 410. plenaaristungil 30. juunil ja 1. juulil 2004 (30. juuni istungil) hr. Gilbert BROS'i peaettekandjaks ja võttis vastu käesoleva arvamuse 127 poolt- ja 9 erapooletu häälega.

1. Sissejuhatus

1.1 Komisjon korraldas 2003. a novembris Salzburgis konverentsi ühenduse maapiirkondade arengu poliitika tulevikust Euroopa Liidu laienemise perspektiivis. See konverents võimaldas, nagu ka Cork'i konverents “elujõulise maakeskkonna”⁽¹⁾ nimel;

— ühendada peamised maapiirkondade arengu poliitika välja-töötajad ja teostajad;

— deklaratsioonis välja pakkuda maapiirkondade arengu peamised poliitilised orientiirid;

— täpsustada “maaelu fondide” sekkumissuunad enne eelarve-arutlusi finantsperspektiividest perioodil 2007-2013.

Seepärast soovitab komitee, et arutlused maapiirkondade arengupoliitika rakendamisest perioodil 2007-2013 toetuks selle konverentsi järeldustele.

1.2 Tõdedes, et Euroopa Liidu laienemine toob kaasa maapiirkondade suurema mitmekesisuse, kuid eelkõige sotsiaalse- ja tööhõivekõikumise tähtsuse uutes liikmesriikides, peab komitee tähtsaks piiritleda regionaalpoliitika ja CAP teise samba vahelist liigendust ja järjepidevust.

1.3 Komisjon on avaldanud kaks dokumenti, kus esitletakse tuleva programmideperioodi finantsperspektiive⁽²⁾ ja 3. aruande ühtekuuluvuse kohta.⁽³⁾ Neist dokumentidest selgub, et regionaalpoliitika hõlmab täielikult Lissaboni strateegiat konkurentsivõimelise majanduse ja teadmiste suunas ja tulevane

maapiirkondade arengu poliitika asub rubriigis pealkirjaga “Säästev majandamine ja loodusressursside kaitse” mis viitab säästva arengu strateegiale. See rubriik sisaldab ka CAP esimest sammu ja ühenduse keskkonnakaitseprogramme.

1.4 Euroopa Ülemkogu kohtumine Göteborgis 15. ja 16. juunil 2001⁽⁴⁾ võimaldas vastu võtta Euroopa säästva arengu strateegia, milles täpsustatakse, et ühtne põllumajanduspoliitika: “... peaks lisaks muule aitama kaasa säästvale arengule, toetades enam tervislikke ja kõrge kvaliteediga tooteid, ökoloogiliselt elujõulisi tootmise meetodeid...”.⁽⁵⁾

1.5 Põllumajandus- ja kalanduse ministrite nõukogu järeldused 13. juunil 2003 Luxembourgis kinnitavad CAP teise samba tugevdamist, et “... edendada keskkonda, loomade kvaliteeti ja heaolu ning et aidata põllumeestel valmistada 2005. aastal jõustuvateks Euroopa tootmisenormideks⁽⁶⁾”. Seepärast peab see omaalgatuslik arvamus analüüsima ja süvendama arutlust kolmel Salzburgis kokku lepitud tegevussuunal, nimelt: konkurentsivõimeline põllumajandus, keskkonnakaitse ning maapiirkondade majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse tugevdamine.

1.6 Maapiirkondade arengu edendajad rõhutavad Salzburgi lõppdeklaratsioonis samuti, et ühenduse maapiirkondade arengu poliitika märkimisväärne lihtsustamine on ühtaegu vajalik ja kiireloomuline. See lihtsustamine peab samal ajal määrama rohkem vastutust programmide partnerlusele, et kindlaks määrata ja ellu viia ühiseid strateegiaid.

⁽¹⁾ Euroopa Konverents Maaelu Arengust, Cork (Iirimaa), 7.-9. november 1996:

http://www.europa.eu.int/comm/agriculture/rur/cork_fr.htm.

⁽²⁾ K(2004)101.

⁽³⁾ K(2004)107.

⁽⁴⁾ Euroopa Ülemkogu kohtumine Göteborgis 15.-16. juuni 2001: http://europa.eu.int/comm/gothenburg_council/sustainable_fr.htm.

⁽⁵⁾ Eesistujamaa järeldused, Euroopa Ülemkogu kohtumine Göteborgis 15. ja 16. juuni 2001, punkt 31. Dokument nr: 200/1/01.

⁽⁶⁾ Nõukogu 2516. istungjärg – Põllumajandus ja kalandus, Luxembourg, 11, 12, 17, 18, 19, 25 ja 26. juuni 2003; 10272/03 (Presse 164), lk. 7, punkt 3.

1.7 Komitee teeb seega ettepaneku uurida selle omaalgatusliku arvamuse raames tulevase regionaalpoliitika ja tulevase maapiirkondade arengu poliitika järjepidevust, et piirata "halle tsoone", süvendada ettepanekut tulevase maapiirkondade arengu poliitika moodustavast kolmest teljest ja piiritleda administratiivse lihtsustamise elemendid.

A REGIONAALARENGU JA MAAPIIRKONDADE ARENGU POLIITIKATE TÄIENDAVUSE PÕHIMÕTE

2. Regionaalpoliitika: majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse printsiibist territoriaalse solidaarsuseni

2.1 Ühtse Euroopa Akti vastuvõtmine aastal 1986 kiirendas liikmesriikide majanduste lõimumisprotsessi. Siiski on Euroopa Liidu territooriumi piirkondade erinev arengutase ja omavahe-line konkurents heitnud kõrvale tõelise ühtekuuluvuspoliitika algmed, mis peaks pakkuma vastukaalu ühisturu takistustele Euroopa lõunapoolsetele riikidele ja vähemsoodustatud piirkondadele. Maastrichti Euroopa Liidu leping, mis jõustus aastal 1993, institutsionaliseeris majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse poliitika.

2.2 Samal ajal on liidu kaubandussidemete areng ja siseturu järk-järguline avanemine teravdanud Euroopa piirkondade vahelist konkurentsi, millel aga kõigil ei ole ühesuguseid eeliseid. 90-ndatel aastatel püüdis struktuuripoliitika niisiis vastata järgmistele väljakutsetele:

- Vähendada arengulõhesid toetades töökohtade loomist vähemsoodustatud piirkondades;
- Kompenseerida nende piirkondade puudujääke, millel pole samasuguseid eeliseid ja juurdepääsu maailmaturule;
- Toetada rikkusi loovaid faktoreid vähemsoodustatud piirkondades.

2.3 Pikendades juba olemasoleva struktuuripoliitika elemente, püüdis 1999. aastal kavandatud reform (Agenda 2000):

- Rõhutada finantsülekandeid "paremini varustatud" piirkondadest aeglustunud kasvuga piirkondadele (eesmärkide arvu vähenemine ja 75 % fondidest suunatud eesmärgile 1),
- Arendada majandussidemeid nende piirkondade vahel (Interreg III),

— Toetada aeglustunud arenguga piirkondi ühisturul tänu ühtekuuluvusfondidele.

2.4 Euroopa Liidu liikmesriikide asulaplaneerimisega tegelevate ministrite deklaratsioon (Postdam, 10-11. mai 1999 ⁽¹⁾) ja Euroopa Ülemkogu Göteborgi kohtumise järeldused (juuni 2001) Euroopa säästva arengu strateegia määratlemise kohta rõhutavad territoriaalse ühtekuuluvuse vajadust Euroopa Liidu piirkondade tasakaalustatud ja säästvaks arenguks. Selle arengu viimaseks tunnistuseks on konvendi ettepanek lisada Euroopa Põhiseadusliku leppe eelnõu artiklis 3 territoriaalne ühtekuuluvus liidu eesmärkide hulka. ⁽²⁾

2.5 Lisaks sellele tunnistab määrus nr 1260/99 ⁽³⁾ struktuurifondide üldsätete kohta, et sisemise potentsiaali areng maapiirkondades jääb aeglustunud arenguga piirkondade arengu ja struktuurilise kohandamise esmatähtsaks eesmärgiks.

2.6 Arvestades struktuuripoliitikat juhtivate printsiipide arengut, nimelt toetust kasvule ja säästvat arengut, kutsub komitee komisjoni ja nõukogu territoriaalse ühtekuuluvuse raames meeles pidama, et maapiirkondade areng peab jääma üheks regionaalpoliitika esmatähtsaks eesmärgiks. Nii peavad selles poliitikas täiel määral kajastuma töökohtade loomise, täiendkoolituse ja uutele infotehnoloogiatele ligipääsuga maapiirkondades seotud problemaatika.

3. Maapiirkondade arengu poliitika: rohelisest Euroopast Luxembourggi kompromissini

3.1 Peaaegu viiekümne aasta jooksul on põllumajanduses toimunud olulised muudatused. Aja jooksul on nad vorminud ühenduse põllumajandusstruktuuride poliitika arengut. Aastatel 1962-1972 piirdus ühenduse sekkumine turgude haldamise meetmete koordineerimisega, sest need olid loomisjärgus. 1972-1985 kerkisid esile kaks suurt lisameetmete kategooriat: ühelt poolt horisontaalsed meetmed, mida rakendati kõigis liikmesriikides (kutseharidus, eelpension..), teiselt poolt piirkondlikud meetmed eesmärgiga vähendada looduslikke struktuurilisi puudujääke ja edendada põllumajandust tervikuna.

⁽¹⁾ Potsdam, Mai 1999;

http://europa.eu.int/comm/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/som_fr.htm.

⁽²⁾ Artikkel 3: Liidu eesmärgid: 3. Liit [...] edendab liikmesriikide majanduslikku, sotsiaalset ja territoriaalset ühtekuuluvust ja solidaarsust.
http://europa.eu.int/futurum/constitution/part1/title1/index_fr.htm#Article3.

⁽³⁾ Nõukogu 21. juuni 1999. aasta määrus (EÜ) nr 1260/1999 struktuurifondide üldsätete kohta; EÜT L 161 26.6.1999, lk 1 – 42.

3.2 Aastatel 1985-1999, kui otsiti tasakaalu Euroopa põllumajanduse konkurentsivõime parandamise vajaduse ja võimaliku tootmispotentsiaali turuvajadustele kohandamise, keskkonnakaitse ja vähemsoodustatud piirkondade arengu vahel, muutus põllumajandusstruktuuride poliitika uue regionaalpoliitika strateegia põllumajandusharuks. Nii rakendab struktuuripoliitika, lisaks horisontaalsetele meetmetele, meetmeid maapiirkondade hooldamiseks, keskkonnakaitseks, maaelu ja turismi infrastruktuuride arenguks ja põllumajandustegevusi.

3.3 Cork'i konverentsi baasil võimaldas "Agenda 2000" luua maapiirkondade arengu integreeritud poliitika kahe juriidilise vahendi abil (EPATF Tagatisrahastu ja EPATF Arendusrahastu). Need proovivad saavutada suuremat järjepidevust maapiirkondade arengu poliitika (CAP teine samm) ja turupoliitika (CAP esimene samm) vahel, edendades eelkõige maamajanduse mitmekesisust.

3.4 Lisaks sellele seati sisse valikuline otseste abide muutmise mehhanism. See võimaldab rahaliselt toetada põllumajandus- ja keskkonnametmeid, eelpension, metsastamist või ühtses põllumajandustoodete turu korralduses otsustatud institutsiooniline hinnalanguse kompensatsiooni maksu tõttu vähemsoodustatud aladele suunatud meetmeid.

3.5 Määrus nr 1257/99⁽¹⁾ maapiirkondade abi kohta EPATF kaudu toetub järgmistele tähelepanekutele:

- maapiirkondade arengu meetmed peavad saatma ja täiendama turupoliitikat;
- kolm CAP reformiga aastal 1992 sisse viidud kõrvalmeetet peavad täiendama vähemsoodustatud piirkondade (looduslikud piirangud) ja keskkonnapiirangutega tsoonide soodusrežiimi;
- teised maapiirkondade arengu meetmed võivad lisanduda eesmärkide 1 ja 2 piirkondade integreeritud arenguprogrammidesse.

3.6 22 meetmest koosnev seeria, mida liikmesriigid võivad lisada oma maaelu arengu programmidesse, jaotub 2000-2006. a programmis⁽²⁾ järgmiselt: 39,2 % põllumajanduse konkurentsivõime parandamiseks ja kohandamiseks, 35 % vähemsoodustatud aladele ja põllumajandus- ja keskkonnametmetele ja 25,8 % maapiirkondade kohandamisele ja arengule.

3.7 CAP reform, mis võeti vastu 2003. aasta juunis, tugevdas üht maapiirkondade arengu poliitika ülesannet, nimelt põllumajanduse kohandamise vastavusse viimine ühiskonna nõudmistega. Meetmete väli laienes toodete kvaliteedi tutvustamisele, tootmisstandardite (keskkond, loomade heaolu) parendamisele, Natura 2000 rakendamisele ja meetmetele noorte põllupidajate tegevuse alustamise toetamiseks.

3.8 Lisaks sellele on muutmismehhanism edaspidi Euroopa tasandil kohustuslik. See peaks vastama umbes 1,2 miljardi euro suurusele rahakandele täisaasta jooksul turupoliitikast maapiirkondade arengu poliitika suunas.

3.9 Selle arengu valguses rõhutab komitee, et CAP teise samba esmaseks eesmärgiks peab olema põllumajanduse aitamine kohanduda kodanike ootuste struktuurilisele arengule vastamiseks.

3.10 Komisjoni teatis perioodi 2007-2013 rahandusperspektiivide kohta toob välja stabiilse ja tagasihoidliku eelarve, hoides Euroopa Liidu omaressursside taseme 1,24 % juures RKT-st. Komitee toetab komisjoni ettepanekut ja rõhutab, et ühenduse ressursside vähenemine oleks halb märk Euroopa Liidu tegeliku laienemise ajal.

3.11. See märkus kehtib ka maapiirkondade arengu poliitika kohta. Ainus "lisaressurs" sellele poliitikale on tõesti muutmismehhanismi rakendamine. See võimaldab aga raha liikumist vaid CAP esimese ja teise samba vahel. Seepärast palub komitee koheselt Euroopa Komisjonil ja Parlamendil jälgida, et sellele poliitikale omistataks piisavalt rahalisi vahendeid, vastasel juhul kaotab see oma mõtte.

3.12 Ja lõpuks, uut maapiirkondade arengu poliitikat hakkab rakendama uus komisjon, mis peaks koosnema 25 volinikust. CAP kahe samba haldamine erinevate volinike poolt võib kaasa tuua kahe poliitika järjepidevuse kadumise tõsise ohu. Komitee soovib rõhutada oma vastuseisu igasugusele soovile luua põllumajanduse ja maapiirkondade arengu küsimuste jaoks eraldi peadirektoraadid ja nimetada erinevad volinikud.

4. Põllumajanduse multifunktsionaalsuse roll maapiirkondade arengu poliitikas

4.1 Oma eelmistes arvamustes⁽³⁾ on komitee juba meenutanud, et põllumajandusturud on juba loomult ebastabiilsed ja sõltuvad suurel määral hinnakõikumistest. Seetõttu on nõudmise ja pakkumise reguleerimise mehhanismid tingimuseks, ilma milleta ei saa põllumajandustootmine vastata säästva tootmise tingimustele. Komitee rõhutab, et põllumajandustoodete turu kontrolli soodustava poliitika säilitamine aitab kaasa ka maapiirkondade arengu poliitika õnnestumisele.

⁽¹⁾ Nõukogu 17. mai 1999. aasta määrus (EÜ) nr 1257/1999 abi kohta maapiirkondade arengule Euroopa Põllumajanduse Arendus- ja Tagatisfondi (EPATF) kaudu ja millega muudetakse ja tühistatakse teatud määrused; EÜT L 160 26. 6.1999 lk 80 – 102.

⁽²⁾ Fact Sheet "Maapiirkondade areng Euroopa Liidus", - lk 9, Euroopa Liidu Ametlike Väljaannete Talitus 2003.

⁽³⁾ "Poliitika eesmärgiga tugevdada euroop põllumajanduse mudelit", MSK 953/99, EÜT C 368 20.12.1999, lk 76-86.
"CAP tulevik", MSK 362/2002, EÜT C 125 27.5.2002, lk 87-99.

4.2 Muuhulgas kaotati ühtse põllumajanduspoliitika viimase reformiga 26. juunil 2003 seos tootmisakti ja riiklike põllumajandustoetuste vahel. See areng tugevdab vajadust põllumajandustegevuste majandusliku arengu perspektiivi järele, et paremini arvesse võtta uusi nõudmisi, nagu bioloogiline mitmekesisus, eriliste maastike hooldamine või töökohtade loomine selles sektoris. Komitee soovib seega meenutada, et põllumajandustootmise tegevus aitab eelkõige kaasa elujõulise maaelu tekkimisele, sest võimaldab arendada otsest sidet inimtegevuse ja selle territooriumi vahel.

4.2.1. Tootmissüsteemide territoriaalne kinnitamine, põllumajandustoodete väärtustamise vahendid, eelkõige kaitstud pärituolunimetuste (AOP) ja geograafiliste tootmistähiste (IGP) arendamise kaudu ja otsene müük on mõned maapiirkondade arengut soodustavad põllumajanduse multifunktsionaalsuse aspektid.

4.3 Põllumajandus annab 25 liikmesriigiga liidus üle 13 miljoni otsese töökoha ja üle 5 miljoni kaudse töökoha põllumajandust ümbritsevatel sektoritel. Need töökohad on oma loomuse tõttu selgelt "territorialiseeritud". Ja ühendusesisese kaubavahetuse areng üha suuremal määral töödeldud toiduainete suunas tugevdab põllumajanduse ja toiduainetetööstuse sidet. Põllumajandustegevuse alalhoidmine ja jaotamine maapiirkondades muutub seega esmatähtsaks, vastasel juhul võib see takistada maapiirkondade integratsiooni kohalikkumajandusse.

4.4 Põllumajandustegevus hõlmab 45 % Euroopa territooriumist, ehk 190 miljonit hektarit (27 liikmega EL). Aastal 2001, oli üle 10 % kasulikust põllumajanduspinnast (SAU) kaetud põllumajandus- ja keskkonnametmete lepinguga. 15 % direktiivi "lindude ja asulade kaitse" alla liigitatud aladest on põllumajandusmaad. Ja 38 % 15 liikmega EL põllumajandusmaadest on kinnitatud "nitraatide poolt haavatavate alade" hulka. Need meetmed vastavad kohalikele keskkonna hoidmise ja/või asulaplaneerimise eesmärkidele. On selge, et põllumajandustegevusel on territooriumi majandamises alati oluline koht.

4.5 Komitee soovib meelde tuletada, põllumajandustootmise multifunktsionaalsed aspektid aitavad mitmel moel kaasa elujõulise maakeskkonna säilitamisele. Komisjon ja nõukogu peavad seda meenutama iga uue maapiirkonna arengut suunava poliitilise teksti preambulis.

4.6 Toetades Salzburgi konverentsi järeldusi maamajanduse mitmekesistamise kohta rõhutab komitee, et tuleks vältida "maataaslinnastamise" meetodeid, st rakendada samu vahendeid nii linna- kui maapiirkondade arendamiseks. Sel teemal töötab komitee praegu välja omaalgatuslikku arvamust linnalähedase

põllumajanduse kohta.⁽¹⁾ Seepärast peaks "maamajanduse mitmekesistamise" telg maapiirkondade arengu poliitika raames keskenduma teemadele, mis on tihedalt seotud põllumajandusega, eelkõige teenused põllumajandusega tegelevale elanikkonnale nende elutingimuste parandamiseks, taluturismi edendamine ja toetus põllumajandusele toetuvate tegevuste mitmekesistamisele.

5. Maapiirkondade arengu poliitika eritingimused ja piirid

5.1 Järeldused kolmandast aruandest ühtekuuluvuse kohta näitavad, et püsiv ebavõrdsus piirkondade vahel säästva tootmise, tootlikkuse ja töökohtade loomise osas tulenevad struktuurilisest ebapiisavusest peamiste konkurentsivõime näitajate osas. Komitee rõhutab, et maapiirkondade arengu poliitika peab juhinduma ka neist põhimõtetest, et kuuluda maapiirkondade struktuurilise arendamise protsessi.

5.2 Euroopa Liidu laienemine teravdab maapiirkondade majandusliku arengu probleemi uutes liikmesriikides tugevalt esineva "peidetud tööpuuduse" tõttu. See raskendab veelgi eristust regionaalpoliitika ja maapiirkondade arengu poliitika vahel. Komitee soovib, et regionaalpoliitika ja maapiirkondade arengu poliitika ühiseid teemasid täpsustataks uues struktuurfondide määruses ja et ühe või teise poliitikaga finantseeritavate meetmete arv oleks piiratud, soodustamaks nende poliitikate paremat arusaadavust.

5.3 Kuigi põllumajandus üksi ei saa tagada maapiirkondade arengut, ilmneb, et see tegevussektor on endiselt hädavajalik maapiirkonna arengu poliitika eduks. Seos otseste ja kaudsete töökohtade territooriumiga ja hooldatud alade ulatus muudavad põllumajanduse saatmise kodanike ootuste arenguga kohane-misel esmatähtsaks. CAP esimene ja teine samm osalevad üha enam maapiirkondade arengu eesmärkides, hoides või tugevdades põllumajandustegevusi.

5.4 Euroopa Liidu laienemine kujutab endast ka olulist väljakutset CAP tulevikule. Komitee rõhutab, et kogemuste ja meetodite vahetamine peaks samuti olema tähtsal kohal CAP teise samba rakendamistingimustes järgmiseks perioodiks.

⁽¹⁾ "Linnalähedane põllumajandus", MSK arvamuse eelnõu 1324/2003 (vastuvõtmine plenaaristungil septembris 2004)

5.5 Komitee soovib rõhutada, et väikse rahvastikutihedusega piirkonnad, nagu saared, arktilised- ja mägialad sõltuvad alati oma pideva loodusliku puude tõttu ühtse turu saavutamise eesmärkidest. Regionaalpoliitika, nagu ka maapiirkondade arengu poliitika, peab sellega oma rakendustingimustes arvestama, eelkõige pakkudes välja kõrgema kaasfinantseerimise määra neid puuduseid arvestada. Komitee töötab praegu välja ka omaalgatuslikku arvamust, ⁽¹⁾ mis käsitleb täpsemalt vahendeid, mis võimaldavad loodusliku puudega alade paremat integreerimist piirkonna majandusse.

5.6 Lisaks rõhutab komitee, et maapiirkondade arengu poliitika ja regionaalpoliitika ei ole riigivõimude ainsad vahendid euroopa Liidu piirkondade harmoonilise arengu tagamiseks. Komitee meenutab, et elanikele suunatud avalike teenuste piisav territoriaalne kinnitamine on samuti osa territoriaalse ühtekuuluvuse tagamise vahend.

B SÜVENDADA MEETMETE PARENDAMISE ETTEPANEKUID

6. Luxembourgigi kompromissi (26 juuni 2003) raames vastuvõetud meetmed

6.1 Juunis 2003 alanud ühtse põllumajanduspoliitika reform tõi välja tugeva seose CAP maapiirkondade arengule pühendatud teise samba ja esimese samba vastuvõtmise vahel. Nii viidi sisse komplekt uusi CAP esimese samba kõrvalmeetmeid, kasvatades nende arvu 22-lt 26-ni.

6.1.1 Kaks uut meetet kehtestati toiduainete kvaliteedi tagamiseks (vabatahtlik osalemine rahvuslike tunnustatud kvaliteedimärkide programmis ja nende toodete tutvustamine ja tarbijate teavitamine). Teised kaks uut meetet on seotud tootmistehnika kohandamisega Euroopa standarditega keskkonna, loomade heaolu ning loomade ja taimede tervise kohta.

6.1.2 Mitmeid olemasolevaid meetmeid kohandati (loomade heaolu küsimuste arvestamine põllumajandus- ja keskkonnametmete puhul, riikliku toetuse tugevdamine noorte põllupidajate tegevuse alustamisele, direktiivi "Asupaik ja linnud" teostamine ning metsainvesteeringute finantseerimine keskkonna- ja sotsiaalkriteeriumide järgi majandatud metsade puhul).

⁽¹⁾ "Kuidas tagada pideva loodusliku ja struktuurilise puude all kannatavate alade paremat integreerimist", esialgne arvamuse eslnõu R/MSK 631/2004 (vastuvõtmine plenaaristungil septembris 2004)

6.2 Uute liikmesriikide suhtes võeti vastu ajutine maapiirkondade arengu programm perioodiks 2004-2006. Sellest finantseeritakse, lisaks neljale uuele kõrvalmeetmele: abi põllupidajate ühendustele, toetus pool-isemajandavatele majanditele, tehniline abi ja lisa CAP esimese samba otsestele toetustele.

7. Salzburgi kolme telje uued võimalused

7.1 Ühtse turu saavutamine ja siseturgude järg-järguline avanemine võrreldavaid looduslikke eeliseid või väiksemaid keskkonnanorme kasutavatele põllumajandustele loovad jätkuva vajaduse parendada Euroopa põllumajandusmudeli konkurentsivõimet.

7.2 Komitee toetab telje "investeeringusabi põllumajandusüksustele" jätkuvat tugevdamist maapiirkondade arengupoliitika raames. Tuleb toetada investeeringuid, mis võimaldavad majanditel arvestada keskkonnanõudeid ja parandada loomade heaolu ja töötingimusi, seda enam, et need aitavad kaasa põllumajandustegevuse tugevdamisele ühel territooriumil.

7.3 Komitee rõhutab, et meetme "põllumajandusnõu" rakendamist, mis võimaldab toetust uute tootmisstandarditega kohanemiseks, tuleks ennetada. Seda ei saa liikmesriikides efektiivselt teostada enne aastat 2006. Kuid tingimused rakenduvad alates aastast 2005.

7.4 Põllumajandustoodete turu reguleerimise vahendite nõrgenemine, kliimaatilised arengud ja tervishoiukriisiga seotud meetmed on juba mõned aastad näidanud majandite käibe juhtimise tähtsust. 2003. aastal alanud ühtse põllumajanduspoliitika reformi raames on komisjon ette näinud analüüsida võimalust kasutada protsendimäära muudatust riiklikul tasandil meetmete puhul, mis on mõeldud riskidele, kriisidele ja looduskatastroofidele vastu seismiseks. Komitee meenutab, et komisjon peab edastama selle aruande enne 2004. aasta lõppu ning uurima ka võimalusi, nii riiklikul kui ühenduse tasandil, arendada põllumajanduskindlustuse süsteemi. Ta taotleb, et CAP teise samba toetust vaadeldaks vajaduse korral kõrvalvahendina.

7.5 Tulevane maapiirkondade arengu poliitika peab kinnitama teise teljena keskkonnakaitse ja maa-alade haldamise, peamiseks vahendiks põllumajandus- ja keskkonnametmed ja loodusliku puude kompensatsioon, ühtsete kriteeriumide põhjal, et kindlustada territoriaalse tasakaalu säilitamine.

7.6 CAP reform on sisse toonud põllumajanduse otseste toetuste tingimuslikkuse põhimõtte vastavalt ühenduse seadusandlusele (19 direktiivi ja määrust) keskkonna, tervishoiu, loomade ja taimede tervishoiu ja loomade heaolu kohta. Komitee rõhutab, et seda CAP esimese samba uut aspekti ei tohi segi ajada põllumajandus- ja keskkonnameetmetega (PKM). Need viimased ei vasta küll määruste loogikale, kuid toetavad põllupidajate vabatahtlikku tegevust ja osalemist eesmärgiga rakendada põllumajandustootmise meetodeid, mis on mõeldud keskkonna kaitsmiseks ja looduskeskkonna säilitamiseks.

7.7 Komitee rõhutab, et PKM rakendamise administratiivseid sätteid tuleks lihtsustada. Nii peaks nende meetmete eesmärgide määratlus olema seotud subsidiaarsuse põhimõttega. Komitee kahtleb ka vajaduses laiendada veelgi nende meetmete välja teiste keskkonnaprobleemidele, arvestades eelarvestabiilsust. Siiski tuleks asetada eriline rõhk meetmetele, mis tähtsustavad tootmissüsteemide mitmekesisust säilitamiseks põllumajandussüsteemide tasakaal.

7.7.1 Arvestades Göteborgi Euroopa Ülemkogu kohtumise deklaratsiooni tuleks põllumajandus- ja keskkonnameetmed muuta kohustuslikuks kõigis riiklikes programmides.

7.7.2 Komitee rõhutab, et Natura 2000 rahastamine ei tohiks toimuda juba olemasolevate meetmete kahjuks. Seetõttu soovib ta, et komisjon tuvastaks uued finantseerimisallikad direktiivi "Asupaik ja Linnud" rakendamisest tekkinud kulude kompenseerimiseks.

7.8 Tulevase maapiirkondade arengu poliitika kolmas telg peaks keskenduma maapiirkondade majanduse mitmekesistamisele seoses põllumajandustegevusega, et aidata kaasa maapiirkondade elanike arvu hoidmisele.

7.9 Komisjon rõhutab oma kolmandas aruandes ühtekuuluvuse kohta, et kolme tüüpi tegevused, nimelt turism, käsitöö ja maapiirkondade kultuuripärand, peaks kuuluma regionaalpoliitika ja maapiirkondade arengu poliitika ühtsesse välja. Komitee soovib, et seda tasakaalu säilitataks. Paistab, et maapiirkondade infrastruktuuri ei tule enam rahastada struktuurifondidest. Komitee on seega vastu seda tüüpi investeringute ülekandumisele regionaalpoliitikast maapiirkondade arengu poliitika suunas.

7.10 Lisaks soovib komitee, et arvestades regionaalpoliitika arengut ei peaks maapiirkondade kultuuripärandi uuendamise või väärtustamise tegevus, kui see ei kuulu "taluturismi" projekti, alluma enam maapiirkonna arengu poliitikale.

7.11 Lõpuks soovib komitee, et telg "maamajandus" kannaks hoolt teatud arvu teenuste eest, mis võimaldavad

põllumajandusega tegeleva elanikkonna elukvaliteedi parendamist (näiteks põllupidajate asendamise teenus).

C MAAPIIRKONDADE ARENGU POLIITIKA MAJANDAMISTINGIMUSTE PARENDAMINE

8. Esimene punkt, mille osas majandamistingimuste parendamist tuleb jätkata, on maapiirkondade arengu programmide järjepidevus. Komitee toetab seega komisjoni pingutusi välja töötada uus maapiirkondade arengu poliitika, et maksimaalselt piiritleda kahe programmiperioodi vahelist "peiteaega"

8.1. Mõnes liikmesriigis ette tulnud raskused maapiirkondade arengu poliitika administratiivsel teostamisel näitavad, et mitme finantsinstrumendi sekkumine erinevate reeglitega võib minna vastuollu avaliku tegevuse arusaadavusega. Nii võib maapiirkondade arengu toetamise meetmete grupeerimine ühe määruse alla mõnele abisaajale tunduda täiendava administratiivse keerukuse allikana.

8.2 Programmi lihtsustamine võib kaasa tuua selle, et on vaid üks fond, mis haldab maapiirkondade arengu meetmeid. Siiski rõhutab komitee, et selle ühtse fondi majandamistingimused peavad olema kooskõlas struktuurifondide puhul rakendatutega.

8.3 Tulevase maapiirkondade arengu poliitika jaotamine kolmeks teljeks (põllumajanduse konkurentsivõime, alade haldamine ja maamajanduse mitmekesistamine) peaks kajastuma ka järgmise maapiirkondade arengu määruse väljatöötamises. See võiks täpsustada sekkumispõhimõtteid, kolme telje eesmärgi ja loetleda üles võimalike meetmete liigid (investeeringuabi, sooduslaen, mitmeaastane riiklik toetus teatud spetsifikatsioonide tagatisel, tehniline abi, uute rahastamissüsteemide väljatöötamine...). Kõigi meetme rakendamise tingimused peaks sõltuma riiklikust subsidiaarsusest. Komitee rõhutab, et ainult ühe otsuse haldamisel liikmesriigi poolt strateegilise dokumendi kaudu oleks eeliseks kindla ühenduse raamistiku seadmine programmiperioodiks.

8.4 Praegune meetmete muudatuste vastuvõtmise protseduur STAR komitees (Põllumajandusstruktuuride ja maapiirkondade arengu juhtimise komitee) ei ole piisavalt paindlik, sest ex-ante hindamise protseduur on liiga pikk. Komitee soovib uue protseduuri paikapanemisel juhinduda riigiabide kinnitamise protseduurist. St kui maapiirkonna arengu plaan on programmi alguses vastu võetud, võib komisjonile esitada meetmete muudatusi seaduslikkuse kontrollimiseks (ex-post hindamine).

8.5 Rakendusprogrammide kinnitamine peaks sõltuma riiklikust või riigisisest subsidiaarsusest, vastavalt liikmesriikide korraldusele. Komisjoni ülesandeks oleks seega jälgida meetmete rakendamisega konkurentsi kahjustamise vältimist, kontrollida sekkumistingimuste seaduslikkust ja tagada järjepidevus struktuurifondidega. Komitee rõhutab ka, et oma kogemustega võiks komisjon saata kogemuste vahetamist tehnilise abi raames, eelkõige uutele liikmesriikidele.

8.6 Komitee soovib, et programmide kinnitamise etappide arvu vähendataks, piiritledes iga otsustustasandi (komisjon, liikmesriigid ja territoriaalühendused) vastutust.

8.7 Ühtse fondi valik maapiirkondade arengu poliitika meetmete jaoks kaldub lihtsustama ka finantsjuhtimist. Struktuurifondide loogika järgimiseks peaks see uus fond üle võtma nende peamised omadused, nimelt:

- põhinemine iga-aastaselt ja ettenägeval kalendril,
- mitmeaastase programmi koostamine,
- paindlikumad maksetingimused kui EPATF Tagatistrahastul (kohustuskrediit – maksevolitus)

8.8 Kontrolli küsimus sõltub samuti maapiirkondade arengu poliitika administratiivse juhtimise lihtsustamisest. Komitee toetab komisjoni kolmandas aruandes ühtekuuluvuse kohta esitatud suuniseid, eriti seda, mis puudutab kontrolliülesannete proportsionaalsust. Teatud tasemest allpool võib liikmesriik otsustada kõnealuste programmide puhul rakendada oma riiklikku kontrollisüsteemi. Komitee rõhutab, et neid suuniseid tuleks rakendada maapiirkondade arengu poliitika juhtimisel tingimusel, et nad tagavad kontrolli samasuguse efektiivsuse ja seega ühenduse fondide mõistliku kasutamise.

8.9 Agenda 2000 raames struktuurifondidele määratud saavutusreserv on silma paistnud pigem pingeid tekitava mõjuga programmide administratiivsel elluviimisel. Lisaks võib selle omistamisel ainult krediidi tarbimise kriteeriumi põhjal olla negatiivne mõju õhutades kiirele programmi loomisele ja seejärel operatsioonide läbiviimise rangele järelevalvele, mis pole kooskõlas maapiirkondade arengu mitmeaastase programmi põhimõtetega. Seepärast rõhutab komitee, et tulevases maapiirkondade arengu poliitikas ei tuleks rakendada saavutusreservi põhimõtet.

8.10 Partnerluse küsimus vastab ka programmide teostamise lihtsustamise loogikale. Sarnaselt sellele, mis toimub regionaalpoliitikas, soovib komitee, et iga liikmesriik püüaks korraldada koostööd erinevate valitsustasandite vahel, kuid ka sotsiaalsete partnerite ja organiseeritud mittetulundusühingutega alates programmide väljatöötamisest kuni rakendamiseni ja järelevalvefaasideni.

8.11 Alates Leader programmi loomisest aastal 1989, on maapiirkonna arengu uute võimaluste otsijad osalenud selles komisjoni edukas initsiatiivis. Veelgi enam, programmi praeguses järgus on välja tulnud kogemustevahetuse vähendav mõju, lihtsustades eri riikide kohalike huvigruppide partnerlust. Komitee rõhutab, et Leader programm peaks jätkuvalt saatma kohalikke initsiatiive maapiirkonna arengu uute võimaluste avastamisel, eelkõige läbi maapiirkondade arengu poliitikas tuvastatud joone: kuidas ennetada täiendõppe vajadusi territooriumil, otsida uusi väljundeid põllumajandustoodetele, arendada sünergia sama piirkonna ettevõtjate vahel, need teemad võivad lisada uusi vaatekohti maapiirkondade arengu poliitika tulevikku. Komitee toetab seega Leader programmi jätkamist arengupoliitika raames, otsimaks uuenduslikke lahendusi maapiirkondade arenguks.

Brüsselis, 30. juuni 2004. a

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

president

Roger BRIESCH

Arvamus, "Majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse kolmanda aruande – Ühtekuuluvuse uus partnerlus: konvergens, konkurentsivõime, koostöö, kohta"

(COM(2004) 107 lõplik)

(2004/C 302/14)

Euroopa Komisjon otsustas 8. detsembril 2003 vastavalt EÜ asutamislepingu artiklile 262 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega seoses järgmise dokumendiga: "Majanduslikku ja sotsiaalset ühtekuuluvust käsitlev kolmas aruanne".

Majandus- ja rahaliidu ning majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse osakond, kellele tehti ülesandeks tööde ettevalmistamine, võttis vastu 8. juunil 2004. a oma arvamuse. Ettekandja oli hr Barros Vale.

Oma 410. plenaaristungil 30. juunil ja 1. juulil 2004. a (30. juuni koosolekul) võttis Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee 118 poolt- ning 5 erapooletu häälega, vastu järgmise arvamuse:

1. Sissejuhatus

1.1 "Majanduslikku ja sotsiaalset ühtekuuluvust käsitlev kolmas aruanne", mille motoks on "uus partnerlus ühtekuuluvuse heaks: lähenemine, konkurentsivõime ja koostöö", hõlmab kokkuvõtet ühtekuuluvuspoliitikast Euroopa Liidus ja eriti edusamme majanduslikus, sotsiaalses ja territoriaalses ühtekuuluvuses ning prognoosi.

1.2 Aruanne on jagatud kolmeks põhiliseks osaks ja sisaldab peale selle esimestel lehekülgedel kokkuvõtet ning järeldusi koos ettepanekuga ühtekuuluvuspoliitika reformi kohta:

— I. osa – Ühtekuuluvus, konkurentsivõime, tööhõive ja majanduskasv – aktuaalne olukord ja tendentsid;

— II. osa – Liikmesriikide poliitika mõjud ühtekuuluvusele;

— III. osa – Ühenduse poliitika mõjud: konkurentsivõime, tööhõive ja ühtekuuluvus;

— IV. osa – Struktuuripoliitika mõjud ja lisanduv kasu.

1.3 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee toetab tulemusi, mis ühtekuuluvuspoliitikas, ühes Euroopa Liidu põhilises poliitika valdkonnas, on viimastel aastatel saavutatud. Ta on arvamusel, et käesolevas arvamuses sisalduvad ettepanekud vastavad eesmärkidele, mille toetamist ta juba terves reas dokumentides on väljendanud.

1.3.1 Sellega seoses tervitab komitee ka seda, et komisjon jätab arvesse võtmata ettepanekud ühtekuuluvuspoliitika renationaliseerimise kohta.

1.4 Et arvestada aruande kompleksust ja temaatilist mitmekesisust ning võimaldada problemaatika paremat kajastamist, on käesoleva arvamuse ülesehitus orienteeritud komisjoni aruande ülesehitusele. Arvamuse lõpus antakse hinnang senistele arengutele ja selgitatakse tulevikuperspektiive.

2. I OSA – ühtekuuluvus, konkurentsivõime, tööhõive ja majanduskasv – aktuaalne olukord ja tendentsid

2.1 Erinevate statistiliste andmete alusel käsitletakse aruandes majandusliku, sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse olukorda Euroopas ja võimalikke positiivseid mõjusid lähenemisele.

2.2 Selles dokumendis käsitletakse "ühtekuuluvusriikide" edusamme seoses reaalse lähenemisega – 2001. aasta ja osaliselt 2002. aasta andmete alusel – küllaltki põhjalikult ja näidatakse mitmesuguseid perspektiive. Analüüs hõlmab ka ühtekuuluvuse olukorda laiinenud Euroopas.

2.3 See aruande osa tegeleb ühe elaniku kohta arvestatud SKP ja tööhõive tõusuga ühtekuuluvusriikides viimastel aastatel võrreldes ülejäänud EL-ga ning erinevuste arenguga EL15-s viimase kümne aasta jooksul, kusjuures eritählepanu on eesmärk-1-regioonidel. Peale selle vaadeldakse liikmesriikide hiljutist majanduslikku arengut, kusjuures käsitletakse nende maade majandussuutlikkust ja viidatakse sellele, et nende maade lähenemiseks EL keskmisele sissetulekute tasemele on vaja kiiret kasvutempot pikema aja jooksul.

2.4 Elanikkonna vananemine Euroopa Liidus ning konkurentsivõimet, majanduskasvu ja tööhõivet mõjutavad peamised faktorid nagu innovaatus ja teadmised kuuluvad koos kesk-konnakaitsega Göteborgi eesmärkide raames aspektide hulka, millele selles aruande osas tähelepanu juhitakse.

2.5 Üldised aspektid

2.5.1 Viimase kümne aasta jooksul ja eelkõige üheksakümendate aastate teisel poolel on EL ühtekuuluvus nii riiklikul kui ka regionaalsel tasandil selgelt kasvanud, st erinevused nii riikide kui ka regionide vahel on vähenenud. Ometi oli see areng selgemini nähtav liikmesriikide kui regionide tasandil.

2.5.2 Vaatamata struktuurifondide positiivsele panusele ja seni saavutatud edusammudele on ikkagi suuri erinevusi heaolu ja majandussuutlikkuse osas, mis tulenevad mõnede riikide ja regioonide struktuurilistest kitsaskohtadest.

2.5.3 Peale selle valmistab endiselt probleeme kõige väiksema heaolutasemega regioonide konkurentsivõime. Mõned regioonid Euroopas on liiga tugevalt eraldunud, on puudu kvalifitseeritud tööjõust ja investeringutest, ja neil pole vahendeid, et astuda samm infoühiskonda.

2.5.4 Sotsiaalse ühtekuuluvuse ja tööhõive vallas on pealtnäha saavutatud kõige vähem edusamme:

2.5.4.1 Pikaajaline tööpuudus püsib visalt.

2.5.4.2 Tööhõive väike tõus EL15-s 2001. aastal koos tööhõive langusega ühinevates riikides viimase aasta jooksul tingis regionaalsete erinevuste järgjärgulise teravnemise.

2.5.4.3 Loomulik iive langeb kõigis Euroopa regioonides ja hakkab lähiaastatel ilmselt veelgi rohkem langema (demograafiliste prognooside kohaselt on kõigis liikmesriikides ja ühinevates riikides vaid väheste eranditega oodata iibe langust).

2.5.4.4 Tööhõive seisukohalt on aga kõige olulisem fakt, et töövõimelises eas elanikkonna arv kahaneb kiiremini kui rahvastiku üldarv. Prognooside kohaselt on 2025. aastal 35 % töötajaid EL15-s üle 50-aastased, võrreldes 26 %-ga 2000. aastal. Sellega paralleelselt tõuseb pidevalt üle 65-aastaste inimeste osakaal.

2.5.4.5 Andmetest ilmneb vanusesõltuvuskvoodi tõus. EL15-s on üle 65-aastaste osa töövõimelisest elanikkonnast praegu peaaegu 25 %, st. iga pensionialise inimese kohta tuleb neli 15-64-aastast. 2025. aastaks tõuseb see osa 36 %-ni, st. iga pensionialise elaniku kohta tuleb vähem kui kolm töövõimelist inimest. Ühinevates riikides tõuseb see osa alla 20 %-lt enam kui 30-le.

2.5.4.6 Aruandes selgitatakse siiski ka, et nendest andmetest ei selgu, kui paljud töövõimelises eas inimesed ka tegelikult töötavad ja seega üle 65-aastaste pensione finantseerida saavad (2002. aastal töötasid EL15-s töövõimelises eas inimestest vaid 64 % ja ühinevates riikides isegi vaid 56 %, kusjuures need arvud erinevad riikide ja regioonide lõikes väga suurel määral).

2.5.5 Aruandes viidatakse sellele, et uute liikmesriikide ühinemisega 2004. aasta mais suurenevad erinevused – nii sissetulekute kui tööhõive osas – Euroopa Liidu riikide ja regioonide vahel veelgi. Need riigid on viimastel aastatel näidanud küll suurt kasvutempot, kuid nende SKP ühe elaniku kohta ja kindlasti ka tööhõivekvoodid on ikka veel selgelt alla EL15 keskmist.

2.5.6 Seoses järjest tihedama läbipõimuvusega kaubanduses ja investeringutes võib tänu uute liikmesriikide majanduslikule arengule tekkida dünaamika, mis paneb kogu EL-s aluse suuremale kasvutempole ja aitab ka seda säilitada. Positiivsed impulsid ilmnevad eelkõige Saksamaal ja Itaalias.

2.5.7 Laienenud liidus võib liikmesriike nende SKP järgi ühe elaniku kohta jagada kolme gruppi:

— Esimeses grupis, kuhu kuulub 12 praegusest 15 liikmesriigist, on SKP ühe elaniku kohta selgelt üle EL25 (10 protsendipunkti või rohkem) keskmise;

— Teises grupis, kuhu kuulub kokku kuus riiki – ülejäänud kolm praegust liikmesriiki Hispaania, Portugal ja Kreeka pluss Küpros, Sloveenia, Malta ja Tšehhi Vabariik – on SKP ühe elaniku kohta 73-92 % EL25 keskmisest;

— Kolmandas grupis, mis hõlmab kaheksat riiki (koos Rumeenia ja Bulgaariaga), on SKP ühe elaniku kohta alla 60 % ühenduse keskmisest.

2.5.8 Territoriaalset ühtekuuluvust puudutavas peatükis selgitatakse, et piiriülene, riikidevaheline ja regioonidevaheline koostöö regioonide vahel aitab oluliselt kaasa kogu ühenduse tasakaalustatud arengule.

2.5.9 Seoses kasvu ja tööhõive määramise faktoritega on aruande kohaselt olemas järgmised regionaalsed erinevused:

— Mis puutub inimressurssidesse, siis väiksema heaoluga piirkondades on suur osakaal mittetäieliku haridusega inimestel; nende inimeste osakaal, kes koolitusüritustel osalevad, on ühtekuuluvusriikides, välja arvatud Iirimaa, kaugel alla keskmise ja ühinevates riikides veelgi madalam.

— Aruandes tuuakse esile mitmeid indikaatoreid, mille alusel ilmnevad suured erinevused EL15 liikmesriikide vahel innovaatilisuse osas. Kulutused teadusele ja arendustegevusele tõendavad eesmärk-2-regioonide mahajäämust (ettevõtete kulutused teadusele ja arendustegevusele suhestatuna SKP-ga on oluliselt alla Euroopa keskmise ja moodustavad veidi üle viiendiku ühenduse keskmisest).

2.5.9.1 Ühinevates riikides kulutatakse SKP-ga võrreldes kaugelt vähem teadusele ja arendustegevusele kui enamikes EL15 liikmesriikides, kuid vaid natuke vähem kui eesmärk-1-regioonides.

2.5.9.2 Nagu ka EL15-s koondub ka ühinevates riikides küllaltki suur osa teaduse ja arendustegevuse kulutustest jõukamatesse piirkondadesse.

2.5.9.3 Regionaalsed erinevused juurdepääsus informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogiale (IKT) püsivad siiski edasi.

2.5.10 Aruandes viidatakse sellele, et kõigepealt tuleb luua mitmesuguseid eeldusi jätkusuutlikuks regionaalseks arenguks ja tööhõive soodustamise strateegiate elluviimiseks. Aruande kohaselt tuleb siseriiklikul tasemel stabiilsusele ja kasvule orienteeritud keskkonna ja õiguslike, eriti maksuõiguslike raamtingimuste abil hoolitseda selle eest, et ettevõtete usaldus tõuseks. Regionaalsel tasemel on vaja kohaseid materiaalseid infrastruktuure ja kvalifitseeritud tööjõudu, eriti eesmärk-1-regioonides ja ühinevates riikides, kus mõlema osas on tõsised puudujäägid. Aruandest selgub põhimõtteliselt, et regioonides tuleb täita terve rida tingimusi, mis on otseselt seotud konkurentsivõime "immateriaalsete" faktoritega nagu näiteks innovaatus, teaduse ja arendustegevuse ning IKT kasutamine, et saaks ellu viia Lissaboni strateegia eesmärgid.

2.5.11 Aruandes nenditakse peale selle, et keskkonnakaitses valitsevad Göteborgi eesmärkide saavutamist silmas pidades olulised erinevused.

2.6 Ühtekuuluvusriigid

2.6.1 Läheneduskriteeriumitele vastavuse põhjalik kontrollimine ühele elanikule vastava SKP, tööhõive ja tootlikkuse osas ühtekuuluvusriikides lubab järeldada, et need maad teevad jätkuvalt edusamme ja et nende majanduskasv oli ajavahemikul 1994-2001 üle ühenduse keskmise. Irimaad tuuakse siinkohal konkreetseks näiteks selle kohta, kui tõhus on struktuurifondidest saadav abi, kui ta on kooskõlas vastava riigi majanduskasvule orienteeritud poliitikaga.

2.6.2 Nagu aruandes rõhutatakse, on pärast eelmise aruande avaldamist majanduskasv EL-s tuntavalt aeglustunud, mis paratamatult tõi tagajärgi ka ühtekuuluvusele, mitte ainult tööpuuduse kasvu tõttu, vaid ka seetõttu, et tingimused regionaalsete erinevuste edasiseks vähendamiseks sissetulekute ja tööhõive osas on halvenenud.

2.6.3 Majanduskasvu aeglustumine EL-s, mis oli täheldatav praktiliselt kõigis liikmesriikides, puudutas ühtekuuluvusriikidest kõige enam Portugali. Kui prognoosid 2004. aasta kohta täide lähevad, siis on 2001. aasta andmete alusel karta, et Portugalis saavutatud ühenduse keskmisele lähenemine läheb uuesti kaduma.

2.6.4 Aruande kohaselt vähenes 2001. aastaks erinevus SKP osas ühe elaniku kohta väiksema heaoluga EL regioonide ja ülejäänud regioonide vahel – mida silmas pidades ühtekuuluvuspoliitika esmajoones käivitati. Praegusel hetkel pole aga

võimalik öelda, kuidas on areng toimunud pärast 2001. aastat, kuna viimaste aastate kohta puuduvad regionaalsed andmed.

2.7 Liituvad riigid

2.7.1 Liituvates riikides on regionaalsed erinevused SKP osas ühe elaniku kohta oluliselt suurenenud. Tšehhi Vabariigis ja Slovakkias on suurema heaolutasemega regioonides elava 20 % elanikkonna SKP veidi enam kui kaks korda suurem kui sellel 20 %-l, kes kõige madalama heaolutasemega regioonides elavad.

2.7.2 Aruande kohaselt on vaja pikema perioodi jooksul kõrget majanduskasvu, et nende riikide sissetulekute tase saaks läheneda ühenduse keskmisele. Nende riikide majanduskasv tõstaks ka EL majanduse kasvutempot tervikuna ning aitaks kaasa tööpuuduse vähenemisele ja sotsiaalse ühtekuuluvuse suurenemisele.

2.7.3 Ühinevates riikides on majanduskasv – osaliselt seoses tähtsa ekspordituruga EL majanduslangusega – pärast 2001. aastat aeglustunud, mis on tinginud tööpuuduse kasvu.

2.7.4 2002. aastal oli tööhõivemäär kümnes liituv riigis keskmiselt 56 %, olles seega oluliselt madalam EL15 keskmisest, mis oli ümardatult 64 %. Kõigis ühinevates riikides, välja arvatud Küpros, oli tööhõivemäär madalam kui Lissaboni strateegia alusel Euroopale kehtestatud näitajad (67 % 2005. ja 70 % 2010. aastaks).

2.8 Laienemine

2.8.1 Laienemisega suurenevad erinevused kõige suurema ja kõige väiksema heaolutasemega liikmesriikide vahel. Uutes liikmesriikides oli küll viimastel aastatel suurem majanduskasv kui EL15-s, kuid mahajäämus vanadest liikmesriikidest SKP osas ühe elaniku kohta on endiselt väga suur. Vaid Maltal, Küprosel, Tšehhi Vabariigis ja Sloveenias oli SKP ühe elaniku kohta 2002. aastal enam kui 60 % EL15 keskmisest. Poolas, Eestis ja Leedus oli see määr 40 %, Lätis ümardatult 35 % ning Bulgaarias ja Rumeenias ümardatult 25 %.

2.8.2 Laienemine mõjutab regioonidevahelisi erinevusi veelgi rohkem kui riikidevahelisi erinevusi. Viimaste hinnangute kohaselt (2001) elab 73 miljonit inimest, umbes 19 % EL15 elanikkonnast, regioonides, kus SKP ühe elaniku kohta on alla 75 % ühenduse keskmisest. Laienemine toob kaasa selle, et EL25-s kasvab inimeste arv, kes elab regioonides, kus SKP ühe elaniku kohta on alla 75 % ühenduse keskmise, kasvab umbes 123 miljonini. Bulgaaria ja Rumeenia liitumusega tõuseb see arv 153 miljonini, st enam kui kahekordseks võrreldes praeguse hetkega.

2.8.3 Aruandes nenditakse, et – juhul kui peetakse kinni toetuskõlblikkuse kriteeriumist eesmärgi 1 raames – seoses laienemise statistiliste tagajärgedega, mis tingivad keskmise SKP ühe elaniku kohta languse, kaotaksid mõned regioonid õiguse struktuuriabile, kuigi nende SKP ühe elaniku kohta on pärast laienemist täpselt sama suur kui varemgi. See puudutab näiteks mitmeid regioonide Saksamaal, Hispaanias, Kreekas, Itaalias ja Portugalis.

3. II. OSA – Liikmesriikide poliitika panus ühtekuuluvusse

3.1 Aruande 2. osas vaadeldakse liikmesriikide poliitika panust Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitikasse. Sealjuures käsitletakse seda kui täiendust, kuna mõlemal juhul taotleti reaaltulu ja eluvõimaluste tasakaalustatumat jaotumist regioonides ning kogu territooriumi ühtlasemat arengut nii üksiku riigi kui kogu Euroopa vaatepunktist.

3.1.1 Komisjon viitab sellele, et avaliku sektori kulutuste vähendamiseks vajalikud piirangud kujutavad endast impulssi programmide kvaliteedi parandamiseks, isegi siis, kui ei osata ette näha, kui võrd see regionaalse ühtekuuluvuspoliitika tõhusamisele kaasa aitab.

3.1.2 Aruanne sisaldab andmeid, mis – olgugi ebatäielikud – tõendavad selgesti, et suur osa üksikute EL liikmesriikide avaliku sektori kulutusi (eriti sotsiaalse kaitse vallas) on seotud euroopaliku ühiskonnamudeliga ja – taotluslikult või mitte – aitavad need oluliselt kaasa erinevuste vähendamisele reaaltulu ja eluvõimaluste osas.

3.1.3 Seoses muutustega avaliku sektori kulutuste jagamises rõhutatakse asjaolu, et vaatamata rahvastiku vananemisele ja pensionide osakaalu suurenemisele ajavahemikul 1995-2002 vähenes EL-s sotsiaalkindlustusele tehtavate kulutuste osakaal SKP-st järjest (välja arvatud mõnedes riikides nagu Saksamaa, Kreeka, Portugal ja – vähemal määral – Itaalia).

3.1.4 Veel tõdetakse aruandes, et regionaalpoliitika on üksikutes liikmesriikides erinev, mis on seotud institutsiooniliste faktoritega (peamiselt poliitiliste pädevuste deentraliseerituse astmega majanduslike toetuste valdkonnas), kuid ka erineva ettekujutusega majanduse arengut määravatest faktoritest.

3.1.5 Aruande kohaselt kuulub regionaalpoliitika tähtsate strateegiatega hulka ka välismaiste otseinvesteeringute soodustamine, kuna need aitavad kaasa uute töökohtade loomisele ja kujutavad endast vahendit tehnoloogiate ja oskusteabe ülekandmiseks. Regionaalarengu oluline eesmärk on seega muuta regioon atraktiivseks välisinvestoritele.

3.1.6 Vaatamata andmete ebatäielikkusele ilmneb neist, et investeeringud koonduvad ebaproportsionaalselt majanduslikult dünaamilistesse regioonidesse ühe riigi ja ka kogu EL territooriumi piires.

3.1.7 Ühtekuuluvusriikide, aga ka ühinevate riikide valitsused seisavad erilise dilemma ees: võimalik kompromiss kõige vähem arenenud regioonide investeeringupaikadena atraktiivseks muutmise vajaduse ja asjaolu vahel, et investeeringud loomuldasa liiguvad siiski dünaamilistesse regioonidesse.

4. III. OSA – panus ühenduse poliitikasse: konkurentsivõimse, tööhõivesse ja ühtekuuluvusse

4.1 Teises ühtekuuluvusaruandes oli panustamine ühenduse ühtekuuluvusele suunatud poliitikasse kesksel kohal. Kolmanda aruande 3. osas on tegemist küsimusega, kui võrd see poliitika pärast 2001. aastat, eelkõige silmas pidades Lissabonis ja Göteborgis seatud eesmärgi, muutunud on.

4.1.1 Lissaboni strateegia alusel tehtud algatustest ilmnevad eelkõige edusammud uute tehnoloogiate kasutuselevõtus (internetiühendus koolides ja elektroonilised ametkondlikud teenused) kõigis ühinevates riikides, millest mõned on teatud valdkondades kaugelt enam arenenud kui praegused EL liikmesriigid).

4.1.2 Peale erinevuste liikmesriikide vahel näitlikustab aruanne ka Euroopa tööhõivestrategia positiivseid mõjusid tööturule (keskmise tööpuudusemäära alanemine EL-s ja tööhõivemäära tõus).

4.1.3 Kirjeldades ülejäänud ühenduse poliitika, mis tugevdavad majanduslikku ja sotsiaalset ühtekuuluvust (eelkõige transpordi-, telekommunikatsiooni-, energia-, agraar-, kalandus- ja keskkonnapolitiika), tõstetakse esile üleeuroopaliste transpordi-, telekommunikatsiooni- ja energiavarustusvõrkude arengut, mis eriti pärast 1991. aastat on võimaldanud sidepida-mist tõhustada. Lähiaastatel on eelkõige ühinevates riikides oodata veel selgemaid mõjusid.

4.1.4 Võttes arvesse asjaolu, et säästlik areng on vastavalt Kyoto protokollile üks energiapolitika prioriteete, võimaldab uute energiaallikate kasutuselevõtt ääremail ühest küljest oma energiavarustust mitmekesistada ja teisest küljest elukvaliteeti parandada. Investeeringud keskkonnakaitseks võivad samuti oluliselt kaasa aidata töökohtade loomisele.

4.1.5 Aruandes rõhutatakse riiklike toetuste ja ühtekuuluvuspoliitika komplementaarsust. Riiklike toetuste kontroll on vajalik selleks, et saavutada Lissaboni ja Göteborgi eesmärged. Seetõttu kutsutakse liikmesriike üles juhinduma oma strateegiates horisontaalsetest eesmärkidest.

4.2 Kokkuvõtteks viidatakse sellele, et turvalise keskkonna loomine, milles peetakse kinni seadustest, on jätkusuutliku majandusliku arengu peamine eeldus.

5. IV OSA – Struktuuripoliitika lisanduv kasutegur ja mõjud

5.1 Selles aruande osas on toodud ülevaade ühtekuuluvuspoliitika tulemustest ajavahemikul 1994-1999 ja teatud programmide läbiviimisest ajavahemikul 2000-2006. Analüüsitakse ühtekuuluvuspoliitika mitmeid aspekte, näiteks struktuuripoliitika panust mahajäänud regioonide säästlikku arengusse, ühtekuuluvuspoliitika mõjusid väljaspool eesmärk-1-regioone, Euroopa Sotsiaalfondi (ESF) rolli tööhoivesse ja üld- ning kutseharidusesse tehtavate investeeringute valdkonnas, struktuuripoliitika rolli koostöö edendamises ja ühinemiseelse abi tulemusi uutes liikmesriikides

5.2 Antud tulemuste hulgas väärivad äramärkimist eriti järgnevad:

5.2.1 Ajavahemikel 1989-1993 ja 1994-1999 ilmnis peaaegu kõigis eesmärk 1 alla kuuluvates riikides riiklike investeeringute märkimisväärne kasv.

5.2.2 Struktuurifondide vahendeid kasutati üleeuroopaliste võrkude ülesehitamiseks, mis tõstis kõnealuste regioonide atraktiivsust ja soodustas majandustegevust.

5.2.3 Tõdeti, et teaduspõhise majanduse arenguks ei piisa ainuüksi investeeringutest infrastruktuuri ja varustusse. Seetõttu oli eelmisel kümnendil vaja struktuuripoliitilisi meetmeid (eelkõige eesmärk-1-regioonides) ka uurimis- ja arenduspotentsiaali tugevdamiseks.

5.2.4 Peale selle avaldasid struktuurifondide toetused positiivset mõju keskkonnakaitsele.

5.2.5 Viimastes empiirilistes uuringutes vaadeldakse tegelikku lähenemist regioonide vahel ja tõdetakse, et esineb positiivne seos struktuurifondide abi suuruse ja reaalse SKP kasv vahel.

5.2.6 Simulatsioonide baasil struktuuripoliitika makroökoonoomiliste tulemuste kohta ajavahemikul 1994-1999 arvatakse, et struktuuriinvesteeringute tulemusel kasvas reaalne SKP 1999. aastal Kreekas 2,2 %, Hispaanias 1,4 %, Iirimaa 2,8 % ja Portugalis 4,7 %. Need erinevused peegeldavad rahvamajanduste erinevat avatuse astet, viimasel kahel juhul on see eriti kõrge.

5.2.7 Struktuuriinvesteeringud esinevad koos investeeringute selge kasvuga (eriti infrastruktuuridesse ja inimkapitali), mis oli 1999. aastal Portugalis hinnanguliselt 24 % ja Kreekas 18 %.

5.2.8 Ilmselt on struktuuriabi "riiklikku lähenemist" mõningatel juhtudel soodustanud (Iirimaa), kusjuures teistel juhtudel on nad pigem olnud vastukaaluks majandustegevuse polariseerimise tulemustele (Hispaania). Kogemused näitavad siiski, et niisugune kompromiss "regionaalse" ja "riikliku" lähenemise vahel sõltub eelkõige majandustegevuse ja asustustuumikute ruumilisest jaotusest konkreetses riigis.

5.2.9 Struktuurifondid aitavad kaasa majanduslikule integratsioonile. Euroopa rahvamajandused on järjest tihedamini üksteisega läbipõimunud, nagu näitavad kaubandus- ja investeeringuvood nende vahel. Ühtekuuluvusriikide tulu kaubandussidemest ülejäänud EL-ga on viimase kümne aastaga enam kui kahekordistunud. See olukord tõestab, et ka teised riigid on saanud kasu struktuuriabist vähemarenenud regioonidele. Ajavahemikul 2002-2006 pöördub ligikaudu veerand niisugustest kulutustest (24,1 %) liidu teistesse riikidesse tagasi, eelkõige seetõttu, et need riigid on saanud ühtekuuluvusriikidesse rohkem ekspordida masinaid ja seadmeid. Vastav protsendimäär on eriti kõrge Kreeka (42,3 % struktuuriabist) ja Portugali (35,2 %) puhul.

5.2.10 Eesmärk-1-regioonide kõrval toetavad struktuurifondiinvesteeringud ka teiste regioonide majanduslikku arengut, millel on struktuuriprobleeme (mahajäänud tööstusliku arenguga piirkonnad, maapiirkonnad). Aruanne sisaldab andmeid uuematest uurimustest nende ühenduse toetuste tähtsamate mõjude kohta ajavahemikul 1994-1999: toetused aitasid sealjuures kaasa traditsiooniliste tööstusharude ümberstruktureerimisele ja majandustegevuse mitmekesistamisele, samuti töökohtade loomisele soodustatud piirkondadesse.

5.2.11 Täpne analüüs näitab, et toetused teaduse ja arenduse, innovaatilisuse ja tehnoloogiasirde valdkonda olid uute töökohtade loomise ja seniste töökohtade säilitamise suhtes eriti tõhusad. Siiski on innovaatilisuse võime – kui mõned erandid välja arvata – enamikes eesmärk-2-regioonides vähem arenenud kui EL progressiivsemates regioonides. See on vastuolus nende varustatusega infrastruktuuriga (eelkõige transpordi- ja telekommunikatsioonisüsteemidega) ning inimkapitaliga. Peale selle tehti suuri pingutusi tööstusharude saneerimisele ja keskkonna parandamisele (eriti linnastunud piirkondades).

5.2.12 Mis puutub toetustesse põllumajandusele, maaelu arengule ja kalandusele, siis sisaldab aruanne muuhulgas meetmete tulemusi, mida finantseeriti ajavahemikul 1994-1999 eesmärkide 5a ja 5b raames.

5.2.13 Suur osa Euroopa Sotsiaalfondi (ESF) toetusvahenditest kasutati eesmärk-1-regioonide, aga ka muude EL regionide toetamiseks. Ajavahemikul 1994-1999 aitasid ESF toetused leevendada tööpuudust (eriti pikaajalist tööpuudust) eesmärk-3-ja eesmärk-4-regioonides ja hoolitsesid rahvusvahemuste olukorra ning meeste ja naiste võrdõiguslikkuse edendamise eest.

5.2.14 Terve rida ühenduse algatusi koostöö ja võrgustumise edendamiseks kujutavad endast olulist täiendust ühtekuuluvuspoliitikale. Näiteks toetati INTERREG II raames riikidevaheliste võrkude ülesehitamist, regionidevahelist kogemustevahetust ja teadmiste levikut. Isolatsiooni vähendamise osas on aga siiski pilt veel ebaühtlane. Mõnedes regionides on maanteeühendusi ja sadamarajatisi oluliselt parandatud (näiteks Kreekas, Saksamaal ja Soomes), sellal kui tulemused teatud piirialadel (näiteks Portugali ja Hispaania vahel) on tagasihoidlikumad.

5.2.15 Sellele lisaks tõstetakse esile ühenduse algatuse URBAN tähtsust linnapiirkondade arengu ja elukvaliteedi parandamise jaoks.

5.2.16 Aruandes tõdetakse, et laienemine kujutab endast suurt väljakutset ühtekuuluvuspoliitikale. Struktuurifondi toetused hakkavad uutes liikmesriikides majandusliku konkurentsivõime parandamisel ja ühe elaniku kohta SKP lähendamisel EL keskmisele tasemele tähtsat rolli mängima. Liituvate riikide poolt on vaja hoolikat ettevalmistustööd, et suuta saada-vaid toetusi hallata ja kasutada. Ühinemiseelne abi peaks samuti olema teatud liiki harjutus, et kõnealused riigid saaksid õppida efektiivset ümberkäimist finantsvahenditega, enne kui nad pärast ühinemist palju mahukamaid toetusi hakkavad saama. Sellegipoolest tuleb programmide läbiviimise haldussuutlikkust ja detsentraliseeritust pärast 2006. aastat veelgi tugevdada.

6. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee märkused

6.1 Aruandes toodud tulemused näitavad, et ühtekuuluvuspoliitikal on ilmselgelt positiivsed tulemused.

6.2 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee on aga siiski mures, kuna ühtekuuluvuspoliitika eesmärgi on liikmesriikides suuremal määral saavutatud kui regionides. Vaatamata positiivsele tendentsile on siiski veel regionaalseid erinevusi nii

majanduslikus kui sotsiaalses arengus. Komitee viitab lisaks ka sellele, et need erinevused hakkavad laienemisega veelgi süvenema ja see kujutab endast kesket väljakutset ühtekuuluvuspoliitikale.

6.3 Komitee jagab arvamust, et siseturu oluline avardumine seoses laienemisega pakub EL liikmesriikidele uusi, kuigi erinevaid võimalusi. Järjest süveneva vastastikuse sõltuvuse tõttu kaubanduse ja investeringute osas võib uute liikmesriikide majanduslik areng tingida majanduskasvu näitajate tõusu kogu Euroopa Liidus (struktuurifondid aitavad kaasa majanduslikule integratsioonile, nagu näitab kaubandus- ja investeringuvõogude liikumine nende vahel).

6.4 Peale selle tõdeb komitee, et struktuurifondidest ei saa kasu mitte ainult toetuskõlblike regionide majandus. Suur osa mahajäänud regionidele antud toetustest voolab ekspordi tõusu kujul EL arenenud piirkondadesse tagasi. Ajavahemikul 2002-2006 moodustas see tagasivool hinnangute kohaselt umbes veerandi (24,1 %) struktuuriinvesteeringutest eesmärgi 1 raames. Pikas perspektiivis avab nende piirkondade areng uusi turge ka piirkondade ja maade jaoks, mis on puhastoetajad, ja avaldab positiivset mõju nende majandusele.

6.5 Andmetest nähtub, et investeeringud koonduvad ebaühtlaselt majanduslikult dünaamilistesse regionidesse riigis või kogu EL territooriumil, mis seab ühtekuuluvusriikide, aga ka ühinevate riikide valitsused erilise dilemma ette.

6.6 Positiivseks tuleb hinnata kooskõla paljude sektoripõhiste ühenduse poliitikate vahel ühtekuuluvusfondide osas (eelkõige põllumajanduse, kalanduse, transpordi, teaduse ja tehnoloogia, kutse- ja üldhariduse valdkonnas).

6.7 Olulised on ühenduse toetused ka regionidele väljaspool eesmärgi 1, kuna nad aitavad kaasa majanduslike ja sotsiaalsete erinevuste vähendamisele.

6.8 Majandusliku arengu aeglustumisel on reeglina negatiivsed tagajärjed tööhõivele. EL15 tööhõivemäär on kaugel allpool auahnest eesmärgist, mille Euroopa Ülemkogu Lissabonis seadis. Keskmine tööhõive varjab siiski suuri erinevusi kogu liidu piires.

6.9 Demograafiline areng, eriti töövõimelise elanikkonna vananemine, mängib EL tööturu tuleviku jaoks otsustavat rolli. See areng tekitab hariduse ja elukestva õppimise erilise soodustamise vajaduse.

6.10 Demograafilised prognoosid selgitavad, et on oluline saavutada lähiaastatel kõrge tööhõivetase, et ennetada sotsiaalseid pingeid. See peaks olema kooskõlas tootlikkuse jätkusuutliku tõusuga.

6.11 Ollakse üksmeelel selles, et Euroopa majandus peab keskenduma teadmispõhiste tegevustele, innovaativsusele ja uutele informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogiatele, et muutuda konkurentsivõimelisemaks ning tõsta tööhõivet ja elatustaset. Ühesõnaga, küsimus on Lissaboni strateegia eesmärkide elluviimises.

7. Ühtekuuluvuspoliitika prioriteedid

7.1 Komitee tervitab EL ühtekuuluvuspoliitika ümberkujundamist ajavahemikuks pärast 2006. aastat, mis põhineb piiratud arvil prioriteetidel (I - lähenemine, II - regionaalne konkurentsivõime ja tööhõive, III - Euroopa regionaalne koostöö) ja mis tuleb ellu viia eelkõige Lissaboni ja Göteborgi strateegiate raames riiklikul ja regionaalsel tasemel.

7.2 Komitee on arvamisel, et aruandes sisalduvad andmed toovad ilmsiks vajaduse järgida ühtekuuluvuseesmärki laienenud liidus veelgi suurema hoolega. Seetõttu on ta nõus, et lähenemiseesmärgi raames toetatakse eelkõige regioone, mille SKP ühe elaniku kohta on alla 75 % ühenduse keskmisest. Peale selle toetab ta ka regionide erikohtlemist, mida puudutab "statistiline efekt", mille jaoks on ette nähtud toetuste tase, mis on kõrgem kui 1999. aastal regionide jaoks phasing-out süsteemis fikseeritud.

7.3 Komitee toetab ettepanekut ühtekuuluvusfondi juhindumise lähenemiseesmärgi järgi. Ühtekuuluvusfond peaks sealjuures endiselt olema riikliku suunitlusega (st. liikmesriikidele, mille SKP on alla 90 % ühenduse keskmisest), ilma et tema kasutamist piiraksid regionaalsed kriteeriumid.

7.4 Komitee peab mõistlikuks ühtekuuluvuspoliitika laiendamist mahajäänud liikmesriikidest ja regionidest väljapoole (eelkõige selleks, et soodustada konkurentsivõimet ja vähendada erinevusi regionide vahel ning toetada Euroopa tööhõivepoliitikat) ning toetab keskendumist vähestele prioriteetidele konkurentsivõime valdkonnas (teadmispõhine majandus, juurdepääs, keskkonnakaitse ja sotsiaalkindlustus).

7.5 Komitee on samuti nõus, et teise prioriteedi raames saavad praegu eesmärk 1 alla kuuluvad toetuskõlbulikud regionid, mis ei täida toetuskõlblikkuse kriteeriume lähenemisprioriteedi raames, erikohtlemise osaliseks, et neid ülemineku- perioodi (phasing in) jooksul eraldi toetada.

7.6 Kuna piiriülene, riikidevahelise ja regionidevahelise koostöö soodustamine on olnud ja on edaspidi Euroopa territoriaalse integratsiooni jaoks oluline faktor, siis toetab komitee komisjoni ettepanekut seada lähtuvalt algatusest INTERREG saadud kogemustest uus eesmärk "territoriaalne koostöö", pidada sealjuures kinni kategooriatest "piireületav", "regionidevaheline" ja "riikidevaheline" ja võimaldada liikmesriikidele ka edaspidi hõlmata ka merealaseid kategooriaga "piireületav". Veelgi enam, piirkonnad mis jagavad piire uute liikmesriikidega, peavad kohanema uue situatsiooniga, spetsiaalne programm luuakse nende jaoks. Seetõttu on komisjon nõus suurendama oluliselt finantsvahendite eraldamist Euroopa territoriaalse koostöö eesmärgi jaoks võrreldes algatusele INTERREG ette nähtud finantsvahenditega.

7.7 EMSK toetab komisjoni kavatsust teha ettepanek luua uus õiguslik instrument "piiriüleste regionaalsete omavalitsusasutuste" kujul, et lihtsustada koostööd liikmesriikide ja kohalike ametkondade vahel ja tugevdada sidemeid välispiiride taga (eelkõige uute naaberriikidega).

7.8 EMSK on nõus komisjoni arvamusega, et programmid tuleb üles ehitada "individuaalsete territoriaalsete eripärade integreeritud kontseptsioonile" ja peaksid arvesse võtma sotsiaalse diskrimineerimise eri vormide vastu võitlemise vajadust.

7.9 Komitee toetab seda, et komisjon omistab linnadimensioonile suurt tähtsust, arvestades seda vastavates tegevusprogrammides ja pöörates seega tähelepanu linnade probleemidele, tunnustades neid regionaalse arengu mootoritena. Nagu komisjon, nii peab ka komitee linnadevahelist koostööd territoriaalse koostöö võtmelemendiks.

7.10 Eriti tähtsaks peab EMSK lubadust uusi maapiirkondades kasutatud instrumente järjest enam ühisesse põllumajanduspoliitikasse integreerida ja toetuste juures säilitada praegune keskendumine suure mahajäämusega regionidele ja riikidele, mis kuuluvad lähenemisprogrammide alla. EMSK rõhutab, et maapiirkondade toetamine ei tohiks piirduda põllumajandustoodetega, vaid peaks hõlmama ka teisi maaelu arengut soodustavaid projekte

8. Haldussüsteem

8.1 Komitee on nõus piiritlema ühtekuuluvuspoliitika finantsinstrumentide arvu kolmega (EFRE, ESF ja ühtekuuluvusfond) ja vähendama põhimõtteliselt nii eesmarke kui ka nendega seotud finantsinstrumente. See aitab kaasa programmide kavandamise lihtsustamisele ja tõhususele.

8.2 Komitee toetab koostöö tõhustamist liikmesriikide, kohalike omavalitsusasutuste ning majandus- ja sotsiaalpartnerite vahel.

8.3 EMSK peab samuti õigeks, et regionaalpoliitika territoriaalse mõju regulaarsele hindamisele omistatakse suurt tähtsust, kaasa arvatud mõju hindamine kaubanduse arengule, nagu soovitas komisjon.

8.4 Komitee on arvamusel, et komisjoni edaspidistes aruanetes tuleb naiste ja meeste võrdõiguslikkuse küsimusele ja ühtekuuluvuspoliitika hindamisele sellest seisukohast lähtuvalt rohkem ruumi pühendada.

8.5 Seoses haldussüsteemiga toetab komitee nelja põhimõtte – programmiplaneerimise, partnerluse, kontsentratsiooni ja lisanduvuse – säilitamist ning suurema detsentraliseerituse kaudu lihtsustamist. Komitee arvamuse kohaselt ei tohi suurem detsentraliseeritus aga kahtluse alla seada asjaolu, et komisjon peab programmide läbiviimist tähelepanelikult jälgima, hoolitsema regionaalpoliitika järjepidevuse eest EL tasemel ja takistama kõrvalekaldumisi eesmärkide täitmisest. Komisjon peab rangelt jälgima mitte ainult seda, et fonde hallataks korrektselt ja vigu välistataks, vaid ka seda, et finantseeritavad projektid täidaksid neid eesmärke, mille jaoks nad välja töötati.

9. Partnerlus struktuurifondide elluviimisel

9.1 EMSA võttis vastu arvamuse teemal "Partnerlused struktuurifondide rakendamisel", (¹) milles toonitab eelkõige järgnevaid punkte:

9.2 Kaaskomiteed vastavalt struktuurifondide määruse artiklile 35 on tähtis punkt, millega tuleb tegeleda. Uued tähtsad ülesanded, mis antakse üle organitele või nende järglastele, nõuavad sotsiaalpartnerite kaasamise mehhanismide läbivaatamist.

9.3 Eelkõige tuleb hoolitseda selle eest, et majandus- ja sotsiaalpartnerite osalemine kaaskomiteedes oleks obligatoorne ja et neile antaks hääleõigus, kuna sel viisil muutub selgeks partnerite seisund selles organis arutatavate küsimuste osas.

9.4 Komisjon peaks andma tellimuse kaasajastatud uurimise koostamiseks erinevate partnerlusmodelite kohta riiklikul ja regionaalsel tasandil, mida saaks kasutada informatsiooni allikana vähemtuntud, kuid tuleviku seisukohalt oluliste tegutsemisviiside hindamiseks ja levitamiseks.

9.5 Komitee arvamuse kohaselt tuleb tingimata tagada, et isikud, kes peavad teatud programmi hindama, oleksid sõltumatud selle programmi läbiviimise suhtes pädevatest riiklikest ametkondadest; ka selles valdkonnas võivad institutsioonilised partnerid ning majandus- ja sotsiaalpartnerid tänu oma teadmistele konkreetsete meetmete tulemuste kohta tähtsat osa etendada.

9.6 Partnerite valik ja läbipaistvus nende ülesannete ja pädevuste osas on komitee arvates kõige suurema tähtsusega.

9.7 Tekib küsimus, kas on see on omavahel ühildatav, kui erinevates faasides kaasatud partnerid on samal ajal projekti rahastajad; partnerite valiku osas tuleb fikseerida vastavad sätted, mis tagavad, et partnerlusse ei kaasataks organisatsioone, mis alluvad riigile ja mille tegevuse sõltumatus on seega funktsionaalselt või struktuuriliselt piiratud.

9.8 Organisatsioonide kõrval, mida traditsiooniliselt liigitatakse majandus- ja sotsiaalpartnerite hulka (ametiühingud, tööstus-, talunike-, käsitööliste- ja kaubandusliidud, kolmas sektor, ühistud jne) tuleb ühenduse struktuuripoliitikasse eriti kaasata nn funktsionaalselt sõltumatuid institutsioone nagu kaubanduskoda, ülikoolid, sotsiaalelamuehituse asutused.

9.9 Partnerlusühenduste koosseisu ja võimaliku ebaefektiivsuse tõttu seoses funktsioonide kuhjumisega, mis pole otsuste läbipaistvuse ja sõltumatuse nõudega kooskõlas – nagu näiteks programmi planeerimise/nõustamise/hindamise juures isikute osalemine, kes on samas ka programmist tulusaajad – võivad tekkida probleemid.

9.10 Reeglina võib ebakõla või huvidekonflikti oht tekkida siis, kui otsustaja võib ka olla soodustatud isik struktuurifondi raames.

9.11 Peale selle on komitee arvamusel, et majandus- ja sotsiaalpartneritel peab olema õigus finantsabile ja erikoolitusmeetmetele, et suuta oma ülesandeid piiramatult täita; see võimalus esineb praegu vaid harva ehk praktiliselt üldsegi mitte.

9.12 Mõningatel juhtudel tuleneb partnerite vähene osalus sellest, et neil ei ole piisaval hulgal ja piisava kvalifikatsiooniga spetsialiste, et tagada reaalne aktiivne osalemine struktuurifondi organites, kus nad saaksid ja peaksid osalema.

9.13 Komitee on arvamusel, et liikmesriigid peaksid eelkõige pöörama tähelepanu bürokraatiakulutustele ja neid mõistliku miinimumini vähendama. Seoses haldusmenetluste ülemäärase ja ebaproportsionaalse keerukusega, mis tavaliselt toob kaasa ebaproduktiivseid takistusi ja tavaid, seatakse partnerluspõhimõtte sageli algusest peale kahtluse alla.

(¹) Arvamuse, "Partnerlus struktuurifondide läbiviimisel" (CESE 1166/2003) nr 9, ELT C 10, 14.1.2004, lk 21.

9.14 Komisjoni arvates oleks suureks eeliseks, kui minimaalne osalus oleks fikseeritud ühenduse määrusega, mis jätkaks liikmesriikidele võimaluse sätestada osaluse ulatus detailsemalt riiklikes õigusaktides või rakendusaktides. Nende eeskirjade abil saaks luua võimalusi põhjalikumaks informatsiooniks ning majandus- ja sotsiaalpartnerite osalemise intensiivsemateks, stabiilsemateks ja pidevamateks vormideks.

9.15 Majandus- ja sotsiaalpartnerite roll, ettepanekute sisu ja kaasamise kord on struktuurimeetmete ettevalmistamise, finantseerimise, järelvalve ja hindamise faasis paratamatult erinev. Seetõttu tuleb selgeks teha, mida partneritelt oodatakse, milliseid meetmeid peab partner programmi suurima võimaliku edu tagamiseks võtma, millistel tasanditel partnerid osalevad ja millistesse poliitilistesse ja tehnilistesse organitesse tuleb partnerid kaasata

9.16 Partnerlus on otsustava tähtsusega 2 struktuurimeetmete faasis:

- vahendite programmeerimise ja põhimõtteliste otsuste “poliitilises” faasis nii Ühenduse kui ka riiklikul tasandil;
- järelvalve ja hindamise faasis.

10. EMSK panus käimasolevasse debatti teemal “Uus partnerlus ühtekuuluvuse heaks: lähenemine, konkurentsivõime ja koostöö”

10.1 Ühtekuuluvuspoliitika prioriteetid

10.1.1 Komitee pooldab komisjoni kavatsust luua lähene-mispoliitika raames konkreetne mehhanism, mis leevendaks äärealade ja pidevate struktuuriprobleemidega regioonide maha-jäämist.

10.1.2 Komitee soovib erinevate regioonide jaoks kavan-datud toetusstrateegia raames kontrollida, mil määral käsutuses olevad kvantitatiivsed andmed majanduslikke ja sotsiaalseid edusamme ka reaalsuses peegeldavad ja mil määral nad tule-nevad niisuguste väliste faktorite statistilistest mõjudest, mis nende regioonide majandusliku ja sotsiaalse olukorra jaoks on sageli ebaolulised (nagu näiteks off-shore filiaalid, mis moonu-tavad kasutatud näitajaid).

10.2 Sektoripõhiste ühenduse poliitikate komplementaarsus

10.2.1 Komisjon on arvamisel, et sektoripõhiste ühenduse poliitikate komplementaarsus on ühtekuuluvuseesmärgi seisu-

kohast eriti tähtis. See kehtib eriti niisuguste valdkondade kohta nagu teadus ja arendus, informatsiooniühiskond ja transport. Komitee toetab komisjoni kavatsust kanda hoolt selle eest, et ühtekuuluvuse ja konkurentsi aspektide tasakaalustatud arvesta-mine saaks erinevate ühenduse poliitikate keskseks punktiks.

10.2.2 Silmas pidades asjaolu, et enam kui 50 % teaduse ja arenduse jaoks määratud fondi vahendeid saab osaks peamiselt väga piiratud arvule EL regioonidele, soodustab komitee esma-joones komplementaarsust sektoripõhiste poliitikatega, et tasa-kaalustada seda ülemäära kontsentratsiooni ja luua tingimusi tehnoloogiasirdeks regioonide vahel.

10.3 Eelarve

10.3.1 Vastavalt ülesannetele, mis liikmesriigid on andnud EL-le seoses laienemiseesmärkide ja Lissaboni strateegiaga, oleks ebamõistlik eeldada, et jäädakse praeguste eelarvemahtude juurde. Viimasel aastal on EMSK vastu võtnud mitmeid arva-musi, milles nõuab Ühenduse eelarve ülempiiri tõstmist. Pidades silmas komisjoni poolt perioodiks 2007-2013 koos-tatud finantsperspektiivi raames kindlaks määratud ülempiiri 1,24 %, peab EMSK fakti, et ühtekuuluvuspoliitikale on ette nähtud 0,41 % (0,46 % kaasa arvatud eraldatud vahendid maaelu arengule ja kalandusele), vaid selle tagajärjeks, et kogu-vahendite ülempiir on tasemel, mis on EMSK arvates liiga madal ettepanud ambitsioonikate eesmärkide saavutamiseks.

10.3.1.1 Kuna tulevikus on vaja rohkem finantsvahendeid, et toime tulla laienemisest tulenevate suuremate regionaalsete erinevustega, peavad esmajoones praegu ühtekuuluvuspoliitika poolt soodustatud regioonid panema õla alla laienemise kulu-tuste kandmisele, kuna nad hakkavad saama de facto vähem ühenduse vahendeid.

10.3.1.2 Komitee peab seda olukorda poliitilises ja majan-duslikus mõttes lubamatuks, kuna see on vastuolus laienemis-kulude ühtlase jaotumise põhimõttega.

10.3.1.3 Komitee ei saa aru, kuidas liidu laienemise ja süve-ndamise ühtset poliitilist eesmärki saab ühitada stagneeruva või isegi väheneva kulutuste hulgaga, kuigi see eesmärk nõuab liik-mesriikidelt hoopis enamat. Komitee taunib sealjuures ühekülgselt ettekujutust Euroopa integratsiooniprotsessist, mis tuleneb ainuüksi konjunktuuriilistest raskustest ja mõnede selles protsessis osalevate otsustajate puudulikust ettenägemisvõimest.

11. Muud soovitusused

11.1 Komitee peab äärmiselt tähtsaks fikseerida suure objektiivsuse ja järjepidevusega majanduslikud, sotsiaalsed ja territoriaalsed kriteeriumid, mille alusel prioriteedi "Regionaalne konkurentsivõime ja tööhõive" jaoks ette nähtud vahendid liikmesriikide vahel jagatakse. Sealjuures pälvivad mitte ainult majanduslikud, vaid ka sotsiaalsed kriteeriumid suurt tähelepanu.

11.2 Fondiinterventsioonide läbiviimise osas on komitee arvamusel, et institutsiooniliste, majanduslike ja sotsiaalsete partnerite kaasamise uute vormide (mis ulatuks märksa kaugemale kui osalemine planeerimis-, haldus-, järelevalve- ja hindamisorganites) väljatöötamise kallal tuleb veel vaeva näha.

11.3 Komitee toetab ettepanekut rakendada mehhanisme üldtoetuste eeskujul ja kohustada liikmesriike neid mehhanisme kasutusele võtma – vähemalt ühenduse toetuskontseptsioonide väikse osa puhul. Nende mehhanismide eelised on väiksed halduskulud, kiirus ja liikmesriikide eelarve koormamata jätmise (arvestades riigieelarvete reeglina pingestatud olukorda).

11.4 Peale selle tuleb toetada avalik-eradioõiguslikke partnerlusi, ühe võimalusena kuidas ületada riigieelarvete pingestatud olukorda avalike finantside valdkonnas ning kindlustada nende pikaajalist finantseerimist.

11.5 Komitee on arvamusel, et eeskirju ettevõtte ümberkolimisega seotud kuritarvitamiste vastu võitlemiseks tuleb karmistada, eelkõige peaksid olema kehtestatud kõrgemad trahvid ja saadud toetuste tagasimaksmine, kui tõendatakse, et desinvesteering ei tulene konkreetse tootmisüksuse ökonoomsuse puudumisest, vaid kavatsusest teisaldamisega saada toetusi juurde.

11.6 Komitee arvamuse kohaselt tuleks ettevõtluse toetamise raames väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele nende sotsiaalse ja majandusliku rolli tõttu rohkem tähelepanu pöörata – eelkõige nende võime tõttu luua töökohti ja heaolu ning nende suure panuse tõttu selle regiooni arendamisse, kus nad asuvad.

11.7 Kokkuvõtteks kujutab majandusliku, sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse poliitika elluviimine laienenud EL-s kindlasti endast ühte kõige suuremat väljakutset, millega EL-l tulevikus silmitsi tuleb seista. Kuna ühtekuuluvuspoliitika on tähtis faktor EL regioonide ja rahvaste lõimumise jaoks, siis kutsub komitee liikmesriike üles reforme edukalt ellu viima ja tänu sellele unustama hiljutisi tagasilööke integratsiooniprotsessis, nii et kodanikud saaksid taas uskuda Euroopa ülesehitamisse.

11.8 Komitee peab otsustavaks seda, et liikmesriigid – sõltumata liidu vastavatest meetmetest – jätkaksid ja tõhustaksid oma pingutusi ühtekuuluvuspoliitika valdkonnas.

11.9 EL ühtekuuluvuspoliitika uue struktuuri ja prioriteetide põhjused peituvad ühelt poolt laienemises ja teiselt poolt käsituses olevate vahendite piiratud hulgas – kuid mitte regionaalsete ja sotsiaalsete erinevuste tegelikus vähenemises. Järelikult arvatakse mõned liikmesriigid ja regioonid, mis siiani olid Euroopa ühtekuuluvuspoliitika suured kasusaajad, järk-järgult olulise osa instrumentide kaudu soodustuste saajate ringist välja. See ei tähenda ilmselgelt aga seda, et nad on taotletud arengu- ja ühtekuuluvustaseme juba saavutanud; pigem pälvivad nad ka tulevikus kohast tähelepanu liikmesriikide eelarvepoliitika raames.

Brüsselis, 30. juuni 2004.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

president

Roger BRIESCH

Arvamus, mis käsitleb “komisjoni teatist nõukogule, Euroopa Parlamendile ja Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele teemal üksikisiku dividendide maksustamine siseturul”

COM(2003) 810 final

(2004/C 302/15)

19. detsembril 2003. aastal otsustas Euroopa Liidu Komisjon vastavalt Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklile 262 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega seoses “komisjoni teatiseга nõukogule, Euroopa Parlamendile ja Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele teemal üksikisiku dividendide maksustamine siseturul”

Majandus- ja rahaliidu, majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse osakond, kes vastutab komitee töö ettevalmistamise eest selles valdkonnas, võttis oma otsuse vastu 8 juunil 2004. a. Ettekandjaks oli hr Retureau.

Oma 410. plenaaristungil 30. juunil ja 1. juulil 2004. aastal (30. juuni 2004. a koosolekul) võttis Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee 151 poolt-, 1 vastu- ning 12 erapooletu häälega, vastu alljärgneva arvamuse:

1. Sissejuhatus

1.1 Arvamuse saamiseks esitatud teatis käsitleb peamiselt aktsiaporfellide investeerimisel üksikisikutele makstud dividendide maksustamist.

1.2 See moodustab osa järelkajadest teatisele, mis oli lisatud ettevõtete maksustamist käsitlevale uurimusele, ⁽¹⁾ milles juba tehti ettepanek töötada välja juhised peamiste selle valdkonna Euroopa Kohtu otsuste kohaldamiseks, ning mis üksikisikutele makstud dividendide osas viitab Verkooijen asjas ⁽²⁾ tehtud kohtuotsusele. Välismaalt saadud ning sinna makstavad dividendid vastavalt kapitali vabale liikumisele on midagi uut; asutamislepingus ega direktiivides ei ole dividendid eraldi välja toodud.

1.3 Liikmesriikide maksusüsteemide erinevused “üksikisikute aktsionäridele dividendidena jaotatud ettevõtte kasumi topeltmaksustamise osas” ⁽³⁾ kujutaks endast olulist diskrimineerimise allikat ja takistust kapitali vabale liikumisele siseturu piires.

1.4 Välja pakutud juhised käsitlevad EL-is õiguse mõju liikmesriikide dividendide maksustamise süsteemile ning nende eesmärgiks on eespool mainitud Euroopa Kohtu pretsedendiõiguse valguses kaotada piirangud, üksikisikutele peavad kokku puutuma, kui nende väärtpaperiportfellis hoitud aktsiatest saadud sissetuleku eest tuleb üksikisiku tulumaksu maksta. Ettepaneku eesmärgiks on alandada välismaal teenitud dividendide väga kõrget maksustamist dividendide asukoha maal.

1.5 Eesmärgiks on “aidata liikmesriikidel tagada, et nende maksusüsteemid vastaksid siseturu nõuetele, mis lähtuvad asutamislepingus sisalduva kapitali vaba liikumise põhimõttest.”

1.6 Kui liikmesriigid ei nõustu ettepanekuga, mille eesmärgiks on eemaldada takistused vabalt liikumiselt, mis seondub aktsiakapitalisse investeerimisega, siis komisjon kui lepingute täitmise kontrollija võib kasutada EÜ asutamislepingu artiklit 226.

1.7 Tuleb märkida, et Euroopa Kohus võib siseriikliku kohtu esialgsete küsimuste sõnastusest ja viimase esitatud argumentidest lähtudes esile tõsta probleeme, mis on seotud EL-i õiguse tõlgendamisega, nii et see annaks sellele kohtunikule võimaluse lahendada talle suunatud õiguslik probleem. ⁽⁴⁾

2. Dividendide maksustamine siseturul

2.1 Ettevõtete tulude maksustamine tähendab kasumile kehtestatud maksu, mille määr ulatub olenevalt riigist 12,5 % - 40 % (keskmiselt umbes 30 %). Pärast ettevõtte tulumaksu tasumist jäänud kasumi pealt makstud dividendide eest võib võtta allikamaksu ja selle võib maha arvata jaotatud dividendidelt, kuid selle võib kehtestada ka kui piirmääraga või eraldi määraga üksikisiku maksu.

2.2 Komisjoni arvates, ettevõtete tulude ja dividendide maksustamine on “majanduslik topeltmaksustamine” ning üksikisikute puhul on olemas ka risk, et neil tuleb kokku puutuda “rahvusvahelise juriidilise topeltmaksustamisega” (kui kaks riiki maksustavad välismaal saadud dividendide).

⁽¹⁾ “Maksutakistusteta siseturu poole” COM(2001) 582 fin

⁽²⁾ Juhtum C-35/98 Verkooijen [2000] EKL I-4071

⁽³⁾ Rudingi aruanne märtsist 1992 lk 207-208

⁽⁴⁾ 28. jaanuari 1992. a kohtuotsus, Bachmann, CR09204/90, Rec. lk I-249

2.2.1 OECD maksustamise tüüplepingus, mis on koostatud selleks, et vältida rahvusvahelist juriidilist topeltmaksustamist, ei käsitleta majanduslikku topeltmaksustamist.

2.2.2 OECD maksustamise tüüplepingu järgi tuleks päritoluriigis dividendidelt juba makstud allikamaks maha arvata maksult, mida aktsionär on kohustatud maksma riigis, kus ta on maksukohustuslane, tehes seda tavalise makse vormis, mis ei ületa maksu, mida peab dividendide pealt maksma riigis, mille maksukohustuslane isik on.

2.2.3 Komisjoni arvates kehtib OECD tüüpleping kõikide maksusüsteemide kohta, mis seonduvad dividendidega, olgu siis puhtal või segavormis (klassikaline, plaanipärane, kohustuslikuks tegemine ja vabastamine).

3. Otsus Verkooijeni asjas ja mõningad muud asjakohased kohtuotsused

3.1 Euroopa Kohtu otsuses Verkooijeni asjas keelduti nimestatud isikule väljaspool Hollandit ühes teises liikmesriigis asutatud ettevõtte aktsiatelt saadud dividendide eest tulumaksuvabastust andmast.

3.2 Taoline maksuvabastus kehtis aktsiatest saadud tulule, mille suhtes oli kohaldatud Hollandi dividendimaksu Hollandi allikamaksuna, kuid ei kehtinud teistes riikides aktsiatelt saadud tulude suhtes.

3.2.1 Esiteks oli maksuvabastuse eesmärk tõsta ettevõtete omakapitali taset ja suurendada eraisikute huvi Hollandi ettevõtete aktsiate vastu. Teiseks oli maksuvabastuse eesmärk eriti väikeinvestorite puhul mingilgi määral kompenseerida topeltmaksustamist ühe tuhande kuldna suuruse tulu maksust vabastamise kaudu.

3.2.1.1 Mis puutub hr Verkooijeni tulu maksustamisse, siis ei kohaldanud maksuinspektor dividendide maksuvabastust põhjendusega, et hr Verkooijenil ei olnud selleks õigust, kuna dividendid, mis tema sai, "ei käinud Hollandi dividendide seaduse alla".

3.2.2 Kus asja lahendav siseriiklik kohus palus eelkonsultatsiooni, leidis kohus, et välisdividendide saamine seondus otseselt kapitali liikumisega; seega, kui maksueeskirjad, mida kohaldati sissetulevate dividendide suhtes, erinesid või olid vähem soodsad kui need, mida kohaldati omamaiste dividendide suhtes, siis kujutas see endast kapitali vaba liikumise piiramist, mis on keelatud.

3.2.2.1 Kohus nentis, et kõnealusel seadusesätel ... "on Hollandis elavatele liikmesriikide kodanikele selline mõju, mis paneb nad hoiduma oma kapitali investeerimisest ettevõtetesse, mis asuvad mõnes teises liikmesriigis".

3.2.2.2 "Ühtlasi on sellisel sätel piirav mõju ka teistes liikmesriikides asutatud ettevõtetele: kujutades endast takistust kapitali hankimisele Hollandis."

3.3 Kohtujurist tões Schmidi juhtumi (¹) puhul, mil välisaktsiatelt saadud dividendid, mis ei kuulu Austrias lõplikult kinnipeetava allikamaksu alla läbi põhivahenditest saadud tulu maksustamise, kuuluvad seetõttu seal täies osas tulumaksuga maksustamisele ning nende puhul ei ole võimalik saada 50 %st maksusoodustust. Kohtujurist jõudis ka selle juhtumi puhul järeldusele, et kapitali vaba liikumise nõuet on rikutud.

4. EMSK üldised märkused

4.1. Maksuasjad jäävad ka edaspidi liikmesriikide pädevusse. Siiski piiravad praegu jõus oleva Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklid 56 ja 58 seda siseriiklikku pädevust, mis ei tohi rikkuda peamist vabadust ja mööda hiilida ühenduse õigusest. Artikkel 56 keelustab kõik kapitali liikumise piirangud, samal ajal kui artikkel 58 tunnistab, et kuigi siseriikliku maksuseaduse sätted võivad "kohaldada oma maksuseaduste vastavaid sätteid, mis eristavad maksumaksjaid nende elukoha või nende kapitali investeerimise koha põhjal" ja olgugi, et riigid võivad "võtta kõiki vajalikke meetmeid, et takistada siseriiklike õigusnormide rikkumist, eriti maksustamise ja rahaasutuste usaldatavusnormatiivide täitmise järelevalve alal..... või.....võtta meetmeid, mis on õigustatud avaliku korra või julgeoleku seisukohalt", ei tohi need meetmed ometi "kujutada endast suvalise diskrimineerimise vahendit ega varjatud piirangut kapitali ja maksete vabale liikumisele".

4.2 Kohtu pretsedendiõigus nõuab eelkõige seda, et maksustamisele kuuluvaid isikuid koheldaks võrdselt, ning mõistab hukka rahvusvahelise topeltmaksustamise.

4.3 Seoses liidu laienemisega ja veelgi suuremate erinevustega ettevõtete maksustamises ning üksikisiku dividendide tulumaksu määrades leiab EMSK, et on hädavajalik õhutada kõiki liikmesriike, kes ei ole veel sõlminud rahvusvahelisi topeltmaksustamise keelustamise lepinguid, seda tegema vähemalt OECD soovitatud tüüplepingu alusel, et tagada siseriiklikul tasandil võrdne kohtlemine dividendide osas, mis väärtpapieriportfelli investorid on saanud hoolimata sellest, millisest ühenduse liikmesriigist nad pärit on.

(¹) Juhtum C-516/99, 30. mai 2002

4.4 EMSK märgib, et asutamisleping näeb ühtlasi ette ka kapitali vaba liikumise kolmandatesse riikidesse ja sealt välja ning juba on sõlmitud mitmeid rahvusvahelisi kahepoolseid lepinguid mõningate liikmesriikide ja kolmandate riikide vahel.

4.5 Täielikku neutraalsust on võimalik saavutada ainult ideaalis, ühendades kõik teatistes toodud tingimused ja piirdudes ainult Euroopa Liidu territooriumiga, kohaldades ühtset ühenduse ettevõtte tulumaksumäära koos maksuvabastuse süsteemiga tingimusel, et üksikisiku tulumaksu kehtestamise tingimused oleksid kõikides asjaomastes riikides võrdsed ja et aktsiatelt saadud tulu loetaks väärtpapieriportfelli investeeritud maksumaksja ainsaks tuluks. Komisjon leiab ka ise, et täielikku maksuneutraalsust on võimalik saavutada vaid liikmesriikide maksusüsteemide täieliku harmoneerimise teel.

4.6 Parlamentide ja riikide suveräänsus otsustamaks üksikisiku ja ettevõtete maksustamise ja riigi eelarve üle on ajaloo jooksul Euroopa demokraatiasse sügavalt juurdunud. Kodanike võrdne maksustamine riigi poolt on põhiseaduslike väärtuste üks peamisi põhimõtteid. Euroopa integratsiooni praeguses faasis on liikmesriikidel ikka veel tõsiseid põhjusi riikliku pädevuse säilitamiseks maksuküsimustes, nagu lepingud seda ette näevad. See olukord võib tulevikus muidugi muutuda. Kuid EMSK ei sooviks siiski näha liikmesriikidele praegu antud vabaduse jätkumist, mis viib "fiskaaldumpingu" juhtumiteni.

4.7 EMSK leiab, et ette pandud koordineerimismeetod ja juhised, kui need jäävad vaid asjade piiresse, millega kohus on tegelikult tegelenud, tuleks nendesse tingimustesse lisada koos komisjoni ja liikmesriikide volitustega. Kui nii otsustatakse, siis peaksid Euroopa Parlament ja ühenduse nõuandeorganid täielikult osalema sellise menetluse järelevalves.

4.8 Lõpetuseks kahtleb EMSK selles, kas ähvardus pöörduda Euroopa Kohtusse aitab tõesti leida lahendust. Komitee on siiski seisukohal, et liikmesriigid peavad kiiresti rakendama seaduseid, mis väldiksid välismaalt saadavate ja sinna saadetavate dividendide topeltmaksustamist, sest see on diskrimineerimine. Ühtlasi võib see viia katseni panna kohus asendama ühenduse maksualaseid õigusakte määral, mis ületaks liikmesriikide poolt talle antud pädevust, mis omakorda võib rikkuda võimude lahususe printsiipi.

5. Konkreetsete märkused

5.1 EMSK märgib ära, et komisjoni suhteliselt lihtne analüüsimudel hõlmab ainult üht aktsiate omamise stsenaariumit: üksikisiku aktsiaportfelli, mis koosneb kahes või enamas liik-

mesriigis asuva ettevõtte aktsiast. Aktsiaportfell võib sisaldada mitmes EL-i liikmesriigis või kolmandates maades asuvate ettevõtete aktsiaid.

5.2 Ühtlasi soovib EMSK osundada sellele, et sissetulek väärtpapieritelt võib tulla ka investeringutelt usaldus- ja pensionifondidesse viisil, mille puhul on võimatu kindlaks teha jaotatud dividendide ja kapitali kasvutulu erinevate komponentide riiklikku päritolu. Enamgi veel, sellist liiki investeringutelt saadud kapitali kasvutulu ja jaotatud tulu suhtes kohaldatavad maksueeskirjad erinevad mõnikord nendest reeglitest, mida kohaldatakse dividendide suhtes, mis maksti välja isikutele, kes omavad isiklikku aktsiaportfelli. Komisjon nende probleemidega ei tegele.

5.3 EMSK märgib, et teatistes ei tegelda ka börsiväärtpapierite müügist saadud kapitali kasvutulu maksustamise probleemiga. Üksikisikud ei investeeriks aktsiatesse mitte ainult selleks, et dividende saada. Aktsiate edasimüük kasusaamise eesmärgil on mõnikord veelgi olulisem põhjus investeerimiseks ning moodustab osa isikliku aktsiaportfelli juhtimisest ja sissetulekute test. Pole kahtlustki, et ka seda küsimust tuleks uurida.

5.4 Mis puutub arutelusse majandusliku topeltmaksustamise teemal, peab EMSK igati õigustatuks teha vahet üksikisikute ja ettevõtete vahel, hoolimata kasutatud meetoditest ja maksumääradest. Aktsionäride vahel jaotatav tuluosa on viimaste jaoks kasutatav tulu, kuid mitte kogu tulu ei jaotata alati ära. Osa investeeritakse tagasi ettevõttesse, mis suurendab tema aktsiate väärtust ja aktsionäride rikkust; komisjoni kavade kohaselt on see osa tuludest hõlmatud vaid ettevõtte tulumaksuga ja mitte üksikisiku tulumaksuga. Seetõttu tuleks anda teada, kas taoline kapitali kasvutulu on selle realiseerimisel maksustatav või mitte ja millistel tingimustel; teatistes ei tegeleta selle EMSK arvates olulise küsimusega.

6. Järeldused

6.1 EMSK leiab, et topeltmaksustamise käsitlemine ja allikamaks sissetulevate ja väljaminevate omamaiste dividendide eest eesmärgiga tagada nende mittediskrimineeriv käsitlemine on väga tähtis eesmärk, ilma et see ohustaks kõige olulisemat siseriikliku põhimõtet, et kõiki üksikisikuid tuleb maksustamise seisukohalt võrdselt kohelda. Ühtlasi võiksid liikmesriigid mõelda sarnaste maksukogemustega riikide vahelisele koostööle, et arutada Euroopa Kohtu pretsedendiõiguse parema järgimise võimalusi.

6.2 Probleeme, mida EMSK tõstatas oma konkreetsetes märkustes, võiks uurida hilisemates tulumaksu ja väärtpaberitelt saadud tulude maksustamise harmoneerimise etappides laiemalt, nii et paraneks siseturu toimimine.

6.3 Lõpetuseks leiab EMSK, et komisjoni teatis avab ukseid, lahendamaks probleeme, mis on sageli Euroopa Kohtu poole pöördumise ajendiks ning mida tuleks tulevikus vältida, et teda ilma asjata selleteemaliste kaebustega üle ei koormataks.

Brüsselis, 30. juunil 2004.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
preident
Roger BRIESCH

LISA

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamuse juurde

Järgmised muudatusettepanekud, kuigi lükati tagasi, leidsid toetust vähemalt ühe neljandiku poolt hääletustulemusest:

Punkt 4.6

Kustutada viimane lause selles punktis.

Hääletus

Poolt:	58
Vastu:	84
Erapooleteid:	9

Punkt 4.8

Punkt kustutada.

Hääletus

Poolt:	53
Vastu:	85
Erapooleteid:	16

Arvamus, mis käsitleb komisjoni teatist nõukogule, Euroopa Parlamendile, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ja regioonide komiteele ning ühenduse tasandi sotsiaalpartneritele seoses tööaja korralduse teatavaid aspekte käsitleva direktiivi 93/104/EÜ uuesti läbivaatamisega

COM(2003) 843 lõplik

(2004/C 302/16)

5. jaanuaril 2004. aastal otsustas komisjon konsulteerida Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikli 262 alusel Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega seoses komisjoni teatisega nõukogule, Euroopa Parlamendile, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ja regioonide komiteele ning ühenduse tasandi sotsiaalpartneritele seoses tööaja korralduse teatavaid aspekte käsitleva direktiivi 93/104/EÜ uuesti läbivaatamisega

Tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse osakond, mis vastutas selle küsimusega seoses komitee töö ettevalmistamise eest, võttis arvamus vastu 14. juunil 2004. aastal. Ettekandja oli hr Hahr.

Oma 410 plenaaristungil 30. juunil ja 1. juulil 2004. aasta (30. juuni 2004. aasta koosolekul) võttis Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee vastu alljärgneva arvamus 154 poolt-, 71 vastu- ning 13 erapooletu häälega.

1. Komisjoni dokumendi kokkuvõte

1.1 Selle teatise sisuks on 23. novembri 1993. aasta direktiiv 93/104/EÜ, muudetud direktiiviga 2000/34/EÜ, millega sätestatakse tööaja korraldusega seotud miinimumnõuded, et tagada töötajatele suurem ohutus ja tervisekaitse.

1.2 Teatisel on kolm eesmärki:

1.2.1 Esiteks on selle eesmärgiks hinnata direktiivi kahe sätte kohaldamist, mis tuleb uuesti läbi vaadata enne, kui saab läbi seitsmeaastane periood, mida arvestatakse tähtajast, mil liikmesriigid pidid nimetatud sätteid üle võtma, st enne 23. novembrit 2003. Jutt on artikli 17 lõikes 4 sätestatud eranditest, mida tehakse võrdlusperioodides maksimaalset töönädala pikkust käsitleva artikli 6 kohaldamisel ja artikli 18 lõike 1 punkti a alampunkti i sätestatud võimalust, et liikmesriik ei pea kohaldama artiklit 6, kui ta võtab kasutusele meetmed, mis tagavad, et iga töötaja peab olema andnud nõusoleku töötamiseks üle 48 tunni nädalas (mida üldiselt teatakse kohaldamisest loobumisenähtena).

1.2.2 Teiseks on teatise eesmärgiks analüüsida Euroopa Kohtu lahendite mõju seoses tööaja määratlusega ja valveaja täpsema piiritlemisega ning uute arengutega, mille eesmärgiks on parandada töö- ja pereelu ühildatavust.

1.2.3 Ning lõpuks on teatise eesmärk konsulteerida Euroopa Parlamendi ja nõukoguga, aga ka Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega, regioonide komiteega ning sotsiaalpartneritega seoses direktiivi võimalike paranduste tegemisega.

1.2.4 Tuleb märkida, et Euroopa Parlament võttis 11. veebruaril 2003. a vastu aruande, mis kutsus üles täielikult kaotama kohaldamisest loobumise sätteid. Komisjon avaldas teise nõuandva dokumendi 19. mail. Komisjoni järgi on selle dokumendi eesmärk üleskutse läbirääkimisteks sotsiaalpartneritele ning kui see ebaõnnestub, anda üldised viited mistahes õigusaktide suunas, mida Komisjon võib hiljem esitada.

2. Üldised märkused

2.1 EMSK peab komisjoni kasutatud konsulteerimisviisi ebapiisavaks, arvestades, et siseriiklikul tasandil peavad antud küsimuses toimuma kollektiivläbirääkimised. Komisjon oleks enne konsultatsioonimenetluse alustamist Euroopa institutsioonide, EMSK ja regioonide komiteega pidanud kõigepealt konsulteerima sotsiaalpartneritega.

2.2 Komisjon ei tee direktiivi parandamiseks ühtki konkreetset ettepanekut. Konsulteerimise käigus küsitakse vastust viiele põhiküsimusele, mis on seotud direktiivi eelseisva parandamisega:

— võrdlusperioodide pikkus – praegu neli kuud, kusjuures teatud sätted lubavad nende pikkuseks kuus kuud või aasta

— tööaja määratlus Euroopa Kohtu hiljutiste valveaja kohta käivate otsuste järel

— kohaldamisest loobumise tingimused

— meetmed töö- ja pereelu paremaks tasakaalustamiseks

— kuidas nende meetmete vahel parim võimalik tasakaal saavutada

2.2.1 Komisjoni viiele küsimusele üksikasjalike vastuste andmiseks peavad vastajad mitte ainult väga põhjalikult tundma üldist tööaja direktiivi 93/104/EÜ, vaid ka analüüsima, kuidas seda on rakendatud liikmesriikide seadusandluses ja milline on olnud selle mõju võrreldes eelnevate tööaega käsitlevate siseriiklike õigusaktide ja siseriiklike kollektiivlääbirääkimiste teel saavutatud kokkulepetega. Komitee märgib, et komisjoni avaldatud aruandes⁽¹⁾ ja antud teatises on seda mõju ainult piiratud analüüsitud. Komitee märkused peavad seetõttu olema laiaulatuslikumad.

2.2.2 Tagamaks töötajatele paremat tervisekaitset ja ohutust kooskõlas Euroopa Ühenduse asutamislepingu sotsiaalsätetega (artikkel 136 ja järgnevad) ja direktiiviga 89/391/EMÜ, sätestatakse üldises tööaja direktiivis 93/104/EÜ konkreetsemalt:

- maksimaalne iganädalane tööaeg, milleks on keskmiselt 48 tundi, kaasa arvatud ületunnitöö;
- vähemalt 11-tunnine puhkeaeg iga 24-tunnise ajavahemiku kohta;
- puhkepaus kui tööpäev on pikem kui kuus tundi;
- vähemalt ühepäevane puhkeaeg nädala kohta;
- neljanädalane iga-aastane tasuline puhkus;
- et öötöö puhul ei tohi tööaeg ühegi 24-tunnise ajavahemiku jooksul ületada keskmiselt kaheksat tundi.

2.2.3 Lisaks kehtestatakse sellega tingimused, mille kohaselt liikmesriigid võivad seadusandluse ja siseriiklikud sotsiaalpartnerid kollektiivlepingute kaudu direktiivis sisalduvate nõuete suhtes erandeid teha. Erandite tegemine on lubatud ainult siis, kui peetakse kinni üldistest töötaja tervise ja ohutuse tagamise põhimõtetest.

2.2.4 Kahjuks ei ole igakülgsest hinnatud, kas direktiivi rakendamine liikmesriikides on kaasa toonud EL-i töötajate elu- ja töötingimuse kavandatud paranemise, aga komitee eeldab, et see on nii, vähemalt pikas perspektiivis. Seetõttu peavad direktiivi sisu mis tahes muudatused hoolikalt läbi mõeldud ja hästi põhjendatud olema, eriti sotsiaalpartnerite vaatepunktist.

2.2.5 Samal ajal tuleks meeles pidada, et see direktiiv toetub rohkem kui neliteist aastat vanadele aruteludele ja märkustele. Euroopa Kohtu tõlgendused "tööaja" ja "hüvitava puhkuse" kohta on paljudes liikmesriikides tõsisid probleeme tekitanud.

⁽¹⁾ Komisjoni aruanne – nõukogu 23. novembri 1993. aasta direktiivi 93/104/EÜ, mis käsitleb tööaja korralduse teatavaid aspekte, (tööaja direktiiv) rakendamise olukord, K(2000) 787 lõplik.

Seetõttu märgib komitee huviga, samal ajal juba mainitud puudusi esile tõstes, komisjoni poolt alustatud konsultatsioonimenetlust, mis võimaldab võrrelda erinevatest allikatest pärit kasulikke seisukohti selle kohta, kuidas direktiiv ja sellele järgnenud õigusaktid on liikmesriikides mõjunud, kõrvaldades seega eelpool nimetatud infolünga. Loomulikult on EÜ asutamislepingu sätete alusel väga oluline roll eelkõige sotsiaalpartneritel.

2.2.6 Tööaeg ja tööaja korraldus on olulise tähtsusega küsimused tööandjate organisatsioonide ja ametiühingute vahelistes suhetes, kuid ka igapäevastes tööandja-töötaja suhetes. Seetõttu on tööaja korraldus kollektiivlepingutes määrava tähtsusega sotsiaalpartnerite jaoks, kellel on neis küsimustes rikkalikult teadmisi ja kogemusi.

2.2.7 Tööaega käsitlevad siseriiklikud õigusaktid põhinevad üldiselt sellel, et tööandjad ja töövõtjad võtavad ühise vastutuse tööaja rahuldava korraldamise eest. Töökohal tekkivate tööajaga seotud probleemide lahendamine on liikmesriikide erinevate tasandite sotsiaalpartnerite ülesanne, kes teevad oma otsused tööaega reguleerivate eeskirjade põhjal ja kollektiivlepingute osana.

2.2.8 Tööaja direktiivis sätestatud igapäevaste puhkeagade, vaheagade, iganädalaste puhkeagade ja iganädalase tööajaga seotud nõuete puhtalt õiguslik analüüs näitab, et võrreldes artikli 17 erandeid lubavate sätetega ja jättes arvesse võtmata Euroopa Kohtu otsuste mõju valveajale, tuleks direktiivi pidada teatud määral läbirääkimispaindlikkust võimaldavaks. Siiski tuleks märkida, et tööaja direktiiv on üsna keerukas ühenduse õiguse valdkond. Seetõttu soovib komitee, et seoses ettepanekuga direktiiv uuesti läbi vaadata, peaks komisjon kaaluma võimalusi selle lihtsustamiseks. Samas ei tohiks lihtsustamise käigus kõrvale jätta põhilisi töötaja tervise ja ohutuse alaseid nõudeid.

3. Konkreetsed märkused

3.1 Võrdlusperioodid

3.1.1 Iga-aastase tööaja küsimused olid Euroopas juba arutlusel, kui see direktiiv algatati. "Iga-aastast tööaega" on kõige parem määratleda kui süsteemi, mille puhul keskmise töönädala võrdlusperiood hõlmab aastat, milles on 365 päeva.

3.1.2 Tööaja direktiivi artiklis 6 sisaldub 48-tunnise keskmise töönädala nõue. Selle võib jagada nelja kuu või artikli 17 sätete alusel kuue või kaheteistkümne kuu peale. ⁽¹⁾ Seega jätab direktiiv teatud määral vabadust töötundide hajutamiseks võrdlusperioodi peale. Tööaja korraldamine peab loomulikult vastama igapäevaseid puhkeaegu, iganädalast puhkust, öötööd jne reguleerivatele sätetele ja kinni pidama üldistest töötaja tervise ja ohutusega seotud põhimõtetest.

3.1.3 Komisjoni teatistes on märgitud, et "siseriiklike õigusaktide analüüsimine artiklite 6 ja 16 ülevõtmisega seoses ei ole alati kerge" ⁽²⁾ (nimetatud artiklid käsitlevad vastavalt maksimaalset iganädalast tööaega ja võrdlusperioode) ja et: "üldiselt paistab valitsevat tendents väljendada tööaega kui aastast suurus." ⁽³⁾

3.1.4 Küsimus on selles, mil määral võrdlusperiood mõjutab töötaja tervist ja ohutust. Seda küsimust komisjon ei käsitlen. Suure hulga töö koondumine suhteliselt lühikesse ajavahemikku võib muidugi ebamugav olla, aga arvestades, et tegelikult kasutatakse aastaseid võrdlusperioode paljudes kollektiivlepingutes, võib oletada, et kollektiivlepingute osapooled tasakaalustavad pikemate võrdlusperioodide mis tahes negatiivsed mõjud tervisele ja ohutusele, sest tuleb võimaldada samaväärne hulk puhkeaega

3.1.5 Üks argument, mida võrdlusperioodi pikendamiseks kasutatakse, on see, et pikendamine annaks firmadele võimaluse tööaega paindlikumalt korraldada. Selline paindlikkus on paljudes riikides tänu kollektiivlepingutele juba olemas ja vähese paindlikkuse probleem kipub mõjutama riike, kus kollektiivlepingud on traditsiooniliselt väiksemat rolli mänginud. Kollektiivlepinguid tasuks tööaja küsimuse osas tugevdada püüda, eriti nendes riikides, kus sellised lepingud ei ole eriti tugevad.

3.1.6 EMSK märgib, et EÜ asutamislepingu artikkel 137, millele toetub tööaja direktiiv, sätestab, et selle artikli põhjal vastu võetud direktiivid "peavad hoiduma haldus-, finants- ja õiguslike piirangute kehtestamisest viisil, mis pidurdaks väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete loomist ja arengut."

⁽¹⁾ 1. neljalt kuult kuuele kuule kollektiivlepingute või sotsiaalpartnerite vahel sõlmitud kokkulepetega (viide artiklile 17 (3) artikli 17 (4) esimeses lauses).

2. Liikmeriikidel on lisaks võimalus "kooskõlas töötajate turvalisuse ja tervisekaitse üldiste põhimõtete järgimisega" lubada "objektiivsetel, tehnilistel või töökorraldusega seotud põhjustel" kehtestada sotsiaalpartnerite vahel sõlmitud kokkulepete või kollektiivlepingutega võrdlusperioodid, mille pikkus ei ületa ühelgi juhul 12 kuud

⁽²⁾ K(2003) 843 lõplik, lk 6

⁽³⁾ K(2003) 843 lõplik lk 7

3.1.7 Kuna paljudes liikmesriikides on 12-kuuline võrdlusperiood kollektiivlepingute põhjal juba kasutusel, leiab EMSK, et praegusi sätteid arvestades, mis võimaldavad võrdlusperioodi pikendamise valiku tegemist läbi kollektiivlepingute, on sotsiaalpartneritel olemas vajalik paindlikkus tööaja kohandamiseks arvestades erinevaid olukordi liikmesriikides, majandusharudes ning ettevõtetes. Seepärast peab neist sätetest kinni pidama.

3.1.8 Arvestades juhtivtöötajate tööaja erinevat korraldamist, pooldab komitee seda ametikategooriat esindavate organisatsioonide otsust kaasaamist tööajaga seotud tingimuste sätestamise menetlusse ja läbirääkimistesse. Selleks oleks vaja erisätteid.

3.2 Tööaja mõiste

3.2.1 Tööaja direktiivi artiklis 2 on "tööaeg" määratletud kui "mis tahes ajavahemik, mille jooksul töötaja teeb tööd, on tööandja käsutuses ning tegutseb või täidab oma kohustusi kooskõlas siseriikliku õiguse ja/või tavaga". Selle vastandina on artikli 2 lõikes 2 "mis tahes ajavahemik, mis ei ole tööaeg" määratletud kui puhkeaeg.

3.2.2 Euroopa Kohtul on tulnud direktiivi tööaja mõistet kahel korral tõlgendada. Esimese otsuse ⁽⁴⁾ puhul tervishoiuasutuse arstide valveaja kohta leidis kohus, et direktiivi artikli 2 lõike 1 tähenduses tuleks arsti valves veedetud aega vaadelda tööajana, kui arst peab tervishoiuasutuses füüsiliselt kohal viibima. Aga sel korral hõlmab valves oldud aeg kohustust olla tööandja poolt määratud kohas füüsiliselt kohal ning olla tööandja kutse korral kättesaadav. Jaegeri kohtuasja ⁽⁵⁾ puhul otsust tehes kinnitas Euroopa Kohus oma eelmist tõlgendust ja leidis, et antud direktiivi tähenduses tuleb arstide valveajal tegevalikult tegevuseta oldud ajavahemikke pidada tööks. Kohus otsustas ka seda, et hüvitav puhkus tuleb kohe välja võtta.

3.2.3 EMSK märgib, et neil eelkõige, kuid mitte ainult tervishoiutöötajatega seoses tehtud otsustel, võivad olla kaugemaleulatuvad tagajärjed töökorraldusele. Mitmetel liikmesriikidel on siseriiklikud õigusaktid, mis sisaldavad valveaja kohta käivaid eeskirju. Need eeskirjad on sõnastatud erinevalt, aga neile on ühine see, et valveaeg ei lähe kas üldse või läheb vaid osaliselt arvesse tööajana. Seega ei arvestata seda kui puhkusele kuluatut aega.

⁽⁴⁾ Euroopa Kohtu 3.10.2000. a otsus kohtuasjas C-303/98 (Simap).

⁽⁵⁾ Euroopa Kohtu 9.10.2003. a otsus kohtuasjas C-151/02 (Jaeger), veel avaldamata.

3.2.4 On märkimisväärne, et direktiivi artikli 2 lõikes 1 toodud tööaja mõiste kohaldamisala ei näi olevat enne direktiivi vastuvõtmist ei rahuldavalt analüüsitud ega arutatud. Üllatust, mida need Euroopa Kohtu otsused EL-i institutsioonides ja liikmesriikides tekitasid, ei saa teisiti seletada, eriti seetõttu, et enamikul liikmesriikidest on nende siseriiklikes tööaega käsitlevates õigusaktides juba olemas eeskirjad valveaja kohta.

3.2.5 Komitee jagab komisjoni seisukohta, et võimalikke lahendusi on mitu. Antud olukorras ei tahaks komitee soovitada ühtegi väljapakutud lahendustest. Väljavalitava lahenduse eesmärgiks peaks eelkõige olema:

- töötajate tervisekaitse ja ohutuse parem tagamine seoses tööajaga;
- firmadele ja liikmesriikidele suurema paindlikkuse võimaldamine tööaja korraldamisel;
- töö- ja pereelu ühitamise lihtsustamine;
- takistuste loomise vältimine, eriti väikeste ja keskmise suurusega ettevõtetele.

3.3 Kohaldamisest loobumise rakendamine kooskõlas artikli 8 lõike 1 punkti b alapunktiga i

3.3.1 Direktiivi artikkel 18 annab liikmesriikidele õiguse oma seadusandluses erandeid teha direktiivi artiklile 6, mis piirab keskmise iganädalase tööaja 48 tunniga. Kohaldamisest loobumise suhtes kehtivad mitmed tingimused:

- a) töötajad peavad olema andnud nõusoleku töötada rohkem tunde;
- b) sellest keeldunud töötajatele ei tohi survet avaldada;
- c) tööandjad on kohustatud kõikide sellist tööd tegevate töötajate kohta pidama pidevalt uuendatavat registrit;
- d) pädevatel asutustel peab olema registrile juurdepääs.

Samuti tuleb märkida, et isegi neil töötajatel, kes töötavad vastavalt artiklist 18 tulenevale kohaldamisest loobumisele, on õigus igapäevasele 11-tunnisele järjestikusele puhkeajale ja puhkepausile kuue tunni järel.

3.3.2 Tööaja direktiiv on rajatud mõningatele ebamäärastele, täpselt sõnastamata oletustele selle kohta, mida võiks kutsuda "tervislikuks tööajakultuuriks". Vastavalt Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklile 137 "toetab ja täiendab ühendus liikmesriikide meetmeid", et parandada töötingimusi ja "kaitsta töötajate tervist ja ohutust". Juba tööaja direktiivi olemasolu ja selle rakendamine enamikus liikmesriikides annab igal juhul tunnistust üldisest soovist vähendada võimalust ebaterve tööajakultuuri tekkeks. Artikli 18 lõike 1 punkti b alapunktis i sätestatud kohaldamisest loobumist võib seega kasutada ainult siis, kui liikmesriik respektseb "töötajate ohutuse ja tervisekaitse üldpõhimõtteid".

3.3.3 Hinnang kohaldamisest loobumise seaduspärasusele hakkab tingimata sõltuma sellest, kas rohkem kui 48-tunnise töönädala ning töötajate tervise ja ohutuse vahel on võimalik leida seost. Oma teatistes ütleb komisjon, et kohaldamisest loobumise mõju analüüsimine seoses töötajate tervise ja ohutusega "paistab olevat võimatu, kuna puuduvad usaldusväärsed andmed".⁽¹⁾ Sellegipoolest mainib komisjon hiljutist uuringut, mille kohaselt võib pikkade tööpäevade ja füüsilise tervise vahel seos olla, eriti kui tööaeg ületab 48 kuni 50 tundi nädalas. Oma arvamuses 1990. aasta ettepanekule ühe direktiivi kohta on EMSK juba öelnud, et arvukatest uuringutest on selgunud, et liiga kaua ilma puhkamata töötamine võib kahjustada töötaja tervist, põhjustada kutsuhaigusi ja töötajad ära kurnata.⁽²⁾

3.3.4 On oluline, et kohaldamisest loobumine oleks vabatahtlik. Vastavalt direktiivis sätestatud nõuetele peab töötajal alati olema vabadus otsustada mitte töötada rohkem kui 48 tundi nädalas. Neid nõudeid on kritiseeritud, kuna selline vabadus ei ole alati võimalik: töölevõtmise ajal on töötajal raske keelduda lepingule alla kirjutamast.

3.3.5 Vastavalt komisjoni teatisele näitab Suurbritannias läbi viidud tööandjate uuring, et 48 % ehitustööstuse töötajatest töötab rohkem kui 48 tundi nädalas.⁽³⁾ See on üllatavalt suur protsent, eriti kuna paljud neist teevad arvatavasti tööd, mis nõuab nii füüsilist vastupidavust kui täpsust. Tööandja jaoks peab nendest lisatöötundidest (mille ajal on töötaja ületunnitasu tõttu väga kallis tööjõud) saadav kasu üsna väike olema. Seetõttu võib küsida, kas Suurbritannia üldine pika tööaja kultuur ei ole seotud teiste struktuuriliste probleemidega.

⁽¹⁾ K(2003) 843 lõplik, lk 16.

⁽²⁾ EÜT C 60, 8.3.1991, lk 26

⁽³⁾ K(2003) 843 lõplik, lk 14.

3.3.6 Oluline küsimus on pika tööaja mõju peredele. Kuidas suudavad lapsevanemad, kes mõlemad töötavad rohkem kui 48 tundi nädalas, asjadega toime tulla? Kas pika tööaja kultuur on tegur, mis hoiab ühe elukaaslasest – tavaliselt naise – osaliselt või täielikult tööturult eemal? Kui see on nii, võib kohaldamisest loobumine olla vastuolus Lissaboni strateegia eesmärkidega viia aastaks 2010 EL-i naissoost elanike tööhõive määr 60 %-ni. Mõnevõrra üllatav on märkida, et erinevus meeste ja naiste osalemises Suurbritannia tööturul on tegelikult veidi väiksem Euroopa Liidu keskmisest, aga teisest küljest on Suurbritannia Hollandi järel teine EL-i riik, kus suhteliselt kõige rohkem naisi (umbes pooled) töötab osalise tööajaga. ⁽¹⁾ Vastavalt komisjoni teatisele töötab 26,2 % Suurbritannia meestest rohkem kui 48 tundi nädalas, samal ajal kui naiste hulgas on see suhtarv 11,5 %. ⁽²⁾ Ajakirjas British Medical Journal avaldatud uuring leidis, et ületunnitöö mittekontrollimine on naissoost töötajatele terviserisk, eriti perekonda omavate lihttööliste puhul. ⁽³⁾ Kohaldamisest loobumisel paistab seega olevat negatiivne mõju naiste ja meeste võrdsete võimaluste tagamisele. Seda aspekti tuleb sügavamalt analüüsida.

3.3.7 EMSK ei kavatse praeguses etapis kohaldamisest loobumise suhtes seisukohta võtta. Enne seisukoha võtmist on vaja sotsiaalpartnereid kaasates olukorda põhjalikumalt analüüsida.

3.4 Meetmed töö- ja pereelu paremaks tasakaalustamiseks

3.4.1 Mida tähendab töötajatele töö- ja pereelu parem tasakaalustatus? Mida tähendab pereelu? Kui me esitame selle küsimuse väikeste laste vanematele, saame me ühtmoodi vastuse. Kui me esitame sama küsimuse lasteta paarile, saame me kahtlemata teistsuguse vastuse. Üksikisa annab omakorda erineva vastuse. Järelikult ei ole võimalik anda üksühest vastust sellele, kuidas peaks töö- ja pereelu paremini tasakaalustama.

3.4.2 Ent üldiselt võib öelda, et enamiku inimeste jaoks on võimalus mõjutada või suunata oma töökorraldust positiivne tegur, mis loob hea töökeskkonna.

See on eriti kindel väikeste lastega vanemate puhul. Euroopa Parlamendi otsus tööaja korralduse kohta rõhutab eelkõige seda, et:

- naised kannatavad tõenäolisemalt negatiivsete mõjude all tervisele ja heaolule, kui nad peavad enda peale võtma töö- ja pereelu kohustuste topeltkoorma;
- tähelepanu tuleb pöörata murettekitavale suundumusele naiste hulgas, mille kohaselt töötatakse kahel osalise tööajaga töökohal, mille puhul ühendatud tööpäeval ületab seadusliku piiri, et elamiseks piisavat raha teenida;
- kõrgemate ametikohtade ja juhtivate töökohtade pika tööaja kultuur takistab naiste tõusu ametiredelil ja säilitab soolist eraldatust töökohtadel. ⁽⁴⁾

EMSK toetab igati seda arvamust, aga soovib lisada, et kõne all olevad probleemid ei kehti ainult naiste kohta, vaid üldiselt lapsevanemate kohta, kel on raske ühildada tööelu perekondlike kohustustega. See toob kaasa ka terviseriski.

3.4.3 EMSK soovib juhtida tähelepanu sellele, et mis tahes tööajapoliitika oluline aspekt on võimaldada kõigil leida töö ja pere kõrvalt aega, et anda oma panus ühiskondlikku ellu ja demokraatiasse.

3.4.4 Nii ühenduse kui siseriiklikus õiguses on praegu mitmeid eeskirju, mis võtavad arvesse vajadust sobitada pereelu ja laste eest hoolitsemist palgatööga. Näiteks on olemas sätted lapsehoolduspuhkuse, kaugtöö, osalise tööaja, paindliku tööaja jne kohta. EMSK tervitaks koos sotsiaalpartneritega läbiviidavat uuringut selles valdkonnas eksisteerivate sätete kohta, enne kui kavandatakse ja arutatakse mingeid uusi meetmeid. EMSK paneb ette, et seda uuringut peaks paluma korraldada Euroopa Elu- ja Töötingimuste Parandamise Fondil. Fond on juba avaldanud aruande, milles neid probleeme teatud määral käsitletakse. ⁽⁵⁾

Brüsselis, 30. juuni 2004.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

president

Roger BRIESCH

⁽¹⁾ Komisjoni aruanne nõukogule, Euroopa Parlamendile, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ja regioonide komiteele – Aruanne naiste ja meeste võrdsuse kohta, 2004 K(2004) 115 lõplik, lk 16.

⁽²⁾ K(2003) 843 lõplik, lk 12.

⁽³⁾ Ala-Mursula jt.: "Töötajate tööaja kontrollimise mõju tervisele: tulevikku suunatud kohortuuring", töö- ja keskkonnaalane meditsiin; 61: 254-261, nr 3, märts 2004.

⁽⁴⁾ Euroopa Parlamendi 11.2.2004. a aruanne tööaja korralduse kohta (direktiivi 93/104/EÜ muudatus) A5-0026/2004, punktid 20-22.

⁽⁵⁾ "Uus ajakorraldus tööelu jooksul", Euroopa Elu- ja Töötingimuste Parandamise Fond, 2003.

LISA

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamuse juurde

Järgmised muudatusettepanekud saavutasid enam kui 25 % häältest, kuid lükati tagasi edasise arutelu käigus:

Punkt 3.1.7

Asendada lõik järgemise tekstiga:

“19. mai teatistes, soovitab Komisjon, et võrdlusperioodi tuleks pikendada osutamata juba konkreetsele ettepanekule. Seetõttu EMSK ei kavatse selles suhtes seisukohta võtta käesoleval etapil EMSK teeb seda kui on nõu peetud direktiivi eelnõu osas.”

Põhjendus

Teise kahe teema suhtes (tööaja definitsioon, punkt 3.2.5, ning opt-out, punkt 3.3.7) ei võta EMSK seisukohta oodates enam konkreetseid ettepanekuid. Seepärast on põhjendatud võtta paralleelne hoiak võrdlusperioodi suhtes.

Hääletuse tulemus

Poolt: 84

Vastu: 135

Erapooletuid: 7

Arvamus, mis käsitleb “EL-i ja Türgi suhteid pidades silmas Euroopa Ülemkogu 2004. aasta detsembri tippkohtumist”

(2004/C 302/17)

28. jaanuaril 2004. aastal otsustas Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee oma töökorra 29. reegli alusel koostada omaalgatusliku arvamuse, mis käsitleb: “EL-i ja Türgi suhteid pidades silmas Euroopa Ülemkogu 2004. aasta detsembri tippkohtumist”.

Välissuhete osakond, mis vastutas selle küsimusega seoses komitee töö ettevalmistamise eest, võttis arvamuse vastu 7. juunil 2004. Raportööriks oli hr Tom Etty.

Oma 410. plenaaristungil, mis peeti 30. juunil ja 1. juulil 2004. aastal (1. juuli koosolekul), võttis Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee vastu alljärgneva arvamuse 166 poolt-, 17 vastu- ja 28 erapooletu häälega:

1. Taust

1.1 EMSK on jälginud Türgis toimunud arenguid juba mitmeid aastaid. Türgi assotsieerus Euroopa ühendustega 1963. aastal, taotles liikmestaatus 1987. aastal ning sai EL-i partneriks tolliliidus 1995. aastal.

1.2 Ühise nõuandekomitee kaudu, mis loodi Türgi organiseeritud kodanikuühiskonnaga ja mis alates 1995. aastast hästi toimib, on EMSK hästi kursis Türgi sotsiaalsete ja majanduslike huvigruppide püüdlustega seoses nende riigi saamisega EL-i liikmeks. EMSK on alati neid püüdlusi arvesse võtnud ja siiralt loodab, et detsembri 2004 Euroopa tippkohtumine saab otsusele jõuda, et Türgi vastab 1993 Kopenhaageni poliitilistele kriteeriumide nõuetele ning otsustab seepärast, et laienemise läbirääkimised avatakse viivitusega.

1.3 Türgi on mitme kümnendi jooksul näidanud, et on ühemõtteliselt otsustanud end Euroopa suunas pöörata.

1.4 Türgi on riik, mille elanikkond kuulub valdavas enamuses islamiusku, kuigi tegemist on ilmaliku riigiga. Türgi soovib seetõttu minna moodsa ja ilmaliku demokraatia teed. Türgi on äärmiselt oluline eeskuju neile riikidele, kus elanikkond on ülekaalukalt islamiusku ja kus tahetakse oma poliitilisi struktuure ilmalikkuse ja demokraatia osas tugevdada. Türgi liitumine EL-ga tõendaks kõrget taset, mille EL on saavutanud pluralismi küsimuses, mis põhineb võimel pidada dialoogi kultuuride ja religioonide vahel, samuti EL rollil rahu ja õigluse edendamisel maailmas.

1.5 Türgi on demograafiliselt noor riik, mille suure potentsiaaliga majandus jõudsalt kasvab. Siiski oleks vale pidada Türgit jätkuvalt vaid suureks turuks Euroopa ekspordi jaoks või madalate investeerimiskuludega piirkonnaks.

1.6 Türgi on paljude aastate jooksul omandanud ühest küljest puhvertsooni ja teisest küljest ida ja lääne vahelise silla rolli, kuid ei ole kunagi lakanud end Euroopasse kuuluvaks pidamast. Kui Türgil õnnestub EL-i liikmeks saada, saaks see veelgi otsesemalt toetada EL-i tegevust konfliktide ärahoidmisel, eriti tänu oma suurepärasele suhtele Kesk-Aasia piirkonnas, Lähis-Idas ja Pärsia lahe ümbruses.

2. Sissejuhatus

2.1 EL-i ja Türgi vahelistes suhetes domineerib praegu ja jääb kestvalt kuni aasta lõpuni domineerima küsimus, kas liitumisläbirääkimisi alustatakse või mitte. Euroopa tippkohtumisel tehakse selle kohta otsus, mis toimub selle aasta detsembris.

2.2 See otsus on otsustava tähtsusega sündmus pärast rohkem kui viieteistkümne aasta pikkust perioodi, mil Türgi on oodanud selget vastust oma taotlusele saada EL-i liikmeks. Helsingis toimunud Euroopa Ülemkogu tippkohtumisel 1999. aasta detsembris anti Türgile liikmekandidaadi staatus. Kopenhaageni tippkohtumisel 2002. aasta detsembris otsustas ülemkogu, et läbirääkimiste alustamise kohta tehakse otsus hinnangu tulemustest, kui Türgi vastab selleks ajaks 1993. aasta Kopenhaageni poliitilistele kriteeriumidele. Nendele kriteeriumide täitmist peetakse oluliseks eeltingimuseks, et asuda täisliikmeks saamise teele.

2.3 Vastu võetav otsus ei ole ilmselgelt oluline mitte ainult Türgile, vaid ka EL-ile.

2.4 Senini on Euroopa Komisjoni teostatud Türgi sellekohaste edusammude jälgimise tulemused olnud positiivsed. Komisjoni sõnul on reformiprotsessi tulemused olnud viimasel kahel või kolmel aastal eriti muljetavaldavad.

Ent kohtusüsteemi sõltumatuse, sõnavabaduse, sõjaväe rolli ja kultuuriliste õigustega osas on tarvis teha veel märkimisväärselt suuremaid edusamme – eriti Türgi kaguosas. Oma viimati esitatud aruandes Türgi kohta annab Euroopa Parlament samasuguse hinnangu. Euroopa Parlament leiab, et vaatamata kõigile senini tehtud pingutustele ei vasta Türgi ikka veel Kopenhaageni kriteeriumidele. Suured puudujäägid on 1982. aasta põhiseaduses, mille vastuvõtmise ajal valitses Türgis sõjaväeline režiim. Alates 2001. aastast teostatud reformid ei ole veel muutnud selle autoritaarset põhiolemust. Muude oluliste probleemidena, vastavalt Parlamendi aruandele, mainiti reformide ellurakendamist, jätkuvaid piinamisi politseijaoskondades, inimõiguste organisatsioonide kimbutamist ja vähemuste (eriti kurdide) õiguste mitteaustamist.

2.5 Türgi ei ole mitte ainult täide viinud muljetavaldavat seadusandlusprogrammi, vaid on lisaks võtnud kasutusele olulised meetmed nende uute õigusaktide ellurakendamise jälgimiseks.

2.6 See eelnõu on muu hulgas ette valmistatud ka EL – Türgi Ühise Nõuandekomitee asjakohase töö põhjal. See on võimaldanud EMSK-l arvesse võtta Türgi kodanikuühiskonna märkimisväärt osa seisukohti, püüdlusi ja ootusi.

3. Üldised tähelepanekud

3.1 Algusest peale peab olema selge, et uurimisrühma jaoks on hetkel kõige olulisemateks arutamist vajavateks teemadeks sellised poliitilised küsimused nagu demokraatia, õigusriik, inimõigused ja vähemuste kaitsmine, nagu Euroopa Ülemkogu 2002. aastal Kopenhaagenis otsustas.

3.2 Majanduskriteeriume ja *acquis'd* käsitletakse siin ainult sedavõrd, kui Türgi edusammud neis valdkondades aitavad kaasa inimõiguste, kodanikuühiskonna ja demokraatia tugevdamisele.

3.3 EMSK on viimasel ajal hoolega jälginud asjasse puutuvat teavet, eriti Euroopa Komisjoni 2003. aasta korralist aruannet Türgi edusammude kohta liitumise suunas, Euroopa Parlamendi 2004. aasta aruannet Türgi kohta ja Euroopa Nõukogu 2003. aasta inimõiguste aruannet Türgi kohta. EMSK jagab neis hinnangutes reformiprotsessile antud üldist hinnangut. EMSK leiab, et selle muudetud arvamuse eelnõu lisandväärtuseks on seisukohad poliitiliste kriteeriumide kohta, mis on eriti olulised majanduslikele ja sotsiaalsetele huvigruppidele. Seetõttu keskendub käesolev muudetud arvamuse eelnõu neile aspektidele.

3.4 EMSK jaoks on poliitiliste kriteeriumide eriti olulised aspektid järgmised:

- inimõiguste (eriti organiseerumisõiguse ja kollektiivlääbirääkimiste õiguse; naiste õiguste ja vähemuste kultuuriliste õiguste) austamine;
- demokraatia, eriti panus, mida majanduslikud ja sotsiaalsed huvigrupid ja kodanikuühiskond üldisemalt võivad poliitilisse otsustusprotsessi anda;
- sõnavabadus, vaba ajakirjandus;
- sõjaväe roll Türgi ühiskonnas, eriti majandus- ja sotsiaalus.

3.5 1999. aasta Helsingi tippkohtumisel avaldas ülemkogu selget seisukohta, et Türgi reformide läbiviimist hinnatakse samade liitumiskriteeriumide alusel, mis kehtivad teiste kandidaatide suhtes.

3.6 Sellega seoses tuleb märkida, et mõned riigid, kellega alustati liitumislääbirääkimisi mitu aastat tagasi, ei täitnud nendega läbirääkimiste alustamise hetkel ilmselt kõiki poliitilisi kriteeriume. Nii mõneski neist on veel praegugi tõsiselt vajakajäämisi, isegi nüüd kui neist on saanud EL-i liikmesriigid. Siinkohal mõeldakse selliseid olulisi tegureid nagu korruptsioon, kohtusüsteemi sõltumatus ja vähemuste kohtlemine. Selle taustal on oluline märkida, et meie arvates ei tuleks Türgit ainult kontrollida samade kriteeriumide alusel kui teisi kandidaatide, vaid neid kriteeriume tuleks samal viisil kohaldada.

3.7 Kui ülemkogu pani 2002. aasta detsembris paika tähtsaja Türgiga läbirääkimiste alustamise kohta jaatava või eitava otsuse tegemiseks, võis nende otsus tähendada ainult seda, et nad leidsid, et selleks hetkeks oli Türgi teinud piisavalt edusamme, õigustamaks ootust, et kui nad järelejäanud kahekümne nelja kuu jooksul tõsiselt pingutaksid, oleks võimalik järelejäanud puudusi tõepoolest kõrvaldada. Kui see poleks nii olnud, oleks Türgile sellise väljavaate andmine olnud mõttetu ja ebaõiglane.

3.7.1 Mõne järelejäanud võtmeprobleemi puhul, nagu sõjaväe roll ühiskonnas ja vähemuste (eriti Türgi kaguosas elavate kurdide) kohtlemine, mis on paljude kümnendite jooksul keeruliseks küsimuseks olnud, on kaks aastat väga lühike aeg. Seetõttu on õigustatud järeldada, et ülemkogu ei võinud silmas pidada, et Türgi on võimeline poliitilisi kriteeriume 2004. aasta detsembriks täielikult täitma.

3.7.2 Kui see on ülemkogu otsuse (detsember 1992. a) korrektne tõlgendus, on küsimus selles, kui palju edusamme on poliitiliste kriteeriumide mingite aspektide puhul realistlik Türgilt enne läbirääkimiste alustamist nõuda.

3.8 Praeguse arutelu puhul Türgiga liitumislääbirääkimiste alustamise üle viidatakse pidevalt Küprose probleemile. Arvesse tuleb võtta positiivset rolli, mida Türgi on mänginud lahenduse otsimisel ja sellele järgnenud hääletust, kus saare taasühendamise poolt oli 65 % Küprose türgi kogukonnast. Küpros jääb kahtlemata tähtsaimaks küsimuseks, nii põhimõtteliselt kui poliitiliste realiteetide koha pealt. Ent kui vankumatult ja ausalt kinni pidada 2002. aasta detsembri Kopenhaageni tippkohtumise otsusest, millele on viidatud lõigus 1.2, ei või Euroopa Liit Küprose probleemi lahendamist läbirääkimiste alustamise uueks tingimuseks seada, kuna see tähendaks tagantjärele lisatingimuse seadmist.

4. Konkreetsete märkused

4.1 Inimõigused

4.1.1 Majanduslikud ja sotsiaalsed huvigrupid on tihedalt seotud ILO konventsioonides nr 87 ja 98 ning Euroopa sotsiaalhartas kirja pandud organiseerumisõiguse ja kollektiivlääbirääkimiste õiguse küsimustega. Türgi on ratifitseerinud mõlemad ILO konventsioonid ning ühinenud Euroopa sotsiaalhartaga. Türgi on teinud reservatsioone harta artiklite 5 (organiseerumisõigus) ja 6 (kollektiivlääbirääkimiste õigus, streigiõigus) suhtes.

4.1.2 Viimase kahe kümnendi jooksul ja eriti pärast 1980. aasta septembri sõjaväelist riigipööret on aset leidnud nende õiguste tõsiseid rikkumisi. Sõjaväeline režiim läks nii kaugele, et kirjutas mitmed põhiliste ametiühinguõiguste tõsised rikkumised sisse 1982. aasta põhiseadusesse.

4.1.3 Viimastel aastatel on mitmeid neist põhiseaduse artiklitest ja nendel põhinevatest õigusaktidest muudetud.

4.1.4 Ent mõned olulised kõrvalekalded põhilistest ILO konventsioonidest on ikka veel säilinud. Põhiseaduse artikkel 54 sisaldab ikka veel üksikasjalikke piiranguid streigiõigusele. Põhiseaduse artiklit 51, mis sätestab eeltingimused ametiühingute tegelaste valimiseks, on muudetud, et viia see kooskõlla ILO konventsiooniga nr 87. Teoksil on algatused sarnaste sätete muutmiseks seaduses 2821 ametiühingute kohta ja seaduses 2822 kollektiivsete töölepingute kohta, streikide ja töösuludega tegeldakse. Samas, vastavalt 2004. aasta ekspertide komitee ILO ratifitseeritud konventsioonide raporti kohta rahvusvahelisel tööjõu konverentsil, alustas valitsus hiljuti nende õigusaktide põhjal kohtumenetluse, DISK-i vastu, mis on esindatud EL-i ja Türgi Ühises Nõuandekomitees.

4.1.5 ILO järelevalveorganid (sõltumatu konventsioonide kohaldamise ekspertkomitee, rahvusvahelise töökonverentsi konventsioonide rakendamise komitee ning juhtorgani ühine misvabaduse komitee) on rohkem kui kakskümmend aastat neid rikkumisi karmilt kritiseerinud ja viidanud sellele, et Türgi peaks neile lõpu tegema. Üksteisele järgnenud Türgi valitsuste tegevus on olnud olukorra parandamisel pettumustvalmistavalt aeglane ja kahjuks on ikka veel liiga vähe märke edusammudest.

4.1.6 EL-i ja Türgi Ühise Nõuandekomitee 12. kohtumiseks koostatud aruanne sotsiaaldialoogi ning majanduslike- ja sotsiaalsete õiguste kohta Türgis⁽¹⁾ tõstis eriti esile piirangud organiseerumisõigusele ja streigiõigusele avalikus sektoris. Vaatamata mitmetele reformidele ametiühingute ja töösuhete alases seadusandluses püsivad need piirangud kahjuks tänapäevani.

4.1.7 Mis puutub õigusesse organiseeruda valitsusvälisesse organisatsioonidesse, siis selle suhtes on ühingute seaduses

õiguslikke piiranguid seoses nt liikmelisuse, rahaliste vahendite kogumise ja tegevusulatuses. Tegelikult takistatakse nende organisatsioonide tegevust sageli üsna tugevalt. Valitsusvälised organisatsioonid, keda peetakse valitsusvastasel seisukohal olevaiks, seisavad rahumeelsel viisil vastakuti sisseimbumise, tähelepaneliku jälgimisega, tsensuuriga jne.

4.1.8 (Usu-)vähemuste sihtasutustel on eriti raske seoses varaliste õigustega. Valitsus paistab olevat valmis neid piiranguid leevendama, et nad saaksid vabalt tegutseda. Olukorra paranemist on lubatud 2004. aasta kevadeks, kuid neid ei ole täidetud seni.

4.1.8.1 Jätkuvalt on tõsiseid probleeme usuvähemuste vaimulike koolitamisega, eriti kreeka õigeusu vaimulike osas. Halki Teoloogiakolledž on olnud suletud rohkem kui kolmkümmend aastat.

4.1.9 Mis puutub naiste õigustesse, siis täheldab komitee mitmeid tõsiseid puudusi vaatamata sellele, et Türgi on ratifitseerinud põhilised ILO konventsioonid võrdse palga kohta (nr 100) ja diskrimineerimise (tööhõive ja töökohad) kohta (nr 111). Konventsioonid on mõningaste eranditega (nt naiste juurdepääsule teatud töökohtadele on olemas seaduslikud takistused) seadustes rakendatud. Ellurakendamises on siiski palju nõrku kohti, nt seoses võrdse palgaga samal töökohal ja sama erialase ettevalmistuse juures ning seoses juurdepääsuga kindlat tüüpi kvaliteetsetele töökohtadele. Sarnaseid probleeme on paljudes EL-i liikmesriikides.

4.1.9.1 Tõsiseks probleemiks on võimsad kriminaalsed ühendused, mis ekspluateerivad sundprostitutsiooni ning sise riiklik ja rahvusvaheline naiste, poiste ja tüdrukute ning organisatsioonide kauplemine.

4.1.10 Vaatamata olulistele muudatustele seadusandluses on jätkuvalt suuri probleeme seoses kurdide kohtlemisega tegelikult. Kurdide kui vähemuse kultuurilisi õigusi ei austata veel piisavalt, vaatamata hiljutistele olulistele edusammudele seoses kurdikeelsete saadete edastamisega. 1923. aasta Lausanne'i lepingu põhjal, milles räägitakse ainult usulistest vähemustest, on Türgis vähemuse staatus reserveeritud ainult riigi usulistele rühmitustele.

4.2 Demokraatia

4.2.1 Selle pealkirja all soovib osakond veelkord rõhutada Türgi uue majandus- ja sotsiaalnõukogu tähtsust. See nõukogu võib anda märkimisväärse panuse demokraatliku protsessi tugevdamisse oluliste majandus- ja sotsiaalküsimustes otsuste tegemisel, aidates valitsuse konsulteerida kõige tähtsamate huvigruppidega. Selles mõttes tähendab see nõukogu palju enam kui vaid EL-i sotsiaalse dialoogi elementi, nagu komisjon seda oma korralises aruandes nimetab.

⁽¹⁾ "Sotsiaaldialoog ning majanduslikud ja sotsiaalsed õigused Türgis".

4.2.2 Türgi Majandus- ja Sotsiaalnõukogu loodi 2001. aastal. Peaminister juhib nõukogu ning mitmed ministrit osalevad selle töös. Nõukogu loomisest saadik ei olnud see kordagi kokku tulnud enne praeguse valitsuse võimuletulekut poolteist aastat tagasi. Nüüdseks on see vastavalt kehtestatud ajakavale kohtunud kolmel korral, kuid ei ole kindlasti tegutsenud nii, nagu seda soovitati EL-i ja Türgi Ühise Nõuandekomitee aruandes sotsiaaldialoogi ning majanduslike ja sotsiaalsete õiguste kohta, mida mainiti eespool lõigus 3.1.4. Nimetatud nõukogu paistab olevat pigem jututuba, milles tehakse avaldusi ja peetakse mitte kuskile viivaid arutelusid, mitte mõjuvõimas organ, kus sotsiaalsed ja majanduslikud huvigrupid, kellega valitsus ametlikult konsulteerib, teevad tõsisel jõupingutusi oma pädevus- ja tegevusvaldkondade keerulistes küsimustes konsensuse saavutamiseks. On selge, et sellist organit ja selliseid tegevusi ei saa luua üleöö. Aga senini pole valitsusel õnnestunud motiveerida nõukogus esindatud organisatsioone üksteisega tõeliselt kokku leppima, näiteks neile kindlust andes ja neile tõestades, et kui neil õnnestub saavutada tähendusrikkaid kompromisse, peegeldub viimane märkimisväärselt valitsuse poliitikas. EMSK loodab, et Türgi valitsus hakkab majandus- ja sotsiaalnõukoguga tõsiselt ja konstruktiivselt koostööd tegema, mis võimaldab sellel Türgi demokratiseerimisprotsessi oluliseks elemendiks areneda. Käesoleva aasta veebruaris teatas valitsus, et kavatseb majandus- ja sotsiaalnõukogu koosseisu, eriti aga enda domineeriva rolli selles uuesti üle vaadata.

4.2.3 Lisaks soovib komitee esile tõsta sõnavabaduse ja vaba ajakirjanduse tähtsust Türgi demokratiseerimisprotsessile. EMSK tunnustab selles konkreetset valdkonnas toimunud reformide suurt hulka. Ent EMSK jagab Euroopa Nõukogu inimõiguste komissari muret, et mõnda neist muudatustest (näiteks põhiseaduses) võib tõlgendada nii, nagu need oleksid veelgi kitsendavad kui sätted, mille asemele need tulid. Peale selle on uute artiklite ellurakendamine ja tõlgendamine nende ja ka muude valdkondade reformide oluliseks proovikiviks. Esialgsed kogemused kohtumenetlustes ei ole selle koha pealt kahjuks eriti järjekindlad olnud.

4.3 Sõjaväe roll Türgi ühiskonnas

4.3.1 Osakond on teadlik, kui oluline roll on sõjaväel olnud ja on veel praegugi Türgi ajaloos ning tänapäeva Türgi ühiskonnas. Osakond tunnustab, et on olnud juhtumeid, kus see roll on olnud positiivne. Ent tuleb märkida ka seda, et paljud neist raskustest, millega Türgi praegu 1993. aasta Kopenhaageni poliitiliste kriteeriumide täitmisel kokku puutub, tulenevad sõjaväe äärmiselt laiaulatusliku ja sügavast osalusest ühiskondlikus elus. Taoline osalus tuleb konkreetse programmi ja range ajakava põhjal kaotada.

4.3.2 Osakond mõistab, et seda domineerivat rolli, mis läheb kõvasti kaugemale sõjaväe tavapärasest rollist (riigikaitse, riigisise julgeolek), pole paljudes eluvaldkondades võimalik välja juurida väga lühikese aja jooksul. Ent Türgile tuleb täiesti selgeks teha, et kui ta tahab EL-i liikmeks saada, peab tema sõjaväe roll piirnema samade ülesannetega, mis on omased teiste liikmesriikide sõjavägedele, st seisnema vaid riigi välis- ja sisejulgeoleku tagamises ning rahvusvahelistes operatsioonides osalemises ja seda parlamendi demokraatliku kontrolli all.

4.3.3 Lisaks Euroopa Komisjoni ja Euroopa Parlamendi poolt juba arutatud küsimustele (muu hulgas riikliku julgeolekunõukogu roll ja koosseis, poliitiline vastutus armee eelarve eest, sõjaväe esindajad tsiviilorganites hariduse ja audiovisuaalse meedia valdkonnas) tuleb märkida, et sõjaväel ja ohvitseridel on märkimisväärne positsioon ka majanduselus. 2003. aasta seadus sätestab, et lisaks kaks relvajõudude eelarve fondi lisatakse üldisse riigieelarvesse 2004. aasta lõpuks ning need lakkavad eraldi eelarveridadena olemast 2007. aastaks. Mis eeladab, et alates 2007. aastast relvajõudude eelarve on täielikult demokraatliku kontrolli all. Esialgu aga säilitavad relvajõud märkimisväärselt võimu Türgi ühiskonnas ning majanduses: on laiaulatuslik sõjaväeline mõjuala – nii ametlik kui mitteametlik – mis tuleb muuta läbipaistvaks samal viisil kui kõik muud majanduslikud tegevused.⁽¹⁾ Seda majanduslikku aspekti on seni EL-is peetud aruteludel sõjaväe rolli üle Türgi ühiskonnas ignoreeritud. Seda teemat on käsitletud ainult Euroopa Parlament oma viimases aruandes.

5. Järeldused ja soovitused

5.1 EMSK peab Türgit arenevaks demokraatiaks, mis on eriti alates 2002. aasta detsembrist Kopenhaageni kriteeriumide täitmiseks olulisi edusamme teinud.

⁽¹⁾ Selle näiteks on ohvitseride pensionifond, millele kuuluvad pank ja valdusettevõtete ning selle positsioon Türgipoolse osalejana suures autotööstuse ühisettevõttes. OYAK'ilt saadud informatsioonile tuginedes, on see rajatud suurkontserni põhimõttele, finantsiliselt ja administratiivselt sõltumatusena, Türgi tsiviil- ja majandusliku sedusandluse tingimustele allutatuna, nagu iga muu sarnane insitutsioon. Ta peamine funktsioon on tuua oma liikmetele kasu, lisaks neile soodustustele, mis on Türgi riikliku sotsiaalkindlustus plaaniga ette nähtud, ning ta vastab põhimõtteliselt EL-is toimivatele II samba pensionifondidele.

Kõik relvajõudude tegevteenistuses olevad ja riigiametnikena töötavad liikmed kuuluvad OYAK pensioni fondi. Nad on OYAK-i alalised liikmed. Siiski, välja arvatud oma liikmelisuse baasil rajades, ei ole OYAK-il mingisugust suhet riigi ja Türgi relvajõududega investeringute või ärilike huvide põhjal: fondi ülekanded või riiklikud abid, või muud tüüpi finantstoetused. OYAK on kutsealane pensioni fond, nii nagu temale sarnased fondid EL-is.

Oma läbipaistvuse poliitika osana, avaldatakse OYAK-i aasta aruanded avalike teabevahendite kaudu ja iga-aastaselt auditeeritakse nii institutsiooni kui tema toetuste raamatupidamist rahvusvaheliste auditeerimisfirmade poolt. OYAK kinnitas pensioni lisahüved.

5.2 Enne kui saab alustada liitumisläbirääkimisi, peaks Türgi mitte ainult vastama samadele poliitilistele kriteeriumidele kui teised liikmesriikide kandidaadid, vaid selle ellu viidud reforme tuleks hinnata samade standardite alusel, mida kasutati teiste liikmesriikide kandidaatide puhul. EL peaks igati püüdma vältida topeltstandardite vähimatki kasutamist.

5.3 Kopenhaageni tippkohtumisel tehtud ülemkogu otsus tähendab, et EL oli sel hetkel veendunud, et Türgi võib tõsiselt jõupingutusi tehes kaheaastase ajavahemiku jooksul suuta täita etteantud poliitilised kriteeriumid. Seoses mõne valdkonnaga, kus on domineerinud pikaajalised traditsioonid ja tavad, sai see tähendada ainult seda, et poliitiliste kriteeriumide täielik täitmine 2004. aasta detsembriks on siiski võimatu ja läbirääkimiste alustamiseks nad pigem otsivad tegelike edusammude kriitilist massi. Isegi mõned uued liikmesriigid, mis on terve läbirääkimiste protsessi läbinud, ei vasta täna täielikult poliitilistele kriteeriumidele.

5.3.1 Nendes konkreetsetes valdkondades võib ja peab EL Türgilt realistlikult nõudma, et 2004. aasta lõpuks oleks tehtud niivõrd usaldusväärseid edusamme, et võib eeldada, et selleks hetkeks on läbitud punkt, kust enam tagasiteed ei ole. Ilmseks näiteks on sõjaväe roll ja vähemuste, eelkõige Türgi kaguosa kurdide, kohtlemine. EMSK nõuab, et ulatuslikud reformid ühiskonnas relvajõudude võimu vähendamise suhtes, kui ka need, mis puudutavad vähemuste kultuurilisi õigusi, jätkuksid käesoleval kiirusel ning suunal, ja loodab, et tulevikus ei ilmne mitte mingisuguseid regressiivseid arenguid, mis võiksid ohustada ühinemisläbirääkimiste protsessi.

5.3.2 Sõjaväe rolli tuleb väljaspool selle põhilisi riigikaitse ja julgeoleku alaseid ülesandeid otsustavalt vähendada, et EL saaks olla kindel, et toimumas on tagasipöördumatu protsess. Tarvitusele tuleb võtta sobivad meetmed, mis tagavad sõjaväe majandusliku mõju läbipaistvuse. Sõjaväe mõju tuleb muuta läbipaistavaks ning vajalike meetmetega tuleb tagada selline läbipaistvus ka tulevikus. Sõjaväe mõju nende pensionifondi kaudu tuleks muuta läbipaistvaks ja vajaduse korral ka kontrolli alla võtta. Sõjaväe majandusliku mõju ametlikud ja mitteametlikud võrgustikud tuleb paljastada ning selle mõju kontrolli all hoidmiseks tuleb vajalikke samme astuda.

5.3.3 EL peaks jätkama Türgiga arutelu vähemuste määratlemise asjus (mida Türgi teeb Lausanne'i lepingu põhjal), pidades silmas raskusi, mida see Türgi jaoks kaasa toob asjaomaste rahvusvaheliste õigusaktide reservatsioonideta ratifitseerimisel ning ellurakendamisel. Selle arutelu puhul peaks EL pöörama täit tähelepanu sellele, et mõned selle kahekümne viiest liikmesriigist kasutavad samuti vähemuste kitsamat tähendust, mis toob kaasa sama probleemi.

5.3.3.1 EMSK viitab ühise nõuandekomitee poolt hiljuti regionaalarengu kohta tehtud tööle (¹) ja rõhutab aktiivse regionaalarengupoliitika tähtsust Türgis, mida toetaks EL ja mis looks võimaluse kaasata Türgi kaguosa (aga ka teiste piirkon-

dade) elanikkond oma piirkonna majanduslikku- ja regionaalsesse arengusse. EL-i regionaalpoliitika standardite järkjärguline kasutuselevõtmine on võimalus tihedama ja järjekindlama partnerluse edendamiseks organiseeritud kodanikuühiskonnas – eelkõige vabad, sõltumatud ja esinduslikud majanduslikud ja sotsiaalsed huvigrupid ühelt poolt ja kõigi asjaomaste tasandite asutused teiselt poolt. Nad peaksid koos välja töötama ühise seisukoha arengupoliitika kohta. Edendada tuleks kogemuste vahetamist EL-i ja Türgi sotsiaal-majanduslike organisatsioonide vahel.

5.3.3.2 EMSK märgib huviga ära sellised Türgi valitsuse algatused, nagu 2000. aasta seaduseelnõu terrorismivastase tegevuse käigus julgeolekujõudude poolt tekitatud kahju kompenseerimiseks ning riigisiselt ümberasustatud isikute ja "Tagasi külla ja rehabiliteerimine" projektid. Kaguprovintside elanikkonna õigustega seoses peab EMSK reformide usaldusväärse jaoks väga oluliseks, et need algatused hakkasid enne 2004. aasta detsembrit ohvritele konkreetset kasu tooma.

5.4 Teiste valdkondade, näiteks inimõiguste puhul, millega seoses on Türgi pikka aega ILO ja Euroopa Nõukoguga mõtteid vahetanud ja kus muutused ei nõua või ei nõua nii palju aega, et juurida välja kehtinud jõupositsioone, tavasid ja uskumusi, peaks Türgi suutma teha suuri edusamme ja 2004. aasta lõpuks vastama nõuetele, mida ta on nüüdseks juba väga kaua aega teadnud. Näiteks tuleb selleks ajaks lõpetada ILO konventsioonide nr 87 ja 98 rikkumised, mis on nüüdseks kestnud juba umbes veerand sajandit. Samuti tuleb kaotada ebademokraatlikud piirangud valitsusväliste organisatsioonide tegevuse suhtes ühingute seaduses ja igapäevases praktikas. Praegu Türgis käimasolev reformiprotsess tekitab positiivseid ootusi. Siiski tuleb selles valdkonnas mainitud tähtjaks saavutada konkreetseid ja täielikke tulemusi.

5.5 Türgi majandus- ja sotsiaalnõukogu tuleks juba selle aasta jooksul palju tõsisemalt kaasata majandus- ja sotsiaalpoliitika ettevalmistamisse. Valitsus peab nende valdkondade võtmeküsimuste osas majandus- ja sotsiaalnõukoguga konsulteerima ning viimase arvamusi ja soovitusi tõsiselt võtma. Ainult majanduslikele ja sotsiaalsetele huvigruppidele tõelist vastutust andes ja selle vastutuse võtmist hüvitades saab valitsus oodata, et huvigrupid võtaksid nõukogu ja valitsuse kavatsusi tõsiselt. EMSK täheldab huviga, et valitsus valmistub majandus- ja sotsiaalnõukogu osas muudatusi tegema. Ent seda ei tohiks kasutada argumendina, lükkamaks veelgi edasi organiseeritud kodanikuühiskonna aktiivset osalemist Türgi majandus- ja sotsiaalpoliitikas.

5.6 Türgi kodanikuühiskonna tugevdamiseks peab valitsus lõpetama mitte ainult tõeliste valitsusväliste organisatsioonide ja sotsiaalsete huvigruppide tegevusse sekkumise, vaid selle asemel peaks julgustama nende teket, lihtsustama nende tegevust ja tegema nendega koostööd.

(¹) Pr Cassina ja hr Guvenci aruanded piirkondlike erinevuste kohta Türgis ja regionaalarengu kohta REX/128 – DI CESE 234/2002 rev. 2

5.7 EMSK seisukoht on, et Türgiga liitumisläbirääkimiste alustamise suhtes tuleb teha positiivne otsus, kui Türgi valitsus on järgmiseks detsembriks.

- võtnud täielikult kasutusele meetmed nõuete täitmiseks seoses Türgi sõjaväe rolliga, millest oli juttu eespool lõikudes 4.3.1 ja 4.3.2;
- näidanud konkreetsete meetmete kasutuselevõtmisega kindlat otsustavust jääda õigusreformide kursile seoses riigi kaguprovintides elavate kurdide kultuuriliste õigustega ning olema väljendanud tahet ja võtnud kohustusi seoses 1980-ndatel ja 1990-ndatel Türgi kaguosas aset leidnud vägivallategade ajal ümber asustatud ohvrite vabatahtliku tagasipöördumise, rehabiliteerimise ja neile kompensatsiooni maksmisega;
- viinud oma ametiühinguõiguste ja -vabaduste alase seadusandluse ja praktika kooskõlla ILO konventsioonidega nr 87 ja 98;
- kõrvaldanud ühingute seadusest kõik ebademokraatlikud sätted ja olema hoidunud tegelikkuses tõeliste kodanikuühiskonna organisatsioonide kaasa arvatud usuliste asutuste vaba tegutsemise piiramisest;

Brüsselis, 1. juuli 2004.

- loonud tingimused Türgi Majandus- ja Sotsiaalnõukogu vabaks ja sõltumatuks tegutsemiseks ning aluse tähendusrikkaks ja konstruktiivseks koostööks selle nõukoguga.

5.8 EMSK arvab, et Türgi valitsuse poolt seni tehtud reformid, mis puudutab probleeme sõjaväe rolli suhtes ühiskonnas aga ka neid mis puudutavad kurdide kultuurilisi õigusi kagu osas, esitavad suurt progressi ülal 5.3.1 lõigus toodud nõuete osas.

5.9 Lisaks sellele, kui lõigus 5.7 üles loetletud punktid on 2004. aasta detsembri alguseks täidetud, on loodud usaldusväärne alus läbirääkimiste alustamiseks, mis toovad ühel hetkel kaasa mõlemale poolele kasulikud tulemused. Selle taustal on EMSK arvamusel, et iga Euroopa institutsioon, ka EMSK ise, peaks alustama ettevalmistamistustega Türgi liitumisega seotud tagajärgede suhtes Euroopa Liidu tegevusele ja kontseptsioonile. Sellise liitumise tulemusena oleks EL märgatavalt laienenud ning muutunud, mis vajab laiaulatuslikku tuge Euroopa avalikult arvamusest.

5.10 Ülemkogu detsembrikuisest otsusest sõltumata jätkab EMSK oma viljakat koostööd Türgi organiseeritud kodanikuühiskonnaga.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

president

Roger BRIESCH

Arvamus, mis käsitleb komisjoni teatist nõukogule, Euroopa Parlamendile, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ja regioonide komiteele: "Sotsiaalkaitse moderniseerimist töökohtade arvu suurendamiseks ja nende paremaks muutmiseks - terviklik lähenemine, mis muudaks töötamise tasuvaks"

(COM(2003) 842 lõplik)

(2004/C 302/18)

5. jaanuaril 2004. aastal otsustas komisjon vastavalt Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklile 262 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega seoses komisjoni teatisega nõukogule, Euroopa Parlamendile, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ja regioonide komiteele: sotsiaalkaitse moderniseerimine töökohtade arvu suurendamiseks ja nende paremaks muutmiseks - terviklik lähenemine, mis muudaks töötamise tasuvaks.

Tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse osakond, mis vastutas komitee töö ettevalmistamise eest nimetatud valdkonnas, võttis oma arvamus vastu 14. juunil 2004. Raportööriks oli pr St Hill.

Oma 410. plenaaristungil 30. juunil ja 1. juulil 2004. aastal (1. juuli 2004. a koosolekul) võttis Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee 130 poolt-, 13 vastu- ning 24 erapooletu häälega vastu järgmise arvamuse:

1. Sissejuhatus

1.1 Käesoleva aasta kevadel nõudis Euroopa Ülemkogu käesolevat teatist ja tuli kokku, et arutada edusamme ja sotsiaalkaitse-süsteemide kaasajastamist, et nad teeniksid kesksel eesmärgil tagada kõigile kõrge sotsiaalkaitse tase, ilma et eelarveid liigselt koormataks, mida on saavutatud sotsiaalkaitsepoliitika üldise raamistiku parandamisel ergutusvahendite tõhusamaks muutmise abil (seega siis, liikmesriikide soodustuste süsteemid, töö- ja pereelu sobitamine, pensionile jäänud töötajate pensionid ning vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vähendamiseks ettenähtud abiraha). Sellele istungjärgule järgnes tööhõive töökonna⁽¹⁾ lõpparuanne, mis esitati Euroopa Komisjonile 2003. a novembris. Mõlema olulise tähtsusega sündmuse kohta koostatud teatistes tõsteti esile peamisi tööhõivega seotud väljakutseid, millega Euroopal tuleb silmitsi seista, ning kirjeldati reforme, mida tuleb ellu viia, kui tahetakse, et EL suudaks täita endale Lissaboni strateegiaga võetud eesmärgid.

Ollakse ühel meelel, et Euroopa Liit on hilineanud 2000. a Lissaboni tippkohtumisel seatud ambitsioonika eesmärgi täitmisega, mis näeb ette maailma kõige konkurentsivõimelisemaks ja dünaamilisemaks teadmispõhiseks majanduseks muutumist, mis on võimeline püsivaks majanduskasvuks, pakkudes rohkem ja paremat tööd ja suuremat sotsiaalset ühtekuuluvust aastaks 2010. Nii komisjon kui komitee tunnistavad, et kuigi Lissaboni eesmärgid on ambitsioonikad, ei saa Euroopa endale lubada nendest loobumist ning Lissaboni eesmärkide saavutamise peamiseks eeltingimuseks on see, et liikmesriigid suurendavad oma jõupingutusi.

Hetkel näitavad kõik ametlikud indikaatorid, et suurema hulga ja paremate töökohtade loomise edukus sõltub nelja olulise nõude täitmisest:

1. töötajate ja ettevõtete kohanemisvõime suurendamine,
2. suurema hulga inimeste kaasamine ja meelitamine tööturule,
3. üha tõhusamalt inimkapitalisse investeerimine,

⁽¹⁾ "Töökohad, töökohad, töökohad - tööhõive suurendamine Euroopas". Win Koki juhitud tööhõive töökonna aruanne (november 2003). Vaata ka EMSK arvamust "Tööhõivet toetavad meetmed" ELT C 110, 30.4.2004

4. reformide tõhus elluviimine paremate valitsemistavade kaudu.

Kui need, peamiselt pakkumist hõlmavad eeltingimused, kuuluvad selgelt valitsuste haldusalasse, siis käesolev arvamus tutvustab lisatingimust tõeliseks avaliku ja erasektori partnerluseks, mis muudaks töötamise tasuvaks, pannes ka tööandjatele kohustused selle olulise eesmärgi saavutamiseks.

1.2 Hiljutistest hinnangutest nähtub, et järjest enam tuleb jälgida tööjõuga varustatuse stiimulite tasakaalus olekut sotsiaalkaitse meetmetega, samas säilitades riiklike kulutuste tõhusus valdkonnas. Selline tasakaal on otsustava tähtsusega, kui riigid soovivad vältida Euroopa rahvastiku vananemisest tulenevat ohtu. See on tulevikuväljavaade, millel on tõsised tagajärjed mitte ainult optimaalse tööjõu säilitamise seisukohalt, vaid mis ähvardab ka Euroopa sotsiaalkindlustussüsteemide elujõulisust. Tõhusa kombinatsiooni saavutamiseks sotsiaalse kaitse ja tööhõive laiendamise vahel on vaja suurendada seotust tööturuga, ebasoodsas olukorras olevate gruppide, eelkõige emade, rassiliste vähemuste, puuetega inimeste ning ebakindlate töökohtadega noorte inimeste hulgas. Käesolevas arvamuses valiti välja just need grupid, sest kõikehõlmava nimekirja koostamine kõikidest ebasoodsates tingimustes olevatest gruppidest on poliitika seisukohalt mõtetu ning just need eespool nimetatud grupid peavad keeruliseks ületada oma ebasoodne olukord tänu määratlemata poliitilistele traditsioonidele, mida jätkuvalt samastatakse kõikide tööturul valitsevate ebasoodsate tingimustega.

1.3 Euroopa Liidu tasandil suunatakse liikmesriike üle vaatama oma sotsiaalkaitse-süsteeme eesmärgiga muuta need tööhõivesõbralikumaks majandus-, tööhõive- ja sotsiaalpoliitika suurema koordineerituse kaudu. 2010. aastaks on EL-i tasandil püstitatud ambitsioonikad eesmärgid: suurendada üldise tööhõive määra 70 %-ni, naiste tööhõive määra 60 %-ni ja 55-64-aastaste inimeste tööhõive määra 50 %-ni. Neid eesmärgid toetavad mitmed laiaulatusliku majanduspoliitika suunistes ja tööhõive suunistes toodud juhised ja soovitusel, samuti pensionite ja sotsiaalse kaasatuse valdkonna ühistes eesmärkides kirjeldatud koordineerimise avatud meetod.

2. Üldised märkused

2.1 On oluline, et sellisele ümbervaatamisele lähenetaks keskmist või pikaajalist perspektiivi silmas pidades, sest suurema hulga inimeste tööturule saamine toob kaasa kulutusi nii töötutele ja majanduslikult mitteaktiivsetele inimestele kui ka valitsustele, nii et reformid võivad nõuda suurenenud kulutusi enne, kui töötusest või alahõivatuses tulenev majanduslik koorem lõpuks vähenema hakkab. Riiklikud ja erainvesteeringud inimeste ettevalmistamiseks teadmispõhiseks majanduseks ja tööealiste inimeste pidev arendamine on küll pikaajaline protsess, mis enne täielikku valmimist võib võtta kuni 20 aastat, kuid annab suurimat tulu investeeringutelt, mida tehti riigi tööturu ümberkorraldamiseks. Riiklikud investeeringud haridus- ja kutseharidussüsteemidesse nagu ka privaatinvesteeringud välja- ja edasiõppesse on teadmispõhise majanduse eelduseks ja lubavad edu pikas perspektiivis, et kõrvaldada kvalitatiivne ebakõla tööturu nõudluse ja pakkumise vahel. Pikemaajalised pakkumisest tulenevat tootlikkust suurendavad meetmed vähendavad madala kvalifikatsiooniga tööjõu pakkumist ja töötust (eriti pikaajalist töötust); suurendavad tööjõu osalusmäära (eriti naiste hulgas) ning suurendavad üldist tootlikkust. Need on kestvad tulemused. Puhtalt pakkumisele orienteeritud strateegiast aga ei piisa. Siia peab lisanduma tööjõunõudluse kasv, s.t töökohtade pakkumise kasv aktiivse tööhõivet soodustava majandus- ja finantspoliitika kaudu. Siiski mõned liikmesriigid, kus on keskendutud kiirele kasule, on rakendanud kehvade oskustega tööjõudu, selle asemel et parandada pigem inimkapitali kvaliteeti, vaevalt ja leiavalt püsiva lahenduse selliseid töötajaid nende elu jooksul sageli tabavale dilemmale, kas madal töötasu või töötasu puudumine. Seega annab taoline käitumine küll kiire tulemuse, kuid sureb sama kiiresti välja, sest madala kvalifikatsiooniga inimeste ülalpidamine ei saa tänapäeva majandusseisu juures kuigi kaua kesta. Seetõttu on tulukus selles kontekstis sama oluline kui kulude kärpimine.

2.2 Kui traditsioonilised finantsstiimulid, mida tagatakse soodustuste ja maksusüsteemi kaudu, jäävad endiselt peamiseks töö tasuvaks muutmise vahenditeks, võetakse järjest enam omaks ka teisi ergutusvahendeid, nagu näiteks laste hoidmine, tööle juurdepääsu tagamine puuetega inimestele ja erisätted nende suhtes, samuti hariduse ja rahvatervise eest hoolitsemine. Seetõttu tuleb soovitada pigem kõikehõlmavat riiklikku lähenemist, mille hulka kuuluvad mitmesugused rahalised ja muud stiimulid, mis toetavad kutseoskuste parandamist ja säilitamist, kui lähenemisviisi, mis toetab vaid üht või siis teist meetodit. Kui aga pidada silmas jätkusuutlikkust, siis tuleks laste eest hoolitsemist ja inimkapitalisse investeerimist vaadelda pigem neid teenuseid saavate isikute seisukohast lähtudes (näiteks töötavate vanemate lapsed, mitte töötavad vanemad ise), sest need õigused ja sätted moodustavad muutumatu vundamendi hilisemate aastate tööturu kontekstis. EL tõukefondid tuleks kaasata infrastruktuuri et aidata paremini väheste oskustega töötajaid ning toetada hädavajalikke pikaajalisi investeeringuid inimkapitali ja sotsiaalsesse infrastruktuuri.

2.3 Kui paljud liikmesriigid koos sotsiaalpartneritega on suurendanud investeeringuid aktiivsetesse meetmetesse, et aidata tööturule tagasipöördujatel ja neil, kes seal juba tegutsesid, nende oskusi ja töölesaamise võimalusi parandada, siis tuleb tunduvalt enam tähelepanu pöörata nõudlust määravatele teguritele, sealhulgas rahaliste stiimulite ja tööandjate parimate kogemuste propageerimisele, et aidata majanduses kaitsetuid gruppe, näiteks vanemaid või puuetega töötajaid. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee (EMSK) soovib asjaomastel EL-i asutustel tungivalt propageerida ja parandada nõudlust stimuleerivat poliitikat, mis mõjuks positiivselt tööhõive tasemele ja kvaliteedile. Samuti soovib komitee sisse tuua näiteid ja välja-vaateid ühise sotsiaalse vastutuse rollist, saavutamaks Lissaboni eesmärke tööhõive valdkonnas. Nii tööandjad kui ka töövõtjad peavad andma oma panuse, et "muuta töötamine tasuvaks". Järelkult eeldab nõudlust stimuleeriv poliitika tasakaalustatud, nn "win-win" lähenemist, lubades tööandjatel keskenduda oma peamisele äritegevusele ja luua töökohti ning võimaldades töötajatel leida tööd, mille eest nad saavad tasu, mis on parem kui töötu abiraha või sotsiaalhoolekande toetused ja mis võimaldavad äraelamist. Nagu komitee on juba tõestanud, "tuleks liikmesriikide maksu- ja sotsiaalkindlustussüsteemid niimoodi korraldada, et töötajatel, kes sisenevad tööturule, oleks otstarbekas sinna ka jääda ja oma karjääri edendada ..., samas kui seda toetatakse meetmetega, mis aitavad kaasa pakutavate töökohtade arvu suurenemisele".⁽¹⁾

2.4 Riiklik toetus töö- ja pereelu ühildamisele on mõeldud selleks, et aidata perekondi ajal, mil nad täidavad ülesandeid, mis on ühiskonna ülesehituse ja jätkumise seisukohalt üliolulised. Eelkõige tähendab see perekondade toetamist ajal, mil sünnivad lapsed ning neid hooldatakse ja haritakse, ning ajal, kui nad hoolitsevad neist sõltuvate perekonnaliikmete eest, eriti haigete, puuetega või vanade ülalpeetavate eest. Demograafilise vananemise kontekstis muutub taoline poliitika kui sündivuse vähenemisele tagasikäigu andmise võimalus üha olulisemaks.

2.5 Siiski on oluline silmas pidada, et perekondadele toetuste maksamise mehhanism ei tohiks mõjuda ebasoodsalt tööle käimise stimuleerimisele. Mõnes riigis toimiv perekondadele ülalpeetavate toetuse eraldamine töötu abirahast aitab rahaliselt stimuleerida tööle asumist, eriti emadel ja naistel, kes hoolitsevad vanemate sugulaste eest. Lasteasutuse puudumine või nende kättesaamatus nende kulukuse või kauguse tõttu näib olevat üks peamisi põhjusi, miks lapsevanemad, eriti naised ei saa tööelus osaleda. Seega tuleks igati tervitada ja toetada piisava ja rahaliselt võimaliku laste hooldamise subsideerimist kui üht peamist moodust, kuidas anda eriti naistele võimalus tööelus osalemiseks. Mõnes riigis loobuvad naised sünnitamast, sest lapsevanemaks olemisega lisanduvad rahalised kulutused on niivõrd suured, tipnedes isegi töötavate emade maksuga. Taoline suhtumine võib riiklikust seisukohast osutada lühinägelikuks, olles kokkuhoid vale koha pealt. Selle taga on poliitikud, kes võiksid teha palju enam, et peatada sündimuse langus Euroopas, ja tagada, et rahaliste ja mitterahaliste stiimulitega suurendataks naiste tööhõive määra.

⁽¹⁾ Vaata EMSK arvamust teemal "Tööhõivet toetavad meetmed" ELT C 110, 30.4.2004, punkt 4.1.

2.6 Töölaline ja geograafiline liikuvus on majandusliku efektiivsuse kõrge taseme saavutamiseks otsustava tähtsusega ning seepärast on tarvis rakendada meetmeid, mis tagaksid et tööandja või elukoha vahetamise korral EL siseselt säiliks id õigused seaduses ettenähtud pensioniskeemidele ja täiendavatele tööandja pensioniskeemidele. Ühtlasi on oluline pidada silmas neid inimesi, kes sisenevad tööjõuturule või kes vahetavad töövõtja staatuse ettevõtja oma vastu, tagamaks nende piisav sotsiaalkaitse. Vähendada võiks ka tööjõu liikuvuse hädaabi-nõuna kasutamist, stimuleerides stagneerunud kohalikke majan-dusi avaliku ja erasektori ühisinvesteeringute kaudu, mis suurendaks kohalikku tööhõive turgu. Tuleb arvesse võtta, et ametialase liikuvuse suurenemise üheks põhjuseks võib olla see, et nõudmine teatud oskuste järele võib ühest piirkonnast teise üle kanduda. Teiseks mobiilsuse põhjuseks on, et inimestel on õigus ümber asuda kohta, kus nende oskuste järele on tõeline vajadus, samuti kohta, kus neil on võimalus kogeda sellist tehnosiiret, mis tõstaks nende olemasolevate oskuste väärtust. Seetõttu ei tohiks liikuvuses kitsalt näha ainult kaotust, vaid ka kui asjakohaste oskuste ja talendi efektiivsemat ümberpaikne-mist kohta, kus neid kõige enam vajatakse.

2.7 Füüsiline ja vaimne töövõimetus vähendab tööjõuvarusid oluliselt, eriti 50-60-aastaste töötajate hulgas, kes on töötamise tasuvaks muutmise Euroopa strateegia peamiseks sihtgrupiks. Mõnes liikmesriigis saab kuni viiendik või isegi veerand vanuse-gruppidesse 55-59 ja 60-64 kuuluvatest inimestest invaliidsus-hüvitist, olles jäänud tööturult eemale. See tõsiasi viitab märga-tavale koormusele praeguses tööelus koos suure psüühilise ja füüsilise kulumisega. Sellele tuleb vastu astuda sobivate ennetavate töö- ja tervisekaitse- ning töötingimuste parandamise stra-teegiatega. Kui ei ole tegemist täieliku töövõimetusega, vaid ainult töövõime vähenemisega, on asjast puudutatute võima-lused nende piirangutele vastavate, kohandatud töökohtade saamiseks väikesed. Seetõttu tuleb suurendada selles valdkonnas töökohtade pakkumist, et anda võimalus ka piiratud töövõi-mega inimestele. Siiski eelistaksid paljud taolise varjatud tööpuuduse küüsis olevad inimesed jätkata mõnd tulusat tege-vust, kui nende töövõime on olulises osas säilinud. Liikmes-riigid peavad tarvitusele võtma vajalikud meetmed, et kindlus-tada tööhõive ja töövõimetuse toetused ei tõukaks invaliidtöö-tajaid töötuse lõksu, vaid selle asemel tõstaks sotsiaalpoliitika täiendvaid erinevaid standardeid invaliidtöötajate huvides. Siiski tuleb tunnistada, et puuet määratletakse võimekuse skaalast lähtudes ja uue mõtlemisviisi kohaselt on puue pigem ühis-konna reageering üksikisikule, olles tavaliselt invaliidsust külge kleepiv kui lähtudes tegelikest füüsilistest või muudest piirangu-test, mis määravad, kas inimesel on puue või mitte. Selles kontekstis soovib komitee hoiatada poliitikate vastu, mis taht-matult lõppevad tegeliku töötuse tasemete varjamisega. Jäädes kaitsma ja toetama puuetega inimeste vajadusi, on hädavajalik saavutada tihedam liikmesriikide vaheline koostöö, jälgimaks ja parandamaks invaliidsus poliitika parima tegevuse vahetust. Sama suur on vajadus avatud kasulike kogemuste ja kasu toonud positiivsete meetmete koordineerimisraamistiku järele, mis on seotud tööhõive ja ettevõtluse edendamisega nende hulgas, kes jäävad füüsiliste ja vaimsete võimete poolest teistele alla.

2.8 Vanemate töötajate osas püstitas Stockholmi Euroopa Ülemkogu ambitsioonika eesmärgi tõsta tööhõive määra 55-64-aastaste inimeste hulgas 50 %-le (2002. aastal oli see 40,1 %, kusjuures 60-64-aastaste inimeste hulgas oli hõivatuid vaid veerand). Barcelona Euroopa Ülemkogu seadis liikmesriiki-dele veel ühe auahne eesmärgi, mis näeb ette meetmete tutvus-tamist 2010. aastaks, kergitamaks tööturult lahkumise keskmist vanust viie aasta võrra. Nende eesmärkide saavutamine on otsustava tähtsusega, tagamaks tulevikus sotsiaalkaitse jätku-suutlikkus ja eriti kindlustamaks tulevastele pensionäridele piisav sissetulek. Komitee peab seda mõistlikuks eesmärgiks, niivõrd kui tööturg võimaldab ka vanemate töötajate hõivamist ja võetakse eriti vanematele töötajatele suunatud meetmeid, mis nende võimalusi püsivalt parandavad. Piisavate vanusekohaste töökohtadeta oleks selle nõudmise tagajärjeks eelkõige kasvav vanemate inimeste tööpuudus ja pensionikärped.

3. Konkreetsete märkused

3.1 Koos eri valdkondadele suunatud majanduspoliitikaga tähendab töötamise tasuvaks muutmine ka selle saavutamise protsessi. Üks töötamise tasuvaks muutmise valdkond, mis on valmis reformiks, on enne pensioniikka jõudmist töötamine enneaegselt lõpetada. Näiteks, paljudes liikmesriikides võivad inimesed, kes on pikka aega töötanud ja pensionifondi panus-tanud, hakata pensioni saama enne pensioniikka jõudmist, mis on aga tihti seotud märgatava rahalise kahjuga. Sellised töötajad võiksid võib-olla majandusse panustada ning selliste otsuste le peaks kaasa aitama eelkõige vanusele vastavate raamtingimuste loomisega töökohal. Naiste jaoks ei ole tööealiste seast lahku-mine alati vabatahtlik vaid on seotud töökohal diskrimineerimi-sega naiste suhtes. See mõjutab ka naiste pensioninõudeid, kellest enamik on pidanud oma karjääri sünnitamise ja laste või vanemate eest hoolitsemise tõttu katkestama, taluma tööalast vahetegemist, olles ebakindlates ja madalapalgalistes "naiselikes" ametites, ning sugudevahelisi palgaerinevusi, mis kõik on vähendanud pensionimaksete perioodi ja suurst, muutes naiste majandusliku olukorra enneaegselt tasuvast tööst loobumise ja pensionile jäämisega seoses veelgi keerulisemaks. Vaesus, kui "naiselik" fenomen on kaua põhjustanud muret ja Euroopa "hallpäästumine" (vananemine) muudab vajalikuks, et poliitika pööraks kiirelt tähelepanu naiste majanduslike võimaluste parandamisele elu kõigis faasides. Nii oleks näiteks lapsehool-dusperioodide asendusperioodidele suurema väärtuse andmine pensioninõute arvutamisel oluline meede, mis võiks leeven-dada naiste aktiivses tööelus kogetud halvema olukorra järelmõ-jusid pensionieas.

3.2 Teine valdkond, kus asjakohaste haldusreformidega tuleb haarata initsiatiiv ja hakata vastu avalikule inertsusele, on võrdõiguslikkus. Tuleb tagada, et töötamise tasuvaks muutmine oleks sugude seisukohalt õiglane. Kui mõningaid uusi liikmes-riike koormab sotsiaal- ja tööhõivepoliitika, mis piirab naiste juurdepääsu tööturule, siis teised kasutavad soodsat maksu- ja sotsiaalpoliitikat, mis propageerib naiste võimalikult suurt

osakaalu tööjõus. Need varasemad väljapaistvalt kõrged tööhõive näitajad on turumajandusele ülemineku ajal langenud. On oluline, et naistöötajate saavutatud edu täieliku tööhõive suunas ei ohverdataks sugusid mitte arvestavate jõupingutustega restruktureerida ühinevate riikide majandusi. Riikide poliitika kujundajaid tuleks õhutada tõstma esile neid töötajaid, kelle jaoks tähendab töötamise tasuvaks muutmine suurimat väljakutset, selle asemel et jätkuvalt käituda nii, nagu kõik töötud ja alahõivatud grupid oleksid võrdselt halvas olukorras.

4. Üksikasjalikud kommentaarid komisjoni mõne seitsme poliitika õpetunni kohta

4.1 Esimene õppetund: Komitee on seisukohal, et uute sotsiaalkaitse vahendite loomise idee kui ka olemasolevate vahendite paremat kasutamist ei tohiks tagasi lükata, vaid pigem arendada ja teha vastastikku täiendavaks. Näiteks, väga killustunud ja erilaadsed abi ning teenuste vormid suunatud noortele inimestele, ei ole enam kohased, arvestades, et see faas on ennenägematult avar inimese elus. Sotsiaalse kaitse vahendite puudumine, eriti sellele vanusegrupile suunatud, põhjustab mõnede noorte inimeste puhul tegema kiiruga valikut väheseid oskusi nõudva koolituse ning tööhõive osas. Nende jaoks aga väga tõsiste tagajärgedega läbi kogu nende elu ning vastava positiivse mõjuga avalikule sotsiaalsele kulule. Sarnaselt, uute vahendite puudumine kinlustamiseks eluaegset ametialast sotsiaalset kaitset – tehes selle võimalikuks vaheldades, koolituse, töö ja hoolitsemise vastutuste perioode – riskimata varatuse või sotsiaalse eemaldumisega, takistab märgatavalt tööjõuturu mobiilsust ja paindlikkust (kuues poliitika õppetund).

4.2 EMSK peab väga oluliseks pöörata tähelepanu liikmesriikide poolt vastu võetud paljude initsiatiivide keskmise kestusega tulemuste osas, katsel "elavdada" sotsiaaltoetuste süsteemi.

4.3 EMSK on arvamusel, et on saabunud aeg Euroopa tugevaks initsiatiiviks (eriti koostöös sotsiaalpartneritega püüeldud ja rakendatud initsiatiivid), et propageerida täiendavate sotsiaalkaitse skeemide kooskõlastamist, mis, nagu komisjon esile toob, hakkavad olema sotsiaalse kaitse oluliseks elementideks (seitsmes poliitika õppetund).

5. Järeldused ja soovitus

5.1 Komitee kustub Euroopa Liidu liikmesriike üles oma jõupingutusi ühendama, et muuta töötamine tasuvaks, tehes töötamisest majanduslikult tõeliselt ligitõmbav võimalus võrreldes töötuse ja sotsiaalabiga, võttes sihikule terve rea tõkkeid, mis on seatud tasustatavale tööle. Riiklik poliitika peab võimaldama väikese sissetuleku ja madala kvalifikatsiooniga

töötajate tööga hõivamist ja vältima vaesus- ja töötuslõkke. Niisiis on liikmesriikide peamine ülesanne töötamise tasuvaks muutmisel kavandada ühtne ja mõistlik tase, toetamaks tööle hakkamist ja töö lõpetamist, mis säilitaks inimeste initsiatiivi tööturule jäämiseks. Komitee teeb vahet panustamisel kiireid tulemusi andvasse poliitikasse, mille eesmärgiks on anda madala kvalifikatsiooniga inimestele lühiajaliselt piiratud abiraha, ning pikemaajalistel investeeringutel inimkapitali, mis on võtmeks, mis muudab töötamise pikas perspektiivis tasuvaks, eriti neile, kes on kõige kaitsetumas olukorras.

5.2 Komitee tõstab esile eraettevõtete ja tööandjate märkimisväärset tegutsemisruumi, aitamaks kaasa Euroopa tööhõivealaste eesmärkide saavutamisele. Tuleks teha jõupingutusi selleks, et määrata kindlaks teostatav nõudluse suurendamise poliitika, mis keskenduks tööandjate muutuvale käitumisele nii, et sellega propageeritaks Lissaboni eemärkide saavutamist ehk kvaliteetsema ja jätkusuutlikuma tööhõive tagamist kogu Euroopas. Komisjon peaks andma ja jagama tõendusmaterjali ja kogemusi juhtumitest, kus head ettevõtlustavad on suurendanud töökohtade arvu ja parandanud nende kvaliteeti, ning otsima võimalusi edu jälgendamiseks.

5.3 Lisaks heade tavade toetamisele tuleb kehtestada sanktsioonid tööandjatele ebasobiva käitumise eest, sealhulgas diskrimineerimise eest soo, rassi, seksuaalse orientatsiooni, religiooni või vanuse tõttu, et toetada uuendusi, suurendada tööjõu pakkumist ja võimalust pikendada töövõimelist iga Euroopa majanduses. Tööalane diskrimineerimine peletab andekad inimesed pörandaalusesse või mitteametlikku sektorisse, kus tootlus on madal, stiimulid õppimiseks ja investeerimiseks nõrgad ja sotsiaalkaitse puudub. Taoline irratsionaalne majanduslik käitumine mitte ainult ei jäta Euroopat ilma majanduslikust konkurentsivõimest, vaid rööbib riikide majandustelt neile nii vajaliku maksutulu.

5.4 Seega tuleb liikmesriikides kohaldada mitmeid dokumente ja kogumispensioniskeeme, mida toetaks tugev riigisene koordineerimine, mis tasakaalustaks tööjõu pakkumist ja nõudmist. Hoolikalt tuleb tasakaalustada ja prognoosida soodustuste ja sissetulekute maksustamise ühist mõju leibkondadele, pöörates erilist tähelepanu sellele, milliseks stimuleerimisvahendiks need on vaestele leibkondadele. Muud meetmed, näiteks laste järele vaatamine, paindlik tööaeg, töökoha säilimine, töökohaga seonduv liikumine ja koolitusvõimalused on tõstetud esile kui möödapääsmatud meetmed kõikehõlmava poliitilise raamistiku loomiseks, mis muudaks töötamise tasuvaks.

Brüsselis, 1. juulil 2004.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

president

Roger BRIESCH

Arvamus “Komisjoni teatis nõukogule, Euroopa Parlamendile, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ja regioonide komiteele – Tekstiili- ja rõivasektori tulevik laienenud Euroopa Liidus”

K(2003) 649 lõplik

(2004/C 302/19)

Euroopa Komisjon otsustas 28. oktoobril 2003 vastavalt EÜ asutamislepingu artiklile 262 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega seoses järgmise dokumendiga: “Komisjoni teatis nõukogule, Euroopa Parlamendile, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ja regioonide komiteele – Tekstiili- ja rõivasektori tulevik laienenud Euroopa Liidus”

Siseturu, tootmise ja tarbimise osakond, kellele tehti ülesandeks tööde ettevalmistamine, võttis oma arvamuse vastu 4. mail 2004. Ettekandja oli hr Pezzini, kaasettekandja oli hr Nollet.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis oma 410. plenaaristungil 30 juunil ja 1. juulil 2004 (1. juuli koosolekul) 81poolt- ning 1 vastuhäälega, vastu järgmise arvamuse:

1. Sissejuhatus

1.1 Euroopa tekstiilitööstuse pidurdunud dünaamika ja suure arengupotentsiaali olemasolust räägib asjaolu, et selles sektoris leiab endiselt tööd 2,1 miljonit töötajat, kellele on lisandunud uutest liikmesriikidest pool miljonit töökätt. Tänu tehnoloogia- ja tooteinnovatsioonile toimuvatele märkimisväärsetele pingutustele annab tööstusharu, mille kogukäive ületab 200 miljardit eurot aastas, endiselt oma panuse Euroopa rikkusesse ning näitab tõhusat kasvu, eelkõige nn uute tekstiilide valdkonnas, s.h. tehniliste tekstiilide⁽¹⁾ osas, mida toodetakse, kasutades uusimaid tehnoloogiaid. See valdkond annab juba üle 30 % kogutoodangust. Uuringu- ja arenduskulud ulatuvad siin juba kuni 8–10 %-ni käibest.

1.2 Euroopa Liit on ülemaailmselt juhtival positsioonil tekstiili- ja rõivasektori (T/R sektor) toodetega kauplemisel: nägemus, et globaalne tööjaotus põhjustab igal juhul tööstusmaade tõrjumise ülemaailmsest tekstiilitootmisest, on – vähemalt Euroopa puhul – osutunud vääraks. Euroopa on endiselt ülemaailmselt suurim tekstiilitoodete eksportöör, olles teisel kohal rõivasektori ülemaailmsel turul, mille impordi-ekspordi maht ulatus aastal 2002 üle 350 miljardi euroni (6 % maailma-kaubandusest).

1.2.1 Maha salata ei saa tõsiasi, et Hiina on ülemaailmselt suurim rõivatööstuse eksportöör.

1.3 Euroopal on senini õnnestunud kasutada ära oma kvaliteedist ja organisatsioonist johtuvaid eeliseid, mille annavad väikesed partiid, moesüsteem, väga loominguks tippu tooted, nõudlusega kiire kohanemine ning kiire tootmine ja turustamine. Lisaks on toimunud innovaatilisuse juurutamine tootmisprotsesside ja – nanotehnoloogiat ja uusi lõngu kasutades – intelligentsete materjalide valdkonnas. See on viinud tehniliste tekstiilide loomiseni, mis on ülimal määral konkurentsivõimelised ja mille osas võib täheldada kaubandusülejärgi kasvu. Samuti on uute toodete loomist viimasel ajal soodustanud keemiliste protsesside rakendamine tekstiilide puhul. Sellegipoolest on T/R sektori globaalsetele turgudele ligipääsu tingimused ebahühtlased. Kui EL-s kehtivad tollitariifid, mis jäävad

keskmiselt alla 9 %, on mitmed kolmandad riigid kehtestanud tollimääradeks kuni 30 %, kusjuures kaubandust tõkestavad lisaks teised, mittetariifsed tõkked.

1.4 Euroopa T/R sektor on läbi teinud rea kaugeleulatuvaid ümberkorraldusi, mis aitas tal kiirelt enda kasuks pöörata tänast tehnoloogiaarengut, kohaneda erinevate tootmiskulude dünaamikaga ja reageerida vahetult uutele ülemaailmsetele konkurentidele. Euroopa tööstuse reaktsioon seisnes ühelt poolt tõsisest jõupingutustest tööstuse moderniseerimisel, mis rajanes konkurentsile orienteeritud ümberkorraldustel ja tehnoloogiliste protsesside integreerimisel. Teisalt seisnes see ülemaailmsel turul uue positsiooni sissevõtmises, mis on tänu võlgu tootmise, müügi, innovatsiooni ja tehnoloogilise turunduse võrgustatud organisatsioonistruktuuridele.

1.5 Aastal 2002 moodustasid brutoinvesteeringud ca 9 % sektoris loodud väärtusest, ulatudes ca 5 miljardi euroni. Iseenesest mõistetavalt andis sellest tekstiilisektor ligi 70 % ja rõivatööstus ca 30 %. Kaubandusbilanss on tekstiilisektoris ülejäägis, samal ajal kui rõivasektoris on ülekaalus import. Peale selle on T/R sektor, millesse kuulub ka jalatsitööstus, vägagi heterogeenne ja mitmepalgeline tööstussektor laia toodete amplituudiga, mis haarab nii erinevaid tooteid nagu high-tech-kiud ja villatooted, puuvill ja tööstusfiltrid, tolmulapid ja haute couture, toasussid ja sööbivate kemikaalide eest kaitsvad high-tech-jalanõud.

1.6 Tekstiili-, rõiva- ja jalatsitööstus kontsentreerub liidu viide suurima rahvastikuga riiki, mille ettevõtetest on pärit kolm neljandikku Euroopa toodangust. Ka väärtuse loomine kontsentreerub nendesse maadesse, kelle hulgast Itaalia on selgelt esimesel kohal, järgnevad Ühendkuningriik, Prantsusmaa, Saksamaa ja väikese vahemaaga Hispaania. Väiksemate maade rühmast kerkivad väärtuseloome osas esile Portugal, Belgia ja Kreeka. Belgia mängib olulist rolli tehniliste ja intelligentsete tekstiilide osas. Mis puudutab uusi liikmesriike, siis mängib see sektor eriti olulist rolli Poolas, Eestis ja Leedus, nagu ka kandidaatriikides Türgis, Rumeenias ja Bulgaarias.

⁽¹⁾ Nn tehnilisi tekstiile kasutatakse üha enam järgmistes valdkondades: rõivad, põllumajandustehnika, ehitussektor, geotehnika, hoonete ehitus, tööstustehnika, tööstustehnoloogia, meditsiintehnika, transporditehnika, keskkonnatehnika, pakendamistehnika, turvatehnika ja sporditehnika, vt lisa 2.

1.7 Mis puudutab tööhõivet, siis langes see viimasel viiel aastal keskmiselt 2,6 % aastas. Erandi sellest tendentsist moodustavad Hispaania ja Rootsi (+ 2 %), kus aastatel 1995–2002 võis sektoraalses tööhõives täheldada kasvu. Täielikult turgude globaliseerumise protsessist haaratud Euroopa tööstuse ettevõtted on läbi viinud ulatuslikud ümberstruktureerimise ja ratsionaliseerimise meetmed, kusjuures – kasutades töömahukate tootmisprotsesside puhul outsourcing'ut – keskenduti töötlemissetappidele, mis, muuhulgas tingituna informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogia, uute tehnoloogiate ja efektiivsete tootmisprotsesside kasutamisest, nõuavad kõrgemat kvalifikatsiooni.

1.8 Mis puudutab kaubandust, siis sunnib multikiukokkuleppe (MFA) lõppemisega 2005. aastaks ettenähtud sisseveokvootide kõrvaldamine kõiki pooli põhjalikult mõtlema uutele tekstiiltoodete kaubandustingimustele, et Euroopa tööstus säilitaks ülemaailmse konkurentsivõime ning samaaegselt oleks vaesematele, eriti haavatavatele riikidele tagatud neile kohased ausad tingimused. On täiesti selge, et Barcelona protsessi elluviimine peab olema prioriteediks, mille lõpptulemuseks oleks Euroopat ja Vahemere-äärseid riike haarav vabakaubanduspiirkond, andes sel viisil konkreetse sisu Euroopa-Vahemere regioonile.

2. Komisjoni ettepanek

2.1 Komisjoni teatises tegeletakse T/R sektori kompleksse problemaatikaga ning püüeldakse selle konkurentsivõime tugevdamise ja dünaamilisuse loomise poole. See toimub silmas pidades Lissaboni strateegia konkreetset rakendamist sellele sektorile.

2.2 Teatises tehakse ettepanek meetmete kasutusele võtmiseks tööstus- ja kaubanduspoliitika raames, kusjuures järgmised valdkonnad oleks erilise tähelepanu all: tööhõive, uuringud ja tehnoloogiline arendustegevus, innovatsioon, kutseharidus, regionaalne areng, jätkusuutlik areng, sotsiaalne ettevõtjastutatus, tervishoid, tarbijakaitse, kaubamärkide piraatlusega võitlemine, kaubamärkide nagu ka tööstusliku ja vaimse omandi kaitse, konkurentsipoliitika ja riigiabi reeglid.

2.3 Komisjon soovib tööstuspoliitiliste meetmete mõjusust ja efektiivsust parendada järgmistes tegevusvaldkondades:

— Uuringud, arendustegevus ja innovatsioon, uued ja intelligentsed materjalid, nanotehnoloogia, uued tootmis- ja keskkonnasõbralikud tehnoloogiad, keskendumine moesektorile ja loomingulisuse edendamisele;

— Ettevõtja sotsiaalne vastutus: rahvusvaheliste tööõiguslike ja keskkonnakaitsenormide järgimine, tööstusarengu vastutustundlik juhtimine, töötajate kaasamine;

— Haridus ja kutseõpe: väike- ja keskmise suurusega ettevõtete paremad rahastamisvõimalused tänu lihtsustatud protsessidele, informatsiooni levitamisele ja koordineeritud meetmetele;

— Võrkude loomise võimaluste ja oskuste arendamine;

— Doha programm tollimäärade langetamiseks ja harmoniseerimiseks ja mittetariifsete kaubandustõkete kõrvaldamiseks;

— Euroopa-Vahemere regiooni väljaarendamine aastaks 2005 tagamaks tekstiiltoodete vaba liikumise riikides, kus on samasugused päritolureeglid ja halduskoostöö kooskõlastatud süsteimid;

— Euroopa Liitu toimuva impordi märgistamiskohustus, kaupade ja toodete märgistuste kasutamise kontrollimine rahvusvahelistest tööõiguslikest ja keskkonnasätetest kinnipidamise seisukohast;

— EL-kaubandussoodustused, keskendumine 49-le kõige vaesemale riigile (kõige vähem arenenud riigid – LDC maad) ⁽¹⁾; neile tuleks anda võimalus eeliskohtlemiseks, seda ka rõiva- ja tööstuse poolfabrikaatide jaoks;

— Pettustega ja kaubamärkide piraatlusega võitlemine, tööstusliku ja vaimse omandi kaitse, olemasolevate meetmete tugevdamine ja uute meetmete läbiviimine, ebaseaduslike kaubanduspraktikate lõpetamise kontrollimine; ühenduse tollisüsteemi väljaehitamine;

— Euroopa kvaliteettoodete edendamiseks ja tarbijate kaitseks kaubamärk MADE IN EUROPE;

— Struktuurifondid, kasutamine ja uus suunitlus, eelkõige finantsplaneerimise tarvis ajavahemikuks 2007 kuni 2013.

2.4 Komisjoni teatis sisaldab lisaks mõtteid meetmete kohta:

— osalejate/turuosaliste

— liikmesriikide

— Euroopa Liidu

— tasandil.

2.4.1 Meetmete kontrollimiseks erinevatel tasanditel nagu ka nende elluviimiseks tehakse ettepanek kõrgetasemelise sektoriühenduse ellukutsumiseks. Selle liikmed peaksid olema komisjoni, liikmesriikide ja sotsiaalpartnerite esindajad ning see peaks ajavahemikul 2005. a kevad kuni 2006. a lõpp reeglipäraselt välja töötama aruandeid.

⁽¹⁾ 49 kõige vähem arenenud maa hulka kuulub 40 AKV maad (Aafrika, Kariibi mere, Vaikse ookeani piirkonna maad) ja 9 maad väljaspool seda rühma (Afganistan, Bangladesh, Bhutan, Kambodža, Laos, Myanmar, Maldivid, Nepal ja Jeemen).

3. Tekstiilitööstuse esindajate seisukohad

Komitee korraldas 21. jaanuaril 2004 Brüsseli hoones tekstiilitööstuse esindajate esindajate ärakuulamise. Selles peatükis väljendatud seisukohad võtavad arvesse nii esitatud kirjalikke arvamused nagu ka ärakuulamisel öeldut. ⁽¹⁾

3.1 Esindatud ühiskondlikud jõud – ettevõtjad, ametiühingud, kohalikud omavalitsused – nõudsid ühehäälselt, et viivitamatult võetaks kasutusele meetmeid väga lühiajalise viivitusega ilmnevate teatud riikide – eriti Hiina, India ja Pakistan – importide mõjude summutamiseks selle sektori Euroopa ettevõtjatele.

3.2 Pidades silmas 2005. a lähemale jõudmist, mil koguselised tõkked kõrvaldatakse, nõuti tungivalt järgmiseid meetmeid:

- võimalust uute vahendite rakendamiseks;
- erimeetmeid struktuurifondide raames;
- investeeringuid haridusse ja seega ka inimressurssi;
- toodete märgistamiskohustuse kehtestamist kõikidele päritoluriikidele;
- kõikide tootmisetappide tagantjärele kontrollitavuse tagamist;
- tarbijate tervise kaitsmist asjakohaste ohutuskinnituste kaudu;
- vastastikkusel põhinevaid tollitariife kaubanduses maadega, mis on T/R sektoris kõrgel tasemel;
- kolmandate riikidega kokkulepete kontrollimist ja tollisoodustuste kõrvaldamist maade puhul, kes ei austa kaubanduse, sotsiaalse õigluse ja jätkusuutliku arengu reegleid või kes toodavad aatomrelvi;
- Euroopa tolliametite organisatsioonisüsteemi ülevaatamist lihtsustamise ja kontrollide sihipärasema läbiviimise eesmärgil võitlemaks mõjusalt pettusjuhtumitega, mille arv on vahepeal muutunud talumatult suureks;

- uuringuteks ja innovatsiooniks ulatuslike vahendite eraldamist ning ettevõtete, eelkõige väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete, toetamist toodangu diversifikatsiooni osas, silmas pidades tehnilisi ja intelligentseid tekstiile.

3.3 Itaalia T/R sektor, keda Euroopa riikidest nimetatud ohud kõige rohkem puudutavad, on esitanud ühisdokumendi, mis on kooskõlastatud kõigi tootjatega – suur- ja väikeettevõttega – nagu ka Itaalia ametiühingute esindajatega. Selles püstitatakse mõningad prioriteedid soovitusena need kiirelt konkreetsete ja mõjusate meetmete abil ellu viia. Vastavalt dokumendi selgele seisukohale “võib tegevusetus praegusel hetkel Euroopa jaoks kaasa tuua suuri sotsiaalseid ja majanduslikke kulutusi”.

3.3.1 Järgnevalt olgu nimetatud dokumendi kõige olulisemad punktid:

3.3.2 Ühenduse tooteid imporditakse vaid 22 riiki nullmääraga, ülejäänud turgudel kõiguvad tollimäärad 15 % ja 60 % vahel ning importi takistavad mitmesugused mittetariifsed kaubandusbarjäärid. Eriti alates 2005. aastast ei ole T/R sektor enam võimeline toime tulema tänastele EL-i põhilisematele konkurentidele (Hiina, India, Pakistan, Indoneesia) antavate soodustuste tagajärgedega. Need soodustused peaksid tegelikult laienema vaid märksa vähem arenenud riikidele ning väikestele tootjamaadele, kes pärast 2005. a omakorda satuvad tõsiselt küsitavasse olukorda.

3.3.3 Nõutakse üldisest märgist “Made in EU” loobumist ning selle asemel ette näha pikem “Made in Italy – EU”, “Made in France – EU” jne. Juba täna märgistatakse 60 % kõigist kaubanduses ringlevatest toodetest vabatahtlikult päritolumärgistusega. Märgistamiskohustus tooks kaasa ka kontrollid ja sanktsioonid, praegu kehtiv ulatuslik diskretsiooniõigus võimaldab aga võltsimist ja pettust suures ulatuses, mis Euroopa tööstust kahekordselt kahjustab. Lisaks sellele satub Euroopa ostja võrreldes USA, Jaapani, Hiina ja Austraalia tarbijaga halvemasse olukorda. Jääb arusaamatuks, miks ta ei peaks – eelduseks oleks märgistamiskohustuse sisseseadmine – saama sama informatsiooni nagu teised. Kui Euroopa tarbija teaks kaupade päritolu, siis oskaks ta paremini hinnata mitte ainult hinna õigustatust, vaid ka hinna-kvaliteedi suhet võrreldes enda vajadustega.

3.3.4 Korduvalt juhiti tähelepanu tekstiilide ja tervishoiuprobleemide seostele. Mitmeid nahahaigusi põhjustavad puuduliku kvaliteediga tekstiilitooted. Ka seetõttu näib olevat põhjendatud jätta toote päritolu valik tarbijale.

3.3.5 Riitusesemete illegaalne import on omandanud rahutustegeva ulatuse ja rahvusvahelistel turgudel kasutatavate ebaõigete päritolumärkide “Made in...” juhtude arv kasvab. Nõutakse kontrollide ja sanktsioonide karmistamist.

3.3.6 Uute materjalide, uute tootmisprotsesside ja puhaste tehnoloogiate arendamine kui panus säästvasse arengusse omavad T/R sektori jaoks erilist tähendust.

⁽¹⁾ Kohal olid pr Concepció Ferrer i Casals, Euroopa Parlamendi liige ja Euroopa Parlamendi tekstiili-, rõiva- ja nahafoorumi eesistuja, ning komisjoni poolt hr Luís Filipe Girão, ettevõtluse peadirektoraadi üksuse juhataja, ning hr Ghazi Ben Ahmed kaubanduse peadirektoraadist. Ca 60 osavõtjat oli muuhulgas Itaaliast, Saksamaalt, Prantsusmaalt, Türgist, Leedust ja Belgiast.

3.3.7 Ettevõtjate liidud ja ametiühinguorganisatsioonid kinnitavad, et nad on alati tõsiselt võtnud põhimõtteid, millel rajaneb "Euroopa tekstiili- ja rõivatööstuse käitumiskodeks", sest see võeti vahetult üle EL liikmesriikide territooriumil kehtivatesse kollektiivlepingutesse. Seetõttu kutsutakse komisjoni üles rahvusvaheliste kokkulepete puhul arvestama sotsiaalseid aspekteid.

3.3.8 Sotsiaalne dumping (kaupade tootmine madalate palgakulude juures eirates töötajate õigusi ning kasutades laste- ja sunnitööd) väärib moraalselt hukkamõistu, ei anna aga vahetult õigust anti-dumpingutollide rakendamiseks. Seetõttu peaksid tööstusriigid ja eelkõige Euroopa märksa otsustavamalt võitlema sotsiaalse dumpinguga karmimate sätete ja eelkõige ÜSR⁽¹⁾ kehtestamisega. Keskkonna vallas tähendab keskkonna-dumping, et tootmiskulusid alandatakse keskkonna arvelt.

3.3.9 Rahvusvahelised organisatsioonid peaksid tööstusriikide toel algatama eraldi programme säästva arengu põhimõtete alaste teadmiste levitamiseks ning pöörduma sealjuures arengumaade poole – nii nagu ühendus toimib äsja liikmeks astunud riikide puhul.

3.3.10 Märgistuste kasutamine, mis viitab rahvusvahelistest keskkonnanõuetest kinnipidamisele kui Euroopa Liitu importimise eeldusele, võiks selle eesmärgi raames olla sobivaks stiimuliks.

3.3.11 Eesmärgiks on kokkulepete ulatusliku sisulise ümber-töötamise teel kaitsta keskkonda ja tagada Euroopa ettevõtetele realistlikud tootmis- ja konkurentsitingimused.

4. Komitee märkused

4.1 Komitee on suure tähelepanuga jälginud komisjoni eelkõige viimastel aastatel elluviidud algatusi, mille eesmärgiks on T/R sektori viimine ühenduse huvi keskmesse. Eelkõige sedastab ta, et viimasel ajal erinevate peadirektoraatide poolt Brüsselis korraldatud konverentsidel⁽²⁾ esitletud eeskuju pakkuvad erinevate valdkondade, nagu innovatsiooni, kaubanduse ja turunduse, praktikad andsid tõuke debatiks konverentsi arvukate külastajate seas.

⁽¹⁾ EMSK arvamus, CESE 313/2004 (REX/141).

⁽²⁾ 15.10.2002 konverents "Kõrgtehnoloogia Euroopa rõivatööstuses" Borschette'i konverentsikeskus, Brüssel; konverents, 20.3.2003 "Tekstiili- ja rõivatööstuse tulevik laienenud Euroopas"; sümposium, 5/6. mai 2003 "Tekstiili- ja rõivakaubanduse tulevik pärast 2005", Charlemagne – hoone, Brüssel.

4.2 Kahjuks jäi nende impulsirikaste ürituste kajastamine kohalikul tasandil ootustest maha. See teeb veelgi selgemaks vajaduse mõelda viisile, kuidas teadmisi ja informatsiooni kasutada, et õnnestuks viia teadmine ulatuslikumalt kõigi asjaosalis-teni ja puudutatud isikuteni.

4.2.1 Jätkata tuleb tööstusharu liitude, tööandjate ja töövõt-jate ulatuslikku kaasamist kõikidel tasanditel ning see peab läbima kogu innovatsiooniprotsessi.

4.2.2 Ainult ennast õigustanud poliitika sotsiaalpartneritega asju kooskõlastada, nii "bilateraalses greemiumides"⁽³⁾ kogutud kogemuste põhjal nagu ka ühismeetmed sektori arenda-mise soodustamiseks, võivad võimaldada toime tulla globali-seerumise väljakutsetega, mis eelkõige selles sektoris põhjus-tavad "tõsiseltvõetavaid kartusi", nagu komisjoni liige LAMY õigustatult nentis.

4.3 "Tööstuse konkurentsivõime on üks kesksemaid vald-kondi, milles peavad aktiivset rolli etendama nii Euroopa Liit kui ka liikmesriigid, selleks et saavutada Lissaboni strateegias sätestatud eesmärgid," oli nõukogu (tööstus) 27. novembri 2003 järelduste mõte (EL Teataja C 317, 30.12.2003, lk 2). Kahtlemata puudutab deindustrialiseerimise fenomen tekstiili-sektorit kõikidest tööstussektoritest kõige enam, mis on paral-leeliks maailmakaubanduse uutele vormidele.

4.3.1 Eelkõige üldtõõudud põhjustel seisab T/R sektori ees pikaajaline ümberstruktureerimise ja moderniseerimise protsess samaaegse majandusliku aktiivsuse, tootmise ja tööhõive nime-tamismäärse kahanemise tingimustes. Arvestades selle sektori tähendust palus nõukogu ülnimetatud järeldustes komisjoni anda tegevusplaani raames juuliks 2004 aru võimalikest algatustest T/R sektori toetuseks.

4.4 Komitee nägemusel peaks komisjon – arvestades ka tema dokumendis sisalduvaid mõttekäike – pöörama kõrgen-datud tähelepanu järgmistele punktidele:

4.4.1 Doha arenguagenda osas läbirääkimiste taasalustami-sele. Selleks peaks ta dokumenti [K(2003) 734, 26. november 2003] täiendama mõningaste üheti mõistetavate viidetega, mida on andnud töötajate esindajad, ettevõtjad ja tarbijad⁽⁴⁾;

⁽³⁾ Bilateraalsed greemiumid koosnevad väikeettevõtjate ja töövõtjate esindajatest, kes vastastikkuse printsiipi järgides viivad ellu väikseimate ja väikeste ettevõtete omanike ja töötajate toetus-, täiendõppe-ja innovatsiooniprogrammide rahastamise meetmeid.

⁽⁴⁾ Vt ärakuulamine, 21. jaanuar 2004 ja järeldused punktis 13.

4.4.2 tolli rollile välispiiride integreeritud haldamise tingimustes⁽¹⁾ ja komitee arvamuses sisalduvatele märkustele – teiste nimetatud arvamuses toodud soovitude kõrval;

4.4.3 ühenduse soodusrežiimi päritolureeglitele (K(2003) 787, lõplik) tollimäärade kindlaksmääramiseks, mis tulenevad uutest mitmepoolsetest läbirääkimistest, vabakaubanduslepingutest ja jätkusuutliku arengu soodustamisest. Nagu komitee nimetatud arvamuses mitmeid kordi nõudis, tuleb “haldust, nagu ka kontrolli- ja kaitsemehhanisme, defineerida viisil, et oleks tagatud soodustusreeglite lojalne rakendamine, nagu ka mängus olevate finantshuvide kaitse kuritarvitamise eest”⁽²⁾;

4.4.4 partnerluse tingimustele Hiinaga.⁽³⁾ Ühenduse erinevaid ressursse kasutatakse selleks, et tugevdada konkurentsi Hiina ja EL vahel (ettevõtjate järelkasvu programm, kutsehariduse programm peatükk B7-3);

4.4.5 kohaste vahenditega rahastatud ühenduse programmi ettevalmistamisele uuringute ja – ka mittetehnoloogilises valdkonnas toimuva – innovatsiooni ning kutsehariduse toetuseks T/R sektoris (eelkõige väikeettevõtjate ja töövõtjate rahvusvaheliste raamtingimustega ja tarbijate soovidega kohanemise võime aspektist). Seda põhimõtet väljendatakse ka selgelt Euroopa Parlamendi poolt veebruaris 2004 vastuvõetud otsuses tekstiili- ja rõivatööstuse tuleviku kohta;

4.4.6 tarbijakaitse meetmetele, mis pööraksid tähelepanu teatud toodete, millest mitmeid kantakse vahetult nahal, võimalikele mõjudele tervisele. See haakub kontaktallergiatega ja muude nahaprobleemide ulatuslikuma levikuga.⁽⁴⁾ Sarnaselt toiduainete sektoris Euroopa õigusaktidega loodud selgusele tuleks evitada reegleid, mis võimaldaksid tarbijal kohustusliku märgistuse abil saada teada nii lõnga ja kanga päritolu nagu ka lõpptoota valmistamise kohta.

4.5 Kohustusliku märgistuse “Made in...” evitamine võib anda küll panuse veenmaks tarbijat selles, et ta riidesest ostes maksab hinda, mis vastab päritolukoha tootmis- ja moestandarditele, kusjuures päritoluriigina tuleks näidata lõpptoota valmistamise maa, mitte (kanga vm) tootmise maa. Ent komisjoni ettepanek “Made in Europe” ei veena. Ühtne Euroopa märgistus ei arvesta piisavalt üksikute riikide eripära ja tipptootmisega, mis küll valitseva ühtsuse raames kujutavad endast mitmekesisust.

⁽¹⁾ K(2003) 452, 24.7.2003.

⁽²⁾ Vrd K(2003) 787 lõplik, 18.12.2003.

⁽³⁾ K(2003) 533 lõplik, 10.9.2003.

⁽⁴⁾ Tekstiilisektoris kasutatakse peamiselt 1000 5000-st erinevast keemilisest substansist. Lisanduvad määramatu arv mitmest ainest edasitöötlemisetappidel. Tervisele ohtlikke aineid eraldatakse, käideldakse ja käsitletakse EL-s vastavalt kehtivatele keskkonnaõiguslikele ja tervishoiualastele nõuetele. Asjaomased kulud tuleb kanda Euroopa ettevõtjatel.

4.5.1 Mis puudutab komisjoni ettepanekus sisalduvaid päritolumärgistuste alternatiivlahendusi, siis tuleb komitee arvates jätkata kontseptsiooniga, mis näeb ette nii importtoodete kui ka siseturul valmistatud toodete kohustusliku märgistamise, kui neid tooteid turustatakse Euroopa Liidus. Sel viisil saab tarbijat ajendada ostma tooteid, mis on eetilise vastutustundega toodetud mitte ainult toote omadusi vaid ka töövõtjate õiguste austamist silmas pidades.

4.6 “Sotsiaalse ettevõtjavastutuse” kultuur peab esialgu ennat läbi suruma kui Euroopa mudel, ent on ka vajalik, et seda konkreetsete instrumentide kaudu, mida saab kontrollida tarbija tasandil ja seega muutudes oluliseks kaubanduslikuks faktoriks, laiendataks ka arengumaadele.⁽⁵⁾

4.7 Keskkonnanõuded ja töökoha turvalisuse normid peavad üha enam olema nähtavad lõpptarbijatele, et neid saaks kasutada kui konkurentsieeliseid.

4.7.1 Liidu üheti mõistetavat seisukohta jätkusuutliku arengu ja seega Kyoto protokollist kinnipidamise küsimuses kokkulepitud tähtaegade raames võib saata edu ning see võib saada Euroopa tööstuse poolt positiivse vastuvõtu, kui selle ettevõtmisega kaasnevaid jõupingutusi tunnustatakse ja austatakse. Kui seda aspekti mitte arvestada ning mitte astuda samme kõlvatu konkurentsi vältimiseks, siis ei raskendata mitte ainult edumeelsuse kultuuri levikut, mille mõjuväljas Euroopa ettevõtjad ja töövõtjad on, vaid kiirendatakse võib-olla ka Euroopa deindustrialiseerumist. Sellest lõikaksid kasu mõned multirahvuslikud kaubandusgigandid,⁽⁶⁾ kes saavad tugineda nendele riikidele, kes nimetatud põhimõtete osas on vähem vastuvõtlikud – st põhimõtete osas, mis meile meenutavad, et me oleme osa “sotsiaalsest turumajandusest”.

4.7.2 Komisjoni jõupingutused energiatarbimise vähendamiseks – seda ka “energiat tarbivate toodete puhul keskkonnamõjuritega arvestamisel”⁽⁷⁾ – saavad ajapikku osutada edukaks vaid siis, kui Euroopa tööstusel, eelkõige T/R tööstusel, on müügiturg – ja seega ka tootmises vajalikud masinad. Vastasel korral tuleks ettepanekut laiendada ka arengumaadeks klassifitseeritud maadele, et nad võiksid vähendada kaupade tootmiseks vajalike masinate energiatarbimist.

⁽⁵⁾ Vrd K(2004) 101, 10.2.2004: Komisjoni teatis: Meie ühise tuleviku ehitamine. EL kui globalne partner, lk 24.

⁽⁶⁾ Vrd Eurostat: Ülemaailmne SKP. Üle 55 % ülemaailmsest SKP-st, mis oli aastal 2002 34 000 miljardit eurot, pärineb ca 45 000-st multirahvuslikust ettevõttest.

⁽⁷⁾ Direktiivi ettepanek K(2003) 453, 1.8.2003.

4.8 Komitee nõuab, et eriti selles sektoris rohkelt esindatud väikseimatele ja väikestele ettevõtetele pöörataks ka Euroopa tasandil pidevalt tähelepanu, eelkõige silmas pidades praegust finantsüsteemi, mis kipub eelistama suurettevõtteid. Komitee tervitab muuhulgas komisjoni jõupingutusi väikseimate ja väikeste ettevõtete probleemide selgitamisel, nagu ka ettevõtjavaimu arendamisel Euroopa kultuuri osana. ⁽¹⁾

4.9 Komitee ei ole mitte ainult arvamusel, et riikide arvu, mis saavad osa üldisest soodusrežiimist (ÜSR), nagu varem öeldud, tuleks vähendada, vaid arvab ka, et täna EL poolt rakendatud tollimäärasid, mis kuuluvad maailma madalaimate hulka, ei tohi enam langetada. Vähemalt mitte nii kaua, kuni mõned T/R sektoris väga konkurentsivõimeliselt eksportivad riigid ei kasuta analoogseid tollimäärasid. Vastastikkuse põhimõtte või "Euroopa Liidu poolt alates 2005. aastast rakendatavate sisseveotingimustega võrreldavate turule sisenemise" rakendamist soovitab ka Euroopa Parlament Euroopa Liidu T/R sektorit puudutavas 29.1.2004 otsuses. Komitee on kaubanduse liberaliseerimise poolt, kuid ühepoolse liberaliseerimise vastu. Teised riigid peaksid samuti olema valmis avama oma turud EL rõiva- ja tekstiiltootjatele.

4.9.1 Kaubamärkide ja tootepiraatluse valdkonna tõsiste probleemidega võitlemisel tuleb välispiiridel tugevdada tollikontrolle ning edendada nende ühetaolisust efektiivselt ja ühiselt tegutsevate Euroopa tolliametite kaudu, kusjuures uutele liikmesriikidele tuleb ette näha eraldi toetusmeetmed.

4.9.2 Komitee jagab asjast puudutatud osalejate suurt muret pettussjuhtude sageduse üle ning on arvamusel, et tarvitusele tuleks võtta kõik mõeldavad meetmed nende vähendamiseks. Tolliametid on mitmel korral osutanud sellele, et neil puudub, eriti sadamates, personal piisavate kontrollide läbiviimiseks. Näiteks Napoli sadamasse jõuab iga päev keskmiselt 1000 konteinerit, samal ajal kui kontrollivad vaid kolm isikut. Keskmiselt avatakse vähem kui 1 % konteineritest (kusjuures neid ainult avatakse, ilma et toimuks sisu inspekteerimist).

4.9.3 Kirjeldatud situatsiooni valguses, mida teravdavad organiseeritud kuritegevuse pettused, kes omab mitmetes Euroopa sadamates mõjuvõimu, on mõeldav järgmine lahendus: teatud toodete import peaks toimuma selleks vastavat varustust omavate teatud sadamate kaudu. Lisaks tolliameti intensiivsematele kontrollidele peaksid kohal viibima ka asjaomase sektori esindajad.

4.9.4 Põhimõtteliselt sama mõtet väljendab ka Euroopa Parlament otsuse punktis 11, milles kutsutakse komisjoni mõjutama tootjaid välja arendama informatsiooni- ja järelevalvevõrgustiku ning neid sealjuures toetama. See võrgustik peaks aitama tuvastada võlts- ja piraattoodete päritolu, eesmärgiga kõrvaldada need turult.

⁽¹⁾ Vt muuhulgas järgmisi dokumente: K(2001) 98, 1.3.2001; K(2001) 366, 18.7.2001; K(2003) 21, 21.1.2003; K(2002) 345, 1.7.2002; K(2001) 122, 7.3.2001; K(2002) 68, 6.2.2002; K(2003) 27, 21.1.2003.

4.9.5 Teiseks lahenduseks oleks jaotada pitseeritud konteinerid sihtkohtade vahel eesmärgiga drastiliselt vähendada sadamates kontrollitavate konteinerite arvu ja seega võimaldada efektiivsemat kontrolli.

4.10 Ka päritoluriike tuleb kohustada tõhustama kaupade kontrolli. Soodustatud riigid, kes taluvad pettusi ega juuruta mõjusaid kontrolliprotsesse, tuleks soodustuste saamisest ajutiselt välja arvata. EL peab laekumata jäävate tollimaksude tõttu iga aasta kulutama rohkem kui 2,2 miljardit eurot ÜSR'i rahastamiseks. Teisalt saavad kõik soodustatud riigid kokku igaaastaselt soodustusi samas suurusjärgus. Arvestades soodustuste ulatuslikkust, mis omakorda süvendab tööturukriisi Euroopa erinevates regioonides, tuleb EL-le anda õigus kehtestada põhimõtted ja tingimused, mille alusel nimetatud soodustusi antakse.

4.10.1 Komitee teadvustab endale täiel määral asjaolu, et de facto kulgevad EL välispiirid mitte ainult mööda liikmesriikide riigipiire, vaid suuremal jaol mööda nende riikide riigipiire, kust EL-i import pärineb. EMSK on selle temaatika osas oma arvamus juba välja töötanud.

4.11 Päritolureeglid on liiga kompleksed, liiga keerulised kohaldada, neist võib hõlsalt vääriti aru saada ning need nõuavad hulgaliste õigusaktide täpset tundmist. Seetõttu takistavad need kaubandust ja teevad pettuse kiusatuseks. Liiga sageli on soodustatud riigid pelgalt mittesoodustatud riikide toodetele vahepeatuseks.

4.12 Komitee kutsub komisjoni – eriti kaubanduse peadirektoraati – üles kehtestama arengumaadele antavatele soodustustele ühemõttelised normid, eriti töövõtjate õiguste kaitse, keskonnakaitse, narkootikumide kaubanduse, inimõiguste austamise, jätkusuutliku arengu ning tarbijakaitse ja loomakaitsega seonduvate aspektide seisukohast.

4.13 Mis puudutab ühtset tollitariifi (ÜTT), siis annab komitee endale aru, et ka viimane määrus nr 1789/2003, millega muudeti määrust nr 2658/87 ning mis jõustus 1.1.2004, on mitmete kompromisside tulemus, mis ÜTT kohaldamist raskendavad ja keerulisemaks teevad ning lõppkokkuvõttes pettust ja kõrvalehiilimist soodustavad. "Rõivad ja rõivamanused" paiknevad peatükkides 61, 62 ja 63 ning hõlmab 466 kaubanimetust. 398-le neist kehtib tollimäär 12 %, ülejäänud 68-le kehtivad järkjärgulised tollimäärad alates nullmäärast ning hõlmates 2 %, 4 %, 5,3 %, 6,2 %, 6,3 %, 6,5 %, 6,9 %, 7,2 %, 7,5 %, 7,6 %, 7,7 %, 8 %, 8,9 %, 10 %, 10,5 %. Ka teistes peatükkides (64: kingad, kalossid; 65: peakatted ja nende osad; 66: vihmavarjud; 67: suled ja kunstlilled) on tollimäärade skaala lai: alates 1,7 %, 2,2 %, 2,7 %, 4,7 %, 5 %, 5,2 % ja 7 %, küündides kuni 8 %-ni.

4.13.1 Peatükkide 50 kuni 67 KN (kombineeritud nomenklatuur) 1516 rubriigi (positsiooni) kohta, mis katavad tekstiile, rõivaesemeid ja kingi, kehtib üle 20 erineva tollimäära. Kõik need üksteisest vaid veidi erinevad määrad kujutavad endast tegelikult probleemi ning annavad märku süsteemi nõrkusest. See võiks olla märksa ratsionaalsem ja vastupidavam majandusjõudude survele, mis viib kasumite maksimeerimise käigus hoopis hulgaliselt ettevõtteid raskustesse. Komitee on seisukohal, et piiratud arvu tollimäärade – maksimaalselt kolme või nelja – kehtestamine vähendaks pettusi tuntavalt ning lihtsustaks süsteemi märgatavalt.

4.14 Komitee omistab põhjapanevate töönormide ja ausa kaubanduse soodustamisele, keskkonnakaitsele, nagu ka narko-kaubandusega võitlusele erilise tähenduse. Praegune reeglistik (ÜSR – üldine soodustussüsteem) vähendab ühtseid tollitariife (ÜTT) 40 % võrra ja võimaldab – kusjuures ÜSR on madalam kui 5 % – kõikidele arengumaadele tekstiili-, rõiva- ja jalatsitööstuse toodete eksporti Euroopa riikidesse, kui nad kohustuvad järgima sotsiaalseid ja keskkonnastandardeid. Teisalt on süsteem osutunud luhtunuks eetilistest põhimõtetest kinnipidamise küsimuses. Stiimulina mõeldud erireeglistik narko-kaubandusega võitlemiseks, millest on kasu saanud üle 12 riigi, ei ole narko-kaubandusele avaldanud vähimatki mõju. Teisest küljest pidid arvukad Euroopa väikeettevõtted ülivõimsa konkurentsirõhu all oma tegevuse lõpetama, mille põhjustasid tootmiskulud, mis ei ole mingisuguseski suhtes ajakohase jätkusuutliku arengu seisukohast põhjustatud tootmiskuludega. ⁽¹⁾

4.15 Komitee on seisukohal, et nõukogu, komisjoni ja Euroopa Parlamendi ettevõtlikkust peaks tugevdama, et ÜSR-st arvataks välja kõik need riigid, kes – kuigi nad sõltuvad tekstiili-, rõiva- ja jalatsitööstuse toodete ekspordist Euroopa Liitu – rikuvad Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni ⁽²⁾ (ILO) põhimõtte- lisi töönorme. ⁽³⁾

4.16 EMSK on veendunud, et SKP ühe elaniku kohta ei tohi olla ainukeseks sobivuskriteeriumiks riigi kaasamisel soodustussüsteemi. Ta jagab ka mitmel pool avaldatud muret, et ÜSR eelistest lõikavad liig suurel määral kasu riigid, kes seda kõige vähem vajavad. Tagamaks, et ÜSR laieneks töepoolsest ainult kõige enam abi vajavatele maadele, soovib EMSK jätta uutes juhtnöörides soodustuste alt välja järgmised riikide kategooriad:

— OPEC-i liikmesriigid ⁽⁴⁾;

— riigid, keda Ühinenud Rahvaste Organisatsioon ei pea “arengumaadeks”;

⁽¹⁾ Vrd arvamusega ÜSR, REX/141, punktid 6.6.2, 6.6.2.1., 6.6.2.2 ja 6.6.2.3.

⁽²⁾ C29 – sunnitöö kohta; C87 – ühinemisvabadusest ja ühinemisõiguse kaitsest; C 98 – ühinemisõigusest ja kollektiivlääbirääkimiste pidamise õigusest; C100 – võrdsest tasust; C 105 – sunnitöö kaotamisest; C111 – diskrimineerimisest (tööhõive ja elukutse); C138 – miinimumvanusest; C182 – laste töö räägeimastest vormidest.

⁽³⁾ Vrd ÜSR REX/141 punkt 6.6.2.3.

⁽⁴⁾ Venetsueela, Algeeria, Nigeeria, Liibüa, Saudi-Araabia, Ühinenud Araabia Emiraadid, Katar, Kuveit, Iraak, Iraan, Indoneesia.

— riigid, kes tegelevad aatomirelvaprogrammidega;

— riigid, kes toimivad maksuparadiisidena;

— riigid, kes on sõlminud EL-ga kahepoolseid või regionaalseid kaubanduslepinguid ⁽⁵⁾

— riigid, kes rikuvad ILO/IAA põhimõtte lisi töönorme. ⁽⁶⁾

4.17 Ka kogu EL-i tehnoloogiapoolid ja innovatsioonikeskused peavad andma oma panuse nii tugevama võrgustiku loomisesse kui ka informatsiooni vahetamise tööstusharu ettevõtetega, ülikoolide ja kodanikuühiskonna organisatsioonidega.

4.18 Tehnilised materjalid, high-tech-tekstiilid ja high-tech-jalatsid saavutavad Euroopas ja maailmas üha suurimaid turuosi. Euroopa väike- ja keskmise suurusega ettevõtted mängivad täna ja ka tulevikus olulist rolli tänu kindlamatele fundamentaalsetele kogemustele tippoodete tootmises, mis on uute keemiliste protsesside ja uute tehnoloogiate arendamise tulemuseks.

4.19 Komitee nägemusel tuleb järele proovida ja ellu viia komisjoni ja liikmesriikide kooskõlastatud programme moodstate teenuste osas, mis parendavad ettevõtete tööd ja annavad seega innovatiivsete toodete puhul oma panuse nõudluse ja pakkumise tasakaalustamiseks.

4.19.1 Euroopa Sotsiaalfondi (ESF) ja uuringute ja arenduse kuuenda raamprogrammi raames võetavate meetmetega oleks mõttekas soodustada ja kiirendada uute elukutsete teket. Väike- seid ja keskmise suurusega ettevõtteid saaks nende elukutsete kaudu, mis hõlmaksid eripäraseid tehnilisi ja tegevuslikke (operatiivsed) oskusi ning mis toimiksid innovatsiooni katalüsaatoritena asjaomaste projektidega, saatvalt toetada. Erilist tähelepanu tuleb pöörata neile EL-i riikidele, kus tekstiili- ja rõivatööstusel on strateegiline tähtsus.

4.19.2 Tehniliste tekstiilide ja high-tech-jalatsite tootmise optimeerimise ja laiendamise küsimuses ettevõtete toetamiseks on vaja järgmiseid kvalifikatsioone: tehnoloogiakontrollide analüüsime, ümberkohanemisprojektide edendamise ja uute võimaluste avastamise oskus.

4.19.3 Komitee on veendunud, et kasutades ära kohapeal leiduvaid võimalusi tehnoloogiapoolide, ülikoolide, tööandjate, töövõtjate ja kohalike omavalitsusasutuste vahelise struktureeritud dialoogi näol, on võimalik toetada väikeseid ja keskmise suurusega ettevõtteid ja aidata neil ennast positsioneerida kõrgemal tehnoloogia- ja konkurentsitasandil. ⁽⁷⁾

⁽⁵⁾ (Üldine soodustussüsteem), punkt 6.6.1.2.

⁽⁶⁾ Vt sealsamas.

⁽⁷⁾ Väikeettevõtjad sooviksid sageli üle minna tavapäraste toodete tootmiselt üle uute, tehnilistest või “intelligentsetest” tekstiilidest toodete tootmisele, mille kohta neil aga puuduvad vajalikud tehnilised ja kommertsteadmised ning informatsioon.

4.20 Komitee, nagu ka komisjon ja parlament, teab, et T/R ning jalatsitööstus koosneb Euroopa Liidus 70 % ulatuses väikeettevõtetest (vähem kui 50 töötajat). 20 % ettevõtetest töötab 50 kuni 249 inimest, ülejäänud 10 %-s on üle 250 või rohkema töötaja. Naiste osakaal on töötajate hulgas kõrgem kui teistes harudes. Kuna ettevõtted paiknevad laiali üle kogu Euroopa, on innovatsiooni edendavate meetmete kasutusele võtmine ja tehnoloogia kaasajastamine loomulikult raskendatud.

4.21 Komitee, kes on oma liikmete kaudu otsekontaktis kodanikuühiskonnaga, on korduvalt juhtinud tähelepanu pidevatele ja jätkuvatele pettustele, mis puudutavad üle ühenduse piiride liikuvate kaupade laia spektrimit. Kõige silmatorkavamateks pettuse liikideks on:

- tollideklaratsioonidel deklareeritakse tolli läbivast kaubast erinev kaup ⁽¹⁾;
- kaupadel puudub vastavustunnistus, mistõttu kaubad võivad sageli kujutada ohtu tarbijale;
- kaubad, mida toodetakse, rikkudes vaimse omandi õigusi;
- kaubad, mis osalevad kolmnurktingutes, milles osalevad mitu riiki ⁽²⁾;
- kaubad, mis ei vasta päritolureeglitele ⁽³⁾;
- võltsitud või piraatkaup.

4.21.1 Nimetatud probleemi vaadeldi asjakohases vormis hiljuti statistiliselt. EMSK tervitab, et Euroopa Liit on lõpuks vastu võtnud määruse, mis võimaldab tolliametitel võltsitud kaupa hävitada. ⁽⁴⁾

4.21.2 Komitee arvates on see määrus siiski piiratud mõjujõuga!

4.21.3 Tolliametite juhid kurdavad, et ühenduse õigusakt (mis peaks ületama EL jagunemise erinevateks õigussüsteemideks) on ebapiisav ja et puuduvat personal ja vahendid niivõrd ulatusliku ja paindliku turu kontrollimiseks.

⁽¹⁾ Tollimäär sõltub imporditud kauba liigist. Sageli deklareeritakse teisi kaupu, mille kohta kehtivad madalamad tollimäärad kui tegelikult imporditud kauba kohta.

⁽²⁾ Roheline raamat "Ühenduse ebasoodustuskaubanduse päritolureeglite tulevik", K (2003) 787 lõplik, punkt 1.2.2.

⁽³⁾ Id.

⁽⁴⁾ Määrus (EÜ) nr 1383/2003, 22. juuli 2003. Jõustub 1. juulil 2004.

4.21.4 2003. a esimesel poolaastal konfiskeerisid Euroopa tolliametid rohkem kui 50 miljonit võltsitud toodet või piraatkaubamärgiga kaupa. ⁽⁵⁾ Võrreldes 2000. aastat 2002. aastaga kahekordistusid pettusejuhtumid rõivasektoris ning parfümeeria ja kosmeetikasektoris isegi kolmekordistusid. ⁽⁶⁾ Arvestades illegaalselt piiri ületanud kauba ülisuurt hulka on siinkohal tegemist pelgalt jäämäe tipuga.

4.21.5 Mis puudutab nende toodete päritolu, siis 66 % nendest on pärit Aasiast, esmajärjekorras Hiinast ja Taist. Komisjoniliikme BOLKESTEINI ütluste kohaselt, "(...) võltsitakse täna juba kõiki igapäevases elus vajaminevaid tooteid, mitte ainult luksuskaupu. Seetõttu puudutavad võltsingud vahetult väikesi ja keskmise suurusega ettevõtteid üha suuremal määral". ⁽⁷⁾

4.21.6 Nende pettuste ulatus põhjustab Euroopa ettevõtetele üha suuremaid raskusi ning sunnib väikeettevõtteid sageli oma tegevust lõpetama, sest neid surutakse lihtsalt turult välja.

5. Erimärkused

5.1 Euroopa Ühendus annab arengumaadele juba 1971. aastast alates – kõigepealt GATT'i raames, siis WTO (Maailma-kaubandusorganisatsioon) raames, märkimisväärseid soodustusi ühtse tollitariifi osas (GZT).

5.1.1 Arengumaadest Euroopa Liitu imporditavad kaubad, mida ei loeta sensitiivseteks toodeteks, on tollidest praktiliselt vabastatud.

5.1.2 Sensitiivsed tooted, sealhulgas tekstiilid, rõivad ja jalatsid, saavad kasu peaaegu 20 %-st soodustusest (tavatariifist), mis eriregulatsioonide puhul ulatub kuni 40 %-ni. ⁽⁸⁾

5.1.3 2003. a tunnustas Ühinenud Rahvaste Organisatsioon 166 riiki kui arengumaad. Tegelikult laienesid EL-i soodustused 174 riigile. ⁽⁹⁾

5.1.4 Aasia on 70 %-se osakaaluga aastal 2001 ülekaalukalt suurim ühenduse tollisoodustustest kasusaaja. Tervelt 25 % kõigist soodustustest langeb Hiinale.

⁽⁵⁾ IP 03/1589, 24.11.2003.

⁽⁶⁾ Id.

⁽⁷⁾ Id.

⁽⁸⁾ Töövõtjate õiguste kaitse erireeglid; keskkonnakaitse erireeglid, erireeglid võitluseks narkootikumide ja narkokaubandusega.

⁽⁹⁾ Määruse 2501/2001 lisa I.

5.1.5 T/R ja jalatsisektoris kehtivate EL tollimäärade keskmine on nende maade puhul 4,8 %; USA-s kehtib samal ajal tollimäär 8,9 %, Jaapanis 6,6 % ja Kanadas 12 %. Hiinas on vastavad tollimäärad 20 % ringis, Tais 29 %, Indias 35 % ja Indoneesias 40 %. ⁽¹⁾

5.2 Euroopa-Vahemere regiooni T/R ja jalatsisektori tootjad põrkuvad pidevalt märkimisväärsete takistustega Aasia turgudele sisenemisel. Nende turgude riigid takistavad kaubavahetust mittetariifsete kaubandustõkete abil, mis kujutab endast kogu Euroopa tööstusele tõsist probleemi. ⁽²⁾

5.3 Tekstiilitööstuse keskmine osakaal ⁽³⁾ töötleva tööstuse väärtuseloomes on kogu Euroopas ca 2,5 %. Mõnedes riikides on osakaal suhteliselt kõrge, nagu Luxembourgis 8,7 %, Portugalis 6,3 %, Kreekas 5,1 %, Itaalias 4,6 % ja Belgias 4,3 %. ⁽⁴⁾ Uutes liikmesriikides on rõiva ja tekstiilitööstus veelgi enam oluline: Leedus 16,1 %, ⁽⁵⁾ Eestis 10,5 % ⁽⁶⁾ jne.

6. Järeldused

6.1 Paljud selle sektori ettevõtted peavad kirjeldatud tegelikust ebaõiglaseks ja karistavaks, sest nad peavad mõistvust üles näitama vaidluses, mida mitte alati ei peeta ausal, ettevõtja oskustega arvestaval ja töökeskkonnas inimõigusi austaval viisil. Pigem on vaja leida konkurentsivõimelisele ja edukale Euroopa tekstiili- ja rõivasektorile keskmine ja pikk tulevikuperspektiiv, mis rajaneb liidu erinevatel tasemetel töandjate ja töövõtjate ning poliitiliste otsustuste tegijate osalusel ja konsensusel.

6.1.1 Töövõtjate põhiõiguste austamine, mis on ILO põhisstandardites esile toodud, peab olema kindlustatud mõlema nii ILO poolt tunnustatud kontrollmenetluste raames kui ka tiheda ILO ja WTO vahelise koostöö raames. EL peab jõulisemalt seisma selle eest, et ILO raames kokkulepitud töövõtjate kaitse põhimõtted muutuksid WTO-s toimimise koordinaadiks.

⁽¹⁾ Allikas: Euroopa Komisjon.

⁽²⁾ Kõige enam levinud mittetariifsed kaubandustõkked on: lisamaksud, lisatasud impordi väikestele kogustele; tolliametite hindamispraktikad, mis ei seonu imporditud kauba impordimaksudega; märgistamise või kaubamärgiõiguse kulukad või diskrimineerivad erireeglid; impordilubade regulatsioon; keerukad ettemaksemenetlused.

⁽³⁾ Jaotised (positsioonid) 17.1 kuni 17.6.

⁽⁴⁾ Allikas: Eurostat, EL-i töötlev tööstus 1992 kuni 2002.

⁽⁵⁾ Leedu Statistikaamet, 2003

⁽⁶⁾ Eesti Statistikaamet, 2003

6.2 Eelistatud tollisoodustusi tuleks anda ainult 49-le kõige vähem arenenud riigile. Doha läbirääkimiste tulemuseks peaks olema vastastikkusel põhinevad suhted Euroopa-Vahemere regiooni ja Aasia maade vahel. Doha läbirääkimistel tuleks sõlmida ülemaailmne kokkulepe, et kõik tekstiili- ja rõivasektoris kehtivad tollid tuleks teatud ajavahemiku jooksul, näiteks viis aastat, langetada ühtsele tasemele, mis oleks maksimaalselt 15 %.

6.3 Liidu tollikontrolle tuleb tugevdada eesmärgiga jõuda võimalikult varsti ühtse tollisüsteemini, mis oleks kooskõlas siseturu õigusaktidega.

6.4 Võltsingute ja pettustega võitlemise nagu ka parema tarbijainfo seisukohalt tuleb hoogustada (geograafilisi, sotsiaalseid ja ökoloogilisi andmeid sisaldava) päritolumärgistuse juurutamist.

6.4.1 Samal põhjusel teeb EMSK ettepaneku, et uuritaks võimalust tekstiilide liikumise tagantjärele jälgimiseks välja registreerimise strateegiat. Sel viisil raskendataks päritolureeglite rikkumist ⁽⁷⁾ ja pettusi piraattoodetega.

6.5 Komitee toetab komisjoni jõupingutusi kujundamaks mõjusamalt vahendeid kaubanduse kaitseks ning dumpingu ja subventsioneerimise vastaseid meetmeid. Samas kutsub ta komisjoni üles rakendama kaitsemeetmeid eelkõige teatatud ja tõendatud pettusejuhtumite puhul. EL peaks Doha läbirääkimistel püüdma saavutada enam rangema korra kaitsemeetmete kasutuse suhtes, dumpinguvastase tegevuse ja muude kaitsemeetodite osas nagu muutused algmäärustes jne.

6.6 Komisjon peab jõulisemalt seisma hea selle eest, et TRIPS'i (vaimse omandi kaubandust puudutavad õigused) WTO raames tagataks ja riikide poolt tunnustataks.

6.7 Innovatsioonivõimet tuleb – eelkõige väike- ja keskmise suurusega ettevõtetes – kohalikul tasandil kavandatud projektidega tugevdada, kaasates nii sotsiaalseid jõude kui ka teaduskeskusi. Euroopas leidub traditsioonidega kõrgkoole-instituute, mis tegelevad tekstiilisektoriga. Erakordselt huvitav oleks luua tipp-uurimisvõrgustik, mis tänu tihedatele kontaktidele ettevõtjate ning töötajatega kasutaks kuuenda raamprogrammi käigus pakutavaid võimalusi ning mis suudaks näidata sektorile tehnoloogilise arengu tulevikuperspektiive.

6.7.1 Innovatsioonivõime – mõeldes uutele kiududele ning siduskangale, mida täiendatakse nanotehnoloogia uuringutes väljatöötatud nanoosakesi rakendades ning mis seeläbi pakuvad suuremat funktsionaalsust, kindlust, soojus- ja külmakaitset ning kandmismugavust – peab rõivaesemete moe ajakohasuse ning esteetilise väärtuse kõrval muutuma Euroopa tekstiilitööstuse üheks tugevuseks.

⁽⁷⁾ Roheline raamat "Ühenduse sooduskaubanduse päritolureeglite tulevik", K(2003) 787, 18.12.2003.

6.7.2 Fliiskangast, st erilisel keemiliselt töödeldud ja kleepainena toimivat kangast, kasutatakse üha enamates valdkondades, nagu näiteks sport, ehitus, kosmoselennutehnika, transport jne. Nagu juba kirjeldatud, on siinkohal tegu pidevalt kasvava turuga, mida tuleb lähemalt vaadelda tulevikuperspektiiviga tootediversifikatsiooni võimaluste vaatevinklist. ⁽¹⁾

6.8 Tööstuse muutuste nõustav komisjon (TMNK) omab mitmekülgseid kogemusi aastakümnete pikkusest söe- ja teraseturu arenguga seonduvate probleemide lahendamisest. ⁽²⁾ Ta võiks tootediversifikatsiooni edendamisel mängida silmapaistvat vahendajarolli komisjoni ja tekstiilisektori vahel.

6.8.1 On ette näha, et vaja läheb täiendkoolitusmeetmeid ümberstruktureerimise käigus vabanevate töövõtjate jaoks. Mõttekas oleks äratada ja suurendada ettevõtjate huvi uute siduskangaste vastu. Jätkusuutliku arenguni on tulevikus ainult võimalik jõuda, kui noorukeid toetatakse uute toodete ja nende keskkonnasõbralikkuse tundma ja hindama õppimisel. Seda eesmärki oleks hõlpsam saavutada Euroopa institutsioonide, nagu TMNK, kaasabil, kes omavad kogemusi sotsiaalses ja tehnilises sfääris.

6.9 Tekstiili- rõiva- ja nahatööstus on esimene sektor, mille osas rakendatakse uut vertikaalset poliitikat, mille komisjon – täiendamaks traditsioonilisi horisontaalseid meetmeid – hiljuti evitas. Kõikidele vaatlejatele, eelkõige selle valdkonna ettevõtjatele ja töövõtjatele, tundub olevat elutähtis, et komisjon aitaks – valitsuste ja sotsiaalpartnerite osalusel – kõnealust sektorit tehnilise arengu ja globaliseerumise väljakutsega toimetuleku osas.

6.9.1 Ühenduse poliitikate raames juba olemasolevate “tehnoloogiliste platvormide” ⁽³⁾ kõrval, võiks kavandada neljandat platvormi, mis tegeleks tulevikule orienteeritud tekstiilisektori mitmekülgsete ja innovatiivsete aspektidega.

6.10 Kõikides arenenud riikides leiab aset deindustrialiseerumise protsess. Kolmandal kohal oleva sektori poolt loodud lisaväärtus moodustab EL-s tänaseks 70 % kogu SKP-st (tööstus loob 22 %, ehitus 5 % ja põllumajandus 3 %). ⁽⁴⁾ Ent seda fenomeni ei tohiks eelistada, kuivõrd suur osa väärtusloomest teenindussektoris teenib ettevõtteid või tekib tänu ettevõtetele: kaubandus ja transport 21,6 %, rahandus- ja äriteenused 27,2 %, avalik haldus 21,6 %. ⁽⁵⁾

6.11 EMSK on seisukohal, et praegu tuleb tegutseda WTO reeglite muutmise suunas ning nimelt kogu jõuga, mida evib euroopalikult vermitud mõiste “sotsiaalne turumajandus”. Hetkel võib importe keelustada vaid siis, kui need kujutavad endast ohtu, ent vajalik on viivitamatult hoolitseda teatud sotsiaalsete, ökoloogiliste ja majanduslike prioriteetide läbisurumise eest, kuivõrd EL-l kui majandusosalisel on võimalus seeläbi efektiivsemalt kujundada globaalset majanduse ohjamist, “et ta levitaks kogu planeedil jätkusuutliku arengu mõtet, kombineerides rahvusvahelist koostööd ja head sisepoliitilist praktikat”. ⁽⁶⁾

6.11.1 Kulud, mis tekivad arengumaadele nende edumeelsete meetmete tõttu, võiks osaliselt kompenseerida arengukoostöö valdkonna programmide abil, kui need on suunatud käitumise muutmisele äritegevuses ning seda jooksvalt kontrollitaks.

6.12 Võib-olla oleme globaliseerumises jõudnud faasi, kus peaks rohkem tähelepanu pöörama kodanike poolt signaliseeritud “eelistustele ja kollektiivsetele tundmustele”, kui tahetakse vähendada rahvusvahelisi pingeid ning takistada ideoloogiliselt motiveeritud kaubanduskonflikte, mis viimasel ajal pidevalt tihenevad ning mida pole, nagu tundub, võimalik lahendada praegu olemasolevate menetluste ja reeglite abil.

Brüsselis, 1. juuli 2004

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

president

Roger BRIESCH

⁽¹⁾ Süsinikkiudkangas ja kevlarkangas on vastupidavamad, kergemad ja pehmemad-painduvamad kui metallid.

⁽²⁾ Vt TMNK poolt ülevõetud EMKT nõukogu tegevused.

⁽³⁾ Lennundus ja kosmoselennundus, kommunikatsioonid ja teras.

⁽⁴⁾ Allikas: Eurostat, Bruto väärtusloome struktuur, 2002.

⁽⁵⁾ Allikas: Eurostat, id.

⁽⁶⁾ K(2004) 101 lõplik, 10.2.2004, Ehitada meie ühist tulevikku, lk 24.

LISA 1

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamuse juurde

Järgmine muudatusettepanek, mis sai poolthäältena vähemalt veerandi antud hääle koguarvust, lükati arutelu käigus tagasi:

Punktid 6.1.1 maha tõmmata.

Hääletamise tulemus:

Poolthääli: 31

Vastuhääli: 32

Erapooletuid: 9

Arvamus teemal: “Suurlinna-alad: sotsiaal-majanduslikud tähendused Euroopa tuleviku jaoks”

(2004/C 302/20)

15. juulil 2003 otsustas Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee oma kodukorra artikkel 29 lõikele 2 välja töötada omaalgatusliku arvamuse teemal: “Suurlinna-alad: sotsiaal-majanduslikud tähendused Euroopa tuleviku jaoks”.

Majandus- ja rahaliidu ning majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse osakond, kelle ülesandeks oli ette valmistada komitee tööd sellel teemal, töötas välja oma arvamuse 8. juunil 2004 (referent: hr van Iersel).

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis 30. juunil ja 1. juulil 2004. aastal oma 410. plenaaristungil (1. juuli koosolekul) 129 poolt-, 0 vastu- ning 2 erapooletu häälega, vastu käesoleva omaalgatusliku arvamuse.

1. Kokkuvõte

1.1 Euroopa Liidu regionaalpoliitika raames juhib EMSK käesolevas arvamuses tähelepanu suurlinna-alade tähtsusele Euroopas.

1.2 Suurlinna-alade nii majanduslik kui demograafiline tähendus tuleviku jaoks on märkimisväärne. Nad on vastamisi terve rea tõsiste väljakutsetega. Kuid tänaseni ei ole see tema äratanud mingit konkreetset huvi Euroopa Liidu või tema institutsioonide seas.

1.3 EMSK soovib, et Euroopa suurlinnade majanduslik, sotsiaalne ja keskkonnaalne areng oleks pidevalt ühenduse programmis esindatud. Selleks vajalikud tingimused moodustavad Euroopa andmete olemasolu, informatsioonivahetuse korraldamine Statistikalituse kaudu ning Euroopa Komisjoni teravdatud tähelepanu.

1.4 EL huvides on, et Euroopa tasandil alustataks selleteemalist debatti riiklike arutelude jätkuna suurlinna-alade tulevase korraldamise üle ning arutatakse enam kui varem, milline võiks olla liidu lisaväärtus. Lisaks juhib EMSK tähelepanu otsesele seosele Euroopa suurlinnade rolli ja Lissaboni strateegia vahel. Lissaboni strateegia eesmärkide õnnestumine sõltub suures osas sellest, kuidas neid teostatakse suurlinna-aladel.

1.5 Seepärast soovib EMSK, et paralleelselt suurlinna-alade ja komisjoni kohtumisfoorumile oleks see küsimus diskussiooniobjektiks ja Konkurentsivõime nõukogus ning asulaplaneerimise ja linnaküsimuste mitteformaalses nõukogus.

2. Sissejuhatus

2.1 Maailm muutub kiiresti. Kõikjal oleme me vastamisi uute majanduslike, tehnoloogiliste ja sotsiaalsete arengutega, millel ei ole märkimisväärne tähendus mitte ainult tööstusele, teenustele ja tööturule, vaid ka territooriumile ja ühiskonnale, ning seeläbi riikide ja regionide valitsemise viisile.

2.2 Käesolevas arvamuses huvitub EMSK eelkõige suurlinna-aladest, nimelt suurtest linnastutest ja nende majanduslikest mõjualadest kolmel peamisel põhjusel: nad on nende kiirete arengute keskmes, nad aitavad tugevalt kaasa Euroopa majanduskasvu strateegiatele ning nad on Euroopa Liidu paljude teiste väiksemate tõmbekeskuste partnerid.

2.3 Suurlinna-ala koosneb tuumkeskusest, eraldisseisvast linnast või linnastust ja äärealast, piirnevate kommuunide kogumist, mille suur osa aktiivsest elanikkonnast käib igapäevaselt tuumkeskuses tööl. Suurlinna-ala mõiste on seega lähedane tööturu ala või funktsionaalse linna-piirkonna⁽¹⁾ mõistetega. See arvestab keskuse poolt tugevalt polariseeritud äärealade olemasolu, mille kasv on sõltuv keskuse arengust. Suurlinna-alad laienevad, kuni katavad maksimaalselt ühe tunni sõidu kaugusele ulatuvat aeg-ruumi. Nad sisaldavad nii linna- kui maapiirkondi.

2.4 Tuumkeskus peab sisaldama teatud minimaalse arvu elanikke⁽²⁾ või töökohti, et olla tunnustatud suurlinna-ala keskuseks. Samuti on nõutav minimaalne kodu ja töökoha vahelise liikumise tase ääreala kommuuni ja tuumkeskuse vahel, et kommuuni saaks lugeda suurlinna-alasse kuuluvaks³. Praktikas on need miinimumid määratud omavoliliselt ja on seega oluliselt varieeruvad. Määratluste ühtlustamise puudumine Euroopa tasandil piirab rahvusvaheliste võrdluste võimalust.

⁽¹⁾ Oma 14. mai 1998 arvamusel pealkirjaga “Linnaküsimus : suunised üleeuroopaliseks debatiks” arendas Regioonide komitee välja funktsionaalse linna-piirkonna mõiste, et kirjeldada suurlinna ja tema mõjuala. Nii on teada, et linnad on muutunud linnastuteks ja seejärel metropolideks, mis on edasi laienes moodustanud linna-piirkonnad. Mõistes rõhutatakse ka olemasolevat omavahelist sõltuvust linnapiirkonna moodustavate territoriaalüksuste vahel : tööturg, reisid kodu ja töökoha vahel, transpordivõrgud, kaubanduskeskused, uute tegevusalade paigutamine, kinnisvaraturg, vabaajapargid, keskkonnakaitse.

⁽²⁾ Näiteks 500 000 elanikku (METREX'i poolt kinnitatud tase), vt lisas Euroopa üle 500 000 elanikuga linnastute nimekiri.

2.5 Viimasel aastakümnel on ilmunud uus suurlinna-alatüüp. Kui mitu linnastut toimivad võrguna ja nende tööturualad on põimunud, moodustavad nad koos mitmekeskuselise suurlinna-ala. Näiteks on niimoodi moodustunud suurlinna-alad Randstad, 7 miljonit elanikku. Reini-Ruhri piirkond, 11 miljonit elanikku, Viini-Bratislava piirkond, 4,6 miljonit elanikku, Öresundi piirkond, 2,5 miljonit elanikku, Lille'i piirkond, 1,9 miljonit elanikku. ⁽¹⁾

2.6 Sõltuvalt nende tähtsusest ja funktsioonist on suurlinna-aladel piirkondlik, riiklik, euroopaline või ülemaailmne ulatus. Hinnanguliselt on laienenud Euroopa Liidus umbes 50 üle miljoni elanikuga suurlinna-ala.

2.7 Tähtis on märkida, et käesoleva arvamuse teemaks olevad suurlinna-alad katavad sotsiaalmajanduslikke territooriume ja tegelikkusi, mis ei vasta NUTS (Statistiliste territoriaalüksuste nomenklatuur) "regioonide" süsteemis sisalduvatele Euroopa regionaalsetele haldusüksustele, mida kasutavad ametlikel eesmärkidel Statistikalitus ja euroopa institutsioonid. Administratiivse regiooni mõiste on eriti segane. Välja arvatud üksikud erandid, on nende regioonide geograafilised piirid kas laiemad või kitsamad kui suurlinna-aladel. ⁽²⁾ Seega ei ole administratiivsete regioonide territooriumid olulised suurlinnade sotsiaalmajandusliku arengu analüüsimisel ja võrdlusel Euroopa tasandil.

2.8 Veebruaris 2004 avaldas Euroopa Komisjon oma kolmanda aruande ühtekuuluvuse kohta. See avab uued perspektiivid aruteludes regionaalpoliitika ja majandusedu üle. Sama kehtib piirkonnaarengu ja linnaarengu kohta. Tuleviku osas selgitab kolmas aruanne seost regionaalpoliitika ja Lissaboni strateegia vahel. Ühtekuuluvuspoliitika, territoriaalse koostöö ja tööhõive poliitika kõrval saab konkurentsivõimest regionaalpoliitika kolmas samm. Selles osas rõhutab kolmas aruanne eriti linnade ja suurte linnastute rolli.

2.9 Uued lähenemisviisid ja ideed tulenevad peamiselt üleilmastumisest, ühtse turu elluviimisest (kaasa arvatud uutes liikmesriikides) ja Lissaboni strateegiast. Muidugi ei ole suurlinna-alade puhul tegemist ainult regionaalpoliitikaga, kuid ka töösuspoliitika, teadmiste, transpordi, üleeuroopaliste võrkude, säästva arengu ja elukvaliteediga.

2.10 Kasvav tähelepanu, mida osutatakse "linnade taassünnile" on nähtus, mida võib märgata kogu maailmas. See teema on päevakorras suuremas osas liidu liikmesriikidest.

2.11 Suurlinna-alade olukorda ja nende valitsemise küsimust ei ole kunagi Euroopa Liidu tasandil sügavamalt uuritud. Seega ei ole nad kunagi olnud ühenduse poliitikate erieesmärgiks. EMSK hinnangul on käes õige aeg süvendada analüüsi ja uurida, kuidas hea regionaalne valitsemine kõigi asjaosaliste poolt neil

territooriumil oleks kasulik nende elanikkonna ja kogu Euroopa Liidu jaoks. Suurlinna-alade olukorra analüüs võib edukas olla vaid siis, kui see põhineb usaldatavatel ja Euroopa tasandil võrreldavatel kvalitatiivsetel andmetel. Kuid neid on ebapiisavalt. Seega peaks Euroopa Liit EMSK hinnangul jälgima, et neid andmeid toodetaks.

3. Suurlinna-alade paigutamine

3.1 Enam kui kolm neljandiku Euroopa elanikkonnast elavad linnas või linnalähitsoonis. Lissaboni strateegia ja suurlinna-alade vahel on otsene seos. Oluline osa faktoritest, mis toetavad Euroopa tulevast konkurentsivõimet, asub nendes tsoonides. Suurlinnad levitavad teistesse Euroopa linnadesse uuendusi ja informatsiooni. Suurlinna-alade õitseng on nende oma territooriumil või Euroopa teistes linnades või piirkondades tekkivate sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse probleemide lahendamiseks vajalik tingimus.

3.2 Suurlinna-alad nii Euroopas kui mujal maailmas on vastamisi mitme suure väljakutsega: rahvusvaheliste kaupade, teenuste, kapitali, teadmiste ja kvalifitseeritud ning kvalifitseerimata tööjõu turgude integratsiooniprotsessiga seotud üleilmastumine, mis toob kaasa nende tootmissüsteemide kiire muutumise; säästev areng, mis nõuab loodusressursside ettevaatlik majandamist; sotsiaalne ühtekuuluvus; elukvaliteet ning territoriaalne ühtekuuluvus.

3.2.1 Tihti on linnad ja suurlinnad asunud edukalt kohandama oma majandus-, sotsiaalset ja institutsioonilist struktuuri. Nii on võimsate linnaregioonidega, riiklike ja rahvusvaheliste sidesõlmedega, mis on ühendatud kõigi kiirete transpordiviiside ja kõrgekvaliteediliste telekommunikatsioonivõrkudega, mille majandus on juba kaua püsinud mitmekesistel tegevustel, eelkõige kõrgetasemelistel inimestele ja ettevõtetele suunatud teenustel. Traditsiooniliste tööstusettevõtete regioonid, mis algselt olid kriisis, toovad samuti suurepäraseid näiteid sellest arengust. Lille, Barcelona ja Bilbao on näiteks sellisest restruktureerimisprotsessist.

3.2.2 Euroopa Liidu kümnes uues liikmesriigis on käimas samasugused protsessid. Eelkõige kehtib see Varssavi, Praha ja Budapesti suurlinna-alade kohta.

3.3 Juba aastaid on ühenduse regionaalpoliitika eesmärgiks parandada majanduskasvu, tööhõive ja vähemarenenud regioonide konkurentsivõime tingimusi. Sellel eesmärgil on loodud spetsiaalsed programmid ja paika on pandud täpne finantsressursside jaotamise süsteem. Enamasti on kõnealused piirkonnad nende ühenduse poliitikate abil majanduslikult edasi arenenud, mõnikord ka märkimisväärsel määral.

⁽¹⁾ Näiteks 10 % aktiivsest elanikkonnast, kellel on töökoht tuumakeskuses ja kes elavad ääreala kommunides (GEMACA poolt kinnitatud tase).

⁽²⁾ Randstad koosneb Amsterdam, Haagi, Rotterdami ja Utrechti linnastutest. Reini-Ruhri piirkond sisaldab Bonni, Kölni, Düsseldorf, Duisburgi, Esseni ja Dortmundi linnastut. Viini-Bratislava piirkond koosneb Viini ja Bratislava linnastutest. Öresundi piirkond koosneb Kopenhaageni ja Malmö linnastutest, samas kui prantsuse-belgia Lille'i piirkond koosneb mõnest keskmise suurusega linnast ja suurest hulgast väiksematest linnadest ja kommunidest.

3.4 Seega on Euroopa regioonide analüüs piirdunud nende regioonide analüüsiga, mis on saanud tulu struktuurifondidest.

3.5 Teiste regioonide suhteliselt soodsaid või ebasoodsaid majanduslikke ja sotsiaalseid arenguid ei tohi ignoreerida. EMSK peab vajalikuks, et ka neid analüüsitaks Euroopa tasandil sügavamalt. See analüüs on soovitatav arvestades diskussiooni kolmanda regionaalse ühtekuuluvuse aruande üle, mis taotleb uute radade avamist. See võib ka kergendada meie arusaamist praegustest majandusarengutest ja nende mõjust ühiskondade kohandamisele ning elu- ja töötingimustele. Lõpuks võiks selline analüüs ühenduse poliitikaid kohandada, et nad toetaks piisavalt regionaalseid – sealhulgas suurlinna-alade – arenguid ja vajadusi.

3.6 Täenduslik on, et kõikjal – nii tsentraliseeritud kui tsentraliseerimata riikides – käib arutelu uue soovitava tasakaalu üle tsentraliseerimise ja detsentraliseerimise vahel. Riigiasutused uurivad uusi lähenemisviise nii alt üles (bottom-up) kui ülevalt alla (top-down). Loomulikult on sageli raske neid protsesse teostada traditsioonilise valitsusviisi ja kõnealustes regioonides selgelt välja kujunenud huvide tõttu. Vaatamata institutsioonilistele tõketele ühelt ja teiselt poolt on siiski vaieldamatu tendents suurlinna-alade integreeritud juhtimise vajaduse tunnustamisele, et tagada ettevõtete ja kodanike heaolu ja õitseng.

3.7 Euroopa suurlinna-alades seas võib lihtsalt eristada mitut liiki. Ühelt poolt väga suured metropolid nagu London, Pariis, Rein-Ruhr, Randstad ja Madrid, mille rahvaarv on üle 5 miljoni elaniku, ja teiselt poolt teatud hulk vähemtähtsaid suurlinna-alasid, mis võivad ometi olla edukad ja tugeva arengupotentsiaaliga ja suurte ambitsioonidega. Sellised ümbritsevad näiteks pealinnu ja suuri majanduskeskuseid peaaegu kõigis liikmesriikides.

3.8 Nagu juba öeldud, olid mõned neist majanduskeskustest varem languses olevad alad. Nende uuestisünd võlgneb tänu regiooni era ja avalik-õiguslike jõudude ühistele pingutustele. Tuleb lisada, et uute liikmesriikide suurlinna-alad on ülemineku- faasis ja loomas oma konkurentsivõime, et saada rahvusvahelistel turgudel konkurentsivõimeliseks.

3.9 Üha suurem arv neid alasid on Euroopa tasandil märgatavad. Alates aastast 2003 on saksa suurlinna-alade ring koondu- nud projektis "Tuleviku regioonid". Briti valitsus kutsus aastal 2003 üles kohaseid regioone määratlema oma strateegiad arenemiseks konkurentsivõimeliste rahvusvaheliste regiooni- dena. Taani valitsus toetab täielikult käimasolevat piiriülese koostöö algatust Kopenhaageni ja Malmö (Rootsi) linnade vahel, et saada läänemere- ja peamisteks majanduskeskuseks. Madalmaades on üsna uue nähtusena hakatud reklaamima Randstad'i rahvusvahelise ulatusega suurlinna-alana. Hispaanias on Barcelona ja Bilbao edendamisinstrumentid samasuguse ambitsiooni väljenduseks. Võiks tuua veel teisigi näiteid.

3.10 Liikmesriikides ilmneb regionaliseerumine järk-järgult, millel on selged tagajärjed valitsemise korraldamisele suurlinna- aladel ja viimaste võimele juhtida majandusarengut. Samal ajal on mõnel valitsusel aktiivne roll suurlinnade majanduslikus arengus. Üks näide on briti valitsuse algatus, millega loodi kaheksat peamist linn-keskust ("Core Cities"), üheksat piirkond- likku arenguagentuuri ja mitmeid ministeeriumiosakondi ühendav töögrupp, et kindlaks määrata tegevuskava metropo- lide majandusnäitajate ja seeläbi riigi konkurentsivõime paren- damiseks.⁽¹⁾ Prantsusmaal on valitsus Euroopa linnade aruande⁽²⁾ tagajärjel kindlaks määranud riikliku strateegia Prantsuse metropolide õitsengu tugevdamiseks Euroopa tasandil.⁽³⁾

3.11 Hiljutine ajalugu näitab selgelt, et me elame ajajärgul, kus ilmub uus suhtumine suurte linnaregioonide arengusse. Infostruktuurid selle kohta, kui nad eksisteerivad, siis ainult riiklikul tasandil. Kõrvuti riiklike infostruktuuridega on alus- tatud üleeuroopaliste programmide edendamiseks, kus peamised linnaarengu asjaosalised saaksid kohtuda. Näiteks Eurocities peamiselt teadmisteühiskonna teema ümber, ja hiljuti loodud METREX (The Network of European Metropolitan Regions and Areas). Kuid üldiselt on kontaktid ja kohtumised korraldatud juhuslikult. Samal ajal võib täheldada enam struktu- reeritud algatustele soodsat keskkonda.

4. Käimasolevad protsessid

4.1 Suurlinnastumist iseloomustavaks faktoriks on suurte linnastute arvu kasv ja elanikkonna, tegevuste ja rikkuste toot- mise suurenev kontsentreerumine nendesse, laienevasse geograafilisse ruumi, mille piirid on ebaselged. Seda kasvu saadab sageli sotsiaalne ja ruumiline killustumine (sotsiaalne segregatsioon, ruumiline spetsialiseerumine, kriminaalsus ja ebakindlus). Erinevalt linnast ei ole metropolil poliitilist institut- siooni. Probleemide lahendamine, millega ta vastamisi on, toimub läbirääkimiste kaudu erinevate osalistega. Ruumiline killustatus võib aeglustada ja häirida riiklikke ja erasektori investeeringuid. Seega on tervitatav regionaalpoliitika, mis püüab vähendada ruumilist killustatust lepitades suurlinnaalade valitsemist toimuvate arengutega. Positiivsed näited selles vald- konnas on Barcelona ja Stuttgarti alad. Need toovad välja ka kodanikuühenduste olulise rolli.

⁽¹⁾ näited : London : 7 elanikku administratiivpiirkonnas (NUTS 2) ja 13 suurlinna-alas. Põhja-Piirkond (NUTS 3): 2 elanikku ja 970 Lille'i suurlinna-ala prantsuse osas.

⁽²⁾ "Cities, regions and competitiveness", Office of the Deputy Prime Minister and other public partners, juuni 2003).

⁽³⁾ Euroopa linnad, võrdlev analüüs – Celine Rozenblat, Patricia Cicille (DATAR 2003).

4.2 Üleilmastumise protsess: Euroopa linnaregioone juhivad üha enam maailmatasandil toimuvaga seotud protsessid ja dünaamikad. Euroopa suured linnad on sõlmed ülemaailmsete pidevas arengus olevate metropolide võrgustikus. New York, London, Tokyo, Hong Kong, kuid ka Frankfurt, Pariis, Randstad, Brüssel, Milano või Madrid, mängivad selles suurt rolli. Need metropolid otsekui juhivad maailmamajanduse läbi rahvusvaheliste institutsioonide, pankade, suurte rahvusvaheliste ettevõtete, mis sinna oma juhtimis- ja kontrollikeskused on loonud, tänu info- ja telekommunikatsioonitehnoloogiatele. Õige pea kuuluvad sellesse üleilmsesse võrgustikku ka peamised aasia suurlinnad.

4.3 Euroopastumise protsess: Interaktiivne majandus-, sotsiaal-, keskkonna- ja asulaplaneerimise poliitikate kohandamise Euroopa integratsiooni ja laienemisega. Veel käimasolev ühtse turu teostamine, euro kasutuselevõtt ja laienemine aitavad veel kaua ja tugevalt kaasa integratsioonile ja majandustegevuse laienemisele üle Euroopa territooriumi. Mida enam riikidevahelised piirid kaovad, seda enam areneb majanduspooluste tugevdamise loomulik tendents Euroopa mandril. Regioonidevaheliste ja vajadusel piiriüleste pooluste järk-järguline moodustamine (Kopenhaagen, Malmö, Hollandi Limbourg - Belgia Limbourg -Aix-la-Chapelle, Prantsuse-Belgia Lille'i metropol) näitab, et majandusareng hoolib järjest vähem poliitilistest ja administratiivsetest piiridest, mis ajaloo pärandina on sageli kunstlikult moodustatud.

4.4 Suurlinna-alad on peamised uurimistöö, uuenduste, ja uute tegevuste loomise kohad. Nad koondavad kõrge lisandväärtusega tegevusi, eelkõige teenused ettevõtetele. Selles mängivad olulist rolli info- ja sidetehnoloogiad. Majanduslik dünaamika keskendub peamiselt suurlinnaregioonides, mis on uuenduse, teadmisteühiskonna ja koolituse seisukohast soodustatud paigad.

4.5 Need alad on omavahel seotud kõikvõimalike füüsiliste ja virtuaalsete võrkudega, sõltuvalt erinevate regioonide majanduskeskuste suurusest ja tähtsusest. See protsess laieneb ja intensiivistub pidevalt. Euroopa transpordipoliitika (Transport European Networks) soodustab õigustatult neid võrke nagu ka lennundussektori vabastamist.

4.6 Lissaboni strateegia – teadmiste rajaneva konkurentsi-võimelise majanduse toetamiseks, võttes arvesse sotsiaalset ühtekuuluvust ja jätkusuutlikust – on erilise tähendusega. Selle teostamine võib olla suurlinna-alade uueks missiooniks.

4.7 See uus missioon on osaliselt loodud võrkude kasvavast tähtsusest ühiskonnas, muutes edukuse aluseid, tõmbavad ligi uusi investeeringuid ja viivad uutele lähenemistele noorte haridusele ja tööturule üldiselt. Samuti on linnade ja suurlinna-alade hiljutine tähtsus seotud rakendatud uute tehnoloogiatega, eriti informatsiooni- ja sidetehnoloogiad (IST) ja interne-

tivõrgud, millel on märkimisväärne mõju kodanike ja ettevõtete elule. IST-d mõjutavad tugevalt tootmis- ja teenuste struktuure, ja seeläbi mõjutavad nad ka asulaplaneerimist ja linnade ning suurlinna-alade arengut.

4.8 Investeeringute rahvusvaheliseks muutumine, ajude liikuvus ja suhtlus ülikoolide, tehnoloogiainstituutide ja erasektori vahel võib edendada majanduslikke kobaraid, nagu kuulus "Porter Diamond". See on võrguühiskonna, "network society", tähtis alus, milles suurlinna-alad olulist rolli mängivad.

4.9 Suurlinna-alad on ka tähtsad kultuuri-, turismi- ja huvikeskused. Nende suur kultuuripärand on nende ajaloo ja identiteedi oluline osa. Sealsed ülikoolid, raamatukogud, muuseumid, teatrid, ooperid, kontserdisaalid on Euroopa kultuuri säilitamise ja levitamise kohad. Neil on oluline roll kultuuri loomisel ja levitamisel. Samuti toimuvad just metropolides peamised spordiüritused ja rahvamaasse kokku toovad popmuusika kontserdid.

4.10 Suurlinnade kosmopoliitsus on väga tähtis faktor meediatööstuse arendamisel. Meediatööstus (press, kirjastused, raadio, televisioon, filmid, videod, reklaam, telekommunikatsioon) ja laiemalt loometööstus on seal täies laienemishoos tegevusala.

4.11 Sotsiaalmajanduslikud ühendused ja kultuuriorganisatsioonid on koondanud oma jõu integratsiooni ja osaluse suurendamise protsesside taastamiseks. Riiklike asutuste tegevuse kõrval on linnadünaamikas tähtis roll kodanikuühendustel. Paljudel juhtudel on suurlinnatsoonide edu põhjuseks suuresti avalik-õigusliku ja erasektori koostöö ja omavaheline suhtlemine.

4.12 See avalik-õigusliku ja erasektori koostöö ja omavaheline suhtlemine on otsustava tähtsusega suurlinna-alade kontekstis. Kogemus näitab, et nad võivad lihtsamalt ja viljakamalt toimida pigem suurte territoriaalüksuste kui riikide tasandil. Suurlinna-alade tasand on põhimõtteliselt sobiv tasand määratlemaks koos kõigi asjaosalistega linnaregiooni planeerimise eesmärgid ja võtta kasutusele vajalikud vahendid nende saavutamiseks.

4.13 Vastupidiselt Ühendriikides täheldatavale tendentsile arenevad Euroopa linnad tänapäeval ühtaegu nii linna kui linnastuna. Kesklinnad on endiselt tegevuse tuuma ja kohtumiskoha funktsiooniga. Suurlinnadel on ka oluline roll Euroopa ühiskonnamudeli tugevdamisel.

4.14 Euroopa majandus asub olulises üleminekufaasis, seoses laienemisprotsessi ja ühtse turu integreerimisega. See protsess toob kaasa ühtaegu territooriumidevahelise konkurentsi ja partnerluse, eriti suurlinna-alade vahel. Valitsuse puudumine suurlinna-alade tasandil raskendab konkurentsi-võimelise majandusarengu strateegiate ja partnerlustegevuste kindlaksmääramist ja elluviimist.

5. Erilised sotsiaalsed aspektid

5.1 Suurtes linnades esinevad tugevamalt kui teistel territooriumidel tõsised sotsiaalse ühtekuuluvuse ja territoriaalse tasakaalutuse probleeme. Suurlinna-alad võivad olla sotsiaalse ja territoriaalse tasakaalu taastamise näidiskohad Euroopa Liidus. Siiski saab neid parandusi läbi viia vaid siis, kui nende majandusareng on tagatud jätkusuutlikul moel.

5.2 Igal suurlinna-alal on talle ainuomaseid jooni. Siiski, jättes kõrvale kultuurilised ja sotsiaalse ja majandusliku arengu erinevused, võib kogu Euroopas täheldada sarnaseid fenomene. Õnneks on enamasti avalik-õigusliku ja erasektori osalised üha enam teadlikud vajadusest parendada igapäev elu- ja töötingimusi. Siiski tuleb tunnistada, et selles osas on sageli veel pikk tee käia.

5.3 Kui majanduslik restruktureerimine on juba toimunud või on käimas, toob üleminek ühest majandustsüklist teise kaasa olulise tööpuuduse, eriti noorte ja üle 50-aastaste hulgas. See protsess puudutab eelkõige suurlinna-alasid. Tuleb ka märkida, et see protsess viib sageli täiesti uute tegevuste loomisele, mis toovad kaasa tuleviku jaoks paremini kohandunud töökohad.

5.4 Majanduslik restruktureerimine eeldab ka dislokatsiooni, eelkõige tööjõu tegevuse osas, mis võib põhjustada struktuurset tööpuudust ainult tööstusega piirkondades. See nähtus ilmneb ka suurlinna-aladel, millel aga sageli on võimalus muuta oma majanduslikku baasi. Selles moderniseerimisprotsessis võib sageli näha rasketööstusliku baasi üleminekut teenuste ja kõrgtehnoloogia ühiskonna suunas, näiteks Bilbao, Lille'i ja Reini-Ruhri piirkondades.

5.5 Liit on vastamisi järjest suureneva sisserändajate vooluga kolmandatest riikidest. Kuigi viisid, kuidas linnad või riigid sisserändajaid integreerivad, on erinevad, peab Euroopa vaeeldamatult tervikuna ületama suure väljakutse selles valdkonnas ja suurlinna-alad on selles osas suurepäraseks eeskujuks. EMSK on oma arvamustes korduvalt väljendanud soovi, et liit võtaks vastu ühtsed õigusaktid immigratsiooni ja varjupaigaandmise alal. Liit kaasab uusi majandusimmigrante demograafilistel, sotsiaalsetel ja tööhoivega seotud põhjustel.⁽¹⁾ Tegemist on nii hästi kvalifitseeritud kui vähe kvalifitseeritud inimestega. Ühenduse õigusaktid peavad soodustama seaduslikku immigratsiooni ja piirama ebaseaduslikku. Lisaks peab liit soodustama immigrantide integratsiooni vastuvõtvasse ühiskonda ja vältima diskrimineerimist.⁽²⁾

5.6 Paljudes linnades ja suurlinna-aladel võib täheldada immigrantide kontsentratsiooni, kellel on tõsiselt raskusi kvaliteetse töökoha saamisel nende ametioskuste puudulikkuse, halva keeleoskuse, sotsiaalse diskrimineerimise ja integratsiooni poliitika puudumise tõttu. See olukord toob kaasa ebavõrdsed

sissetulekud ja seega ebavõrdsed elamistingimused ja ligipääsu avalikele teenustele, sealhulgas haridus ja tervishoid. Sellest probleemist teravalt puudutatud vaestekvartalitele oleks vaja pöörata rohkem tähelepanu.

5.7 Suurlinastumine toob sageli kaasa sotsiaalse ebavõrdsuse suurenemise ja ruumiliste erinevuste süvenemise. Ebasoodustatud sotsiaalsed grupid, kelle hulgas on palju noori töötuid ja vanemaid madala sissetulekuga inimesi, koonduvad teatud paljude probleemidega kvartalitesse. Ebasoodustatud elanike väljatõrjumine ja ebapiisav avalike teenuste kvaliteet nendes kvartalites halveneb järjest, kuni jõuab olukorda, millest on peaaegu võimatu välja pääseda. Sageli on linna väljatõrjumisjõud kumulatiivsed, isegi kui paljude aastate vältel on läbi viidud nende kvartalite kvaliteedi taastamise poliitikaid. Et teostada neid suurema edulootusega, on vajalik laiaulatuslik tegevus, mida koordineeritakse suurlinna-ala tasandil.

5.8 Julgeolek suurlinna-aladel on sageli saanud murettekitavaks küsimuseks, millel võib olla oluline tagasimõju sotsiaalsele ühtekuuluvusele ja tasakaalustatud arengule. Paradoksaalsel moel seavad suurlinna-alade eelised ja demograafilised omadused nad tihti teatud ohtude mõjualasse. Ühelt poolt võib nende süsteemset toimimist nõrgestada igasugune mõne nende elutähtsa elemendi ohustamine vähimagi julgeolekuriski poolt. Teiselt poolt soodustavad suurlinnade omadused illegaalsete tegevuste arenguks soodsate elanike ja kaupade juurdevoolu seoses riigisiseste või rahvusvaheliste kriminaalsete võrgustikega. Nad võivad lihtsustada aktivistlike liikumiste olemasolu, pakkudes anonüümsust, logistilisi võimalusi ja värbamisbaasi. Suurlinnade elutähtsad keskused on uute terrorismivormide eelistatud märklauad. Need arengud on praeguse rahvusvahelise poliitika kontekstis murettekitavad.

5.9 Keskkonnakaitse ja säästva arengu eesmärkide järgimine on teiseks suurlinna-alade ees seisvaks väljakutseks. Nad peavad järgima rahvusvahelisi kohustusi: Kyoto protokoll, Agenda 21, Maastrichti leping, 1993. ja 1998. aasta ühenduse säästva arengu programm. Ja selleks viima vastavusse majandusliku arengu ja keskkonnakaitse, mis võivad üksteist vastastikku tugevdada läbi linnaarengu korralduse (transpordisüsteemid, elutsoonide loomine, heitvete ja jäätmemajandus, müra vähendamine, ajaloolise keskuse kaitsmine, loodusliku ja põllumajandusliku kultuuripärandi kaitse, ...).

5.10 Laienemisega seotud teatud arvu suurlinna-alade kiire ülesehitamine ja nende majanduse intensiivistumine kujutab väljakutset infrastruktuuride ja ühis- ning eratranspordi poolest. Keskkonna- ja majanduskaalutlustel nõuab ülerahvastumine arenenud tehnoloogilisi lahendusi. Kõik keskkonnatehnoloogiad toovad avalikule ja erasektorile kaasa suuri kulutusi. Riigi finantseerimine on enamasti ebapiisav ja siiani on avaliku- ja erasektori partnerluse edu tagasihoidlik.

⁽¹⁾ www.datar.gouv.fr - CIADT 13. detsember 2003.

⁽²⁾ K(2003) 336 lõplik "Komisjoni teatis immigratsiooni, integratsiooni ja tööhoive kohta".

5.11 Probleemid suurlinna-aladel süvenevad veelgi, kui nende tsoonide administratiivne juhtimine ei järgi majandusarengu ning rahvastiku, elukohtade ja igapäevaseks tööleminekuks vajaliku transpordi suurenemise rütmi. Suurlinna-aladel on administratiivne juhtimine sageli vastav möödunud ajastutele, mis takistab administratsiooni tõhusat toimimist ja seeläbi mõjuva majanduspoliitika rakendamist. Administratiivse juhtimise ja majandustegijate, laiemalt avaliku- ja erasektori tegevuse hea kooskõlastamine on suurlinna-alade hea juhtimise eelduseks.

5.12 Selles osas on olukorrad väga erinevad. Mõnikord on suurlinna-ala väiksem kui administratiivne tsoon, mille juurde ta kuulub. Sagedamini tuleb ette, et ta ulatub üle mitme administratiivse tsooni. Suurlinna-ala hõlmab peaaegu alati mitut kommuuni või muud haldusüksust. Suurem osa riigiorganeid (regiooni või riigi tasandil) käsitlevad seda olukorda pigem faktina kui arutlusteemana.

5.13 Igal valitsusel on oma meetodid lahenduste otsimiseks. Suured linnad püüavad vahetada kogemusi, kuid liidu tasandil on võrdlusainet pakkuvaid konsultatsioone või kogemustevahetamist liiga vähe.

5.14 Kui eespool kirjeldatud nähtused on suurlinna-aladele iseloomulikud, võib ometi märgata suuri erinevusi viisis, kuidas iga piirkond neid lahendab. Palju on näiteid regionaalsetest valitsustest, mida tavaliselt toetab riigivalitsus, ja mis on seotud erasektori ja organiseeritud kodanikuühendustega, mis mõjutavad sündmuste käiku ja loovad uue mudeli tuleviku jaoks. Selliste poliitikate elluviimine parendab selgelt sotsiaalmajanduslikku olukorda ja piirkonnad muutuvad konkurentsivõimelisemateks ja sotsiaalselt paremini kohanenuks. Euroopa Liit peaks kasutama neid näiteid, alustamaks konsultatsioone parimate praktikate kindlaksmääramiseks ja arutlemaks, kuidas EL ise võiks olukorda parandada, arvestades tema käsutuses olevaid vahendeid.

6. Euroopa regionaalsed andmed ja suurlinna-alad

6.1 Euroopa statistiline süsteem on arenenud koos Euroopa poliitikatega. Nii teatakse veiste ja sigade arvu regiooniti tänu ühtsele põllumajanduspoliitikale. Kuid teada ei ole suurte linnade ja nende mõjualade tööhõive ja lisandväärtus tegevussektorete kaupa, kuna puudub sellekohane poliitika, kuid ka selle tõttu, kui vähe vahendeid on Euroopa kuni viimase ajani pühendanud linnastatistikale. Statistikalituse linnade ja regioonide üksus koosneb vaid viiest inimesest. Statistikalituse kätuses olevad vahendid ei ole võrreldavad tema missiooni tähtsusega.

6.2 Majandusarengu ja Euroopa territooriumide tutvustamise eest vastutavate institutsioonide, ülikoolide, konsultantide või Euroopa Komisjoni poolt läbi viidud võrreldavad sotsiaalmajanduslikud uurimused kogu Euroopa territooriumi suurlinnade

piirkondade kohta ei ole sageli muud kui üsna laialivalguvad ja ebatäielikud kirjeldused. Tegelikult põhinevad nad Statistikalituse avaldatavalte piirkondlikel statistikatel. Viimaste eeliseks on kättesaadavus Euroopa tasandil ühtlustatud statistilistes määratlustes. Kuid neil on ka üks suur puudus: Statistikalituse regionaalne jaotus, Statistiliste territoriaalüksuste nomenklatuur (ehk NUTS), on riiklike haldusüksuste lapitekk. Need piirid vastavad iga riigi poliitilisele ja administratiivsele ajaloole. Peale erandite on nad geograafiliselt ebasobivad suurlinna-alade majandusliku, sotsiaalse ja keskkonnaalase tegelikkuse usaldusväärseks mõistmiseks ja võrdlemiseks Euroopa tasandil. NUTSi jaotus ei ole selleks mõeldud.

6.3 Statistikalituse andmed ei võimalda seega tagada suurlinna-alade elanikkonna, tegevuste, tööpuuduse või tootlikkuse jälgimist, ja seega hinnata ja võrrelda usaldusväärselt selliseid strateegilisi näitajaid, nagu elanikkonna, tootmise lisandväärtuse, tööhõive, üldise tootlikkuse töökoha kohta või tööpuuduse kasvu rütm. Erakonsultantide või riiklike avalik-õiguslike institutsioonide suurlinnaregioonide kohta läbiviidud uurimuste tulemuste analüüs näitab, et usaldusväärsete ja geograafiliselt võrreldavate andmete puudumine võib viia mitte ainult ekslikele, vaid mõnikord ka vastuolulistele järeldustele Euroopa suurlinnaregioonides "jälgitud" sotsiaalmajanduslike arengute kohta (näiteks selles osas, mis puudutab tootlikkuse arengut ühes regioonis).

6.4 Andmete puudumine Euroopa suurlinna-alade ja regioonide sotsiaalmajandusliku arengu kohta on kahetsusväärne kahel peamisel põhjusel:

6.4.1 Suurlinna-alad on majanduskasvu mootoriks. Majandustegevus, mida nad loovad, ja eelised, mis sellest tulenevad, levivad teiste kõigis riikides asuvate linnakeskuste suunas. Et kõige paremini ära kasutada rahvusvahelise keskkonna muudatustega seotud piiranguid ja võimalusi, peavad suurlinna-alad saama kasutada regulaarselt ajakohastatud hinnangut oma saavutustele Euroopa tasandil.

6.4.2 On ka soovitatav, et Euroopa tasandil oleks oluliste aspektide usaldusväärsed analüüsi ja võrdlusi, käsitledes muuhulgas immigratsiooniprobleeme, töökvaliteeti, vaesust ja väljatõrjutust, keskkonda, julgeolekut ja muud.

6.5 Juba mitukümmend aastat on Ühendriigid tootnud oma 276 suurlinna-ala kohta suurel hulgal väga värskeid võrreldavaid andmeid, mis on kõigi käsutuses internetilehtedel.⁽¹⁾ Euroopas, kus igal riigil on oma määratlus linna (ja mõnikord ka metropoli) kohta, on loomulikult keerulisem saavutada ühist suurlinna-alade määratlust. Arvestades, et Lissaboni strateegia teostamise raames on tähtsaks muutunud omada usaldusväärsed ja võrreldavaid andmeid Euroopa suurlinna-alade kohta, on EMSK hinnangul käes hetk, mil Statistikalitus peab need koos riiklike statistikainstituutidega piiritlema ja tootma arvukalt andmeid neis piirides.

⁽¹⁾ EMSK arvamus teemal "Immigratsioon, integratsioon ja tööhõive", ELT C 80, 30.3.2004, lk 92.

6.6 Euroopa Komisjoni loodav II Linnaaudit toodab andmeid elanikkonna elukvaliteedi kohta 258 linnas ja linnastus. See projekt kujutab endast suurt edusammu toitmaks arutlusi sotsiaalsest ühtekuuluvusest. Ometi ei võimalda see toota suurlinna-regionide kohta Euroopa tasandil võrreldavaid sotsiaalmajanduslikke näitajaid. Näitajaid hinnatakse iga riigi linnade ja linnastute tasandil vastavalt nende riiklikule määratlusele. Lisaks hinnatakse Londoni, Pariisi ja Berliini näitajaid vastavate administratiivsete regionide piirides (Greater London, Île-de-France ja Land de Berlin).

6.7 Projekt ORATE (Euroopa asulaplaneerimise võrgu seireüksus) eesmärgiks on parendada territooriumi tundmist. Kuid see põrkub eelkõige vastu majandusandmete puudumist ühenduse tasandil, kuid ka NUTS3 tasandil, kogu Euroopa territooriumi kohta. Selle projekti teeneks on Euroopa statistikasüsteemi paljude lünkade väga selge esiletoomine.

6.8 Kõik need tähelepanekud viivad järelduseni, et selleks, et Statistikalitus suudaks toota usaldusväärseid ja võrreldavaid andmeid linnade ja metropolide kohta, peavad tal olema vajalikud täiendavad eelarvevahendid ja inimressursid.

6.9 Hiljutine uurimus, mis esitab Euroopa Tööjõuküsitluse tulemusi, Loode-Euroopa üle miljoni elanikuga suurlinna-alade piires, väärib äramärkimist.⁽¹⁾ See näitab, et suurte ühiste kriteeriumide järgi piiritletud metropolide kohta on võimalik väheste kuludega toota palju sotsiaalmajanduslikke andmeid, mis on võrreldavad Euroopa tasandil, kasutades igaaastaselt riiklike statistikainstituutide läbiviidud ja Statistikalituse poolt kooskõlastatud küsitlusi. Katse mõttes oleks soovitatav seda uuringut laiendada teistele suurtele Euroopa metropolidele.

7. Järeldused ja soovitusused

7.1 Juba kümme aastat on paljudes liikmesriikides ja regionaalsel tasandil kestnud analüüsid ja arutelud uue reaalsuse üle, mida kujutavad suurlinna-alad Euroopas. Kuigi need alad on nii riiklikul kui rahvusvahelisel tasandil palju nähtavamad kui varem, ei ole nende rolli Lissaboni strateegia rakendamisel veel tunnustatud.

7.2 Suurlinna-alad on võtmetähtsusega territooriumid Lissaboni strateegia majanduslike, sotsiaalsete ja keskkonnanalaste eesmärkide elluviimiseks. Nad on peamised territooriumid koolituse, teadustöö, uuenduste, tipptehnoloogia, uute tegevuste loomise ja ettevõttevaimu edendamise jaoks. Nad on ka

peamised transpordi- ja telekommunikatsioonisõlmed, mis kergendab ettevõtete, ülikoolide ja teaduskeskuste võrku seadmist. EMSK rõhutab, et Euroopa majanduskasvu potentsiaali parem mobiliseerimine nõuab kogu suurlinna-alade säästva arengu heaks tegutseva avaliku- ja erasektori aktiivset kaasabi. Teisisõnu, arvestades euroopa suurlinna-alade rolli saab Lissaboni strateegia eesmärgi teostada vaid läbi suurlinna-alade.

7.3 Üks peamised põhjusi, miks see areng ei saa valitsusringkondades piisava tähelepanu osaliseks, on seotud asjaoluga, et regionide poliitilis-administratiivsed piirid vastavad vaid harva suurlinna-alade geograafilistele piiridele. Seega, mõned erandid välja arvatud, ei ole saadaval mingeid usaldusväärseid ja Euroopa tasemel võrreldavaid andmeid, mis võimaldaks kirjeldada sotsiaalmajanduslikku olukorda ja arenguid suurlinna-aladel.

7.4 EMSK rõhutab, et Euroopa Liidu huvides on, et:

- Määratakse kindlaks liidu 25 liikmesriigi suurlinna-alad,
- Et igal aastal kogutaks nende territooriumide kohta olulisi andmeid, eriti Euroopa Tööjõuküsitluste andmeid,
- Et nende territooriumide puhul hinnatakse Lissaboni strateegia peamised näitajad,
- Et neil territooriumidel tuvastataks kõrge lisandväärtusega tegevuskobarad (clusters),
- Et komisjonile esitataks regulaarselt aruanne suurlinna-alade sotsiaalmajanduslikust olukorrast ja nende paigutusest.

7.5 Selle informatsiooni kogumisel ja kõigile kättesaadavaks tegemisel peaks olema järgmised kasulikud tagajärjed:

- Kaasa aidata suurlinna-alade tundusele ja süvendada teadmisi nende sotsiaalsest, majanduslikust ja keskkonnategelikkusest,
- Lihtsustada nende territooriumide eeliste ja nõrkuste hindamist Euroopa tasandil,
- Parendada nii üleeuroopaliste kui riiklike poliitikate väljakujundamist ja elluviimist, kohandades neid piirkondade erijoontele,
- Varustada regionaalsed ja kohalikud omavalitsused hinnangutega nende territooriumide konkurentsipositsiooni kohta Euroopa tasandil, praegu on need hinnangud puudu või põhinevad enamasti ebakindlatel alustel,

⁽¹⁾ <http://data.bls.gov/servlet/SurveyOutputServlet>.

- Rikastada debatti Euroopa regionaalpoliitika üle, lihtsustades dialoogi kõigi osapoolte vahel objektiivsetel alustel,
- Varustada erasektor ettevõtete strateegiate väljakujundamiseks vajaliku informatsiooniga.

7.6 EMSK toetab tugevalt METREX'i aastal 2003 tehtud ettepanekut suurlinna-aladele pühendatud Euroopa programmi väljatöötamiseks. ⁽¹⁾ Selline programm, METROPOLITAN, võiks olla kohtumiste ja vaatekohtade vahetamise foorum. See võiks kaasata ka töögrupe ülesandega tuvastada ja levitada selles arvamuses käsitletud valdkonda puudutavaid häid praktikaid.

7.7 EMSK kiidab heaks "konkurentsivõimele" osutatud tähtsuse ja püstitatud sideme uuesti defineeritud regionaalpoliitika ja Lissaboni strateegia vahel Kolmandas aruandes sotsiaalse ja majandusliku ühtekuuluvuse kohta, millel on suurlinna-alade jaoks oluline tähendus. Nende jaoks võiks mõnda "konkurentsivõime" ja "teadmiste" peatükki kuuluvat eesmärki toetada Euroopa regionaalarengu fond.

7.8 EMSK hinnangul on hädavajalik luua Statistikatalituse raames üksus "Suurlinna-alad", mille ülesandeks oleks koguda igaaastaselt eespoolmainitud andmeid.

7.9 Raskused, mis võivad ette tulla kõigi suurlinna-alade geograafiliste piiride määratlemisel ja võrreldavate andmete ja informatsiooni kogumisel, ei või õigustada võimalikku tegevusetust. Seepärast soovib EMSK, et piiratud arvul suurlinna-aladel käivitataks võimalikult kiiresti eespool toodud nõudmistele vastav pilootprogramm. Ta soovib samuti, et see pilootprogramm viidaks läbi partnerluses regionaalpoliitika peadirektoraadi, Statistikatalituse, riiklike statistikainstituutide ja kõnealuste metropolidega.

7.10 EMSK loodab, et Euroopa institutsioonid jagavad selles arvamuses esitatud suuniseid. Seepärast on EMSK hinnangul soovitatav, et paralleelselt suurlinna-alasid ja Euroopa Komisjoni ühendava foorumi loomisega oleks nende alade olukorra tutvustus ka konkurentsivõime nõukogu ja asulaplaneerimise ja linnaküsimuste mitteformaalse nõukogu päevakorras.

Brüsselis, 1. juuli 2004. a.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

president

Roger BRIESCH

⁽¹⁾ INTERREG II raames GEMACA (Group for European Metropolitan Comparative Analysis) poolt läbi viidud uurimus. Avaldatud : Cahiers de l'IAURIF n° 135, www.iaurif.org/en/doc/studies/cahiers/cahier_135/index.htm